BIBLIOTEKA KÓRNICKA
Ms. Q. 2 BK 712

BK 712

I

Samarytan
Na wszelkie dolegliwosci
Skuteczny
przez Alfabet ułozony:
z przydatkiem
Ogrodowych rzeczy, y opi
saniem cnot w nich się
Znayduiących.

Ant. Łyszyńskiego
w Wirgu

BIBLIOTEKA KRÓLEWSKA
BK 712

A.

Alteracya.

Na alteracyą gdy Człowiek po zaskorzu niby zimno czuie,* weś łot mirry y pułkwarty piwa dobrze ciepłego, rozdziel piwo na dwoie, w połowe wsyp łot mirry na proszek miałko utartey, day wypic choremu; drugą połową piwa popłukac, niech się zaraz dobrze okryie, aby się zapocił, będzie zdrow.

* y iakoby miał febre.

Apetyt.

Apetyt naprawuią wisnie czarne suche y swieze warzone albo surowe gdy kto jada.

Item; konfekt z agrestu albo purzyczek jadac.

Item; wodkę węgierską pijąc, czysci żołądek: aby lepszy iednak skutek czyniła, tedy owedy moczyc w niey Rhabarbarum

Item; wino pomiernie pijąc plazy żołądkowi y apetyt naprawia.

Item; wodę warzyc z kolędrem, przecedziwszy przylac wina, y pic miasto piwa.

Item; Uzywanie codzienne Ziela Cardui benedicti miasto Herbatheae, apetyt przywraca, y od wielu chorob człowieka broni. Ma się to ziele zbierac poki iest młode y soku pełne, suszyc go trzeba w cieniu, a warząc go może przydac troszkę skorki Cytry nowey lub pomeranczowey suchey drobno pokrajaney.

Gdy utracenie Apetytu pochodzi z pełnosci chumorow, tedy trzeba wziąc purgans raz y drugi, albo vomitorium (iesli natura do tego iest skłonna.)

Apoplexya.

Miod na czczo y mało pijąc dobry na Apoplexyą.

B.

Biegunka.

Na Biegunkę by y Smiertelna była: Zabić Węża y tłustosci z niego dostac, dac w iakimkolwiek trunku trzy krople na leszce wypic, ozdrowieie zapewne.

Item: korzen kurzego Ziela na proch zetrzec, iedno y drugie jaje miękko zgotowac, wsypac tego proszku w jaja y ziesc.

Item: korzen kurzego ziela na proch zetrzec, y z wodką albo z Sokiem Babczanym pic dawac.

Item: Lniane nasienie dobrze utłuczone, albo jaderka od wielkich rozynkow w Wodzie gotowac y tę wodę dawac pic. Doswiadczona.

Item: krew kozy albo kozła, zaiąca albo Jelenia smazyc na panwi y dawac iesc

Item: krew zaiąca ususzona y na proch ztarta, gdy ią kto piie w piwie ciepłym, na biegunkę y na insze defekta zołądkowe mocno pomaga.

Item: Jęczmienney kaszy w otcie uwarzyc bez soli, y tego kilka łyżek zieść, chociasz to niesmaczno ale bardzo pomocno.

Item: Wziąc kawałek łoiu kozłowego, y rozpusciwszy zmieszac z pszenną mąką, y zrobic z tego nakształt krupow, y to zieść, a doznasz skutku.

Item: Wziąc mąki zytney kilka łyżek, w-bic do tey mąki dwa zołtka od jaja, y dwie gałki muszkatelowe ztarte na tarce albo utłuczone w Moździerzu do tego przysypac, y tyleż nasienia bobczanego ile gałki muszkatelowy, y to wszystko pospołu zmieszawszy, pirok albo placek upiec, y dac go choremu zieść, doswiadczona recepta.

Item: Gałki czyli pałeczki ktore na trzcinie na stawach rosną spalic na proch, y przesiawszy ten proch zeby był czysty, dac go choremu w piwie albo w winie wypic, lub tesz w Wodzie, doswiadczone lekarstwo.

Item: Bob warzony iadac y to skuteczna.

Item: Wziąc mleka swieżego y z Szalwią przewarzyc na krysterę, zadney inszey ingredyencyi nieprzydawaiąc, wielce iest pomocna.

Item: Wziąc zołtek od jaja swieżego, y tyle oliwy Genueńskiey ile zołtka od jaja, y tylesz octu dobrego naylepszy winny, y trzeba to wszystko zmieszawszy y dobrze rozbiwszy, dac wypic, co uczynic raz, drugi, y trzeci lub więcey, nic nie zaszkodzi y owszem pomoże.

Item: Wziąc liscia Makowego młodo zebranego y ususzonego garść, pokray, ~~wley~~ wley wody lub Serwatki pułgarca, do czego przyłoż skorek pomeranczowych suchych pokrajanych troche, lub Cytrynowych, warz, y przecedziwszy napijac się potrosze, niepijąc piwa. a ustanie prętko. Ten sam ma skutek y kwiat maku polnego.

Item: Warzyc w wodzie tarki, albo skorę z drzewa tarkowego, y tę polewkę pic.

Item. Gęsi smalec smaruiąc nim podeszwy, stanowi stolce.

Item: Bursztynem, lub imbierem, lub rogiem Jelenim podkurzac się często, znacznie pomaga.

Item: ~~Item~~ od nogi wieprzowey kostkę spaliwszy dac zażyc, stanowi biegunkę.

Item: Wodę, w ktorey korek wrzał albo skora dębowa. pijąc. Stanowi się biegunka.

Item: Konskie łayno swieże, lub wieprzowe wziąwszy, w skorupie czystey niezatłuszczoney na węglach spaliwszy na popioł, przesiac, y dac choremu w ciepłym piwie pic doswiadczona.

Item: dla mocnieyszey konstitucyi. Wziąc prochu (ktorym się strzelba nabija) na koniec noża, tak iak mały naparsztek może importowac w sobie, y day to w kieliszku wody zimney wypic, potym we dwa albo trzy pacierze, dac mu wypic kieliszek gorzałki alembikowey

chciey to raz y drugi ^ti^ praktykowac, a doznasz skutku.

Item: Dostac korzenia ktore sie nazywa kurze tay-
na, gotowac go w piwie, garnuszek zakle piwszy, potym
to piwo dawac rano y na noc pic po filzance choremu
pomaga wielce.

Item: Wziwszy kawalec wędzony bydlęcey w
ocie, ususzyc, utrzyc, y dawac po łyżce.

Item: Wziąc Mchu co na starych dachowkach rosnie
uszusz, utrzyj, daway w czymkolwiek choc w occie na
pust z woda.

Item: Jeżliby z osłabionego żołądka biegunka się
przydała, wtenczas wina z korzeniem day wypic, potym
niech nic nie pije.

Item dla Dzieci. Wziąc gołębich Jaien, utłuc, roz
czynic octem, przegrzac y obłożyc zywot y krzyże.

Item: Mech młody y Lubtelny ktory na starych
dębach rosnie, lub warzac y polewke pijąc, lub w piwo
sztuk zazywany, dobry na biegunki.

Przestroga biegunke maiącym.

Imo. Tacy owoców, ani trunków gorących zaży-
wac nie powinni; Piwa zaś tyle tylko pic zeby sie posilic.

2do. Do jedzenia same im tylko pieczyste strawy.

3tio. Zeby tacy krwi nie puszczali, co samo w tym
trzecim punkcie obserwowac powinni y ci, ktorzy iakie-
kolwiek maią laxacye.

Item Na biegunke. Wziąc garnuszek mleka czystego
zeby nic w nim wody niebyło dla Mezczyzny puszkwarty
albo kwarte, dla Niewiasty tyleż, dla Dzieci puszkwarty, y
gotowac to mleko potym od ognia odstawiwszy, wziąc z tey
stego Jaiu cała szklecę, y wpuscic ią w garnuszek ~~zgotowa~~
w mleko gotowane zeby sie na dnie zjarła, y tak długo trzy
mac aż z niey toy ostynie, tak że tylko sam Kwiat zostanie,
reszte szklecy z zupełnym Jaiem schowac na drugi raz, potym
to mleko z Jaiem od dzieci przelac kilka razy z garnuszka
w garnuszek, y dac pic tak iak może pacyent utrzymac,
albo czynic rano, po obiedzie y na noc przez dzien ieden, dru
gi y trzeci. przez ten zaś czas nie pic żadnego trunku, ani
wody, a doznasz skutku.

Boki. Na parcie w bokach, Zyła zwana Bazylika zostaiąca niżey pod medyanną w łokciu, otwiera na bywa.

— Na kłocie w bokach: wziąc Benedyktowego ziela, wycisnąc z niego sok, y pic go choc w ciepłym piwie.*

Bol. Często się trafia że bole suche bez żadnego znaku powierzchownego uprzykrzone w rękach y nogach ludziom przypadaią, co pochodzi z spadaiących humorow ostrych po między membrany muszkułow. Na to naylepszy sposob naparzenie nad Ziołami: naprzykład; wziąc Bylicy, Dziewanny, Rumianku, Macierzanki, warzyc to w wodzie, odiąwszy od ognia, trzymac nogi albo ręce nad parą, a iak przystydnie dobrze, w-moczyc w nie ręce lub nogi, wyiąwszy smarowac gorzałką z mydłem zgrzawszy na rynce. Jeszcze lepiey będzie gdy przydasz kamfory, a gdy iey niemasz wsyp soli. Przytym na noc niech chory zażyie raz y drugi iagodek bzowych suchych uwarzywszy ie, przydawszy szczyptę y drugą bożego drzewka, tey polewki niech się napije aby się pocił w nocy.

Item: Po naparzeniu iako wyżey: wziąc balsamu siarczanego, do smarowania. Albo tesz sadła Człowieczego lub Niedzwiedziego z gorzałką zmieszanego, aby prędzey weszły wewnątrz, wziąc do smarowania.

Jezliby to niepomogło, warzyc kwiat bzowy z bozym drzewkiem w mleku y przykładay.

— Na bol z defluxu pochodzący na ktoreykolwiek części ciała będący: wziąc mąki pszeniczney garść, pieprzu utłuczonego łot ieden, soli szczyptę, octu winnego ile potrzeba, zagnieść ciasto, zrobic placek, ktory ciepło przyłożyc na twarz zapaloną, lubo gdzie indziey.

— Gdy bol iest wewnętrzny: wziąc Benedyktowego

* Na boki bolejące Wieś Czaniku głowek kilka, y uwarz dobrze w winie, potym to wino ciepło pić na noc, a dobrze się okrywszy, bol się uspokoi.
Item: Sałaty z bilią przy potrawach zażyway a doznasz skutku.

ziela, wycisni z niego sok, y pic go choc wciepłym piwie.

Bolączka.

Wziąc kardui benedicti utarszy na proch, przydac mąki żytney, wosku, oliwy, miodu y przykładac na nie, rozpędza y goi przykładaiąc plaster z tego zrobiony.

Item: Skorę wężową lub zmijową wziąwszy, sliną czczą dobrze odwilżyc, y przyłożyc, ktora albo rozpędzi, albo sposobic będzie do prętkiego zebrania się.

Brodawki.

Wziąc nasienia krwawnika, utłuc z solą zmieszac y przyłożyc, zpędza brodawki.

Item. Cybula z solą przyłożona toż czyni

Item. Wziąc cielęcego łayna, spalic na popioł, y ten popioł z octem zmieszawszy, letno na brodawki przykładay.

Item. Wziąc wierzbowego liscia, uwierciawszy zmieszac z octem, y obkładay brodawki.

Item. Jezli iest brodawka wysoka, zawiąż ią iedwabiem karmazynowym, albo konskim włosem, co daley lepiey zawięzuiąc y sciskaiąc, niechże poty będzie poki brodawka nie uschnie, albo z korzeniem niewypadnie.

Item. Wziąc soku wisniowego, y ~~—~~ nacieray brodawki, albo tesz wierzchołkami z dziewanney.

Item: Wziąc grzybkow wysokich ~~[illegible]~~ rosnących na konskim gnoiu, y tym smaruy brodawki. kurzanka nazwane.

Item: Wziąc Chrząszczow albo krowek, ktore po drogach w łaynach bywaią, uszusz y utrzyi na proch, tym proszkiem posyp brodawkę, wprzod około niey szpilką poskrobawszy zeby się zakrwawiło y zawiąż, trzymay od godziny do godziny. Jezeli za iednym razem nie zeydzie, powtorz poty, poki nie wykorzenisz. iest rzecz doswiadczona.

Item: Na brodawki po twarzy, naylepsza iest tłustosc okoniowa, smaruiąc nią.

Item: Weźmij korzenia Celidonij, to iest iaskołczego ziela, wycisnij z niego sok, przylawszy octu troche winnego.

mocnego, maczay chusty y obkładay. Ziele Celidonia ma oso
bliwą moc do zpędzenia brodawek.

— Item: Gdy się brodawka uczyni na mieyscu taiemnym
wziąc wodki babczaney ~~pułkwartki~~ pułkwaterki, przyday
Merkurij sublimati cwierc łota y hałunu trochę zmieszay
maczaj chusteczki y przykładay. Albo lepiey piorko
zmaczawszy smarowac ią często przez dzien.

— Item. Gdy się zrobi na ięzyku, zetrzyi listek Celido
nij, przyłoz na ięzyk y trzymay, często odnawiaiąc co raz
inny.

C

Chiragra. Wziąc Kardui benedicti, przydawszy ziela bo
zego drzewka, szalwij y skorek pomeranczowych, warzyc
to w wodzie iako Thee, odcedziwszy polewkę y przycu
krowawszy, pic co dzien z rana y na noc.

Item: Wziąc Zołwia zywego, y iezeli obiedwie ręce
Chiragra łamie, kasz mu uciąc obiedwie przednie nogi,
a iezeli prawą rękę chiragra łamie, to prawą nogę
przednią; iezeli lewą rękę, to lewą przednią nogę,
y tą krwią swiezą, kasz nasmarowac ręce albo rękę
y te łapki cyli łapkę odcięte zołwowi, mozesz na rę
ce lub rękę przyłozyc, y ręcznikiem dobrze zawi
nąc, a doznasz znaczney allewiacyi. prawda ze to
nie wykorzeni cale, ani wyprowadzi infekcyi chira
growey, ale w bolach znaczną sprawi folgę.

Item. Wziąc masła swiezego niesłonego, albo dobrze
wypłukanego, gorzałki dobrey, oliwy, cukru tartego,
wszystkiego pod iedną miarą czyli wagą, y wglinianey
rynce na wolnym ogniu smazyc, usmazywszy cie
pło chustami obkładay na tę bolesc, czyniąc to po kil
ka razy na dzien.

Chłodne.

Na kazde zapalenie wziąc drozdzy piwnych, wi
na kieliszek, parę jajec, hałunu trochę, mąki pszeniczney,

miodu prasnego, zmieszac to pospołu y dobrze zagrzac, a na mieysce bolące przykładac.

Cholera. Cholera iest choroba w ktorey ustawiczne womity zołte, zielone z flegmą pomieszane chorego infestuią z gorączką, z ckliwosciami, z pragnieniem etc: Wziąc ziela kardui benedykti przydawszy skorek pomeranczowych, warzyc, y odcedzic, odcedziwszy przydac gałki muszkatelowey utartey, to samo zamiast piwa często pijąc, uzna pomoc, a gdy warząc przydasz korzenia Tormentilli, tym skutecznieysze będzie.

Item: Warzyc jęczmien wprzod go dobrze przypiekszy, przyday rozy suchey, y tarnek ususzonych, trochę Anyzu, lub kolędry, przecedziwszy pic miasto piwa.

Item: Na żołądek rozne przykładania, iako to: Materace z ziołami, grzanki zaprawne, nacierania Oleykami, Dryakwią, balsamami, wodkami osobliwie Wodką Węgierską, wiele pomagaią.

Item: Woda z pigwami suchemi warzona przydaiąc do niey Syropu, kto miec może, z maczku polnego, albo pigwowego, lub malinowego, lub rożowego, lub Cytrynowego, lub z Skorek pomeranczowych, ktory choremu do smaku przypadnie, lub ktory kto miec może, iest bardzo skuteczna.

Item. Sałata z liscia podroznikowego, na ochłodzenie Wątroby, bardzo iest dobra.

Item. Serwatka czysta często, z sokiem limoniowym, albo Syropem rozowym zazywana, nad insze bardziey chłodzi Wątrobe.

Item: Boże drzewko, sienny proch, Szopek, Pietruszka, Snop owsa, bobownik, to wszystko uwarzywszy, kąpac się w tym, potym się ukłasc y pocic.

Choroba. Choroba Dworska, ktora się nazywa Lues venerea, Morbus gallicus, Neapolitanus, Hispanicus, Indicus, Siphilis. tym się sposobem leczyc może. Wezmij wodki Slazowy.

kwarte wpusc do niey kwasney Wodki, to iest Spiritum Vitrioli kropel trzydziesci, y iedne połowe wypic zrana, drugą na noc zgrzawszy, to pierwszego dnia. Drugiego dnia pocic się w suchey wannie przy gorzałce. Trzeciego dnia wziąc lekarstwo purguiące. Czwartego dnia toż samo y tak zażyc, iak pierwszego dnia. Piątego dnia toż samo czynic co y drugiego. Szostego dnia, toż samo zażyc co y trzeciego y tak czynic daley, puko się choroba doskonale nie uleczy.

Od Choroby Łożney prezerwatywa: Dla Meszczyzny zabic gołębia, dla Niewiasty zabic gołębice, y krew iego w ocet wpuscic y wypic.

Item: Wziąc Cegłę nową wypaloną niezażywaną ieszcze, rozpaliwszy iak Wągiel, do mieszkania przynieśc, octem iak naymocnieyszym skrapiac, a tą parą się kadzic głowa nie zaboli. Może y na zarazę iuż, to czynic: gdyż ta wonia rozpędzi te zarazy, tylko często to czynic poki zaraza nie ustanie.

Choroba Łożna tak się leczy iak morowe powietrze, y takiey potrzebuie ostrożnosci. Dostac gołębia żywego, y z pod skrzydła prawego krwi upuscic iak naywięcey, y wszystkim ludziom w domu choruiącym według słuszney miary dac się napic z gorzałką, z winem, lub piwem. Naypierwszemu w tey chorobie, dac ziarnek bzowych utłuczonych w ciepłym piwie, łyszkę ~~albo~~ mocnieyszey natury, pułłyszki słabszey.

Item. Głowki Cybuli rozkroione na krzyż, poza wieszawszy w Izbie u balek, nad Łoszkiem gdzie chorzy leżą, tenże sprawuią skutek.

Item. konia dobrze zapociwszy biegaiąc na nim, czym prędzey do tego domu y tey izby wprowadzic gdzie ludzie choruią, tam go trzymac poki nie oschnie, a fetor potu konskiego usmierzy Łożną chorobę.

Item. Takim dawac pic proszek Serdeczny biały albo Czerwony.

Przestroga: każdy się strzedz powinien Niedbal

stwa około siebie ile w Chorobie. Trzeba pościel często przesuszać y prześciełać, stary bartog wyrzucać z podchorego, bo gdy się bartog pod chorym zatęchnie, zaraźliwym staie się powietrzem.

Choroba Wielka* tak się leczyć może. Żyła głowna Cephalica zwana, zostaiąca w łokciu nad medyanną, tam iest co y nad junkturą pod wielkim palcem u ręki, otwierana bywa na Wielką chorobę.

* alias Kaduk.

Item. Wziąć od Żułwia serce, ususzyć, utłuc, y na koniec noża dawać pić choremu rano y wieczor.

Item gdy kto ma pierwszy raz wielką chorobę. Baranka Wielkanocnego gdy do Swięcenia zabiją, w ciepłey krwi iego zaraz gdy go zarzną, czystą chustkę umaczay dobrze, żeby krew na obiedwie strony przeszła, y potym wysusz tę chustkę krwią zbroczoną y schoway. a gdy kto wielką chorobę cierpieć będzie, a osobliwie kiedy ią kto pierwszy raz ma, ustrzyc nożyczkami kawałek owey chustki krwią zbroczony, y namocz go w kieliszku wina, niech tak dobrze przemoknie asz się krew z winem zmiesza, potym wyiąć z kieliszka ten kawałek chustki, a wino z krwią Baranka zmieszane day wypić choremu a uzna skutek.

Wielka Choroba czyli Kaduk, zowie się Epilepsia, Morbus Comitialis, Herculeus, Sacer, Caducus. W samym paroxysmie, wziąć proszku kichaiącego y w nos dmuchnąć, albo rutę rozetrzeć w rękach, y wetchnąć w nos, pulsy u rąk scisnąć iak naylepiey, iest rzecz doswiadczona.

Potym chorego raz, drugi y trzeci dobrze przepurgowawszy, y krwi upusciwszy ieżeli lata y inne okoliczności pozwolą, Balsamem na tę chorobę służącym pod nosem, skronie, pulsy, wierzch głowy, tak w samym paroxysmie, iako procz niego nacierać.

Item: Dostać Szczenię czarney sierci dla Meszczyzny Samca, dla Niewiasty Samicę, zadusić, wypaproszyć y dostać wątroby, od ktorey oderznąć żołc, ktorą rozerznąwszy wlać w kieliszek, nalać wina, zmieszać y dać wypić, iest rzecz często doswiadczona.

Item: korzen kozłkowy Valeriana radix zwany, na wiosnę albo w Jesieni wykopany, ususzony, na proszek utarty, ma osobliwą moc na wielką chorobę.

Item. zabiwszy albo zarznąwszy jagnię, wziąc do kieliszka krwi ieszcze ciepłey z łyszkę, zmieszac z winem lubo z piwem, dac zaraz wypic.

Item. Wziąc mieysce od Niewiasty pierwszy raz rodzącey, ususz, utrzyi na proszek subtelny przydawszy troche gałki muszkatelowy, dac w wodzie lipowey, albo wisniowey, albo bzowey, lub w winie po pułcwierci łota.

Item. Glisty z ziemi wykopane ususzone y w proszku dane przydawszy rogu Jeleniego y gałki Muszkatelowey.

Item: Z ptaka kani dostawszy serca, ususzyc, utrzyc y proszku tego zazyc.

Item: Kamyk ktory się znayduie w iaskołczym gniazdzie zawieszony na szyi broni od choroby.

Item: Mysz na zchodzie Miesiąca zabic, wyiąc z niey serce, ususzyc, utrzyc, y dac zazyc.

Item. Wziąc kardui benedicti na proch utartego z moczem dziecinnym zazyc.

Item. Bobrowym stroiem, albo łosim kopytem kurzyc, lub wraz oboygiem.

Item: Chorobę tę cierpiącego za uszy, za włosy rwac zeby ocknął.

Item: Cierpiącemu tę chorobę wielki palec u lewey nogi, moze y u prawey nogi dobrze poszczypac razem, iest rzecz skuteczna.

Item. Jaskolki maią w sobie dwa kamienie małe ieden zołtoczerwony, drugi czarny. Zołtoczerwony obwiniony w płotno, gdy go kto nosi pod pachą pomocny iest od roznych chorob, a osobliwie od kaduka, ale ieszcze skutecznieyszy, gdy go kto na proszek zetrze y wypiie.

Item: kwiecie lipowe, albo jemiała dębowa na proch stłuczona, pijąc ią w wodzie krynicznej, kaduk leczy.

Item. uczynic sobie poduszkę, y rutą ią miasto pierza natkac, y na niey zawsze sypiac.

Item: Rano y wieczor Rutą się nakurzac, y sokiem rucianym w nosie sobie smarowac.

Item. Gorczyczne ziarno z sokiem ogarczanym pic.

Item: Serca Wilczego dostac, y iakokolwiek y z czym kolwiek iesc.

Item: Wilczym Sadłem grzanki smarowac y dac iesc.

Item: Jajca y Korzen Kiernozi ususzywszy zetrzec y w Sinim mleku dac pic.

Item: Sądra Niedzwiedzie albo Wieprza dzikiego ususzywszy, utarszy z kobelim mlekiem pic.

Item: Mintuzy ryby w nowym garnku polewanym warzyc aby od kosci odstały, potym kosci te spalic, y proch z owych kosci przed napadnieniem choroby pic, znacznie mityguie chorobę.

Item: Dzieciom na tęz chorobę. Wziąc Aloesu kawałek y na gołym ciele niech noszą.

Item. iak się prętko Dziecie urodzi, niz skosztuie piersi, utarszy koralu bardzo miałko pułszkrupułu, to iest tyle iak dziesięc ziarn jęczmiennych zawazą, dac to wypic z pokarmem, w całym zyciu znac nie będzie Wielkiey choroby.

Item: Wziąc kostek ktore idą przez grzbiet Kielbika od głowy asz do Ogona, ochędozyc pięknie od miesa, ususz, zetrzyi na ~~piasek~~ miałki proszek, przyday w rowney częsci pereł y korali preparowanych, biorąc na koniec noza, daway dzieciom w iabłku pieczonym. albo w pokarmie.

Item. gdy się dziecie urodzi, nizeli pokarmu zazyie, daymu oleyku Migdałowego z cukrem zmiesza wszy na łyszce, a wolne będzie od tey choroby.

Item: Wziąc trochę łayna krowy czarney, ususz, utrzyi iak naysubtelniey, day dziecięciu dopiero urodzonemu iak naparsztek w mleku, albo w polewce, w krotce wyrzuci z siebie wiele złych chumorow, ktorych w siebie nabrało w Zywocie Matki, z kąd pospolicie przyczyna iest tey choroby.

Item. Dziecię miewaiące tę chorobę. Warz dla

niego liście wierzbowe, albo skorę wierzbową, ostudziwszy kąp ie w tym często, co tesz y na suchoty im służy.

Na Choroby insze wszelkie wziąć z slazu polnego, czy leśnego, czyli ogrodowego, zowią go Zielnicy Althea, Eniseus, Ibiseus, Malva. Soku, y po dwa łoty wczymkolwiek zażyć każdy dzień na czczo, od wszelkich chorob wolny będzie.

Chory. Potrawy choremu szkodzące iedne, drugie służące opisuią się: Baranina iako do strawienia trudna, tak każdemu szkodzi choremu, y żołądek słaby maiącemu. Barszcz zielony albo z ziela zgotowany, niesłuży kołtonowatym ludziom, apetyt iednak do jedzenia innym chorym sprawuie. Bettki albo grzyby wszelakie, że się zgniłosci ziemi rodzą, zgniłe tesz chumory w człowieku mnożą, y dla tego nietylko chorzy, ale y zdrowi ludzie iadac ich nie powinni. Bigos z twardego pieczonego miesa zrobiony y korzenny szkodzi każdemu choremu. Bob trudny do strawienia, y obciąża choremu żołądek. Bulwy Nadymaią żołądek y wiatry sprawuią. Chrzan że rozgrzewa w gorączce szkodzi. Ciasto smażone do strawienia trudne, dla tego szkodzi choremu. Cietrzew ptak w gorączkach szkodzi. Cybula że gorąca szkodzi w gorączce. Cynadry tak iako y bigos niestrawne. Cynamon rozpalaiący w gorączkach szkodzi. W innych zaś chorobach z zimna pochodzących pomaga. Czosnek że rozgrzewa w gorączce szkodzi. Dorsz twardy y niestrawny na chory żołądek, y wielce szkodliwy. Drop. niebardzo do strawienia łatwy. Flaki twarde y trudne do strawienia chorym y słabego żołądka. Flądry że suszone y słone dla tego szkodliwe chorym. Gozdziki w chorobach pochodzących od zimna pomocne są. Jagły niestrawne, ale klij od nich alias polewka chłodzi. Imbier w zimnych chorobach pomaga. Owoce wszystkie gotowane albo pieczone zdrowe są.

Gdy spac chory niemoże, wziąc w Młynie z ponewki, w ktorey biega wrzeciono tłustosci czarney, osobliwie gdy się wybiega ponewka, tą tłustością nasmarowac skronie spac będzie.

Item. Gałkę Muszkatołową ztłukszy, z rozaną zmieszac wodką y na skronie przyłożyc, znacznie pomoże.

Item. Rozą uwarzyc w Octie, y z tey wody łuc uczyniwszy, głowę zmyc.

Item: ~~Item~~ Wziąc maku białego, gaśic Czarnego, muszkatołową gałkę z rozaną wodką rospuscic y uwierciec, potym świniem mlekiem wierzch głowy namaczawszy, dopiero na to plaster przywinąc.

Item: Dostac proznych makowek 15 w ktorych był mak biały w wodzie ugotowawszy, kąpac się, ręce y nogi myc, spac idąc. Taką kąpiel przez pięc dni powtarzac.

Chory czy powstanie z choroby czy nie? Tablica Pitagoresowa pokaże w ten sposob: Znaydziey dzien Miesiąca według biegu iego, y liczbę przy nim napisaną. Potym wezmij po literze imienia ~~tego~~ twego, lub tego, ktorego powstania z choroby szukasz, na wtorym kole, a przydawszy liczbę napisaną do innych liczbow złączaiąc wszystko po społu, potym od wszystkiey liczby odeymuy po 30 ile razy wystanie, a ostatka liczby co zostanie szukay w posrzodku koła, a ztąd doydziesz smierc, lub powstanie z choroby. Naprzykład: Uważac quota dzis; ieżeli dzien piąty Miesiąca, napisz kryskow pięc; ~~potym co za dzien~~ ieżeli pierwszy dzien Miesiąca napisz kryskę iedną, y tak daley: potym uważac co za dzien, czy Niedziela, czy Poniedziałek etc: y siła liczby przy ktorym dniu ~~obaczysz~~ będącym obaczysz, tyle przypisz kryskow do pierwszych. Potym iakci imie; ieżeli Piotr ug. patrzże gdzie iest w srzednim kole litera P. y siła liczby przy niey, tyle kryskow, do pierwszych przypisz: potym perconsequens, siła ma litera J.O.T.R. liczby, tyle kryskow do pierwszych przypisac: to skonczywszy, wymazywac po 30 kryskow, resztey kryskow co ci ~~do~~ zostanie ug czy iedna, czy piec, etc: patrz miedzy liniami w srzodku koła, podobney liczby, a doydziesz czego sobie, lub komu życzysz. Podaie się koło z liczbami na karcie 15.

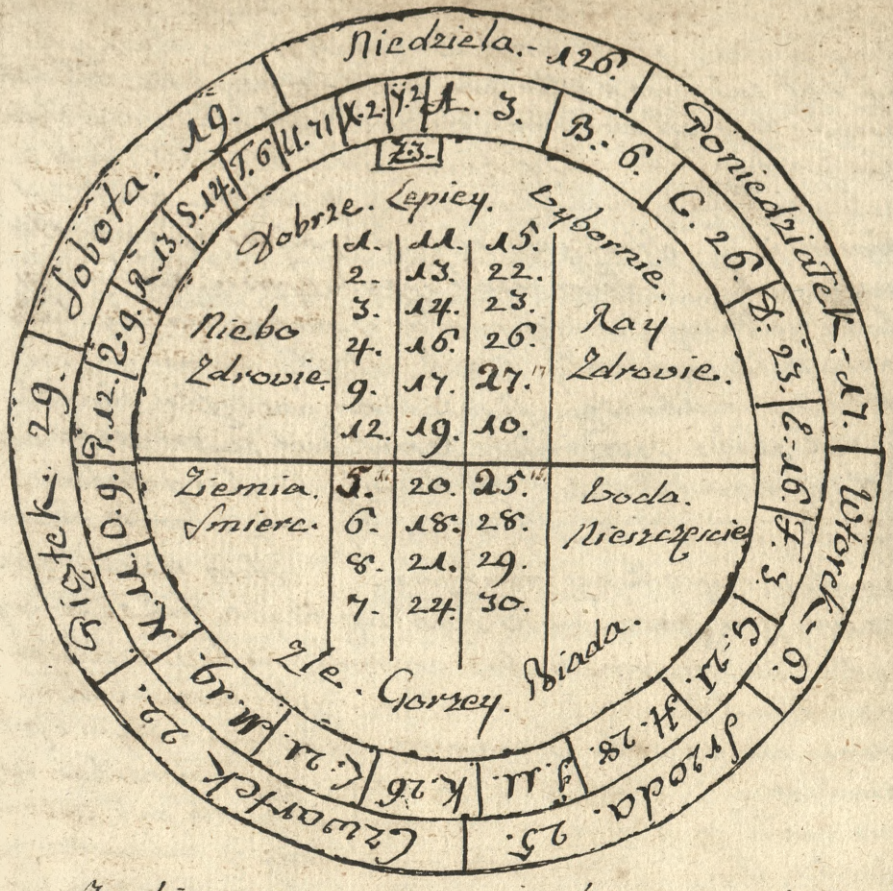

Znaki niepewności życia chorego wypisuią się; gdy chory zaraz z początku choroby znacznie z ciała ustaie y słabieie. Item gdy się twarz abo rzęsa zmieni, tak że się zda bydź podobny do trupa, iako Medycy nazywaią facies Hyppocratica. Item gdy chory patrzyć na światło niemoże. Item gdy się z oczu dobrowolnie łzy dobywaią. Item gdy się wzrok zmieni, że się zda ostro patrzyć. Item gdy się oczy zapadną. Item gdy koło oczu pokaże się siny lub białawy cyrkuł. Item gdy chory spuść powiek niedomiera. Item gdy chory w ciężkiey

iakiey niemocy ztraci wzrok y słuch przy wielkiey słabości, znak iest niebespieczny. Item gdy się nos zakończy albo zaśnieje y oziębnie, zły iest znak: a ieżeli nos swierzbi, znak iest albo przyszłego szalenstwa, albo że się krew puści z nosa. Item ieżeli uszy będą sine, skurczone y zimne znak iest śmierci. Item gdy chory zębami zgrzyta zły iest znak. Item ieżeli ięzyk będzie zielonawy, lubo zołtawy, czarny spalony, suchy, twardy, lubo znacznie pobielały, znak iest zły, albowiem zwykle takey wychodzą. A ieżeli na początku choroby ięzyk zaraz szorstnieje, znak iest że gorączka nie długo trwać będzie. Item gdy chory lubo ma ięzyk spalony, suchy, a przecię pragnienia nie ma, znak iest wielkiey maligny. Item ieżeli w gorączce mocney gorączce nakrzywi się usta, tak że chory potykać nie może, bez żadney nabrzmiałości, znak iest śmierci. Item w gorączce wielkiey rozdęcie zębów y rozpieranie boków złym bywa znakiem. Item gdy ręce, nogi y powierzchnie ciała są zimne, a wewnątrz gorączka pali, iest znak bardzo zły. Item gdy paznokcie y palce sinieją y czernieją znak zły. Item gdy się genitalia po kurczą. Item fetor wielki z excrementow, iest znakiem bardzo złym. Item gdy chory niecznie się pod się puszcza. Item gdy chory nad zwyczay skrzętny, zły, tak że mu nikt dogodzić nie może. Item częste obnażenie się około miejsca wstydliwego. Item drapanie około siebie, y chwytanie niby czego po pościeli, etc. bardzo znaki. Item gdy w gorączce przypadnie szaleństwo, w którym chory będzie zły, nie bespieczne iest, lecz w którym się śmieie, nie tak. Item dzwonienie, szum, y pisk w uszach, czasem niebespieczne iest. Item gdy chory na żaden bok leżeć nie może.

tylko wznak, przytym wielkie będą nudnosci, znak iest zły. Item gdy szczkawka w gorączce przypadnie, znak iest bardzo zły, chybaby womit przypadł. Item konwulsye napadaiące chorego zaraz na początku choroby, także wzdrygania się są niebespieczne, ale nie zawsze. Item. gdy w chorobie znaczney apertura kto ią ma, albo flux w nogach zawrze się albo zasuszy, że materya odchodzić niechce, znak śmierci. Item gdy w długiey iakiey chorobie niespodzianie febra przypadnie, po ktorey nie będzie gorączka, znak iest pewney y nieomylney bliskiey śmierci. Item gdy chory ma oddech cięszki, y w piersiach mu gra, znak iest zły, gdy zaś ma oddech wolny znak iest dobry. Item. gdy w znaczney chorobie iakiey, chory apetytu do jedzenia miec nie będzie, a potym nagle go napadnie chęc wielka do jedzenia, ktora prętko ustanie, znak iest bliskiey bardzo śmierci. Item. gdy zaraz na początku gorączki przypadną womity same zielone, lub żołte, znaczą gorączczkę bardzo niebespieczną. Gdy zaś materya przez womity odeszła, będzie pomieszana roznego koloru nie ma w sobie niebespieczenstwa, Czarny zas womit y exkrement zawsze są złym znakiem. Item. gdy materya przy gorączce wnętrzney z piersi przez kaszel odchodzi żołtawa, zielonawa, zgniła iak ropa, lub ze krwią pomieszana, złym znakiem iest. Item: gdy mowę zamknie, znak nie zawsze zły. Item. Odrzyganie się smrodliwe, y kwasne, zimno znaczy w żołądku y niestrawnosc. Item. gdy chory w cięszkiey chorobie, lub po niey opuchnie, znak iest niedobry y niebespieczny.

Ciało. Swierzbienie Ciała bywa czasem tak uprzykrzone że się rowna wielkiemu bolowi. Zgrzac tedy wody na kąpiel, wsypac soli dostatek żeby słona była, w tey kąpieli siedziec poki możesz, a ustanie. Item: Banki z pijawkami po ciele stawic. Item że to swierzbienie pochodzi

zbytniey słonosci krwi, dla tego trzeba naturze pomagac, do wyprowadzenia iey przez poty. na co służyc może naylepiey zażywanie Ziela Cardibenedicti, rano y na noc iak The pijąc, ktore przez poty wyczysci krew, do tego tesz należy purgans, y krwi puszczenie.

——— Na zgniłe lub zmartwiałe ciało wziąc fuzow, albo drozdzy miodowych, in defectu. warz miod aż zgęstnie, potym go włoz w garniec nowy, wstaw w ogien iak w piec karnczarski, zeby się w nim rozpalił iako złoto, wyimij, ochłodz, ta materya mieso zgniłe y zmartwiałe trawi, potym czysci, y bez wszelkiego bolu leczy, starta na proch.

Członki.

Gdy iaki członek schnie, weźmi psiego Sadła, kozłowego Łoiu, Niedzwiedziego Sadła, Dyaltycy z Apteki, każdego wedle miary, spusc społem na masc, a smaruy członek schnący przy ogniu.

——— Na słabe albo złomane członki, powiadaią yż Tuczek ziele starte z Solą y przyłozone na tesz członki, wielce ma bydz pomocne.

——— Gdy ktory Członek odrętwieie, nacierac go wodką Węgierską, albo Oleykiem bursztynowym, albo Szpikanardowym, albo Sałowcowym, lub tesz terpetynowym.

Cuchnienie.

Fetor z ust pochodzi z otwartego Żołądka, oddala się tym sposobem: Wziąc Ziela Cardibenedicti, gryśc, albo uwarzywszy pic, przydawszy skorek pomeranczowych. Item. Wziąc Szalwij, rozmarynu, mięty, warzyc w ocie, przecedziwszy płokac usta. Item. Wziąc rozmarynu suchego y skorek Cytrynowych, uwarzywszy usta często wymywac, a przytym gryśc ustawicznie Cytwarowy korzen, lub gozdziki, lub gałkę muszkatełową, lub skorki pomeranczowe. Item: Usta często y dziąsła piołunem z wodą wycierac y wymywac. Item: Przepurgowawszy się, zażyc Dryakwi, lub Essencyi czyli oleyku piołunkowego, lub tesz piołum w gorzałce albo winie namoczywszy, przydawszy Cynamonu, skorek pomeranczowych, gozdzikow, pic. Item. Centuryą z skorkami pomeranczowemi uwarzywszy, przecedzic

y codzien rano y na noc pic. Item. Wziąc piołunowe go liscia y skorek Cytrynowych, dobrze to wszystko w octcie gotuy albo tesz w Winie, y tym likworem prze cieray sobie często, zęby, a ustanie fetor z zębow y pru chniec ci niebędą. Item: Rozmaryn uwarzyc z winem włozywszy do tego trochę mirrhy y Cynamonu, y tym usta płokac, moze y pic na czczo. Item. Gozdzik z gryśi na Czczo.

Gdy komu z nosa cuchnie wziąc Centuryi mniey szey wierzchołkow y Miętki kamienney zarowno, warz w Winie, sarkay w nos często. Lecz zastarzała Affekcya nie moze bydz uleczona.

Czary. Gdy kto z Czarow głupieie, wziąc cwierc Łota ziela wro nie oko nazwanego, y z iagod ziarnek, y na kazdy dzien przez dni dwadziescia tego trunku zazywac. Item. Wziąc z tegoz samego Ziela wronie oko nazwanego iedną iagodę su szoną, utarszy w Winie dac wypic.

D.

Dni Egipcyackie, Nieszęsliwe, y Szkodliwe, od S. Bedy wypisane, w kazdym znayduiące się Miesiącu.

1. 2. 4. 5. 10. 15. 17. 29. Januarij. o pierszym y siodmym mowi Ven: Beda. Prima dies Mensis, et Septima trun cat ut ensis.

8. 10. 17. 26 zaś, 27. y 28. Februarij nie tak szkodliwe. o trzecim y Czwartym mowi Ven: Beda: Quarta subit mortem, prosternit tertia fortem. Kto się osiemna stego dnia Miesiąca tego rodzi, często złą smiercią ginie. Kogo zaś okaleczą, zycia niebespieczny. Kto się dnia 30 upije, polezy. Mleko jadac lub pic szkodzi. Od nowiu do Nowiu przyszłego Mie siąca Łazni zazywac dobra rzecz. Wcieple się kon serwowac. Na wiatr nie wychodzic bo słabym szkodzi.

15. 16. 19. 7 zaś, 10. y 20. Martij nie tak szkodliwe. o pierwszym y Czwartym mowi Ven: Beda: Martis prima necat, cujus sub cuspide quarta est. Wanny y Łaznie przez ten Miesiąc zdrowe.

16. 21. 7 zaś, 10. y 20. Aprilis. nie tak szkodliwe. o 10 y iedenastym pisze Ven: Beda: Denus et undenus mortis est vulnere plenus. Lekarstwo, poty y krew ku koncowi Miesiąca pomocne. Słone potrawy dużo szkodzą

7. 15. 20. 3 zaś y 6. Maij. nie tak szkodliwe. o trzecim y siodmym pisze Ven: Beda: Tertius in Majo lupus est, et Septimus Anguis. W Maju apetytowi więcey pozwolić możesz, oprocz słonych rzeczy y bydlęcego muzgu. krwi z Epatyki upuscic zdrowo. Z wieczora y w nocy po ogrodach albo łąkach chodząc przy dzwięku muzycznym, krew się naprawia Melancholiczna, ktora lepszą sprawuiąc cirkulacyą orzezwia.

4. 7. Junij absolute złe. o dziesiątym y piętnastym pisze Ven: Beda: Denus pallescit, quindenus fodera nescit. kto się dnia 8 upije polezy. Od lekarstw salwuiących y łazni, miey abstynencyą, gdyż humidum radicale psuią. Ziół, sałat, y fruktow pomiernie zażyway, albowiem w dyssenteryą prętko wprowadzić mogą.

4. 7. Julij. Szkodliwe. o dziesiątym y trzynastym pisze Ven: Beda. Tredecimus Julij mactat, denus labefactatur. Dzien 8. pijakom szkodzi.

19. 20. ~~Augusti~~ 1. zaś. 29. y 30 Augusti, nietak szkodliwe. o pierwszym y drugim pisze Ven: Beda: Prima necat fortem, sternitq secunda cohortem. Dnia piątego kto się obezrze w długą chorobę wpada. kogo rania prętko umiera. kto się urodzi prętko złą śmiercią zginie. Lekarstwa y krew szkodzą. Od potraw korzennych miey abstynencyą. Frukta z skory obieray iedząc, bo w nich rosa czyni dyssenteryą. Pij gorszkie likwory dla appetytu.

6. 7. 3 zas, 4. 21 y 22 Septembris, mniey szkodzące. o trzecim y dziesiątym pisze Ven: Beda: Tertia Septembris cum dena fit male membris. Dzien 24

obzercom szkodliwy. Na koncu Sierpnia y początku Wrzesnia zimno z ciepłem alternata, febry w Jesieni y choroby czyni. Krew Melancholiczną wyprowadzic y grube chumory w tym miesiącu dobrze. Kto ma na ciele iakie makuły, lub krosty, osłodziwszy rosę albo wodę rzeczną, niech się często myie, a zginie.

6. 3 zaś. 24. 28. y 29. ~~mniey szkodzące~~. Octobris mniey szkodzące. o trzecim y dziesiątym pisze Ven: Beda: Tertius est gladius, et denus vulnere plenus.

15. 19. 5 zaś. 6. 28 y 29 Novembris mniey szkodliwe. o trzecim y piątym pisze Ven: Beda: Scorpius est quintus, et tertius est nece vinctus. Dnia 29 kto się Urodzi, często złą Smiercią ginie. Kogo okaliczą rzadko się wykuruie. Krwi puszczac y łazni zazywac zakazuią medycy. Rany y uderzenia w tym Miesiącu osobliwie na pełni podięte cięszko uleczyc.

6. 7. 9. 5 zaś. 17. y 21. Decembris mniey szkodliwe. o Siodmym y dziesiątym pisze Ven: Beda. Septimus est Sanguis virosus denus et anguis. W tym Miesiącu zdrowe są rzeczy rozgrzewaiące. Dzien pierwszy wielce pijakom y obzercom szkodzi.

Tradycya o dniach Egipcyackich wzwyż wyrazonych. od S. Bedy: 1mo. Gdyby ktorego dnia z tych a osobliwie w nizey wyrazonych Dniach, Niewiasta porodziła, nie długo będzie zyła: a dziecie albo marną Smiercią zginie, albo w Ubostwie znacznym zywota do-konczy. 2do Gdyby się Stadło ktorego dnia z tych a osobliwie w nizey wyrazonych dniach pobrało, nie będą długo zyc z sobą. 3tio ieżeli ~~się~~ kto w tych dniach a osobliwie w nizey wyrazonych odmieni mieysce, to iest z iednego do drugiego przeprowadzi się mieysca, nie będzie mu służyło ani dobrze powodzic się będzie. 4to. Jezeli kto ma iaką Sprawe w te dni, a osobliwie w nizey wyrazone nie uda mu się. 5to. Gdyby kto naymniey krwi miał upuscic ktorego dnia z wyż a osobliwie nizey

wyrazonych, rzecz iest niebespieczna, gdyz w tym roku ze umrze ominuie. Ieda. Dni zaś naygorsze te są: Dzien 15. Aprilis ktorego się Iudasz obiesił. Dzien 30. Aprilis, ktorego się Iudasz urodził. Dzien 1. Augusti, ktorego Kaim Abla zabił. Dzien 1. Decembris, ktorego Sodoma y Gomorrha zgorzała. Toż samo wynalazł także S. Hieronim w Starych Xięgach.

Dni krytyczne w ktore się puszczac krwi niegodzi opisuią się:

Dzien 5. 14. 15. Januar: Dzien 1. 12. 18. Februarij.
Dzien 9. 16. 17. 20. 31. Mart: Dzien. 8. 9. 11. 15. 20. 30. April:
Dzien: 1. 12. 23. Maij. - Dzien. 5. 6. 7. Iunij.
Dzien. 3. 16. 17. 24. Iulij. Dzien 1. 10. 20. 21. Augusti.
Dzien. 14. 15. 24. Septemb: Dzien: 1. 11. 24. Octobris.
Dzien. 6. 7. Novembris. Dzien. 1. 12. 24. Decembris.

Duszność czyli Cięszkość.

Na duszność w piersiach wziąc ruty zieloney, iądra z włoskiego orzecha, utłuc to wraz, potym kłasc po kawałku do ust, gryść a sliny y samę mixturę połykac, czyn to przez kilka dni rzecz doswiadczona. Item Na początku choroby, ieżeli chory iest komplexyi krwistey, krew z nogi puscic, a potym purgan se brac. Item Oleyki Szalwiiowy, Rozmarynowy, Stanyszkowy, z kopru włoskiego, są pomocne daiąc ich po kilka kropel w konfekcie rozowym albo w winie. Item. Dym z tabaki także z godzikow w puszczaiąc w siebie, znacznie pomaga. Item Migdałowego oleyku często zazywac z cukrem zmieszanego pomaga. Item Warzyc czerwoną kapustę, odcedzic polewkę y przysłodziwszy, pic. Item Łayno konskie w wodzie przewarzywszy, przecedzic y pic. Item. Wziąc jarmuzu y z listkow osmuknij zeby tylko same gałąski zostały, potym te gałąski jarmuzowe pokray drobno w kosteczkę, y wziąwszy dobre dwie przygasci, przydac dwie szczy

pty we trzy palce dobre jagod czerwonych z Jarzębi
ny, wziąwszy garniec wody, włożyc weń to wszystko
y gotowac aż czwarta częsc wody wywre, potym tę
wodę przecedziwszy, miec ią w czystey flaszy, a co dzien
zagrzawszy tę wodę, wypic na noc trzy filzanki trochę
cukru włożywszy przepalonego, to iest przetopione-
go nad stoczkiem na talerz Cynowy, y tę wodę czę
sto pijąc doznasz skutku. Item. Niech będzie nay-
większa dusznosc każ zastrzelic Sowę, albo puszczka,
y oskubawszy ią z pierza, ze wszystkim iak iest cała
w sobie niepaprosząc iey na rożenku zwolna przy
ogniu piec ią zeby z niey tłustosc kapała, tę zaś tłu
stosc zebrawszy, chowac ią w iakim szklanym naczy
niu od potrzeby. A gdy kto zapadnie na dusznosc
dac tey tłustosci dziesięc albo dwadziescia kropli
wypic w ciepłym piwie, mozesz dac raz, drugi y
trzeci, a pacyenta uwolni. co się przez Sympatyę
dzieie. Item. Wziąc Czosnku y upiec w Zarze-
wiu, potym roztarszy go przyłożyc na piersi.
Item. Wziąc rzodkiew Czarną, iesc albo Sok z niey
wytłoczyc y pic.

Dychawica. Wziąc liscia y nasienia slazu zebranego
w lipcu, Sierpniu, y ugotowawszy pic, dychawicę
oddala. Item z ktoreykolwiek nogi upuscic krew
z Żyły Safeny nazwaney zostaiącey w obudwuch
nogach nad kostkami. Albo gdy tych nieznac y
sposobnie otwierane bydz nie mogą, upuscic z Żyły
w obudwuch nogach zostaiącey pod wielkim palcem.
Item. Biała Siarka wszelkim sposobem uzywana
pomocna iest. Item dla dzieci. Nazbieray Stono
gow wypłocz ie winem, ususz, zetrzyi na proch
miałki, przyday rowney częsci szafranu, mirry, cukru
lodowatego, dawac potrosze często w mleku.

24. Dymnice. Nazywaią się Bubones, nie tylko pod czas powietrza, lecz y innych czasow, tak na Slabiznach iako tesz pod pachami y po roznych częsciach ciała wyrzucaią się. Wziąc grzybow suchych kilka, uwarz dobrze w wodzie, potym usiekay drobno y rozwierc, potym włoz na rynkę, przyley mleka trochę, przysmaz y przyłoż, tak czyn dwa razy na dzien. Item Wziąc cebuli pieczoney rozwierciec, przydac dryakwi, y łajen kurzych swiezych, zmieszac y przyłozyc. Item Skora wężowa lub zmijowa sliną na czczo odwilzona a przykładana, nader skuteczne są, ale co dzien inną. Item. Wziąc ziela Cardibenedicti, utarszy na proch, przydac mąki zytney, Wosku, Oliwy, Miodu, y plaster uczyniwszy przykładac. Item. Na jadowite dymnice pospolicie przykładaią mysz na poły przerznięta, albo gołębia. A gdy się nie da zmiękczyc, tedy ią lancetem otworzyc.

Dyssenteria vide Biegunka. Na ktorą Ikra rybie, Muszkatełowa gałka pomoc mogą.

Dziąsła. Na bol dziąseł z zył zostaiących pod ięzykiem ktore się nazywaią Venae raninae, krew puszczana bywa.

—— Na dziąsła gnijące wziąc iaskolczego drzewa z korzeniem drobno pokrajac, rzezuchy wodney albo ogrodney mniey trochę przydawszy, warzyc w wodzie, potym przecedziwszy przydac trochę Koperwasu, tym często płokac usta, uznasz pomoc.

—— Na dziąsła opuchłe postawic pijawkę iest rzecz dobra. Item. Listki z Szalwij przykładay wzdłuz na dziąsła, wyciągaią z nich chumory złe.

Dzika bestya aby nie szkodziła y zebyś był bespiecznym, do stan sadła prawdziwego lwiego y nasmaruy się nim, a tak nie tylko wilk, Dzik, Niedzwiedz, ale y zadna dzika bestya nie tknie się y owszem na kazdym potkaniu w drodze przed takim Człowiekiem kazdy zwierz dziki uciekac będzie.

Dziwe Mieso. Wziąc mąki z podchleba upieczonego pytlowego, posypuy ranę, a trawic będzie.

Febra. Rożność Feber opisuie się. Jedna nazywa się febris continua periodica. Znaki są iey, że czasami ustaie ale się znowu wraca bez poprzedzania żadnego zimna tylko gorączka. Przyczyna tey gorączki są humory złe, ktore się rodzą w wątrobie y Sledzionie, rodzą się też pod czas in venis Messaraicis. Drugi rodzay iest Febres continuae intermittentes. Takie są kwotydiany, Terciany, kwartany. /: kwotydiana iest dwoiaka, ktora w dwudziestu czterech godzinach, dwa razy chorego nawiedza. Kwartana także iest dwoiaka; ktora ieden dzien zostawuie wolny, a przez dwa przypada dzien po dzien. Bywa y troiaka, w ktorey każdego dnia napastuie. Ale że są trudne do rozeznania opuszczaią się :/ ktore lubo paroxysmami dni swoich z poprzedzonym zimnem przypadaią, iednak po każdym paroxysmie skonczonym, gorączka choc ustąpi od pierwszego ferworu, przecięż wewnątrz zawsze trwa y chorego znacznie słabi. Trzeci rodzay iest; Febres intermittentes: takie są kwotydyany, Tercyany, kwartany, ktore czasow swoich z poprzedzonym zimnem przychodzą, y po każdym skonczonym paroxysmie gorączka cale ustaie tak, że chory może rzeczy swoie odprawowac co do kogo należy. Czwarty rodzay nazywa się; Febres compositae seu confusae vel Subintrantes. takie są Tercyana dwoiaka, ktora albo każdego dnia raz, albo iednego dnia dwa razy przypada, bywaią y insze; iako Semitertiana etc: Febres malignae, Febres Petochiales etc: o ktorych się wspomni, przy opisaniu rożności Gorączek. Sposob leczenia.

Na Febry kwotydianę, ~~[illegible]~~ Tercyanę lub kwartanę. Wziąc ziela kardibenedicti na proszek

utartego łyszkę, wierzchołkow Centuryi na proch utartych tylez, korzenia Gencyany utartego puł łyszki, kanfory cwierć łota, zmieszay w kupę y schoway, daway na raz puł cwierci łota przed paroxysmem, rzecz doswiadczona. Item Ziela kardibenedicti ususzonego uwarzywszy, pic na kształt herbaty z rana y na noc. A iezeliby długa y uparta była, iako bywa kwartana, przy codziennym uzywaniu tego Ziela, przydawszy Senesu, koperwasu białego Rzymskiego gran siedm, dobre są y skoski z drzewa Jesionowego razem to gotuiąc y pijąc, przepurgowac się choc co tydzien. Item Dryakwi z kanforą zmieszawszy, y Gencyany na proszek utartey przydawszy, przed paroxysmem zazyc rzecz doswiadczona. Item. po pierwszym, lub drugim, lub trzecim paroxysmie, scisłey diety zazyc, to iest poscic dzien pierwszy nic nie iedząc, w drugi mało bardzo, y w trzeci iezeli mozesz wytrzymac. doswiadczona. Item. Wziąc soli łyszkę, miodu prasnego łyszkę, wody zwyczayney zimney kubek, zmieszay to wszystko, y przed paroxysmem wypij: potym mozesz troszkę gorzałki przez gardło przepuscic. Item. Dla Męzczyzny Wieprzowego, dla Niewiasty swinie go wziąc swiezego łayna, wmoczyc to w kubek wina lub piwa, potym przecedziwszy przyprawic gozdzikiem y cukrem przysłodziwszy lub łyszką Miodu prasnego, dac kieliszek przed paroxysmem wypic, rzec doswiadczona. Item. Zaiąca swiezego głowę odjąc z siercią, y utłucz ią ze wszystkim wstępie, albo w Mozdzierzu, y tę masc na chustcie roztarszy, blisko serca przyłoż, y tak długo trzymay asz się zeschnie. Item. Wziąc

wina ciepłego kwaterkę, wsyp do niego soli szczyptę, pie-
przu drugą, zamieszay, day przed paroxysmem. Item.
Wziąc octu Miodowego lub piwnego dobrego kwaterkę, wley
oliwy łyszkę, soli szczyptę, zgrzyi, day przed paroxysmem.
Item. Wziąc gorzałki kieliszek, wley oliwy łyszkę, zmieszay,
day przed paroxysmem. Item Wziąc soku piołunowe-
go dwie łyszki gorzałki kieliszek mały, dryakwi iak la-
skowy orzech, soli pospolitey szczyptę, zmieszay day przed
paroxysmem. Item. Wziąc owczych swieżych bobków
aliaś łajen łyszkę, rozmąc winem lub piwem, przywarz,
przecedz, przyday troszkę Szafranu, (ieżeli iest) day wypić
ciepło. powtórz ieżeli za razem nie ustanie. Item
Wziąc wody ciepłey kwartę, wsyp do niey soli łyszkę,
pieprzu szczyptę, zmieszay, day przed paroxysmem. to
dla prostych. Item. Wziąc jaje kurze, wypuść z
niego białek y żółtek do szczętu, a skorkę białą pod
białkiem przy skorupie jajowey będącą odrzy, a nią
palca serdecznego to iest czwartego ręki prawey albo le-
wey członek pierwszy y z paznokciem obwin, a trway
z tym, asz czas febry minie, zginie febra. probatum.
Item. Z końskiey głowy (: które lada gdzie na polach
znayduią) nie z czoła, ale z wierzchniey końci, która
iest nad czołem, uskrob nożem proszku, z naparstek
choc y więcey, day wczymkolwiek wypić przed paroxy-
smem. to dla pospolitego ludu. Item Wziąc korze-
nia Ziela Wężownik nazwanego, (które rado roście na łą-
kach cienistych y wilgotnych, roście też na gorach y pastwi-
skach wilgotnych, kwitnie w Maju y Czerwcu. korzeń
ma wielki zatoczony na kształt węża.) y utarszy na
proch, iakimkolwiek sposobem używany, ale nayprzy-
stoyni z dryakwią, albo z Mitrydatem w ciepłym wi-
nie, y pocić się. Item. Wziąc Bożego drzewka, sien-
nego prochu szopku, dietruszki, snopowca, bobowniku,
to wszystko uwarzywszy, kąpać się w tym, potym się

potym się ukłasc y pocic. a to kampanie bydz ma gdy febra przypada. Item. Z Zyły, pod małym palcem w obudwuch rękach znayduiąca się, zwana Salvatela ~~[illegible]~~ krew upuscic, na febry osobliwie kwartany. Item. Jaskołki maią w Sobie dwa kamienie małe, ieden zołtoczerwony, drugi czarny. Wziąc czarny. na proszek zetrzyc y wypic w trunku pomocny na wszelkie febry. Item. Wziąc gałkę Muszkatołową całą na Widelice, y trzymac ią nad Swiecą poty poki się nie zapali, y niech się tak spali do Szczętu, potym ią zetrzyi na proch, day wypic w gorzałce, to czyniąc raz, drugi. trzeci febra zginie. — — — — — — — — — — — — Item. Kasz zastrzelic ptaszka ktory się nazywa Dziurlatka. tego zaraz Swiezego ciepłego ieszcze, z pierzem y ze wszystkiemi wnętrznosciami, nic go nie paprosząc na Sznureczku powiesic na Szyi. na gołym ciele, tak zeby ten ptaszek na Samym u Człowieka leżał dołyszku, y potym zapiąwszy się kaftonikiem nosic go cały dzien, może y przez całą noc. a tak ta dziurlatka wszystkę wyciągnie z pacyenta febry infekcyą. ktora przyczyną iest. Potym zdiąc ią z Siebie y wrzucic na wodę płynącą, albo zakopac w Ziemi, zeby ani bydle, ani pies na nie napadło, a febra iakaszkolwiek niech będzie, przez Sympatyą zginie. Będzie to prawda wielki fetor przy pacyencie, ktory tego ptaszka na sobie nosic będzie, dla wyciągnionych z pacyenta infekcyow, ale tego nie trzeba uważac. —. Item. Dostac Jagod Czerwonych. ktore na błotach, trzęsawiskach, na małych gałąskach rosną, y te jagody gdy będą suche zebrac, Schowac dla przygody. A na febrę wziąc, zetrzec w Mozdzierzu na proszek, zmieszac z gorzałką (ktorey tyle bydz powinno, ile proszku, lub trochę więcey, niż proszku.) y wypic. — — — — — — — Item. Napic się konskiego Łayna z piwem albo z winem przez

chustkę wycisnąwszy. — — — — — — — — — Item.
Brząc piwa, Wina, octu, Olizny kazdego po Tyszce, soli
szczypte wrzucic, wszystko zmieszac y z dobrym parowym
zmie wrzec. — — — — — — — — — — — Item.
Brząc kamienia naskrobanego w winie albo w piwie
ce wrzec. — — — — — — — — — — — — Item.
Brząc wielkiego y sporego pająka, ułożyc go w prozne od orze-
chow włoskich skorupy, zalepic workiem z przodu w nich wyżer
ciawszy dziurkę, rownie przezrzec y nad rownym moc zdro-
wiem, ale na ten czas własnie zawiesic, kiedy ma przyjadac
febra, albowiem ten pająk wyciągnie z niebie wszystko nie-
moc, y sam zdechnie. — — — — — — Item.
Piołun z sola pospołu zetrzec, z tego potym wyci
snąwszy sok napic się go dobrze przed samym paroxy
smem, nic na ten czas nie iesc ani pic od godziny y do go
dziny, ani z Towarzyszami ustawac, ani z Ludzmi rozmiekiem
gadac, tylko w ciahorci iak nayspokoyniey leżec, czynic
to po trzykroc razy, a tak przestanie się. — — — Item.
Brząc piołunu świeżego, sok z niego wycisnąc dobrze ocukro
wawszy, po dwie Łyżki kazdego dnia pic. służy febrom
zastarzałym. — — — — — — — — — — Item.
Marzyny wargę z Octem albo winie, polewke przez
nie iaki czas po kilka Łyżek pic. — — — — Item.
Brząc głist ziemnych 24. y Łyżek siana pieprzu, wszystko
głisty zetrzec na proch, potym wołic dobrze przygrzac
i pieprz także utłuczony na proch, a dla przyiemności miodu
włożyc, y dac pic przed paroxysmem, y przykryc się aby
się pocic. — — — — — — — — — — — Item.
Bzotyczowy korzeń miałko utłuczony z oleykiem na
czczym, godzinę przed paroxysmem zażyty, wszelkie fe-
bry y gorączki zasmierza. — — — — — — Item.
Korzec Ziela Borago drzewka z oliwą y solą, tym pulsy
u rąk y nog posmarowac, zasmierza febry. — — Item.
Pietruszczane nasienie z cienką wodą pic. — — — Item.
Borak o trzech sosiłkach albo gałązkach wyrastaiąc ze
wszystkim iako iest, to iest z nasieniem y korzeniem utar-

szy a w trunku wody używany, tercyane leczy. — ~~Item~~
A który o czterech gałązkach wyrasta, tym sposobem utar
ty w winie warzony, y używany kwartane leczy. — Item:
Wziąc brzowego liscia garsc, lewandy y soli potrosze, to z
oliwą utrzec y na pulsy przywiiac. — — — — Item:
Wziąc nasienia Czarnuchy cwierc Łota, nasienia pietru
szczanego pułcwierci Łota, utarszy miałko godzinę przed
paroxysmem z trochą białego wina dac wypic, y pocic się
kwartane usmierza. Item:
Soku krwawnikowego wziąc Łyżek 6 swieżo wyprasowane
go, y listek lub 6 szalwij suchey miałko utartey przyday,
przed paroxysmem day choremu ciepło wypic, a dobrze
posciela nakryc, aby się pocił. kwartane leczy. Item:
Wziąc kopytniku cwierc Łota, y tey godziny gdy ma
przyjsc paroxysm z winem pijąc kwartane leczy. Item:
Babczany sok z trochą dryakwi y z winem wypic, kwar
tannę leczy. Item:
Wziąc naci pietruszczaney y gdy febra brac będzie lub
imdte przed febrą obłożyc dobrze pulsy u rąk, może
y u nog nie zaszkodzi, y zawiązac, może y drugi raz
uczynic. febre z ~~zimna~~ przeziębienia pochodzącą leczy.

Fistuła. Na fistułę przykładay kozie bobki gotowane z
winem. Item.
Włoż kamien niegaszonego wapna w statek, asz się rozpły
nie, warz potym tę wodę, rozbij ciepło z żółtkiem jajo
wym, przygrzyj mocno, maczay chustki y przykładay. Item.
Gotuy w mleku słodkim chleb rzanny y to przykładay a
pomoże. Item.
Wziąc żółtey siarki coc się podoba, przystaw do ognia
aby się rozpłynęła, potym przysyp do niey waysztynu
palanego miałko utartego pułfunta a mieszay dobrze
asz ostygnie, toż na proch zwierciec, albo w stępie lub
kamieniu gładkim stłuc, y postawic na mieyscu wilgo
tnym, asz się w wodkę albo olejek obroci, ten olejek nie
tylko kosci sprochniałe z każdey przyczyny czysci, ale
y uzdrawia, kiedy nim pomażesz. Nad to zgniłe mieso

w czych wrzodach użyiwali, gdy mierzwy winem zwad
ką rozsaną wymyiesz, potym tego oleyku wleiesz, a na
to ziela iaskolczego ustrzczonego położysz.

Na fistuły w oku, która rzadko trafia, ale zbrudno
rzecz bywa zalecona, zemrzą ią Medycy Egipskie. Bzięć
Gumi Arabskiey cztery Loty, Myrry trzy, Cinnamonu Loty, zmie
szay z zatcią szczupakową, zapuszczay tym fistuły. Item
Bzięć miodu czystego, Aloesu obojga po 4 Loty, Myrry
dwa Loty, Szafranu pułcwierci Lota, Wodki z rudy pół
nej kwarty, warz z wolnym ogniem aż połowa wyusz,
maczay w tym gąbki nowe, przykładay na fistuły, iest
rzecz prozna.

Flus. Na flus wziąć mąki pszenicznej garść, pieprzu ustłu
czonego Lot iedon, soli rozpuść, octu winnego ile pod rze
ba, zagnieć ciasto, zrob placek, który ciepło przyłóż lub
na twarz zapalona, lub gdzie cierpisz flus — — Item.
Bzięć ziela Kardibenedikt, przydawszy ziela bukwicę, ia
rek cytrynowych, warz iak thee, odcedziwszy poleway, przy
cukrzy trochę, y pij codzień z rana y na noc.

G

Gadzina jadowita aby nie ukąsiła to iest Węża, Żmija etc.
Bostatni Estorek zapuszczy, wziąć kapusty kwaszney zdy
rzewnie nagotowanej, którey ludzie niedojedzą, do tey
wody wlay galeski z którey wrzały wieprzowe nogi, zmie
szay y postaw w piwnicy, lub gdzie indziey. Na wiosnę
posmarzy tym sobie nogi y ręce, a obawiaiąc się wietrzą
ba gadu jadowitego. — — — — — — — Item.
Proszki z Mij krwawnicy ułożonej w likworze zażyte
a bezpieczny będzie od ukąszenia. — — — — Item.
Sokiem ziela Macierzanki namazać ciało, albo świe
żym oleykiem, a wolnym ogniem — — — — Item.
Warzyć Bozedrzewka w oliwie, a tym ciało poma
zuy, ubezpieczy się.

Gangrena alias Ogień piekielny. Bzięć wody zapiennej
Cztery funty, Arszeniku subtelnie utłuczonego cztery Loty, Ma
stiksu dwa Loty, zmieszay roszydła, y mieszay bez przestan
ku z godzinę, cały potym przydaj gorzałki iak nayprzedszey

samego wyiskoku funt to iest trzy kwaterki, kwasney
wodki to iest Spiritum Vitrioli pułt Funta schowney dla sie
trzeby, a gdy potrzeba maczay chusteczki y przykładay
do znacz skutku. - - - - - - - - - - Item.
Bierze Aurypigmentu, Siarki żwawey wykopanej z ziemi
kapna niegaszonego zarowno każdego, utrzyi na proszek sub
telny, gdy chcesz potrzebować, wyniosz w proszku, deko
kreją z rozmarynu z roża suchich y babczanym liściem
potym zaraz zasyp tym proszkiem, obaczysz dziwny
skutek y sekret osobliwy nad inne. - - - - - - Item.
Bierze Tayna świeżego Bykowego, soli pospolitey obojga
zarowno, rozmaż winem, przyżarz, rozłoż na chuście
y przyłoż na piekielny ogień nie odczynuy aż w 24
godzin, obaczysz ciało zepsowane wszystko strawione
potym rany wygaiay marciami, lub plastrami. - Item
Glisty ziemne w octowie zetrzyi, y miejsca gdzie się ogień
piekielny znayduie smaruy często uznasz skutek. - Item.
Bierze rosołu kwasney kapusty, kwasu od chleba, zmiesz
wszystko, obie żółka białko jajowych bez zołtkow, kafunu ter
tego dosc, y to wszystko na plaster umieszawszy z pacząia
mi przyymiac na miejsce chore. - - - - - Item.
Bierze Smietany, Słuzu, zołtkow jajowych, zmieszac pospołu
y plaster uczyniwszy przykładac. - - - - - Item.
Zołtek od jaia dobrze z oleiu zmieszawszy, bez 24 godzin
często odmieniaiąc przykładac - - - - - - Item
Skorę krowią przyymiac, y to pomocna. - - - Item.
Rosołem od sledzi, albo Urzyną, albo cieplemi miodami
drażdżami od piwa, albo ludzkim świeżym gnoiem, albo
Zarzoną cebulą, albo bodką łagiewką, gdy się ogień
piekielny pokaże obkładac.

Gardła affekcye. Na dercem gardłowy który z głowy spada
ze przełknąć niemoże. Bierze Jaderek od piersiu orze
chow włoskich, y tatarskiego korzenia zarowno lub cebuły,
warzyc w octowie winnym lub piwnym byle tęgim, przekar
ty wziowszy octu, zniklepic garnuszek aby para nie
wychodziła, tak wrzarac aby do połowy wyparło, y
tym płukac gardło letno.

Na inflammacyą gdy się flegma w gardle za piecze. Wziąc Ruty, Szalwij, Majeronki y slazu ziela, to wszystko gotuy w garnuszku dobrze, potym odstawiwszy od ognia przez czystą chustkę albo Serwetę przecedz, y ziele wyzdząc w Serwecie żeby sama essencya wyszła, y tą wodą ciepłą tak iak możesz wytrzymac, kasz sobie dawac strzykanie a często coraz tę wodę zagrzewaiąc, a doznasz pomocy.

Na affekcye gardła. Z Żyły Medyanna nazwaney krew upuscic. - - - - - - - - - Item.
Wziąc bursztynowe paciorki y obwiązac niemi gardło wielce iest pomocna.

Na Slinogorz to iest na zapalenie wielkie w gardle, na nabrzmiałosc, albo wrzod w gardle. Gdy będzie zapalenie w gardle proste, wziąc jęczmienia, wsypac w nowy garnuszek, nakryc pokrywką, zalepic gliną, wstawic do ognia, a jak się spali, odiąc od ognia, utrzyi z miodem y przyłoz. - - - - - - Item.
Wziąc Suchey rozy, warzyc na poły z octem w wodzie, przecedzic, przydac miodu prasnego, pieprzu trochę tłuczonego, tym często płocz gardło harkaiąc. - Item.
Wziąc Babki warzyc w wodzie na poł z octem, przecedziwszy przyday soli oczkowatey y saletry potrosze, tym płocz gardło ciepło. - - - - - - - - Item.
Wodą czystą z octem zmieszaną przydawszy do niey trochę hałunu płokac gardło, iest dobra. - - - Item.
Gorzałką zmieszaną na poł z wodką rozaną albo poziemkową płokac gardło iest skuteczna. - - - Item.
Kaszę jęczmienną uwarzyc rzadko, potym octu przylawszy, letnio a często gardło płokac potrosze poły kaiąc. - - - - - - - - - - Item.
Srzodek gniazda jaskołczego na proch zbic, przesiac, Cybulę iedną pieczoną, na miazgę zbic, z prasnym miodem zmieszac, plaster uczynic y tym gardło obłożyc. Item.
Warzyc w mleku korzen ziela prząstki nazwanego, y pic. - - - - - - - - - - - - - - Item.

Szkarpetki lub pączochy z nog ziąwszy, na noc ~~na~~ szyię obłożyc y przywiązac. pomaga. - - - - - - - Item.
Jezeliby wielkie zapalenie było y nabrzmiałość, choćby też iuż Slinogorz czyli wrzod opanował gardło. (: iezeli chory iest mocny y czerstwy :) dac mu vomitorium a wrzod rozerwie, y materya wynidzie. - - - - Item.
Wężową głowkę ususzoną na szyi nosic na gołym ciele broni od Slinogorza. - - - - - - - - - - Item.
Sowa albo jaskołka spalona ze wszystkim na popiół, tego popiołu w gardło trochę dmuchnąc, wrzod rozerwie y skuteczne iest lekarstwo na wszystkie choroby gardła tym popiołem zasypuiąc. - - - - - - - Item.
Wziąc łayna psiego białego suchego, y iaskołczego, a ieżeli bydz nie może to gołębiego, utrzyi na proch subtelny, przewarz wodę z miodem prasnym, wsyp ten proszek zamieszay, niech chory często tym płocze gardło, rzecz doswiadczona. - - - - - - - - - Item.
Wei młodych jaskołek co chcesz, podus, włoż do garnuszka nowego, ususz nad ogniem tak, żeby się dały zetrzec na proch, tego proszku daway po cwierci łota w Sycie miodowey przez trzy dni do wnętrznego zażycia, w przod krwi z ręki upusciwszy, y to rzecz na Slinogorz pewna. - - - - - - - - - Item.
Krew upuszczona z podjęzyka na wszelkie gardła affekcye iest bardzo pożyteczna. - - - - Item.
Wziąc gniazdo jaskołcze, łajen jaskołczych albo gołębich, cybulę upieczoną, prasnego miodu, masła, mydła, każdego ilec się będzie zdało, przywarz to wszystko w mleku, y obłoż gardło. - - - - Item.
Wziąc korzenia slazowego suchego lub swieżego, warz w wodzie, przecedz, potym wziąc tey dekokcyi pułkwarty, wodki babczaney, rozowey oboyga tyleż, przyday miodu prasnego, lepiey ieszcze gdy rozowego ulepu łyszkę, hałunu upalonego łot, Waysztynu białego pułłota, cukru łot, przywarz, daway do płokania często, doswiadczona. - - - - - - - - - - Item.
Jezeliby wrzod wielki chorego dusił, otworz go lancetem, a iezli dosięgnąc go niemoże, przywiąż lancet do drewna. Item.

Albuen graecum z miodem szafranem y z wodą przegotowaną dać pić, wypędzi wrzod gardłowy. — Item. Bierząc album graecum osobliwie z korzeniami co pierwyrzuci, miedzy prawnego, popiołu z jęczmienia wypalonego zarowno wszystkiego po puttory Tyrki, albo put Tyrki dobrey miary, zmieszay porosku a rozstrzęsszy na chustkę, przyłoż na puchlinę, a prędko zginie. — Item. Korzeni ziela nazywaiącego się podbrzanik nakopawszy w Maiu, wysuszyć, y mieć to w zachowaniu od potrzeby. Na wrzod gardłowy wziąć kilka kawałków tego korzenia y dobrze rozmoczyć w wodzie, potym wyiąć wszystko z wody, przyłożyć na gardło gdzie wrzod się znayduie, y dobrze chustką obwiązać, a w 24 godzin wrzod ię w gardle przerwie. — — — Item. Bierząc zaiączy skorki y proporcyonalnie do gardła kawałek odkroić, gotować ią dobrze w mleku potym wyiąwszy z garnuszka, przyłożyć na gardło tą stroną nie gdzie iest szorzch, ale gdzie golizna, czynić to często dozna[ra]sz skutku. NB. ta skorka w gotowaniu mocno ię skurczy y zgrubieie, więc wyiąwszy nad proporcyą do gardła odkroić trzeba. — — — Item. Bierząc suchych prawdziwych grzybków nie robakowatych nie rydzów, albo innego żadnego gatunku, ale tedy suche grzyby gotuy w mleku świeżey krowy ieżeli będzie można dobrze zaklepawszy garnuszek, a ugotowawszy odstawić od ognia, odsklepić, grzyby wyiąć, y ieden ieżeli duży, albo dwa lub trzy położyć na serwetę, y Tyrzka trochę rozetrzeć czyli przysypawszy na serwecie, y drugą stroną serwety przyłożywszy na gardło przyłożyć y czynić to często, y ieżeli gdzie wrzod to w kilka godzin rozchodzić się będzie, ieżeli zaś inszy iaki bol opanuie gardło to ustąpić musi. — — — — — — — — Item. Bierząc gniazdo iaskołcze ze wszystkim spalić go na rynie lub na tatolni, będzie z tego popiół tak czarny iak sadze, przydać do tego Tyrzku prawnego miodu, Tyrzku oliwy, cebulę pieczoną iedną lub dwie ieżeli

małe, jaia całe ze skorupą, y troszkę stłuczonego pie przu. to wszystko wraz uwierciawszy w donicy zro bi się maść, która miedzy skorupki rozpostarszy, albo zyc w kogo żyię trocke przygrzawszy plaster aby zi mno nie przykładac. - - - - - - - - - - -

Kose w gardle gdy uwięznie. Wziąc słoczaka wciek niegrzebego, zagnij go troche na końcu. y posma ruy oliwą, włoz do gardła, y podawaj mietko rzeczuwia ce, uznasz skutek pewny.

Garbatosc. Gdy wrzas oleykiem Migdałowym grzebiet po omyciu przez środek kaszą mazac y nacierac, pocz wszy od karku aż do krzyżow, a często to czynic będzies ed garbatosci w starości uchroni.

Gliszty. Na gliszty służą enemy warzące ziela w wodzie: to iest Wrotycz, Rozedrzeńko, Centurya ch: przecedziwszy dodac żołtek od jaia y cukru. Które rzeczy niemaią się dawac do krystery. - - - - - - - - - Item.

Wziąc Salpe colaquintida zetrzyi z solą, wstawa przystoi na popek. - - - - - - - - - - - Item.

Wziąc Żołc wołowa, piołunu na proch zetrtego, kolo quintidi, Rozego drzenka, wierzchołkow Centuryi, oleyku bobkowego, Aloesu, Mirry, miodu prawego, wosku, wszy stkiego wedle potrzeby, zmieszay, uczyn plaster, y przy łoż na żywot. - - - - - - - - - - - - Item.

Dobre na pużanie, które oraz y morzy ieży wypro wadzaią z materyą, z którey się rodzą. - - - - - Item.

Proszek z dołanych danych (według wieku:) wszystkich wypędza gliszty. - - - - - - - - - - Item.

Wziąc oliwy, miodu równey części, zmieszay, day zieść doznasz. - - - - - - - - - - - - - Item.

Liście bobkowe na proch zetrte, dane naraz iak dwa naparstki skuteczne iest. - - - - - - - Item.

Wziąc wody czystey kwaterkę, włoz w nie szyszek świeżego przedniego żołc ieden, na noc przez noc na zaiutrz odey wodę, day pić po tyzniu czczo, iest doświadczona. - Item.

Wziąc oczu mocnego dwa Zelitki, żołc całą wołową, żołtek iaiowy świeży, Aloesu tartego żołc ieden, zmieszay

wiaz zgarczku, wsrz wolnym ogniem do połowy, ecbo
wzy w szklanym naczyniu do potrzeby. Gdy zachorzy
ie kto na glisty, smaruy tym pępek co dzien, im du
zey to czynic będziesz, tym na dalszy czas co glist
wolnym będzie. - - - - - - - - - - Item.
Białkowym oleykiem pępek y krzyże nasmarowac y wsz
dorwiadczona ze stolcem wychodzic muszą. - - - Item.
Mirra bardzo miałko starta wszystkowiek pozywana
robaki zabija y wypędza. - - - - - - - - Item.
Korzen ziela Lepiennika zwanego, ktore na Pokach cie
nistych y wilgotnych roście, także na gorach y pastwi
skach wilgotnych, kwitnie w Maiu y Czerwcu. Korzen
ma wielki zaboczony na kształt węża. Ten korzen na
proch utarty y iakimkolwiek sposobem uzywany, lub
w wodzie warzony y ta wodę pijąc glisty morzy. - Item
Olmeye choremu piersi y zywot dobrą mocną gorzałką,
potym zaraz potrzyśni one miesyca miałko utarty
mirrą, niechże tak wszakowie polezy, a tak nie
stolcami wszystkie glisty wynidą. - - - - - Item.
Wziąc przedniey mąki pszenicznej dwie uncye, rozto
rzyc ią wodą stokrową tak rzadko iak mleko, day dzie
ciecin miasto mleka wypic, a obaczysz w odeyciu
gnoiu wszystko robactwo wyrzucone. Sic et nolentibus. Item
Kupiwszy w Aptece wrotnego dka trzy ziarna, stłuc
całe w flaszkę piwną wrzucona, nalej na to piwa pełną
flaszkę, nakrzyi miech mokrą, tym piwie, potym te
go piwa daway pic choremu, a innego trunku nic, iak
wyżej, gdy pust flaszy, dolej, możesz znowu dolac y drugi
y trzeci raz, od tego piwa pozdychaią glisty y odchodzic
będą. A pozbywszy glist, te wrotnie dka wyrzuc y
schowac na drugi y trzeci raz, maią się chowac y do
dziesiąci razow. Dzieci ktoreby tego piwa pic nie
mogły. Wez czosnku obierzego 2 łupinek pokraj
drobno, wsrz w mleku, day na czczo tego mleka pic
lub iesc będzie glist. - - - - - - - - Item.
Wziąc mocney gorzałki, zmieszac z proszkiem mirry

y tym żołądek y narządza smarować. — — — — Item z
winem czosnku utłuc iak maść, nasmarować tym grzanko
chleba, y na sam nerek przystawić nie odeymuiąc choroby
y przykro było. — — — — — — — — — — — — —
Item,
kiedy nasrobaczy dawać pić z piwie ołodziny.

——— Na ślinky serdeczne rodzące się im Pericardio, które dziwne dymptomata sprawuią, to iest drżenie serca, mdłości częste, a potym y śmierć. Brząc korzenia przestemporowego co chcesz, utrzyn go w paczesi, upiec, rozetrzyj, przystawuy ku sercu. — — — — — — — — Item
kapustnikv z korzeniem utrzywszy na proch utłuc, który iako groch zawarzy dla Mężczyzny, a dla Niewiasty iako pszenicy upiąc do rozmiękczonego miodu, to dobrze zarzpuntowawszy uwarzyć do podwoie, y po tym na czczo pić, a wymiotuie albo nizey wymiędzie.

——— Na ślinky Miesięczne, które Lunatica zowią. Niewiastom te się znaiome, bo bywaią w iedlnych zawarte y zalegaią się miedzy unaszem. Bywaią od Miesiąca inąc albowiem z Miesiącem rozrastaią się, z Miesiącem mniey rzeią, a przecie nie zniszczeią, y owszem tak się nawet rozciągaią, że od żołądka gdzie się zalegaią, zaiść gaią aż do serca dziecinnego, a gdy iuż serca dosięgnie, tedy dziecie leży rozciągnione iak martwe, pijany z ust toczy, y drży iakoby się miotać chciało, rozumieią Matki y ludzie, że to niemoc S. Walentego, zaczym sita dzieci marzy. Drzewo zabiegaiąc temu brząc ktemu chorych wrotyczowych, wrzuć je w cienie, zetrzyi na proch, przesiey żeby był mieluchny dwie dragmy, korzenia garyczki, także korzenia piwonij samca każdego po dwie dragmy. Mirry jedne dragmę, to wszystko zmieszay zetrzyi na proch, a gdy dziecię na tę chorobę chorować będzie, brząc tego prochu szczypt, rostworz trochę wodą, pomaż nim przy albo cztery razy około warg dziecięcych, a umorzyi robaka, który by był dziecię umorzył. Doświadczono tego, gdy dziecię umarłe, porzucono, naydowano ślinky u serca wiszące.

Na glisty w Jelitach. Wziąc piołunowego soku, bobkowego drzewka soku, rdestowego soku, żółci bykowey, każdego po rowney części, zwierc to z trochą sadła wieprzowego, y na pępek przyłoż. - - - - - Item Gnistniku samego który zowią w Aptekach mchem koralowym day dziecięciu na raz ieden z puł drągmy wczymkolwiek, a pozdychaią. probatum.

Głowy bolenie. Dwoiaka przyczyna iest bolenia głowy, iedna powierzchowna, druga wewnętrzna. Powierzchowna iest; gdy głowa boli albo z upału słonecznego, gdy się głowa rozpali, albo z bytniego palenia w piecu, albo z uderzenia, albo upadnienia, albo z turbacyi. Wewnętrzna iest; gdy głowa boli albo z żołądka źle trawiącego, albo z humorow szkodliwych, iako to z flegmy, cholery, Melancholij, gdy się w żołądku znayduią, albo z wątroby zbytnie gorącey, lub tesz oziębłey, albo z Sledzioney zatwardziałey lub nabrzmiałey, albo z affekcyi nerek, albo Macice, albo z wielkiey pełnosci humorow, albo z gorącosci lubo ostrosci krwie, lubo z pomieszaney iako bywa w gorączkach. Oprocz tego bywa bol głowy w rożnych chorobach.

Znaki ieżeli bol głowy pochodzi z żołądka, na ten czas czuc w nim bol albo morzysko, cięszkosc, sciskanie. Jeżeli z wątroby, czuc cięszkosc w prawym boku, a ieżeli z Sledziony to w lewym boku. Jeżeli z przyczyny macice, w ten czas bol w ciemieniu, y w tyle czasem ziembnienie, czasem strzykanie, rozpalenie wydaie się. Jeżeli z kataru, w ten czas głowa iak rozdęta, w uszach szum, oczy czerwone etc: etc: Jeżeli z pełnosci krwie, na ten czas bol bywa w karku, oczu czerwonosc. Jeżeli z pełnosci cholery, bol bywa cięszki z strzykaniem co poznasz po Urynie żółtey. Jeżeli z flegmy zbytniey, bol głowy nie tak dokucza, flegma z ust,

y z nosa dobywa się. Jezeli z melancholij, sny by
waią straszne, smutek, boiazn, dzwonienie w uszach,
szum. Jezeli z ostrosci albo subtelnosci krwie, na
ten czas rada się krew dobywa z nosa. Jezeli z ia
kiey inszey choroby, doydziesz.

Sposob leczenia bolu głowy. Naprzod zważyc
pilno z iakiey przyczyny pochodzi bol głowy; iezeli z
powierzchowny przyczyny; łatwo y prętko uleczyc się
może: iezeli ze wnętrzney; trudnieysze na to podaią
się sposoby. O ktorych tak w pospolitosci, iako y w oso
bnosci doczytasz się.

Na bol głowy zkądkolwiek pochodzący. Z żyły
idącey przez srzodek czoła krew upuscic. - - - Item
Z żyły głowney Cephalica zwaney, zostaiącey w łokciu
nad medyanną, taz iest co y nad junkturą pod wielkim
palcem u ręki, krew upuscic. - - - - - - - Item
Wodkę bukwicową, lubo koszyczkową przydawszy do
niey kremor tartary co poranek ciepło, y codziennie
za miast piwa pic, przytym co tydzien purgans, z Se
necu miewac, y krew z żyły głowney upuscic. - - - Item
Wziąc jałowcu, bobku, jąder od włoskich orzechow, ka
zdego zarowno, ztłucz to wraz, zeby było iak maść
przyley wina, rozłoz na skronie y przywiąz na noc
rzecz pewna. - - - - - - - - - Item
Natrzep głowę wodką Węgierską z kamforą, lubo bez niey,
tąz wodką skropiwszy dobrze chustkę przyłoz na skronie. Item
Wziąc maku, migdałow, jąderek z kostek brzoskwinio
wych, nasienia kopru prostego, bobku, gałki muszkatelo
wey kazdego coc się zda, przetłucz w Mozdzierzu, przy
day kwiatu bzowego, rozy suchey, zmieszay, zkrop wod
ką rozową, uczyn plaster, obłoz nim głowę. - - - - Item
Wziąc octu winnego, wodki bzowey, białkow od jaja, zmie
szay wraz, przyday hałunu, maczay chustki, obkładay
pulsy, albo skronie y tył głowy. - - - - - - - - Item
Codziennie z rana y na noc uzywac kaffe, ktorą sobie
może z ryzu zrobic, a będzie lepsza niz pospolita. Ubez-

Si zaś ludzie mogą zwobiązpsencicy, to iest upadnie ia dobrze, utłuc, y zazywac, iak kafe zwyczaynie. — Item
Używanie Betoniki to iest Bukwice, miasto herby the, rzecz pomocna. — — — — — — — — — — — — — — — — — — Item
Liście maku, siemienia konopnego, jałowcu, wszystkiego po garści, kadzidła Zł. jeden z klotek brzeskwiniowych nasienia gryzowego, to iest jadereck po cwierci Zołta, utłucz a z wodką rozaną albo brzozą ile potrzeba zmieszawszy, rozłożyc miedzy chustky, y głowę obłożyc. — — Item
Białek jajowy ubić z niezwiesczim mlekiem, y oliwą rozmieszać a do czoła przymiąc. — — — — — — — — — — Item
Polejowy wieniec na głowie nosic, rzecz dobra. — — Item
Lak cybulany u nos wtykac, usmierza ból. — — — — Item
Czarnuchy utłuc, y octem zmieszawszy skronie y nozdrze pomazac. — — — — — — — — — — — — — — — — Item
Kupic w Aptece koprowey wodki, w ktorey chustky umoczy wszy przykładac do głowy. — — — — — — — — — Item
Wziąc chleb ciepły z pieca y rozkroiwszy go na dwoie, w mocny ocot umoczyc, y nim głowę obłożyc. — — — — Item
Nawarzyc słodyny, y na głowę ciepło przykładac. — — — Item
Wziąc rozmarynu z dzieży ot chleba miedzy dwie chustky, z kminem krammym y z sola przykładac na głowę. — — Item
Ubrac dzieroki z pułtma wosieczek, y maszcząc weń kwiatow lewandowych, y zagniawszy gorzatki maczac, y na czemie przykładac. — — — — — — — — — — Item
Kilka jądrek od Orzechow włoskich utłuc, wlac rozmarynowej wodki, octu, białek od jaia, to posypawszy zmieszawszy y zapuszczy, rozpostrzec miedzy dwie cienkie chustky y na głowę przykładac. — — — — — — — — — — Item
Gorzanką chleba ubrawszy, kminem posypac, octem polac, y ciepło do głowy przymiąc. — — — — — — — — Item
Orzech kminowe jedzic z piwem rozpitym, uśmierzac y na czoło przymiąc, nie tylko ból uśmierzy, ale y ren wodny czyni. — — — — — — — — — — — — — — — Item
Pigułek głownych zażyc. — — — — — — — — — — Item
Uczynic z Majeronu wodky y u nos wtykac. — — — — Item
Liscia maciey winney utłuczone, jako plaster do głowy przyłożyc. — — — — — — — — — — — — — — Item

Czarnuchę strzic, mąką rozmieść w octu. Kłaść do
tą głowy. — — — — — — — — — — — — Item
Wziąć octu mocnego, wsyp do niego soli, albo siletry, przy
kanfory z cukrem utartey, maczay chusty, przykładay
na głowę, skronie y kark. — — — — — — — Item
Wziąć ruty świeży rozmieść, rozetrzyn octem winnym,
przydaj na białek od jaja, soli szczypte, zmieszay, rostrz
miedzy chusty, obłoż głowę. — — — — — — — Item
Liście podrożnikowe świeże, stłuczy przystosuje przez
chustę na głowę. — — — — — — — — — Item
Wziąć kminu białego utrzec na mąkę, item kopru tyleż
to iest we trzy palce, item tyleż soli, to wszystko z chlebem
zmieszać y w chustkę zawinowszy na skronie przystosuje.

Na częsty ból głowy. Dać uczynić aperitum z ro
ce lenej. — — — — — — — — — — — — Item
Dyrgante, iako y pizutki głowne służą. — — — — — Item
Wziąć listków Bukwice, kwiatu bzowego, piwonij, każdego
po garści, przydaj korzeni prostego który ie w ogrodach
rodzi tyleż, skórki cytryn nowey suchey potrzebney dwie
szczypty, pokraj drobno y rahowaj. Tego wziąć potym co
dzień pić dwie szczypty, warz w wodzie, przecedz. y pij
cukrem osłodziwszy. — — — — — — — — Item
Zrobić z Worku nowego niby czapeczkę (tak nieviasty ro
bią) wszicie w nię od spodu, na proch utarte, to iest gał
ki muszkatelowe, kubeby, cynamonu, gozdziki, burszty
y przystosuje na wierzch głowy. — — — — — — Item
Zrobić czapeczkę przeszywaną bawełną z rożnemi pomie
szaną ziołami y Aromatami (iako nieviasty robią) włożyć
na głowę, wielce pomaga osobliwie na ból głowy z Melan
cholij, y na zawrot głowy.

Na zawrot głowy, na kształt Kalenstwa pochodzący
z długiego nieżnania. Wziąć kwiatu y liścia bzowego, ile
z kiścia obłożyć tym głowę wzcz bardzo dobra. — — Item
Wziąć kardybenedykt warzyć iako the, przydać ziela Bu
kwicę y skorek cytrynowych, odcedziwszy przysłodzonąc
polewkę pić co dzień z rana y na noc. — — — — Item
Wodę bukwicową, lubo korzeniową przydawszy do niey
kremor tartary co poranek ciepło, y odziennie za miast

piwa pic, przytym ~~[illegible]~~ co tydzien purgans z Senesu miewac
y krew z zyły głowny upuscic. — — — — — — — Item
Rumien psi w winie warzony pijąc, y nogi w nim parząc
zawrot głowy odpędza. — — — — — — — — Item
Marunę warząc y pijąc, pomaga. — — — — — Item
Chanysz w chlebie, y w inszych potrawach warzonych
wzywany, zawrot oddala. — — — — — — — Item
Rumien stłuczony, a z octem iako masc uczyniony
y na czoło przykładany, zawrot oddala. — — — Item
Wieniec poleiowy na głowie nosic, pomaga. — — — Item
Wziąc belice, uwarzyc w octcie iak naymocnieyszym
a potym głowę myc ciepło.

Na Szum w głowie, y Łupanie. Wodkę bukwicową
lubo koszyczkową przydawszy do niey kremor tartary
co poranek ciepło, y codziennie za miast piwa pic, przytym
co tydzien purgans z Senesu miewac, y krew z zyły gło
wny upuscic. — — — — — — — — — Item
Wziąc bobku ziarn 30. kminu polnego garsc, kopru wło
skiego łyszkę, kwiatu rumienkowego garsc, stłuc to wszy
stko pospołu, winem rozmąciwszy zgrzac, y tył głowy
obkładac. — — — — — — — — — — Item
Uczyn gramatkę z piwa, chleba rzannego, przyley octu
trochę, przyday kwiatu bzowego, gotuy u ognia, odją
wszy, trzymay głowę nad parą, zeby się pociła.

Na Strzykanie w głowie. Wziąc Jałowcu garsc,
bobku garsc, piołunu pułgarsci, rozy suchey garsc, stłucz
to wszystko, rozmąc winem y octem, obłoz głowę. — — Item
Rozkroy chleb prosto z pieca na poły, zley gorzałką, posyp
muszkatełową gałką y solą, przyłoz na obiedwie strony
głowy niegorąco. — — — — — — — — — Item
Uwarz gramatki z piwa y chleba rzannego, przyley tro
chę octu, przyday kwiatu bzowego, a odjąwszy od ognia, trzy
may głowę nad parą aby się pociła. — — — — — Item
Stawienie pijawek na wierzchu głowy tam gdzie się
kosc spaja, nietylko na Strzykanie, ale y na dawny bol y
szalenstwo pomaga. — — — — — — — — Item
Plaster z siodmiu kminow iest skuteczny.

Na bol głowy z rospaleniem. Wziąc octu mocnego wsyp do niego soli albo saletry, przyday kanfory z cukrem utartey, maczay chusty, przykładay na głowę skronie y kark. - - - - - - - - - - - - Item.

Weś ruty świeżey, rozwierc, rozczyn z octem winnym przyday białek od jaja soli szczyptę, zmieszay, rozłoż między chustę y obłoż głowę.

Na bol głowy w gorączce. Weś rozaney wodki, octu mocnego kilka łyżek, białek od jaja wbic, y zmieszawszy dobrze to wespoł, chustę czystą maczac y ciepło na głowę przykładac. - - - - - - - - - - - - - - Item.

Weś wódki rozaney, białek jajowy, hałunu trochę, octu winnego ile potrzeba zmieszay, zmaczawszy chustkę obłoż głowę, powtarzay maczanie. - - - - - - Item.

Bączywie co na wodzie rosnie, szerokie, ma liscie zielone, urwij kilka y obłoż głowę.

Na bol głowy od swędu, od pieca gorącego, lub węgli na izbie będących etc: pochodzącego. Wziąc barszczu zurowego, wbic trzy żołtka od jaja, zmieszay, a chustkę często w tym maczay (gdy uschnie:) y na głowę przywijay.

Na bol głowy z pełnosci żołądka. Służą wo mitorya, purganse, krystery, pijawek stawienia za uszami, pryszczow scierania, ktore się w tey chorobie zwykły poczynac.

Na bol głowy po purgansach. Wziąc kwiecia suchey rozy, bzowego ziela, bukwice albo betoniki, Macierzanki, lewandy, po garsci każdego, bobkow przetłuczonych garsc, gałkę muszkatełową, zmieszay, naley piwa, w nowy czysty garnuszek, nakryj pokrywką, zalep, y przystaw do ognia, potym odjąwszy od ognia, zdym pokrywkę, nachyl głowę nad parą idącą z garka, żeby się dobrze pociła, a dla lepszey pary możesz włożyc rozpalony żużel kowalski, lub kawał cegły.

Na bol głowy z upuszczenia krwi. Toż samo służy co y ~~po~~ na bol głowy po purgansach, immediate wyżey.

Na bol głowy z uderzenia lub z spadku. Trzeba w tym rady czyniła żeby pod odbitą skorą krew spieczona w nową się nie obracała.

Na bol głowy z fermentacyi zbytniey w żołądku z chumorów melancholicznych scieniających się do niego. Purgans są pomocne.

Na bol głowy z pijaństwa. Nayleprza rzecz iest dyeta w ten czas zabawić się.

Na bol głowy z pełności krwi. Puścia krew potrzeba.

Na bol głowy z ostrości krwi albo rzadkości. Trzeba się purgować, na potym brać.

Na bol głowy w tyle. Weź burszt[y]nu tartego, pieprzu długiego przetłucz, wsyp w worek y przerzuy, skrapiay często gorzałką y przykładay na tył głowy. Item rzecz dobra. - - -

Weś siarki, soku limoniowego, smalcu wieprzowego za równo, smaż wraz, y tym smaruy po zmyciu. - - - Item

Weś mąki wyżowey łżow 6, siarki utartey dwa łoty zmieszay z octem, naciernay po zmyciu, pogubisz. - Item

Weś pęcherz oraz z winny z bieprza świeże zabitego, z łoyu wieprza głowy wybierz mozg, zmieszay go z winną, wyprzyż wolnym cieplem, tym głowę smaruy po zmyciu, iest rzecz pewna. - - - - - - - - - Item.

Weś żab ziemnych dwapanowych dwie, smaż je woli wie aż kucha będą, smaruy tym oleyskiem głowę po każdym zmyciu, nie tylko włosy przegna, lecz y włosy pięknie nasiesna. Vide Krwiste fol. 91. et Parchy.

Głuchota. Na głuchotę sok wzotkwiany ciepło w ucho puszczany pomaga. - - - - - - - - - - - - - - - - - - Item.

Tłuszcz z lęgorza, lub łoża wytopić y schowaw wszystkie, y wpuszczay zawsze w ucho. - - - - - - - Item.

Olejek z Migdałow gorzkich, łżowe ciepło wpuszczaiąc w uszy głuch naprawuie. - - - - - - - - - Item

Essencya z zołci cielęcey per Spiritum vini wyciągniona, iest doświadczona. - - - - - - - - - - Item.

Żołć z kuropatwy iest doświadczona, wpuszczaiąc ią codzień w ucho, wypędzi głuchotę - - - - - - Item.

Każda żołć iest dobra na słuch, a osobliwie przepiorcza, łęgorzeza, zaięcza, krucza, ieszcze lepiey pomaga essencya z nich wyciągniona. - - - - - - - - - - - Item

Wodka z mrowek y miodu wypalona, a w uszy wpuszczana iest dobra. - - - - - - - - - - - - - - Item

Mrowcze iaycka, z brzowym korzeniem, lub cybulą utarte, sok wyciśnąc y w uszy wpuszczaiąc, y na zasłonę głuchotę pomaga. - - - - - - - - - - - - Item

Sok cybulny z sokiem bożego drzewka w puszczaiąc w uszy pomaga. - - - - - - - - - - - - - - - Item

Jesionowe drzewo złoż na ogień, gdy będzie gorzało, z końca wyciekaiący likwor zbieray do gąbczatny lub chusteczki, a one kładź do uszu, rzecz doświadczona. - Item

Weś myszy młodych ieszcze ślepych, posiekay y usmaż

w Oliwie, przecedziwszy w puszczay kroplami w uszy rano y na noc. rzecz pewna. - - - - - - - - Item

Oprocz powierzchowney applikacyi, trzeba lekarstwa brac purguiące, dla zciągnienia humorow z głowy, ktore są przyczyną straconego słuchu.

Gnidy gubic. Czosnek upiekszy. co dzien go iedząc gnidy gubi.

Gorączka. Gorączka ogolnie biorąc, iest rozpalenie albo gorącosc wszystkich wnętrznosci, pochodząca od gorąca zaiętego albo zapalonego w sercu, ktore ze krwią y subtelnemi duchami pomieszawszy się, rozchodzi się po całym ciele y akcye przyrodzone roznemi affekcyami, ktore Symptomata zowią, obraza.

Symptomata te pospolite w gorączkach; pragnienie według gorączki mnieysze albo większe, szczkawka, womity, biegunka, języka suchosc, czarnosc y ostrosc, ckliwosc, mdłosci, dusznosc, bol głowy, niespanie a pod czas y Epilepsia, to iest wielka choroba.

Pierwsza gorączka Ephemera nayłaskawsza, dłuzey nie trwa nad dzien.

Druga Synocha Simplex pochodzi od duchow y subtelnieyszey krwi rozpalenia, trwa bez opuszczenia do trzech, czterech y więcey dni. Znaki tey gorączki są te: słabosc dobrowolna bez dania przyczyny zadney, cięszkosc około skroni y czoła, nosa swierzbienie, gorącosc albo rozpalenie ciała pomierne, puls wielki znacznie bijący, oddech cięszki, Uryna mętna y Czerwona.

Trzecia gorączka Synochus putrida. Ta pochodzi ze krwi in vena cava, zagniełey, trwac zwykła bez przerwania asz do konca. Znaki iey są: gorączka większa, Uryna z razu zwyczayna, daley pomieszana y zapalona, puls wielki, prętki, mieniący się, oddech cięszki, głowy bol, appetytu utracenie.

Czwarta gorączka Causus, gorączka ustawiczna pochodząca ze krwi w większych meatach zagniełey,

Znaki iey; pragnienie zbyt wielkie, gorącość albo rozpalenie ciała wielkie z wielkiemi tęskliwościami, Uryny małe odchodzenie, ktora czasami bywa biała, czasem zapalona, mętna, puls prętki bardzo y pomieszany, oddychanie cięszkie, w ustach gorszkość y Suchość, niespanie, Szaleństwo, a w niektorych zbytnie spanie, albo ustawiczne mżenie.

Piąta iest Hektyka to iest ustawiczna gorączka tajemna, ktora iak się w Człowieka w korzeni, nie ladaiako iey się zbędzie.

Szosta nazywa się, Febres maligna, miedzy ktoremi prodkuie ospa a po niey Odra. Znaki tych gorączek, każdemu są wiadome.

Siodma nazywa się Febris Petochialis, to iest gorączka maligna w ktorey pokazuią się po ciele petochiae, to iest petocie na grzbiecie czerwone na piersiach, na nogach, y im ich więcey wydaie się, tym niebespiecznieysza iest, y tym bardziey gdy się miedzy nią pokażą makuły czarne, albo sine ku czarności ciągniące, takie gorączki bywaią zaraźliwe, trafiaią się też czasem makuły zielone, żołte, szare.

Osma nazywa się Morbus Hungaricus, nazywa się tesz inaczey Castrensis vel Militaris, y iest zaraźliwa: Znaki iey; bol głowy cięszki, około żołądka albo nad nim twardość, Szaleństwo, przy ktorym gdy głuchota nastąpi, uwalnia od niego, y częstokroć wydawać się zwykły petocie, języka zbytnia Suchość y czarność, ckliwości, puls bardzo prętki a Subtelny czasami się mieszaiący.

Dziewiąta nazywa się Sudor Anglicus sive Febris maligna Substantiva, w tey gorączce ustawiczne bywaią poty, głowy bol nieznośny, ckliwości, serca palpitacye, y inne spolne gorączkom Symptomata. Do teyże należy febris maligna cum spasmo to iest: w ktorey chorego często kurcz napada. Także febris

maligna cum Catharro ad tussi. to iest. z ktorey katar y kaszel uprzykrzony przy innych symptomatach chorego wezmie.

Ostatnia gorączka iest Iestilentia. o ktorey pisac się będzie nizey. fol: 55.

Przestroga: kto choruie na gorączkę krwi mu puszczac się niegodzi. chyba na początku choroby drugiego albo trzeciego dnia, bo bardziey by zaszkodziła, niżeli pomogła. W gorączkach zaś wielkich iako y w Zapalnych, w Malignach, y Zapaleniu zaraz z razu to iest pierwszych dni krew ma być upuszczona.

Gorączka z iakiejkolwiek przyczyny pochodząca leczy się. Naprzod dac Enema chłodzące. Wzięc naci pietruszczanej, cykoryey, liscia ślazowego, ślazu, szczawiu, sałacie, pogarści, ječmienia pułgarści, soli Tyrskiej, warz. w wodzie albo świeżej serwatce, przecedz, przydaj oleiu, cukru Charego, zaprawiwszy żółtkiem od jaja, a day przestudziwszy. do tym krew puścić ku wieczorowi, albo trzeciego na, po upuszczeniu krwi dawac dekokcye z ulepami chłodzącemi. — — — — — — — — — — Item

Jeżeli gorączka nie iest nazbyt wielka y chory przy siłach zostaie, dac purgans wolny. A ieżeliby znaki były pełności żołądka, albo cholery, może bezpiecznie dac na womity. Jeżeliby gorączka umierzyć się nie dała, powtorzyć krwi puszczenie, uważywszy ieżeli chory iest do niey sposobny, także y purgans wolny. Jeżeliby zaś natura skłonna była do potu, dac na nie wzięc prasa, przydac Ziela Kardibenedicti warz w wodzie na krytey, iak trzecia część wyidzie, odcedz, day pić na potty do usiadczenia. — — — — — — — — — — — — Item

Jeżeliby była języka wielka suchość y czarność, krew puścić z pod niego, to iest z żyły pod nim zastrzeżonych nazywaią się Venae raninae. — — — — — — — Item

Dietrunku uwarzyć w wodzie y tę wodę dawac pić miasto piwa. — — — — — — — — — — Item

Wzięc Salatry lutrowanej utartey ieden skrupuł, przydaj Kanfory gran trzy albo cztery, umieszay, day w czymkolwiek po dwa razy na dzień. — — — Item

Wziąc wody czystey dwa garce, włoz do niey miodu patoki funt ieden, skorek Cytrynowych suchych pokraja nych dwa łoty, Saletry lutrowaney trzy łoty, warz po woli szumuiąc, odstawiwszy od ognia y przecedziwszy po ki iest gorące, namocz w węzełku Cynamonu przetłuczo nego trzy łoty, iak ostydnie schoway, na zimno daway pic bespiecznie choremu służy y w Malignie. — — Item.

Wziąc tartari albi to iest Wajsztynu białego łotow cztery, przetłucz, włoż do garka, przyday Rodzynkow drobnych wypłukanych przetłuczonych dwie garsci, skorek Cytrynowych dwa łoty, hanyzku łot, Saletry pułtora łota, w ley wody pułtora garca, warz dobrze przecedziwszy schoway na Zimno, daway pic co chce znacznie chłodzi y posila. — — — — — — — Item.

Przewarz wodę z Cukrem, do ktorey wyciśni z świe zych cytryn sok, przyley trochę octu winnego y da way pic. — — — — — — — — — — — Item.

Przewarz wodę z Saletrą do ktorey przyday tin cturam Rosarum y daway pic. — — — — — Item.

Weś Wody stokowey kwarte, przyday trochę cu kru, wina kieliszek, soku limoniowego co potrzeba, wodki Cynamonowey trochę, zmieszay, niech się tym chory zakrapia. — — — — — — — — — Item.

Weś skorę chleba, przypiec dobrze asz się przypali warz w wodzie przydawszy trochę hanyszku, y da way w gorączkach pic. — — — — — — — — Item.

Jagły w wodzie warzone są bardzo skuteczne w gorączkach, bo poty pobudzaią, przecedziwszy, pic wo dę co chce chory. — — — — — — — — — Item.

Rog jeleni porąbawszy warzyc w wodzie, przyda wszy rodzenkow y kwiecia maczku polnego, albo li scia makowego, daway pic. — — — — — — Item.

Warzyc Rodzenki w wodzie przydawszy Waynsztyn nu białego, przecedz day pic co chce chory. — — — Item.

Weś wody czystey garniec, cukru dziesięc łotow, so ku limoniowego, albo Cytrynowego trzy łoty, drzewa Sandałowego cytrynowego koloru, Cynamonu oboyga po cwierci łota, warz wolnym ogniem przez pułgodzi

ny, przecedź y schoway, iest trunek chędzący y znacznie posilaiący. Tak w gorączkach iako y innych czasow. – Item

Bez dzie Cytryny, rozkroy ie y posyp cukrem, aby wody trzy kwarty, wara aż trzecia część wyparc, odey y schoway na zimno, chcesz li możesz przydawac syro pu limaniowego lubo Cytrynowego, lub tak samo przez się zażywac. – – – – – – – – – – – – – – – – – – Item

Cyprbiałey Fayna utrzyte w piwie zagrzawszy dac choremu wypic, a okryc go żeby się pocił. – – – Item

Bartan pokrzyw, y wycisniey z nich sok, y tym sokiem obkładay nuby bardzo rzecz pomocna. – – Item

Bez gorzatki chocby y stoł wyleżay potrosz na put misek, y czysta chusteczka biała, maczaiąc ią dobrze w gorzatce, ręce aż po łokcie wszędzie smaruy, także y nogi aż po kolana, a to czyn za każdym usch nieniem, to iest po wsiąknieniu gorzatki w ciało, pokinie wypatrzebuiesz, co może y powtorzyć dwy, trzy gorzatki wziąwszy. A iak nasmaruiesz ręce y nogi tą chusteczką pierwszy raz, nizeli gorzatka w siąknie w ciało, niech chory tą chusteczkę trzyma w swoiey ręce przekładaiąc ią raz w prawą, drugi raz w lewą, a potym za każdym wsiąknieniem gorzatki w ciało, wziąc z ręki chorego tą chusteczkę, y ma czaiąc w gorzatce, smaruy ręce y nogi, iako się wyżey mowiło, a doznasz że chory znaczną y wielką ulgę w gorączce. – – – – – – – Item

Tatarczane albo Jęczmienne Krupy surowe zbiałkiem iaiowym rozetrzyte, przylawszy do tego ze zaney wodki, na piersi y na ręce y nogi przykładaiąc y zawiązuiąc pomawiaiąc czyto za uschnieniem. – – – – – – Item

Zaiąca świeżego odiąc głowę z sierścią y uttłucz ią ze wszystkim w stępie, albo w Moździerzu, y tą maść na chustce rozetrzyty, ciepło serca przyimuiąc, y tak ią trzymay aż się zeschnie. probatum. – – Item

Wziąc iaie y białek na farfurki lub talerz cynowy wypuścić, potym wziąwszy kawałek chustki

rozbijac nim białek po talerzu, poki w tworog się nie obroci, ten zaś tworog na pakuły cienko rozłożyc y pulsy u rąk obłożyc, może y pod podeszwy toż samo czynic, (a ieżeli mało ieden białek, może y drugi wziąc) y trzymac pokąd nie uschnie. potym odwiązawszy toż samo z drugiemi białkami od jaja zrobic y przyłożyc, pi kilka razy to czyniąc gorączka się choc naywiększa uspokoi. probatum. -- Item.

Weś wody krynicznej albo zdroiowej, warz dobrze, potym wystudz żeby była zimna, grzanek bez soli z chleba ususzonych dobrze, w wodę nadrobic, y dawac choremu pic. - - - - - - Item.

Weś tatarki trzy garsci, warz w piwie asz puknie, odley polewkę, do ktorey wsyp soli, maczay chusty y obkładay pulsy u rąk y pod podeszwy. - - - - Item.

Do gorzałki włoż kanfory y soli, maczay chusty y obkładay u rąk pulsy, a na podeszwy przyłoż rzodkiew w talerzyki krajaną solą potrząsnawszy. - Item.

Zrob materacyk z ruty przydawszy szafranu y dryakwie, skropiwszy octem winnym ku sercu przyłoż. - - - - - - - - - - - - Item.

Weś dobre przygascie perzu swieżego z roli, wypłukawszy pokraj iak sieczkę, przymieszay ięczmienia garsc dobrą, rozynkow małych przygarscie, skorek z cwierci cytryny, włoż w garnek nowy, wodą naley, oblep ciastem niech się dobrze warzy, przechłodziwszy dac pic choremu co chce. - - - - - - - Item.

Warz ięczmien w wodzie, przydawszy rozenkow, rogu jeleniego, korzenia szczawiowego, drzewa sandałowego, przecedziwszy, przysłodz cukrem, lubo iakim syropem.

Na gorączkę wewnętrzną alias Flektykę. ~~[illegible]~~ Flektyka iest to gorączka wewnętrzna ustawiczna nieznaczna a powoli Człowieka słabi y niszczy, trwa pod czas Rok, y drugi y daley. Dzieli się na trzy stopnie.

W pierwszym stopniu bywa gorączka wnętrzna

bardzo wolna y taiemna, y iest łatwa do uleczenia, ale do poznania bardzo trudna. W tym stopniu Człowiek powoli y nieznacznie z ciała opada, pragnienia niema, chyba na czas usta troche zasychaią, czasami dłonie u rąk y stopy się rozpalaią, nayczęsciey w nocy apetyt do iedzenia mało zmnieyszony, Uryna zwyczayna w kolorze y konsystencyi, ale obłoczek ma niby ~~[illegible]~~ rozwlokły, nie trzymaiący się w kupie y bardziey się ma ku dołowi, po iedzeniu w godzinę y drugą wydaie się na twarz czerwonosc niby rozpalenie. te są znaki pierwszego stopnia Hektyki.

W drugim stopniu Hektyki pryncypalne są znaki, gdyż chory znacznie z ciała opada, y gorączka z zapaleniem twarzy częsciey wydaiąca Czerwonosc na niey, rozpalenia dłoni osobliwie w godzinę po jedzeniu wydaie się, Uryna Czerwona z rozwlokłym obłoczkiem, appetytu zmnieyszenie, słabosc co daley to większa. W tym stopniu iest łatwa do poznania, ale do uleczenia bardzo trudna.

W Trzecim stopniu Hektyki te są znaki: Nayznacznieysze z Ciała opadnienie, twarz zmieniona y blada trupowi podobna, gorączka znacznieysza, Uryna gęsta zapalona Olejowi podobna, oczy zapadłe, poty słabiące, biegunka wolna etc: W tym stopniu gorączka iest iawna, ale do uleczenia niepodobna.

Leczenie Hektyki w pierwszym y drugim stopniu należy naywięcey na Alimentach, ktoreby ostroić krwi temperowały: iakie są: Rosoły kapłonie, Kuropatwie, Cielęce, ~~[illegible]~~, Bulliony, Galarepy, kasza jęczmienna, Ryżowa, Slimaki, z Rakow kontuzy, polewki Migdałowe z Cynamonem. Napoy ma bydz zwyczayny Mleko owcze albo osle, albo woda z drzewa brzozowego, to iest oskoła na Wiosnę zbierana., albo Serwatka sama przez się, lub przewarzona z korzeniem Polipodij. - - - - - - - - Item

Pożyteczne także są kąpiele z ziołami odwilżaiącemi, iako iest Slaz, grzebienie, pietruszka, barszcz ogrodny etc: y z Mleka kąpiel naylepsza kogo stać na to może; albo z Miodowey Syty kąpiele, ~~Item~~ tak są pożyteczne iako y mleczne. - - - - - - Item.

Purgans gdy tego potrzeba naylepszy iest z Manny kalabriny, rozpuściwszy ią w Mleku albo Serwatce na raz dwa łoty, mniey lub więcey. - - Item.

Weś Rodzenkow wielkich funt, wypłocz, warz dobrze, rozwierc w donicy, przebij przez sito, przyday cukru, ususz iak należy, przyday massy z Migdałow tyleż ile tamtego konfektu, rozy w Cukrze smażoney mniey, umieszay niechay chory często tego zażywa, może przydawać czasami balsamu czerwonego Pervianus zwanego po kilka kropli. - - - - - - - - - - - - - - Item.

Rog Jeleni porąbany, drzewo Sasafras, chine, drzewo bobkowe, Rodzenki, korzenie Polipodij warz w wodzie, przecedziwszy, pić miasto piwa skutkuie. - - - - - - - - - - - - - - Item.

Weś Ryżu co chcesz, upal tak iak kafe, utłucz, warz w mleku y pij rano y na noc miasto kafe, iest bardzo pomocne. Lecz ieżeliby gorączka znaczna była, nie ma bydź warzone w mleku, ale w wodzie, w ktorey wprzod warzyc rodzenki wielkie, może oraz odwarzyc y miec na zimnie, żeby nie za każdym razem oboie warzyc. - - - - - - - Item.

Rodzenki osobliwie wielkie, a Migdały naywiększy nutriment ciału daią, dla czego Rodzenki iakimkolwiek sposobem zażywane są bardzo skuteczne. Polewki także Migdałowe z wodką rożaną sprawione często zażywane, nie są bez skutku. - - - - - - - - - - - - - - Item.

Używania ziela Kardibenedicti miasto ziela The, iest pomocne z właszcza z początku. - - - Item.

Konfekt rożowy z balsamem czarnym do używania, wielce pomaga. - - - - - - - - Item.

Weś korzen dalijodij, warz w Serwatce słodkiey, przecedz, przydaj Cremortartari. łuszy.

Na gorączkę. Phrenesis zwana w Worey Szaleństwo się przydaie. Leczenie to Szaleństwo, iezeli się Ty chorego pozwola należy na upuszczeniu krwi z czoła, co ieżeliby bydź nie mogło to z ręki, pożyteczne także są przyssane na uszyma, lub na rękach, także Kysterky, ieg moczenia w wodzie z ziołami głowie służącemi z. Item chładzącemi. — — —

Gozdziec. Na gozdziec wziąć głowy Zielonego z studni
Korzenia by słońce nie obchodziło, pasterskiego Koryby
w słup wyrastu, świnia wei, Barwca z korzeniem go
chowin, to wszystko w brzeczce warzyć a przechodzi
wszy w tym się kąpiąc, kilkarazy to kąpiel zagrzewa
iąc. Acby się zaś w głowie y w inne członki nie rozy
dawał, oliwkiem migdałowym mazać czoło, piersi y
pulsy na skroniach.

Gruczoły. albo guzy na szyiach dzieciom wyrastaiące gubić.
Wziąć garść dobrej pszenicy, włoż do garczka nowego, na
kreji piekarskiej, oblep gliną, postaw w miedzy węgle, aby
się spaliła, wyiąwszy z ognia, iak ostydnie, utrzyi na
proch, przydaiąc tamże myszych utartych na proszek,
zmieszay z olejem y przyłoż. Lecz y same dobrowol
nie rozchodzą się y niszczeią.

Guzy wrzodowe twarde zmiękczyć. Weź nasienia lnianego
go utłucz na mąkę, zmieszay z miodem prawym iak maść
włoż miedzy chusty, y przykładay rano y na noc. Item.
Plaster Kurczany ~~gruzy~~ guzy na to. - - - - - Item.
Mydło ciepłe z miodem ciepłym rozetrzite przykładac.

Guziki na podeszwach y u rąk na palcach /: w Limiera
dy rosnące :/ gubić. Weź rzeny zmarzłey warzą w wo
dzie z pod brzega od kowala, w tey wodzie moczą nogę
a wyiąwszy z wody przyłoż rzepę. Jeżeli moczyć nie
możesz, maczay chustkę y przykładay. - - - - - Item
Warz w mleku rozmarynu y bobki, a tym obkładay.

H

Hipokondrya. gdy ieszcze nie będzie bardzo w korzeniona.
Ziele kardibenedicti warzyć y pijąc co dzień, iako
the. Item. - - - - -

nego dwie garsci, kwiatu lebiodki garsc szalwij suchey dwie szczypty, skorek pomerancżowych drobno pokra janych suchych trzy szczypty, wszystko pokray y zachoway. a gdy potrzeba, weś ziela tego wraz pomieszanego dwie szczypty. wley wody ciepłey dwie kwaterki warz z puł godziny, przecedz trochę, osłodziwszy, day wypic nie razem ale powoli, czyn tak z rana y na noc. - - - - Item

Kąpiele, warząc w wodzie zioła, iako to: Macierzankę, lebiodkę, Miodunkę, Slaz, Rumianek, maią swoie zalecenie na tę chorobę. - - - - - - - - - - Item

Stali subtelno upiłowaney zażywanie w konfekcie rozowym na raz po skrupule y więcey, iest bardzo skuteczne, czego wielu doswiadczyło. Zażywac ma się co dzien z rana a po zażyciu trzeba z godzinę chodzic, podtenże czas w czwarty dzien trzeba się purgowac. Item

Zażywanie Dryakwi, Elixier proprietatis, wina piołunkowego są skuteczne. - - -

Hemoroidy. Bol Hemoroidow usmierzyc, weś Balsamu Siarczanego, przykładay plastrem, iest nader skuteczny. - - - - - - - - - - - - - - - Item

Weś mozgu gęsiego surowego, zmieszay z gęsim smalcem y przykładay.

Na guzy Hemoroidowe w siedzeniu boleiące. Balsamem Siarczanym smaruy, albo na chusteczce plastr przykładaiąc naylepszy iest. - - - - - Item

Pijawki postawic na te guzy, lub guziki. - - - Item

Weś tytuniu liscia kawałek, zkręciwszy w palcach nakształt czopka, wetknij tam gdzie należy, trochę go odwilżywszy.

Na otworzenie Hemoroidow gdy nabrzmiewaią y swierzbią albo bolą. Hemoroidy zwyczaynie otwieraią pijawkami, ale ktoby do tego przyisc nie mogł, niech naparzy nad zielem wrzącym posładek, potym niech potrze zielem, ktore się nazywa po polsku Ostrzyca, a po łacinie Aparino zaraz się otworzą. Są prawda inne sposoby, ale ten nayłatwieyszy, bo tego ziela wszędzie dostanie. - - - - Item

Sok z Cybuli zmieszay z Aloesem, natarszy w przod Orificium sukiennym płatkiem, przyłoż y przywiąż. - - Item

Liscie zielone bzowe, utrzyi z Oliwą, przyłoż. - - - Item

Proszek z kologointydy z miodem zmieszawszy przyłoż. - Item

Weś załci wołowey suszoney, Aloesu, Mirry, kolo quintidi co potrzeba, zmieszay z sokiem cybuli, przyłoż uznasz skutek pewny. - - - - - - - - - - - - Item

Stawienie pijawek na wierzchu głowy, tam gdzie się kosc spaja, na hemoroidow otworzenie pomaga.

Na zbytne płynienie Hemoroidow. Weś korzenia ziela Cariophilata, po polsku kuklik zwanego, nie tego ktore w Sadach rosnie, ale tego ktore rosnie na gorach, takie ma listki okrągłe na podobienstwo kurzego Ziela, kopac się ma w Maju oraz z zielem y ususzyc, a gdy potrzeba przywiąż to korzenie z zielem na gołe ciało gdzie chcesz, zaraz nie bez podziwienia krew ustanie. - - - - - - - - - - Item

Hubki znayduiące w polach, z ktorych się kurzy zwane Crepitus lupi, przyłozone na mieysce poslednicy dziury, stanowią krew. - - - - - - - Item

Sierć zajęcza y pajęczyna zmieszane z białkiem jajowym przyłozone, stanowią. - - - - - - Item

Płuca baranie swieże przyłozone, znacznie stanowią. - - - - - - - - - - - - - - - - - - Item

Aqua Stiptica z Apteki do razu stanowi. - - - Item

Spal zabę ziemną na popioł, przykładay go uznasz skutek pewny. - - - - - - - - - - - - - Item

Sadze zmieszane z białkiem jajowym, tenze czynią skutek. - - - - - - - - - - - - - Item

Unguentum Comitissae skuteczne iest, smaruiąc nim krzyze y same Hemoroidy.

J

Jelita alias Wnętrze. Na darcie w Jelitach, vide Wnętrza darcie, bol. etc:

Język. Na język zarażony paralizem. Weś gorczycy bia
łey subtelno utartey, zmieszay z Dryakwią, y nacieray
język często, przytym nakoniec języka w puszczay
oleyku chanyzkowego, albo gozdzikowego, albo z ta-
tarskiego ziela. — — — — — — — — — — Item

Weś wodki mocney z Mrowek wypaloney (: Spi-
ritum formicarum :) albo ieżeli iey nie masz, weś
wodki Węgierskiey ile chcesz, przyday do niey kanfory
y dryakwi, daway do ust choremu, niech przytrzy
muie, potym wypluwa. — — — — — — — Item

Namocz korzen dzięglowy y Cytwar w gorzałce,
daway do ust, niech przytrzyma, potym wypluwa. — Item

Często żuć w zębach korzen albo dzięglowy, albo
Mistrzownikowy, albo gorczycę czarną, lub białą,
albo gozdziki. Tył zaś Szyi to iest kark nacierac czę
sto Spiritu formicarum to iest wodką z mrowek,
przydaiąc do niey oleyku bursztynowego, lub jało-
wcego. Albo olejek bursztynowy lub jałowcowy zmie
szawszy z wodką paralizową, toż czynic. — — — Item

Kąpiel z Wody Siarczany iest osobliwa. — — Item

Domocne są częste scierania ciepłemi chustami,
naparzenia nad Ziołami etc:

Na puchnienie języka. Ktore trafia się pod czas
tak znaczne, że asz z gęby wyidzie, na to zaraz trzeba
krew puscic z ręki, pijawki stawiac za uszyma dla
odciągnienia, pod językiem krew puscic albo posie-
kac, płokania czynic, to iest; wziąc ziela polney dry
akwi, babki, iaskołczego ziela, warzyc to w wodzie, prze
cedziwszy przydac dryakwi, rozkłociwszy ią płokac
często, nacierac też język miodkiem rozowym z kwa
sną wodką y Dryakwią w raz zmieszawszy.

Na język popadany, suchy, oczerniały osobli
wie w gorączkach. Weś Cytrynę pokray na subtelne

talerzyki, posyp cukrem ieden, potez na ięzyku. takoż sto odnawiay ieden po drugim. A kłoby nie mogł mieć Cytryny, niechże pokraie iabłko kwaskowate cukrem także potrzęsay y przykładay co raz odnawiaiąc. Item

Okraay subtelne płateczki słoniny, kłac na ięzyk znacznie odwilża y chłodzi ięzyk, y na popadanie po zytecznie. — — —

K

Katkut. Ukop list ziemnych dwie, z ziemi otrzyi, ususz, zetrzyi na proszek, day wypic w czym chcesz, uznasz skutek. - - - - - - - - - - - - - - - - - - Item

Ięzyk od gęsi ususzony, y na proch ztarty, day wypic wczym chcesz, skutkuie.

Kamien. Przyczyna rodzenia się Kamienia w Nerkach iest kwaśność zpiekaiąca y zpaiaiąca, zciągaiąca się do nerek etc: Powierzchne przyczyny rodzenia Kamienia są potrawy grube, kliowate, y słone, iako to; mieso wołowe solone albo wędzone, także mie sa wieprzowe, zajęcze, gęsie, y ryby ktore w sobie maią lipkosc, iako to; Węgorze, Mintusy, Sumy, y insze: także Sledzie, Wyziny, Serdele, Ser, jajca twar de, Kasztany, gruszki, pigwy, wody nieczyste, także alimenta bardzo gorące, iako to; pieprz, imbier etc Cybula, Czosnek, wino stare y mocne, ktore wątro bę y Nerki bardzo zapala, także wina młode, nie wystałe albo wodniste y zmieszane, kąpiele częste, łaznie, Venus immoderatior quae renibus est inimi cissima, także zbytnia agitacya, zbytek w iedzeniu y piciu, gniew częsty etc:

Znaki kamienia w Nerkach. Pierwszy znak iest bol w krzyzach. Drugi gdy na początku cho roby uryna iest cienka, wodnista, po trosze odchodzi, ktora ieżeli obadwa urethres będą zatkane kamy kami albo materyą grubą, cale się zatrzymywa gdy się zaś materya albo Kamien przecisnie do pęcherza, Uryna gruba, mętna y wiele iey odchodzi w ktorey usta ie się piasek. Piaszczysta zaś materya nie zawsze iest pewnym znakiem Kamienia, ale tylko gdy piasek w świeżo upuszczoney Urynie zaraz na dół upada, y

nieda się palcami rozetrzec. Albo gdy kamyk z Uryną wyidzie, znaczy że ich iest więcey w Nerkach. Także drętwienie biodra z tey strony, w ktorey kamien w nerce zostaie, gdy bowiem będzie znaczny, przyciska tę suchą żyłę, ktora idzie po miedzy muszkuły w krzyżach, na ktorych nerki polegaią.

Kamien w pęcherzu tymże sposobem y z tychże przyczyn co y w nerkach zwykł się rodzic.

Prognostyk: Gdy kamien będzie kruchy rzadko bardzo da się użyc. Gęsty zaś y twardy żadnemi medykamentami rozwolnic, skruszyc albo zmnieszyc się nie da. Miękki zaś iako kryda, może skruszyc albo rozpłynąc przez sekretne medykamenta. Nawet samym katheretem rozetrzec się da. Albo ieżeli iest mały, lubo twardy, sam przez meat przecisnąc się może lubo z bolem, a czasem in Canali uwiąznie, ktorego z wielką trudnoscią dobydz. A ieżeli między błonkami pęcherza uwiąznie albo do nich przyrośnie, chyba po smierci chorego wyięty bydz może. Im iest większy y twardszy, tym trudnieyszy do pozbycia. Niewiasty (: ktorym się rzadko kamien przydaie :) snadniey kamienia pozbyc mogą, lubo przez wyięcie, lubo tesz przez dobrowolne wyiscie.

Kuracya kamienia tak Nerkowego iako y w pęcherzu zawisła naprzod na oddaleniu materyi, z ktorey się rodzi kamien, na ztarciu albo skruszeniu y wyprowadzeniu iego, y na rozszerzenieniu albo rozwolnieniu meatow dla łatwieyszego wyiscia. Zawisła y na roznych medykamentow zażywaniu etc: etc: ktorego sposob leczenia podaie się. Wodkę poziemkową, albo z kwiecia wierzbowego upaloną, przydaiąc do niey saletry lustrowaney, albo sal tartary, albo spiritum salis, albo Nitri, albo soli z bobu, albo z soli z łajen gołębich, pijąc, piasek lub kamyki z Nerek, lub z pęcherza wyprowadza. -- Item

Wes Cybuli pieczoney, korzenia pietruszczanego wa
rzonego, rozetrzyi w donicy, przyday iałowcu tłu
czonego, masła, zmieszay, przysmasz y przyłoż
ciepło na krzyże y nałono. Potym krew puscic
z żyły Bazyliki dla zapalenia, ktore bole zwykły
sprawowac. Niektorzy każą z obudwoch nog z żyły
zostaiącey pod kostkami krew upuscic. — — — Item.

Olejek Migdałowy z dekokcyą slazową często da
iąc do picia, iest bardzo skuteczny, albowiem odmię
kcza, usmierza bole y otwiera. — — — — — — — Item.

Hemoroidow otworzenie (kto do nich zwyczay
ny znacznie pomaga. — — — — — — — — Item.

Wziąc limoniowego soku, Migdałowego oleyku
po łyszce, zmieszac to wespoł, pic w winie albo piwie,
czysci ten sok nerki z piaszczystey materyi. — — — Item.

Sok z rzodkwi z winem albo miodem zażywany
skuteczny iest. — — — — — — — — — Item.

Czosnek albo jałowiec w gorzałce moczony, albo
oboie wraz, pijąc tę gorzałkę, wypędza piasek, y ka
mien kruszy. — — — — — — — — — — Item.

Drzewo zwane Sasafras w piwie moczone, przy
dawszy jałowcu y Semen Dauci, albo samo Semen
Dauci w piwie moczone, lub z nim warzone, codzien
nie pijąc iest skuteczne. — — — — — — — Item.

Żołć karpiowa z winem zażyta kamien pędzi. — Item.

Sok brzozowy na Wiosnę zbierany, przewarzony
y codziennie pity, iest bardzo skuteczny. — — — Item.

Proszek z Stonogow, z chrząszczow, z Swierczczkow
domowych zrobiony iest dobry. — — — — — Item.

Gumi to iest Sok drzewa wysniowego zażywane, po
tężnie kamien kruszy y wywodzi. — — — — Item.

Proszek z Kłobuczkow od rozy polney iest doswiad
czony, na raz dragmę y więcey daiąc. — — — — Item.

Szczeki Szczupakowe suszone y na proch ztarte
zażywane wiele ważą. — — — — — — — Item.

Skorupy jajeczne na popiół spalone, zażywaiąc na raz tego popiołu drachmę iedną znacznie kamień rządzi. — — — — — — — — — — — — — — — Item.

Wodka z Sabiny wypalona pijąc ią, iest pewna. Item.

Szczyrki olszowe spalone na popiół, zażywaiąc go choć z piwie iest bardzo skuteczny. — — — — — — Item.

Kamień znayduiący się w żołądku grzywacza, na proch starty y zażywany w wodce ziemkowey, iest nayosobliwszy na skruszenie kamienia. Jeszcze lepszy gdy tyleż przydasz Cynamonu, y kwiatu Gozowego także starłego, tego wszystkiego na raz po dwa skrupuły bio rąc, iest Sekret osobliwy. — — — — — — — — — — Item.

Wziąć korzenia Lukrecyi, oczek rakowych, zaysty nu białego, skorek suchych pomerancowych każdego za równo, utrzyi na proszek subtelny, daj co dzień na raz po puł łowierci Pota, w wodce ziemkowey rzecz pewna. — — — — — — — — — — — — — — — Item.

Na kaszel w Jesieni korzenia słazu oskrobanego ogrzanego, uwarz, utrzyi na proch, dawaj po puł łyżki, Wrzyn z piarek skutecznie wywodzi. — — — — — — Item.

Wziąć terpentyny Weneckiey thrzy cwierci Pota, w wodce ziemkowey dobrze wypłucz, uwarz ią w tey wodce żeby była twarda, przydaj Saletry czystey puł Pota, koper warzu Rzymskiego białego dwa skrupuły, Oleiu lukrowego czarnego cwierć Pota, zrob maść z Kopru pora pigułki iak groch, dawaj co dzień po pięć ziarna. — — — — Item.

Wziąć pokrzyw, warz dobrze w wodzie, roztoż uwarzone pokrzywy na chuście, y przytoż na krzyże y boki, przy warz y po wtórz ieżeli będzie trzeba, zaraz wrzyn pościeli y kamień wyprowadzi. — — — — — — — — — Item.

Wziąć nasienia pasternaku, wrzyn w garnek należy wody, nakryi pokrywką, oblep, warz aby połowica wywarła się, a choć mniey, piorym wodę odcedź, daj pić ciepło choremu, uznasz skutek. — — — — — — — — Item.

Wziąć Tajen gotyckich, włoż do naczynia, należy wo dy ciepłey niech stoi dzień y noc, iak się zastoi, zlay

tę wodę, nabij do Alembika y z Łaynami, przepal, daway tey wody choremu po kwaterce rano y na noc ciepło pic, rozsypie się Kamien, iest rzecz na wielu doznana. — — — — — — — — Item

Weś skorę zaięczą, namocz ią w zaięczey krwi, potym włoż ią do nowego garka, nakryi y zalep dobrze, postaw między węgle aby się spaliła, utrzyi na proch, ktorego daway po puł łyszki z piwem iest rzecz pewna. — — — — — — — — Item

Wziąc kieliszek wina dobrego, wley do niego oliwy trzy łyszki, wycisniey do tego puł cytryny, umieszay day wypic, wypędzi kamien osobliwie Nerkowy. — — Item

Popioł z Zaiąca Marcowego (co się w Marcu urodził) spalonego, z popiołem jałowcowym iest skuteczny. po puł łyszki w winie albo piwie. — — — — Item

Krew kozłowa suszona, albo proch flintowy, na proch utarte, w winie zażywane. A ieszcze lepsza sol z krwi kozłowey Chimicznym sposobem wyciągniona. — — — — — — — — — Item

Aloe z mlekiem rozpuszczone, y pite kamien kruszy. — — — — — — — — — Item

Strzyżyk ptaszek dobrze w piecu ususzony, na proszek ztarty, iest osobliwym sekretem. — — — Item

Experyment pewny. Wziąc żołtkow twardo uwarzonych kilka, rozetrzyi ie z Oleykiem Nardowym y Muscellinowym, przyday lapid. Judaici co potrzeba, obłoż tym członek sekretny, wyidzie kamien. Item

Wziąc Cybule, porow, brody, korzonki im pourzynay, wypłocz, w papierze przy piecu ususz, w moździerzu utłucz na proch y schoway w naczyniu, dobrze zawiązawszy żeby nie wietrzało. A gdy potrzeba młodemu y staremu daway codzien przed obiadem w rosole, albo kurczęcim, albo kurzym, albo cielęcym, albo jagnięcim, albo sztukomięsnym, staremu po puł łyszki tego proszku, dziecięciu zas. dwarazy na koniec noża wziąwszy, potym niech ie. — — — Item

Bursztynowy oleiek łamie kamien y pędzi urynę, a z uryną kamien wypędza dany małym dzieciom według lat, naprzykład Czteroletnym po cztery, pięcioletnim po pięc kropel, y tak daley w herbacie. Dwadziescia, Trzydziesci lat mającym ch: daway kropli 25 ch: asz do trzydziestu doznasz skutku. — — — — — — — — — — — Item

Pęcherz Wieprzowy ususzony, spalony y na proszek utarty y w napoiu dany, na kamien pomaga, iako też y iego piiąc Urynę. — — — — — — Item

Słoz czy lesny, czy polny, czy ogrodowy, liscie od niego y nasienie w Lipcu, Sierpniu zbierane, gotowane, y pite, kamien w Nerkach kruszy. — Item

Miod pity na czczo potrosze, cienki nietłusty od kamienia prezerwuie. — — — — — — Item

Chrzan jedząc, kamien kruszy. — — — — Item

Cietrzewa jedząc na kamien pomaga. — — — — Item

Czosnek z gorzałką piiąc, kamien kruszy. — — Item

Dropa jedząc, kamien pędzi y kruszy. — — — Item

Jesiotr świeży niesolony kryszy kamien y wypędza. — — — — — — — — — — — Item

Wziąc przygarsztkę kwiatow pokrzywianych martwych, to iest z pokrzyw nieparzących, y miec ie dla przygody. Ususz ie nie na słoncu, ale w cieni (dostanie takich kwiatkow y w Aptece:) do tych kwiatkow (gdy potrzeba) wziąc pietruszki, oskrobac, drobno pokray, wespoł zmieszay, y wsyp to wszystko w garnuszek, potym wley czystey wody, ciastem dobrze oblep garnuszek, gotuy należycie, ugotowawszy, od ognia odstawic, przez czystą chustkę przecedz, y miec tę wodę w flaszy (albo tesz codzien inszą gotowac) y codzien tę wodę rano, po obiedzie y na noc, iedną albo dwie filzanki, trochę cukrem osłodziwszy pic, zamiast herbaty, a kamien kruszyc się będzie. — — — — Item

Proch bobu spalonego na popioł pic z winem na kamien pomaga. — — — — — — — — — Item

krew lisią z winem pić pomaga. — — — — Item.
Proszek z bursztynu z winem pijąc pomaga. — Item
Pasternak często iadać y to pomaga. — — — Item
Pietruszkę z młodym masłem warzyć, y zażyć tego rano y na noc znacią, przy tym wannę wolną nagrzać, y kąpać się w niey włożywszy w to ziela nazwanego Lwinia wesz, ktore iest pietruszce podobne, rosnie ladakędy w polu, znacznie pomaga y kruszy kamien. — — — — — — — — — — Item
korzenie romienkowe na proch utarte, w winie używane, kamien z Nerek wywodzi. — — — — Item
Liście Marunowe bez kwiecia z winem pijąc po pułtora Łota na raz, kamien kruszy y wywodzi. — — Item.
Wrotycz, kamien nerkowy y pęcherzowy mocno wywodzi, ćwierć Łota miałko utarszy, w ciepłym winie pijąc, a zwłaszcza Meszczyznie. — — — — — Item
Bozedrzewko kamien wszelaki kruszy y moczem wywodzi. — — — — — — — — — — Item.
Gdy nagle kamien kogo napadnie, wziąć skorkę z pępka kurczęciego, ususz, utrzyi na proch, wypij z ciepłym winem niemocnym, iest rzecz pewna. — — — — Item
Jezeli kamien wnidzie in ~~vesicam Cervicae~~ Cervicem Vesicae, ktorą zatkawszy przescia urynie niedopusci, niech się chory wznak położy, kolana do gory podniesie, niech się rzuci raz y drugi wznak, aby kamien odstąpił, iezeli by to nie pomogło, w puscic czyli w kręcić w Członek Sekretny kandelkę to iest stoczek cienki, albo kantheter y odepchnąć.

Kancer aliás Rak. Gdy się przyda na Wargach lub gdzie indziey. Nazbieray żab Zielonych zwyczaynych, ktore w wodach bywaią, każdey z nich natkay masła w pysk, włoż ie do garczka nowego, w ktorym naprzod porob dziurki, zalep z wierzchu pokrywką, zakop drugi garczek w Ziemie, położ na nim ten z Zabami, pal w około żeby się wyskwarzył oleiek spadaiący do Spodniego garczka. Potym dostań takichże

żab, ususz ie w piecu, zetrzyi na proch, zmieszay z tym oleykiem, y smaruy albo przykładay, w przod dobrze przepurgowawszy. — — — — — — — — — Item.

Wziąc korzenia Wężowniku, korzenia Aaronis, oboyga po 8 Łotow, sadzy z komina twardych y szklących się 4 Łoty, Arszeniku białego Łotow dwa, zetrzyi na Subtelny proszek wraz, posyp nim kancer, nietykay go do piętnastu dni, po ktorych odpadnie wszystek. Przyłoż potym plaster należyty, często go odmieniaiąc asz się rana zgoi. Sekret osobliwy. — — — Item

Ususz kilka rakow w piecu po chlebie lubo gdzie indziey, utłucz, przesiey, przyday Tucyi niepreparowaney, zmieszay z Sadłem kurzym y przykładay. Jeżeli Tucyi mieć nie możesz, doday Sadzy z komina twardych. — — — — — — — — — Item

Wziąc Auripigmentu, Siarki z ziemie wykopaney Szary, Wapna niegaszonego każdego zarowno, utrzyi na proszek Subtelny, gdy chcesz użyć, wypłocz wprzod rane, lubo fistulę, lub kancer obmyi dekokcyą z rozmarynu z rożą suchą y z babczanym liściem, potym zaraz zasyp, tym proszkiem. Obaczysz dziwny Skutek y Sekret osobliwy. — — — — — Item.

Spalic drzewo dębowe na popioł, y z tego popiołu zrobic Ług, w tym Ługu maczac dobrze chleb rżanny, y mieysce zkancerowane przykładay, a za kilka Niedziel od tey infekcyi wolny będzies. *

Na kancer w oku nic lepszego nad proszek z błonek spodnich z Skorup jajecznych, z ktorych się kurczęta wylęgły, zasypuiąc nim. Daley leczyc iako kancer, o ktorym wyżey.

*. Wziąc Łayna Swieżego bykowego, soli pospolitey oboyga zarowno, rozmąc winem, przywarz, rozłoż na chuscie y przyłoż na kancer, nie odeymuy asz w 24 godzin, potym ranę wygaiay masciami lub plastrami zwyczaynemi.

Karbunkuł. vide **Krostij.**

Kaszel. kaszel iest to płuc częste y gwałtowne wzrusza

nie się od chumorow ostrych z głowy do nich spada
iących. to iest ieżeli kaszel w nocy bardziey dokucza
oraz z gorączką wolną, znak iest że pochodzi z pada
iących chumorow z głowy. Gdy zaś będzie ka
szel gwałtowny a suchy, przez ktory mało co albo
nic nieodchodzi materyi, znak iest że z żołądka
przyczyny. Suche pokaszliwanie częste po
chodzi z zapalenia z likworu nerwom należytego.
kaszel długo trwaiący wprawia w suchoty albo w plu
cie krwią.

Przyczyny kaszlu pospolite; naprzod pier
si zaziębienie tak aeryą ostrą, iako tesz nagłym
piciem zimnego napoiu. Także spadaiące z gło
wy chumory słone, ostre, in Arteriam asperam,
ktorą łechcąc kaszel pobudzaią. Także gdy się
kto iakiego prochu ostrego albo dymu nabierze.

Sposop do leczenia kaszlu z iakieykolwiek
przyczyny. Naprzod purganie są potrzebne, kto
re maią bydz wolne z Manny kalabr: z Senesu etc:
Jeżeliby z żołądka; może dac bespiecznie na womi
ty, przytym zażywac rzeczy rozrzedzaiących fle
gmę grubą y ostrą, iako są Syropy, ulepy, konserwy
etc: osobliwie Słuzy, Syropus depeto. — — — — Item.

Wziąc oleyku Migdałowego łot ieden, przyday cu
kru umieszay, day choremu. — — — — — — Item.

Wziąc Rodzenkow wielkich namocz ie w gorzałce,
iedz po iednemu często. — — — — — — — Item.

Sok z rzodkwi z cukrem albo z miodem zmie
szany, zażywaiąc go często znacznie pomaga. — — Item.

Gorzałka zapalona z cukrem z Szafranem y z
Rodzenkami skuteczna iest. — — — — — — Item.

Wziąc Siarki miałko utłuczoney puł cwierci
łota, benzoinu skrupuł ieden, to iest iako iedno ziarno
grochowe, w świeże iaje miękko uwarzone włożyc,

zmieszay dobrze, daway tak na czczo y na noc spac idącemu, powtarzaiąc poki kaszel nie ustanie. — — Item.

Rutę w piwie uwarzywszy przecedzic, masła włozyc y pic ciepło. — — — — — — — — Item.

Cybulę w mleku uwarzywszy, przecedzie, y pic ciepło. — — — — — — — — — — — Item.

Czosnek w mleku warzony, to mleko pijąc pomaga. albo smazyc w miodzie y iesc. — — — — — Item.

Zołtek jajowy zmieszany z lodowatym cukrem iesc, iest doswiadczona. — — — — — — — — Item.

Stuby na Starych wierzbach rosnące warząc y tę wodę pijąc przysłodziwszy, osobliwe. — — Item.

Wziąc stuczkę mirry, włoz pod język, trzymay ustawicznie pod językiem, doznasz skutku. — — Item.

Rospusc Mannę kalabryjnę w mleku, przecedz y napijaj się potrosze. — — — — — — — Item.

Liscie Wężownikowe za młodu zebrane, w cieniu ususzone, warzyc w wodzie, przecedzic, pic ciepło z rana y po obiedzie w dwie godziny, y na noc kto chce może ią przysłodzic. — — — — — — Item.

Wziąc wody stof, soli wsyp kwartę, warz, asz wywra kwarta wody, resztę wody odlij, y wieczorem przy ogniu podeszwy u nog nagrzawszy, tą wodą kilka razy piorem posmaruy, nog przygrzewaiąc, uznasz w trzech dniach skutek. — — — — — — — Item.

Wziąc oleyku Migdałowego, tylez ulepku Makowego, łyszką od herbaty dobrze wespoł zmieszac, y co godzina łyszkę tego zazyc. — — — — — Item.

Slazu czy polnego czy lesnego czy ogrodowego liscie y nasienie w lipcu, lub Sierpniu zbierane, warzyc, y pic wodę kaszel oddala. — — — — — — Item.

Miod cienki nie tłusty, po trosze na czczo piiąc na kaszel pomaga. — — — — — — — Item.

Kasz zastrzelic sowę albo puszczka, oskub z pierza ze wszystkim iak iest w sobie nie paprosząc na rozenku

zwolna przy ogniu piec, zeby tłustosc kapała, tę zaś tłu
stosc choway w szklanym naczyniu, od potrzeby, a
gdy potrzeba, dac tey tłustosci dziesięc albo dwadzie-
scia kropli wypic w ciepłym piwie, mozesz dac raz
drugi y trzeci, a pacyenta uwolni, co się dzieie przez
sympatyą. — — — — — — — — — Item

Jemioła drzewa gruszkowego stłuc na proch y pic
z piwem codzień. — — — — — — — — — Item

Rozany konfekt z rozaną wodką, zagrzawszy po
łyżce rano y na noc zazywac. — — — — — — Item

Rutę y paproc uwarzywszy społem, przydac tro
chę miodu y napijac się z rana y na noc, przytym
w wannie wolney nakładszy slazu y ruty kąpac się
rzecz dobra. — — — — — — — — — — Item

Wziąc papieru lazurowego, miodem go nasmaro
wac, kminem polnym y gozdzikami tłuczonemi po
sypac, na piersi przyłozyc, podeszwy przy tym na
smarowac oliwą zmieszaną z gorzałką y z solą na
noc. pomaga. — — — — — — — — — Item

Cybulę wielką upiec, upiekszy drobno posiekac,
cukru łyszkę, oliwy pułłyszki przydac, przysmazywszy
u ognia na rynce, ziesc z trunkiem przed obiadem,
albo po obiedzie, to kilka razy czyniąc ustanie. — — Item

W wodzie prostey warzyc dobrze czosnek, y ocu
krowawszy albo miodem osłodziwszy, tę wodę pic y
czosnek iesc, ostatkiem się smarowac po piersiach. — Item

Kwiat bzowy suchy warzyc w swiezym mleku
krowim y gdy nieco podgotuie się, przez czystą chu
stkę przecedzic, y pic mleko na czczo y na noc, to iest
pewne lekarstwo, tylko kto niemiewa wewnętrzney
gorączki.

Na kaszel z oziębienia. Wziąc czosnku głowek trzy
ochędosz pięknie, przyday do tego wieprzowego sadła czyli
smalcu czyli masła co chcesz, y iaje swieże, rozetrzyi to wespoł na
Massę, na kształt masci, y tą mascią z wieczora przy
ogniu nim spac poydziesz, podeszwy u nog, y srzodek

grzbieta co zowią stekiem, nad to ciepłą chustą obwi
nąc nogi, to czyniąc przez trzy dni, y daley wolny będziesz. - Item

Wziąc czosnku, rozwierc go, y sok z niego wycisnij,
przylaszy trochę wody, przyday trochę cukru, przy
smaz zazyway po łyszce.

Na kaszel przy Suchotach. Wziąc korzenia slazowe-
go suchego, lub swiezego, pokray drobno, warz w wodzie,
odlawszy pij rano y na noc, a ieżeli przydasz rodzen
kow małych lub wielkich ieszcze lepiey. - - - - Item

Kwiat rozy slazowey ususzony warząc y pijąc
iest bardzo dobry. - - - - - - - - - - Item

Wziąc miodu odszumowanego, masła swiezego
niesłonego oboyga po dwa łoty, cukru cztery łoty,
terpentyny Weneckiey cwierc łota, wypłocz terpenty
nę dobrze, zmieszay z innemi ingredyencyami, maczay
w tym korzen lukrecyi, y wysysay często przez dzien,
doznasz skutku. - - - - - - - - - Item

Szantę białą warz z Rodzenkami przecedziwszy
pij rano y na noc, przyday hubek zwierzby le-
piey będzie.

Na kaszel zastarzały. Warz swieżą pietruszkę
przydaiąc Rodzenkow, pij tę wodę co dzien rano y
na noc. - - - - - - - - - - - - Item

Wziąc kilka głowek czosnku iak naystarszego,
w ley wody, warz tak długo, asz połowa wywre, pij
często ciepło ustanie. - - - - - - - - - - Item

Czosnek upiekszy iedząc go kaszel zastarzały
leczy.

Na kaszel ze krwią. Wziąc wody czystey gor
niec, włoz w tę wodę koperwasu zwyczaynego cwierc
łota, hałunu zwyczaynego pułcwierci łota, utrzyi wraz,
zmieszay z wodą, warz z kwadrans, iak się ustoi, z ley
zwierzchu, daway po kwaterce a ustanie. - - - Item

Same makowe liscie warząc y pijąc iest pomo
cne na to. - - - - - - - - - - - - - Item

Krew puscic z ręki, ieżeli chory nie iest słaby.

Na kaszel dla Starych. Namocz w gorzałce kwia

tu hyzopowego, iak wymoknie, przecedz, wyciśnij, przy day cukru ile potrzeba, daway po kieliszku z rana y na noc. — — — — — — — — — — — Item

Warz w mleku kwiat bzowy ususzony, przecedziwszy włoz trochę cukru lub miodu, daway często pic potro sze ciepło. Toż służy y dla Dzieci na kaszel. — — — Item

Rozpuscic Manny kalabryny w mleku, przecedzic, dawac po łyżecce, a nogi moczyc w ciepłym piwie, pier si także smarowac Oleykiem Migdałowym.

Katar. Katar pozbywa się przez poty, purganse, Enemy, przez applikacye powierzchowne, przez kurzenia, przez dyetę, przez Agitacyą, iakoż ludzie pracowici nieznaią kataru. Kiedy iednak katar suchy, ostroznie z purgansami, azeby materya gruba z gło wy za wzięciem lekarstwa nagle na piersi niepadła. Kiedy zaś wilgotny służą trunki purguiące z Se nesu cum Rhabarbaro, Agarico, Manna. Służą tesz Pillulae de Succino Crat: co dzien ich zazywaiąc na noc przed wieczerzą. Jakiszkolwiek niech bę dzie, leczyc się może w ten sposob.

Uwarz kaszy jęczmienney rzadko, przecedz, przyday miodu czystego ile potrzeba, po łyszce często zazyway. — — — — — — — Item

Wziąc Olbrotu cwierc łota, bursztynu miałko tartego, Siarki subtelnie utartey, oboyga po pułcwier ci łota, cukru lodowatego dwa łoty, zmieszay day w ciepłym piwie. — — — — — — — — Item

Proszek z Mirry z żołtkiem jajowym miękko uwarzonym zmieszawszy, dac choremu. — — — Item

Wziąc ziela suchego szanty białey, pokray, uwarz w garnuszku, przecedz, osłodz cukrem lubo miodem wypij kładąc się spac, spocisz się. — — — — — Item

Wziąc wiąskę Majeranu uwarz w wodzie, prze studziwszy mocz nogi, y kolana obmyway, rzecz pewna. — — — — — — — — — Item

Do kaffy zgotowaney wziąc Olbrotu Szkrupuł y cukru trochę, wypij kładąc się spac. - - - - - Item

Wziąc bursztynu utartego y cukru utartego co chcesz, y to Syp rowno po trosze - na ogien, tym się podkurzay, a potym y izbę tym nakadz.

Katar gdy w piersi wpadnie ze flegma odchodzic nie może. Piwa zgrzac ciepło niezałuiąc masła, y soku rzadkwianego (wzgorę (iak rosnie) naskrobawszy) z pułkwarty wycisnąwszy, z tym piwem wypic, a flegma z piersi womitem wynidzie. - - - - Item

Wziąc czosnku głowek pięc, upiec w zarzewiu, rozwierc, przyłoz na piersi, nietykaiąc żołądka. - Item

Wziąc miodu y masła niesolonego oboyga zarowno, zmieszay y na papierze modrym rospostrzyi, y przyłoz na piersi. probatissimum. - - - - - Item

Siarka utarta Subtelno z Olbrotem na katar y cięszkosc w piersiach naylepsza.

Katar gdy nos zawali. Naskrob cwikłey swiezey, wycisni sok, naley go na dłoń, sarkni w nos. Też cwikłę pokraiawszy w talerzyki przyłoż na skronie y czoło. - - - - - - - - - - - - Item

Dyeta naylepsza y naydoswiadczensza.

Na katar w głowie, z żył zastaiących pod ięzykiem, ktore się nazywaią Venae raninae, krew bywa upuszczona.

Kichanie. Kichanie zbytnie stanowi Mleko ciepłe z dłoni w nos Sarkaiąc. - - - - - - - - Item

Wziąc kwiatu dziewanny, y kwiecia hebdowego lub bzowego, uwarz w mleku przecedziwszy y ostudziwszy Sarkay w nos ciepło.

Kiszki. Na kiszek albo Jelitow wypadnienie w Stolcu. Na przod trzeba kiszkę wprawic ręką, potrząsnąwszy ią wprzod proszkiem, to iest: Ususz chrząszczow zwyczaynych co chcesz utrzyi ie na miałki proszek, posyp nim przed wprawieniem kiszki, rzecz pewna. - - - - Item

Wziąc rozmarynu y galasu rowney częsci, ususz,

zetrzyi miałko, posyp przed wprawieniem.

Jezeli by zaś nabrzmiała kiszka tak, zeby się nieda ła wprawić, uczynić dekokcyą z kwiatu dziewanny, z Nostrzeku, Rumienku, korzenia slazowego y liscia, przy dawszy nasienia lnianego, Fenumgr: warząc w mle ku, maczac chusty y ciepło obkładac, często odmie niaiąc, y potym do wprawienia, kiszkę obsypac proszkiem: item

Domacne tesz są kurzenia Mastixem, kolofonią, ka dzidłem, Rozą, ieszcze lepiey wraz wszystko zmiesza wszy. Im bowiem dłuzey niewprawione Jelito będzie, tym iest trudnieysze do ustawienia.

Jezeli wychodzi z wielkiey wilgotnosci, iako się tra fia dzieciom, a przytym y biegunka będzie, trudno iest do uleczenia.

Jezeliby z zapalenia wnętrznego kiszki; Na to trzeba dawac Enemy odmiękczaiące y chłodzące. Po tym należą fomentacye, warząc korzenie zywoko stu, dębowe liscie, krwawnik, bukwice, szalwiią etc:

Jezeli zas z małey iakiey przyczyny wyidzie, posmaruy ią olejkiem rozanym y Mastyllowym, potym zdradą uderz dłonią w zadek y w tę y w owę strone, zaraz wnidzie sama.

Klimakteryk Rok Klimakteryczny nie tylko na lu dzi, ale tesz y na Panstwa przypadaią Klimakte ryki, złe a czasem dobre, z ktorych iedne przez 7 lat, drugie przez 9 rachuią się. Pierwsze to iest przez 7 rachuiąc przypadaią te; 7. 14. 21. 28. 35. 42. 49. 56. 63. 70. 77. 84. 91. 98. 105. 112. 119. 126. Drugie zaś to iest przez 9 rachuiąc przy padaią te; 9. 18. 27. 36. 45. 54. 63. 72. 81. 90. 99. 108. 117. 126. Jako poznac czy zły czy dobry przypadnie Rok Klimakteryczny, przez planety roczne y Afrydaryusze dojsc się może. Afrydaryu

sze nazywaią się Planety, przez 7. lat człowiekiem rządzące, a po Siedmiu lat odmieniaiące się. Panowie coroczni także Planetowie, ktorzy co rok rządzą człowiekiem insi, y co rok odmieniaią się. Kto się rodzi we dnie insze ma Planety y Afrydaryusze, kto zaś w nocy także insze.

Z tych zaś lat Klimakterycznych, niektore maią rozne swoie własnosci; y tak 7. y 14 zowie się niefortunny. 18. y 54. niebespieczny na zdrowiu, sługach y bydle. 21. zowie się trudny. 27 niebespieczny na zdrowiu, fortunie, honorze, Przyiacielach, Wolnosci lub bydle. 36. 42. 49. niebespieczni na zdrowiu, fortunie, honorze. 56. y 63. Nayniebespiecznieysze na Zyciu, a ile godnieyszym ludziom, zkąd nazywaią się Heroicus, ile wiele godnych w tych latach umiera, według Wierszopisza: Scilicet his annis multi periere duobus. Quorum laus celebris marte togâq fuit. Są niebespieczne y na fortunie, na honorze, Przyiacielach, Wolnosci lub bydle. 72. 77. 84. 81. y 105 niebespieczne na Zyciu, honorze, fortunie, sługach lub bydle, niebespieczne y na zdrowiu, rzadko się nie praktykuie. Insze nie tak są skuteczne, oprocz gdy zła dyrekcya nieba na ten czas przypadnie, o ktorey Astronomowie tylko wiedziec mogą, maiąc godzinę Urodzenia. Więc około wzwyz wyrazonych lat, kazdy się swego nieszczęscia spodziewa.

W Panstwach zaś pod czas Klimakterykow bywaią takie rewolucye, iaki był rok 1733. Naygorszy z Klimakterykow był rok 1705 około ktorego Szwedzi y Moskwa wojowali w Polszcze. Tenze

przypadł roku 1768. Te zas Klimakteryki naybar
dziey szkodzą Panstwom y Prowincyom, ktore się
zgadzaią z Swoich Monarchow Klimakterykami.
A przeto ktorego roku Klimakteryk Afrydaryusz
zły y Planeta przypada, ten rok niebespieczny
w wyrazonych Sukcessach. Ktorego zaś przypa
dną obadwa Planetowie dobrzy, dobry Klimakte-
ryk znaczą, co na zawsze kazdemu służy. Są
zaś Planetowie absolute zli: Mars y Saturnus.
Absolute zaś dobrzy Jowisz y Venus. Pomier
ni między złemi y dobremi są: Xiężyc, Merku
ryusz y słonce:

Jupiter atq Venus bene: sunt Sat: Marsq maligni
Sol et Mercurius cum Luna sunt mediocres.

Kolki. Na kolki naypewnieysza iest Enema, y z powtorzeniem,
to iest Wziąc rosołu miesnego tłustego pułkwarty, Oleyku
rumienkowego, koprowego obcyga po 4 łoty, miodu czy
stego łyszkę dobrą, Cremor tartari łot ieden, Soli oczkowa
tey pułłota, zmieszay, przywarz y day. — — — — Item.

Jezeliby Enemy niepomogły. Wziąc Manny kala
bryny uncyi 2, rospusc rosołem, przecedz, przyday
Uncyi dwie oleyku Migdałowego, day ciepło wypic. — Item

Wziąc jaje y konczaczszy ~~wier~~ koniec odciąc, bia
łek w szklenice lub insze naczynie wypuscic, a zołtek
odrzucic; potym w skorupę pozostałą od jaja octu
winnego ~~byle tęgi~~ lub piwnego byle tęgiego wlac, y wskle
nice na białko wylac, tylez wlac oliwy w skorupę,
a potym na ocet y białko w szklenicę wylac, to zmie
szawszy dobrze, dac wypic. probatum. Drudzy
za miast białka, zułtek zpuszczaią w szklenice a
białek odrzucaią. — — — — — — — — — Item.

Tyzannę z jęczmienia warzoną, przydaiąc ziela Cardi
benedicti, y nasienia kopru włoskiego, hanyszku, kminu. etc.

Bywaią pod czas tak gwałtowne kolki, że chory prawie w nich umiera, w takowych trzeba zaraz krew z ręki puscic z przeciwney strony, potym zaraz dac Philonij Romani, albo (kto go miec niemoże) uwarz liscia makowego młodo zebranego y suchego, pij polewkę raz po raz.

Jezeli z flegmy kolka pochodzi, mocne purganse dawac potrzeba.

Jezeli z cholery; dawac ulepy chłodzące, purganse cy Rhabarb: na womity.

Jezeli z wiatrow pochodzą kolki (co iest zwyczayna rzecz) oprocz lekarstw na początku opisanych. Wziąc Tayno kokoszy białey, zmieszay z gorzałką przecedz, day wypic y zaraz day krysterę zwyczayną. doswiadczona. - Item -

Warz czosnek w wodzie, odley, przyday do tey wody oliwy, lub oleiu lnianego łyszkę, day ciepło wypic. - Item

Wziąc ziela Cardibenedicti liscia makowego po szczyptce, przyday skorki pomeranczowey pokrajaney trochę, uwarz przecedz, day ciepło wypic, często powtarzaiąc. - - - Item

Wziąc rosołu z miesa skopowego, lubo na prętce innego, przyday żołtek od jaja, z ktorym zmieszay balsamu siarczanego puł łyszki, przywarz trochę y day letnio z powtarzaniem. - - - - - - - - Item

Wziąc kieliszek gorzałki, w pusc do niey kwasney wodki, to iest Spiritum Vitrioli szesc kropli, day wypic, rzecz doswiadczona. A ieżeli niemasz tey wodki, to do dwoch częsci gorzałki, przyley octu tęgiego trzecią częsc y day wypic. - - - - - - - - - Item

Worki z otrębami, albo z prosem, albo z solą prażąc, ciepło kłaść na żywot. - - - - - - - - Item

Wilcze jelito ususzone y na proch utarte, dane na raz co polski szeląg zawazy. doswiadczona. - - Item

Mleko z czosnkiem warzone y ciepło pite. doswiadczone. - - - - - - - - - Item

Sok z ciepłego łayna od Ogiera, lub wołu wycisniony, albo ciepłego łayna od tegoz bydła puł łyszki wziąwszy, w

ciepłe piwo małey mensury włożyc, a przecedziwszy, ciepło pic. pomaga. Ale trzeba się po nim pocic. Dla białych głow, krowie łayno należy, tym samym sposobem zażywane. — — — — — — Item

Olejek wycisniony z Jąder Orzechow włoskich, dany na raz łotow 6, iest doswiadczony. — — — Item

Electuarium Diaphanicum cum Philonio Romano wraz zmieszawszy y zażyc. iest doswiadczona. — — Item

Boże drzewko, Sienny proch, Szopek, Pietruszka, snop owsa, bobownik, to wszystko uwarzywszy, kąpac się w tym, potym się ukłasc, y pocic. — — Item

Żyły w nogach zostaiące pod małemi palcami, otwierane bywaią na affekcye koliczne, nie bez wielkiego skutku. — — — — — — — Item

Ząb wieprzowy wielki na proch ztarty, w piwie albo w winie wypic. pomaga. Albo proszku od szczęki Szczupaka, albo z ięzyka od gęsi, tym sposobem iako wyżey zażywany pomaga. Albo proch Cytfaru, kminu y Szafranu, trochę skorki pomeranczowey przydawszy. — — — — — — — — Item

Chusty maczac w zimney gorzałce, y obkładac boki, albo te mieysca, gdzie dokucza.

Kolana Na bolące kolana wziąc dryakwi Weneckiey y z winnym octem zmieszawszy, letno przygrzac y pod kolana na noc idąc spac, w cieple nasmarowac, czynic to, pokąd bol nie ustanie.

Kołtuny. Kołtonowa choroba ktorą gosciem nazywaią iest nie iednego rodzaiu: bo albo iest dziedziczna, to iest z Rodzicow na potomstwo spadaiąca, albo z Czarow, albo z zarazy ieden od drugiego, albo od Zydow, kiedy kto u nich często trunki pija: bo to iest nieomylna zezzłosci przeciwko Chrzescianom kołtuny w napojach moczą, czego bardzo wiele dowodnych iest przykładow.

Pierwszy rodzay kołtunow iest nieuleczony,

poniewasz dziedziczny. Drugi z czarow pochodzący nie mniey. Insze mogą bydz leczone, nie bez wielkiey trudnosci.

Sposob leczenia kołtuna ma bydz według wielu medykow tak iako Dworskiey choroby to iest przez Dekokty, przez Salwacye, przez Wanny pocące. Tu się dla Ubozszych podaie Sposob.

Na wyprowadzenie Kołtuna. Wziąc drzewa Sabiny ususzonego y w trzaski porąbanego trzy garscie, drzewa bobkowego, albo (: gdy go nie masz) jałowcowego, rogu jeleniego w trzaski porąbanego oboyga po dwie garsci, korzenia Topianowego subtelno pokrajanego dwie garsci, Ziela Cardibenedicti suchego, kwiatu Dziewanny y bzowego, kazdego po garsci, bobkow potłuczonych garsc, hanyzu gars, wszystko to włoz do garca, naley wody wrzącey garcy szesc nakryi niech moknie przez noc, nazajutrz warz po woli asz trzecia częsc wywre, przecedziwszy schoway na zimno, niech chory pije codzien za piwo, zachowuiąc dyetę, a na kazdy dzien, niech zazywa Wanny pocącey, do ktorey wchodząc ma się napic ciepło tego trunku, ktory iest osobliwy na wyprowadzenie tego złego gościa. — — — — — Item.

Uzywanie codzienne ziela Cardibenedicti tak z rana iako y na noc, przydawszy ziela konradku, barwinku, y trochę liscia bobkowego, warz, to wszystko pokraiane zmieszawszy, iest bardzo skuteczne do wyprowadzenia na wierzch. — — — — Item.

Proszek z mij to iest zmijowy Viperinus zwany choćby z naszych zwyczaynych zmij zrobiony, przydaiąc do niego korzenia Lubczykowego na proszek utartego y troszkę Cynamonu y Mirry, wespoł zmieszawszy daiąc na kazdą noc po naparsztku w dobrym winie, lub w dekokcyi Cardibenedicti. — Item

Rozni roznych zazywaią Sposobow do mycia y Smarowania głowy, dla wyprowadzenia na wierzch, o ktorych czytay in Vade mecum Medicum.

Aby się kołtun prętko wywił, wziąc raka zywego ztłuc go w mozdzierzu, albo zwierc w donicy przy lazszy wina, a iezeli go nie masz, to wody, wyciśniey przez chustkę, day choremu wypic, uczyn to drugi y trzeci raz. A iezeliby się w zimie trafiło, ususz rakow w piecu po chlebie, utrzyi na Subtelny proszek y schoway, gdy potrzeba daway go po łyzsce na raz w ciepłym piwie.

Gdy się na wierzch wyda do włosow, nie urzynay, nietykay, niedrazni złego, ale czekay albo asz sam odpadnie, albo przez Sposoby.

Dostan wydrę, z ktorey wyięte wnętrznosci ususz w ciepłym piecu, na proszek miałko utrzyi, y pij co dzien w piwie, poki stanie proszku, asz spadnie z głowy. — — — — — — — — — Item

Dostan jeza, uwarzywszy go ziesc. — — — — Item

Spalic w garku na popioł choćby kilku jezow, zrobic z tego popiołu ług, ktorym głowę kołtunowatą myi. — — — — — — — — — — — Item

Bocianim sadłem albo jezowym głowę smaruiąc, spędza go, nawet y ze wnątrz wypędza.

Konstupacya. alias Stolcow zatwardzenie. Lnemy na to naylepsze, iednak często zazywane, naturę odmieniaią, ze operacya nie będzie, asz za Lnemą. — — — Item

Czopki z mydła, niektorzy z soli oczkowatey robią, in Orificium włozone są dobre, ale często nietrzeba zazywac. — — — — — — — — — Item

Wziąc polewki grochowey, zapraw jajem y mąką przecedziwszy pij na czczo. — — — — — — Item

Slewki warzone osobliwie damasceny jedząc odwilzaią zywot. — — — — — — — — — — Item

Rosoł z rana z cukrem zazyty odwilza. — — — Item

Piwo ciepłe z kminem, imbierem z masłem odwilza zywot. — — — — — — — — — — Item

Wodka wypalona z Skorek Grzeczych wnętrznych zielonych, na czczo pita, wolno purguie. — — — — — Ham.

Konfekt z brzoskwiniowego Kwiecia iest bardzo dobry. — — — — — — — — — — — — — — — Ham.

Cremor tartary czyscy Kota wsyp do wrotu mięsnego ktorego niech będzie z pułkwarty, zmieszay y wypij. y owszem sam Wayrstein biały na proch wartky y codziennie zażywany w rosole, lub w serwatce swieżey iest lepszy niż Cremor tartary. — — — — Ham.

Skorki z Seleresem wybranym nakrzyto warzone y jedzone zwolna purguią. — — — — — — — Ham.

Wzięc skorki berberyszowey zielonej, ktora iest miedzy drzewem y wierzchnią skorką, co chcesz namocz w winie przez trzy godziny, przecedziwszy wypij. Letnat orzechowy — — — — — — — — Ham.

Wzięc polewki od Skorek warzonych przydaj trochę pieprzu y cukru, pij zrana. — — — — — — Ham.

Wzięc Szałwij na proch startey, przydaj Łayna świniego y żołci wołowey, zmieszay y przystoż na ppek. — — — — — — — — — — — — — — Ham.

Wzięc Cologwintydy zmieszay z żołcią wołową przystoż na ppek ruzy nieochybnie. — — — — — — Ham.

Chmiel w serwatce warzony, zywat przepuszcza. — Ham.

Nasienie Szczawowe miałko utarte a pite tak czy ni. — — — — — — — — — — — — — — — — Ham.

Wzięc serwatki słodkiey swieżo z mleka słodkiego zrobionej kwartę, wlaż do niey ziela jednodziwu, to iest kaczanków, paprotki dobrzey drobno posiekanej garść, war z nowali z godzinę, przecedziwszy wypij zrana potrzebę ciepło, drugą potrzebę w godzinę lub puttorej, czyn tak codzień w prawdziwą naturę w zwyczaynę postawnie. — — — — — — — — — Ham.

Wzięc łayna myszych trzy albo więcey, wsze trzyj, y daj w potrawce iakiey. Dzieci purguie, purguie y starszych więcey bierze. Vide fol. 165. et 203.

Krew. Na rozrzedzenie krwi wewnątrz zsiadłey albo z upadku, albo z uderzenia albo z rany wewnętrzney. Wzięc Ziela Cardibenedicti warzę

w mleku, przydawszy Olbrotu, albo Oliwy, pic. Toż samo Ziele pijąc zamiast herbaty czyści krew od złych humorow.

Trafia się częstokroc że w ranionym ciele, do wnątrz krew się obraca maiąc tam wolniey szy przechod, y tam się zsiada. Na wyprowadzenie tedy ze wnątrz krwi zsiadłey rzecz osobliwa. Wziąc owczych bobkow, włoż do nowego garnuszka, nakryi pokrywką, zalep, włoż do wągli aby się spaleło, skoro się zpali, utrzyi subtelno, day w ciepłym piwie na raz dragmę, zaraz się krew ze wnątrz do rany dobędzie.

Plucie albo dobywanie się krwi z flegmą przez kaszel z roznych przyczyn, y mieysc pochodzi. Pokazuiącey się krwi podczas długiego kaszlu, znak iest formalnych suchot, gdy się zaraz zrazu temu nie zabiezy. Niewiastom dobywaiąca się krew przez usta choc y z kaszlem rzadko bardzo szkodzi. Meszczyznie zaś szkodliwa, chybaby nie z płuc, ale z kąd inąd się pokazywała. Gdy się tedy pokaże w kaszlu długim y znacznym, znaczy przerwanie żyłki w płucach. Na to zaraz krwi z ręki upuscic, ieżeli by chory nie był słaby, alias day pokoy. Potym wziąc rozy w bukrze smażoney, iak laskowy orzech, przyday Olbrotu skrupuł, Mumij przedniey pułskrupułu, kamienia od urazu tylesz, zmieszay y day zażyc, tak czyn co dzien z rana: przytym chory ma pic serwatkę słodką przewarzoną z zielem przetacznik zwanym, przydawszy kwiecia Dziewanny y Dzwonkow, nie pijąc piwa. — — — — — — — Item

W konfekcie rozowym starym zazywac Balsamu czarnego Pervianus zwanego po kilka kropel rzecz skuteczna. — — — — — — Item.

Wziąc kolofonij, kadzidła, siarki kazdego po trosze, utrzyj subtelno zmieszay z konfektem rozowym, y daway tak co dzien. — — — — Item.

Stal rozpalic, w mleku kozim gasic, y to mleko za miast piwa pic.

Na zbytnie krwi płynienie z ust. Z zyły Bazyliki, to iest z zyły wątrobney upuscic trochę krwi, toż y drugi raz za godzin dwie albo trzy uczynic, Jezeliby gwałtem się wydzierała, a potym na kazdy dzien rano na czczo uzywac soku pokrzywianego cztery uncye przez szesc dni albo siedem.

Na krwi cieczenie z nosa. Grzyby albo hubki ktore na starych drzewach bzowych wyrastaią, w Jesieni zebrane, ususzone, zchowane, a gdy potrzeba na proszek utarte, y w nos miasto tabaczki sarkane, bardzo skuteczne na zatrzymanie krwi. — — — — — — — — Item.

Cybulę iedną y drugą wziąc, a iezeli małe to więcey, pokray drobno w kostkę, połoz na rynce, przypiec, rozłoz tę Cybulę na chustach, przyłoz pod podeszwy. często doswiadczona. — Item.

Krwi puszczenie z ręki tey, (z ktorey strony to iest dziurki nosa krew idzie) iest naypewniey sze, jeszcze lepiey z nogi puszczenie. — — — Item.

Bańka wielka Cyrulicka na sucho stawiona na tym boku, z ktorego nosa krew idzie. — — Item.

Wley octu dobrego trochę w ucho w tę stronę, z ktorey krew z nosa idzie, gdyz pospolicie krew z nosa, albo prawą albo lewą dziurką płynie, rzadko obiema. — — — — — — — Item.

Hemoroidow otworzenie skuteczne iest. — — Item.

Rozpal blachę zelazną, podstaw ią pod nos cho
rego zeby na nię krew kapała, nad parę chory niech
się nachyli pewna. — — — — — — — — Item

Wziąc talar bity, połoz go między brwi, przy
wiąz iak naymocniey, krew się zaraz utrzyma. — Item.

Sekret wielki. Sok kazdey pokrzywy, takze
liscie iey ztłuczone, a na czoło przyłozone zasta
nawia krew. — — — — — — — — — Item

Ruta z octem zmieszana ztłuczona, na czoło
przyłozona y w nos wpuszczana, zastanawia. — Item.

Siarc zaięcza w Soku z listkow ziela psich ię
zyczkow nazwanego, wycisnionym namoczona,
na czoło y skronie przyłozona, (mozesz ią tesz
y w nos wetchnąc, bardzo skutecznie krew stano
wi, y iest rzecz doswiadczona. — — — — — Item

Takiemu napisz na czole Serdecznym palcem
tą własną krwią, ktora mu z nosa ciecze te słowa:
Consumatum est, a krew ustanie ciec. — — — Item

Wziąc z koryta z pod kamienia na ktorym
Szlifuią gąszczu, zmieszac z octem winnym, y na
kark przyłozyc.

Gdy zyły pulsowe Arterye zwane przecięte
będą krew z trudnoscią da się ustanowic. Trafia
się tesz ze z upuszczenia krwi z podięzyka, tak się
krew gwałtownie dobywa, ze iey prawie ustano
wic nie mozna. Takze przydaie się ze po
wyrwaniu zęba, krew się gwałtownie dobywa. I tym
ktorzy maią Varices to iest powikłania zył w
nogach, ktorym za lada okazyą, a czasem y sa
ma dobrowolnie dobędzie się krew, y gdyby iey
nie ustanowił, do osłabienia sił y do smierci by
łaby przyczyną. Takze trafia się ze pod czas
puszczenia krwi, lubo z Medyanny lub z inney
zyły, krew ustanowic się nie da.

Na zatrzymanie tedy płynącey krwi lub

z rany, lub z ust, lub z nosa, lub z kąd inąd. Wziąc hubkę białą, które na polach lada gdzie rosną, we wnątrz są białe, a iak dostoią się są szare, a gdy ią rozłamiesz ~~są szare~~ kurzy się z niey, nazywaią ie pospolicie Crepitus lupi, a po prostu purchawki tę rozłamawszy przyłoż ustanie krew. — — — Item.

Koperwas zwyczayny upal, żeby był czerwony tym zasyp, zaraz krew ustanie. — — — — — Item.

Wziąc koperwasu zwyczaynego, hałunu rowney części, utrzyi na proch, rozmąc z octem, zmaczay chustę y przyłoż. A ieżeliby w uściech, naprzykład pod ięzykiem, albo z okazyi wyrwania zęba zastanowić się niedała, bierz w usta tę wodę przytrzymuiąc, ustanie przykładaiąc na karku zimną wodę. A ieżeli by to nie pomogło, tedy trzeba żelazkiem rozpalonym przypalić. — — — Item.

Chustę w zimney wodzie zmaczawszy, przyłożyć na ranę, prętko ustanie. — — — — — Item.

Moczenie nog w zimney wodzie, stanowi krew, z kądkolwiek burzącą się, y do zatrzymania trudną. — — — — — — — — — Item.

Wziąc korzenia Tormentilly, to iest kurzego ziela albo pępawy. (Pępawa czyli kurze ziele rośnie na gorach, pagorkach, nad wąwozami głębokiemi, miedzy krzewinami, y na rowninach, na wielkich y obszernych miedzach, a pospolicie w brzozowych lesiech, w cieniu y w chłodzie miedzy brzeziną bardzo się kocha, a dopiero w tenczas z zimie wynika, gdy poczyna wino kwitnąc:) Wziąc mowię korzenia tego ziela, utłucz na proch, y posyp tym proszkiem zaraz ustanie. — — — — — — Item.

Wziąc korzenia Ziela Wężownik zwanego, (o którym masz informacyą, gdy się pisało o febrach, gorączkach, glistach, kaszlu etc.) na proszek miałko utrzeć, z białkiem jaja, y Arabską żywicą na masc zmieszay,

a plaustrem na mieysce z kąd krew idzie przyłoż. krew stanowi. Toż czyni choc sam przez się korzen proszkiem używany, albo z wodą pity.

Kiedy y komu, krew puscic się może, y kiedy nie; Obserwacya krotka. 1mo Upatrywac czas, bo gdy naygorętsze czasy, iako bywa około S. Małgorzaty, także gdy nazbyt zimny, nie puszczay krwi, bo więcey zaszkodzi, niż pomoże. 2do. Oglądaj się na lata, bo przed 14 rokiem nie puszczay, a po 60 lat zachoway krew na podporę zycia. 3tio kto się nie wzwyczai, niech nie puszcza, asz za wielką potrzebą. 4to. Lecie y na wiosnę z prawey ręki, w Zimie y w Jesieni z lewey ręki puszczay. 5to. Gdy Now albo Pełnia, w te dni nie puszczay. 6to Żaden niech niedopuszcza zacinac sobie zyły, ani baniek stawiac, z tego członka, ktorego znamie miesiąc swoy bieg wypełnia. 7mo Ile bydz może puszczay krew w dzien jasny y pogodny, w potrzebie gdy lat 14 minie. — — 8vo Po krwi puszczeniu miernie się choway, a zył zbytecznie nie psuy. 9no. Flegmatycy niech nie puszaią krwi gdy miesiąc w Baranie, okrom zyły głowney ktorą zowią Cephalica. Melancholicy niech nie puszczaią na początku wagi, chyba zbiodrow. Cholerycy niech nie puszczaią w Raku, oprocz płucnych zył, ani w Rybach, oprocz zyły Saphena nazwaney. 10mo. Od pierwszego Miesiąca, asz do pierwszy kwadry Młodzi ludzie krew puszczac maią. Od pierwszy kwadry do Pełni, dorosli ludzie y stali. Od Pełni asz do ostatniey kwadry, ludzie srzedniego wieku. A od ostatniey kwadry asz do Nowego Miesiąca starzy ludzie krew puszczaią.

11mo. ktobykolwiek 1. 5. y 7. dnia Marca krwi umnieyszył, febry tego roku mieć nie będzie. kto zaś puszcza krew 13. febr: Omnes putredines quae ex corrupto sanguine accidere solent, aufert et amovet. Ale to wiedzieć trzeba, że te dni masz rozumieć nie według Miesięcznych dni, ale od nastania Miesiąca każdego czyli Xiężyca. Więc tesz ktoby w dni wzwyż położone Marca krwi umnieyszył. Cor sapit et culmo loquitur, fel continet iras, cogit amare jecur. 12mo. Banki w tenczas dobrze stawiać kiedy y krew puszczać, tylko że krew przed Pełnią, Banki po Pełni. Może iednak iak krew puszczać tak banki stawiać z potrzeby, oprocz tych znamion Bliźniąt, Panny, y koziorożca. 13tio. w gorączkach wielkich iako to w Łożnych, w Powietrznych, w Malignach, zrazu zaraz pierwszych dni krew ma bydź puszczona, w dalszym zaś terminie mieysca nie ma, chyba z pod ięzyka. 14to. w gorączkach wewnętrznych zastarzałych, iako to Hektyce, nie puszczay. 15to. w gorączkach wielkich w ktorych Szaleństwa przypada, bespieczniey puścić krew z nogi. 16to. w Dychawicy, w dusznosciach, w katarze, gdy tego wielka iest potrzeba, bespieczniey krew puścić z nogi, aniżeli z ręki. 17mo. Ludziom słabey komplexyi, Melancholikom, obstrukcye cierpiącym ostrożnie ze krwią. 18vo. w Puchlinie w Suchotach puszczać się krwi niegodzi, bo śmierć bliska. 19no. Dzieciom od pierwszego roku asz do piątego y daley, puszczać krwi niegodzi się z tą iednak okolicznością, że ieżeli dziecię w czwartym roku lub piątym zostaie, krwistey komplexyi będzie, a choroba iaka znaczna krwi upuszczenia wyciąga, bespiecznie krew puścić może. /toż samo

y w starych ludziach ma się obserwowac:) ktore zaś dzieci nie są sposobne do krwi puszczenia, pijawki im applikowac. 20. Dni w ktore się krwi nie godzi puscic, są wyzey opisane, gdzie się o dniach krytycznych wspomniało folio 22. 21. Do puszczania krwi naysposobnieyszy iest czas, kiedy choroba przymusza niecierpiąca odwłoki dla niebespieczenstwa ztąd następuiącego, odwłoczenie bowiem puszczania dla przeciwnych Aspektow, wielom ruinę w zdrowiu przynosi, a pod czas y smierc. Jako się trafia w Pleurze, w Anginie, w Apoplexyi, w Malignach, w kolkach gwałtownych etc: Zaczym czyli dobry czyli zły Aspekt, czyli Bow, czyli Kwadra, czyli Pełnia, zawsze tak we dnie iak w nocy, tak na czczo iako y po jedzeniu, gdy gwałtowna choroba przymusza bespiecznie puscic krew może. Toż samo y o lekarstwach purguiących y o Womitoryach ma się rozumiec. Gdy zas nagłey potrzeby nie masz, czytay kalendarz, y to co się napisało o obserwacyi kiedy y komu krew puszczac, obserwuy. tak wszyscy nauczaią. 22 Niewiastom Ciężarnym bojazliwi Medycy krwi puszczac zakazuią, dla subtrakcyi alimentu płodowi y dobrze radzą.

Po krwi puszczeniu czy spac się godzi czyli nie? wielu o tym Medykow zgodna opinia że się niegodzi spac, częscią dla tego żeby chory zasnąwszy, we snie ręką ruszywszy, z czego łatwo krew dobyc się może, y tak spiącego ubiegłaby. Częscią dla tego że gdy po upuszczeniu krwi chory osłabieie potym zasnie, zkąd duchy ożywiaiące w ciele zostaiące wolnie wewnątr zgromadzone, nagłey iakiey affekcyi niesprawiały. czego iest wiele przykładow.

Z krwi upuszczoney Zdrowia, lub choroby, lub defektow poznanie. 1mo. Krew upuszczona ma się uważac w godzinę lub prędzey po upuszczeniu, sta

9o. wiaiąc naczynia z krwią porządkiem. Jeżeli tedy we wszystkich miseczkach krew będzie iednaka, maiąca kolor purporowy, y mało się na niey wody pokaże, a gdy ią drewienkiem podniesiesz zaraz się dzieli y rozrywa, y we wnątrz tenże sam ma kolor co y z wierzchu, taka krew iest naylepsza y znaczy zdrowie zupełne. 2do. Gdy będzie krew upuszczona tegoż koloru y konsystencyi co y pierwsza, ieżeli iednak będzie na niey wiele pijany, znaczy pełnosc y gorącosc krwi. 3tio. Gdy będzie krew upuszczona koloru koralowego, to iest iasno czerwonego, y ustała w niey woda będzie żołta, znaczy gorącosc iey z pełnosci cholery pochodzącey, z kąd w Arteryach bardzo fermentuie, y bol głowy sprawuie, przy tym Arteryczne choroby, gorączki lub gorącosc wewnętrzną. 4to. krew upuszczona lubo będzie koloru dobrego, iednak nie maiąca na wierzchu żadnych pijanow, tylko wody bardzo wiele, znaczy wątrobę wilgotną, y ztąd sposobnosc do puchliny, y innych chorob z bytniey wilgoci pochodzących. 5to. krew upuszczona gdy będzie koloru bronatnego, lubo wszystka lubo tu y owdzie przebijaiącego się, na ktorey ustoi się wiele wody zieloney, lub żołtey, a gdy ią rozerwiesz iest wewnątrz czarna, taka znaczy pełnosc Melancholij, a zatym sposobnosc do chorob z niey pochodzących, iako to do Hipokondryi, do Szkorbutu, do Melancholij głowney, do roznych affekcyi Sledziony. 6to. krew upuszczona maiąca kolor białawy tu y owdzie przebijaiący się, w ktorey wiele ustoi się wody, y

z trudnością da się rozerwać, taka znaczy pełność flegmy w krwi y w ciele, a zatym sposobność do chorob z pełności oneyże pochodzących, iako to do Puchliny Ascites zwaney, do kaszlu, do Kataru, do Suchot, do fluxow roznych. 7mo. krew upuszczona koloru białego, to iest iako ropa, procz gorączki znaczy krew zepsowaną, pełność flegmy zgniłey. Gdy zaś w znaczney gorączce taka będzie, znaczy śmierć pewną, co się rzadko odmieni, albowiem znaczy febrim malignam putridam. 8vo. krew upuszczona w gorączce znaczney, gdy będzie koloru wysoko Czerwonego, mało co albo nic wody w sobie maiąca, znaczy wielkie niebespieczenstwo, albowiem znak iest wnętrzney gorączki Hektyka nazwaney, ktora niszczy humidum radicale, procz gorączki zaś znaczy wielość Melancholij y cholery w ciele panuiącey, z kąd tacy są podlegli częstym bolom Arterycznym po kosciach, katarom, gorączkom wnętrznym, Suchotom etc. 9no. krew upuszczona gdy po wierzchu będzie powleczona flegmą szarą, y iakoby siatka będzie na wierzchu, wiele wody na wierzchu maiąca, znaczy tak Wątrobe iak y śledzione niezdrowe, żołądek słaby, Apetyt mały, w członkach bole, a zatym sposobność do roznych chorob iako to do Szkorbutu, pedagry, Scyatyki, do gorączki ktorą putridam zowią y do innych rozmaitych.

Krosty karbunkuł iest to krosta jadowita, ktora nayczęściey pod czas powietrza wydawać się zwykła. Naprzod wydaie się krosta Czerwona, albo popielata, ktora w krotce obraca się w dymnicę okrągłą, u wierzchu konczata zbyt boleiąca, paląca a naybardziey ku wieczorowi, ciało w około iako ogien

gore, a przytym następuie gorączka, ckliwości, wo
mity, serca drzenie, mdłości, szaleństwo etc.

Kilka rodzaiów iest ty krosty. Pierwszy iakoś
wyżey przeczytał. Drugi rodzay łaskawszy, to iest
gdy się wydać ma krostka, pierwey ciało swierzbi,
y zaraz się wydaie krostka iedna albo więcey po
dobna do prosa, ktore gdy się pootwieraią nastę
puie exulceracya. Trzeci rodzay nayłaska
wszy gdy się wydaie na kształt rozy zapaloney,
ktory potym zatknieie.

Gdy się karbunkuł na wierzch wyda, y prętko
wewnątrz się obroci, albo raczey zginie, znak iest
bardzo zły. Chcący tedy kurować wydatny, na
przod trzeba krew z ręki puścić, y zaraz około
karbunkułu puszczadłem posiekać, aby iad ze
krwią wyszedł, potym obmyć wodą z solą, y za
raz przykładać ziele, Polna dryakiew zwane wa
rząc ie w mleku. Albo skorę węzową lub żmij:
te są nayskutecznieysze do wyciągnienia jadu.
Przytym choremu dawać Alexipharmaca, a kto
ich mieć nie może, niech daie pić ziele Cardi
benedicti warząc, a do polewki przydaiąc pro
szku wiperowego: a kto go nie ma, niech przy
da kanfory z cukrem utartey. — — — — Item

Wziąć Ziela kardibenedicti dwie szczypty (po ob
myciu wodą z solą:) przyday jagodek bzowych su
chych łyżkę, skorki pomeranczowey trochę, uwarz,
przecedz, day wypić, zapoci się należycie, daway tak
codzien dla rozerwania gorączki.

Insze rodzaie wolnieysze łatwemi sposobami
leczone bydź mogą, na to podobieństwo iako y róża.

Na krostę Czarną y iadowitą. Wziąć terpenty

ny wypłukac dobrze w wodzie, wypuscic zołtkow jajowych y dobrze rozbiwszy przykładac plastrzykiem, a około plastru rozaną mazac mascią, a to czyn tak gdy się ta krosta zbierze, iako tesz, choc się przepukuie.

Na krosteczki albo Makuły w oczach. Wziąc zołci gęsiey, kokoszey, rybiey rowney części, przyday trochę miodu czystego, zmieszay, namazuy tym oczy piorkiem. Vide w Oczach chrząstki, makuły etc:

Na krosty ktore się na twarzy pokazuią. kasz zrobic z drzewa Jesionowego Ługu (: pierwey ten popiał pięknie przesiawszy :) y tą wodą twarz na ktorey się krosty pokazuią umywac, w krotce doznasz skutku. Vide parchy, Swierzb etc:

Krzyże. krzyzow bol ieżeliby pochodził z przyczyny kamienia, albo kolkow o tym masz na swych mieyscach. Jeżeliby zaś pochodził z zapalenia nerek, albo z urazu lubo z tłuczenia, lubo zpadaiących z głowy humorow ostrych, z czego potym gdy się zpusci do lewey nogi lub prawey, będzie bol w biodrze co Scyatyką zowią. Sposob leczenia.

Stawianie pijawek z bankami na krzyzach iest wielce potrzebne. - - - - - - - - - - - - Item.

Otworzenie homoroidow, dobre. - - - - Item.

Z zyły zostaiącey nad kostkami Sapheny nazwane krew upuscic. - - - - - - - - - - - Item.

Natrzyi krzyże gorzałką z konforą, y zaraz przyłoz lnianki, posypawszy ie kolofonią utartą, powtorz to raz y drugi uznasz skutek. - - - - - - - Item.

Branie na poty iest skuteczne osobliwie gdy z urazu y descensu bol napadnie. Na co naylepsze jagody bzowe suszone, warząc ie y polewkę piiąc na noc. Albo w kawie gotowaney rozmiąc dryakwi y day wypic. - - - - - - - - - - Item.

Na bol krzyzow z iakieykolwiek przyczyny pochodzący, wziąc otrąb pszenicznych, przyday soli,

y mydła, zgrzey dobrze zeby wewrzało, ostudz, maczay chusty y przykładay na krzyze ciepło. - - - - - - Item.

Rozwierc jabłka swieze, albo gdy ich nie masz, rzepę, przyday smietany, przygrzyi, połoz na krzyze. służy to osobliwie na zapalenie nerek, albo gdy bol będzie z gorącosci. - - - - - - - - - - Item.

Gdy się trafi z przełamania albo z stłuczenia na to służy plaster z żywokostu. - - - - - - Item.

Wziąc Topianu z korzeniem dostatek, liscia brzowego albo Hebdowego, wierzchołkow sosnowych młodych, dziewanny, Jaskołczego ziela korzenia, każdego po wiązce, przyday Koperwasu zwyczaynego funt y drugi, warz y kap się ostudziwszy. - Item.

Smarowac krzyze mascią rozaną, topolową.

Kurcz. Kurcz gdy się przykrzy wziąc ziela Wrotyczu młodego w Maju zebranego, posiekay, naley wody y przepal, do przepaloney wodki przyday innego ziela swiezego y znowu przepal, uczyn to y trzeci raz, gdy kurcz napada napijay się po kieliszku tey wodki. Jezeli wodki miec nie możesz, warz to ziele w wodzie y pij, przy tym tam gdzie kurcz dokucza, smaruy oleykiem z glist ziemnych, albo bobkowym, lub wraz zmieszawszy. Item.

Sadło Człowiecze dobre, nim smarowac to mieysce gdzie kurcz łamie. - - - - - - - Item.

Pęki albo wyrosliny na starych dębach posiekac, warzyc w wodzie, y tą wodą obmywac mieysce gdzie kurcz dokucza. Może y sam pęk pokrajac nożem płasko y przywiązac na mieysce gdzie bywa. Nawet nosząc przy sobie kawalec tego pęka broni od kurczu. - - - - - - - - - Item.

Skora Człowiecza, Węgorzowa, tam obkładac gdzie kurcz łamie y przywiązac, broni od kurczu. - - - Item.

Miodu na czczo cienkiego nie tłustego po trosze zażywac, broni od kurczu. - - - - - - - - Item.

Uwarzyc w rzeczney wodzie niegaszonego wapna.

potym soli wsypac, oliwy wlac, y społem umieszawszy na dolegliwe mieysca, plastrem przykładac. — — — — — Item

Slinami na czczo albo łosim kopytem, dolegliwe mieysca pocierac. — — — — — — — — — Item

Wziąc soku z iabłek lesnych, zmieszay z oliwą, smaruy ciepło mieysca te, w ktorych kurcz napada, rzecz pewna ze uleczy.

Kolana. Gdy kogo kolana bolą lubo z descensu, lubo od stania czyli od biegania, weś dryakwi Weneckiey z winnym octem zmieszay, a zagrzawszy to, letno sobie idąc spac w Cieple pod kolanami nasmaruy, y ręcznikiem obwinąc, czyn to kilka razy, a bol ustąpi.

L

Letarg albo Spanie głębokie. Letarg bywa wolnieyszy y mocnieyszy. Wolnieyszy może bydz uleczony. Mocnieyszy bardzo rzadko. Gdy tedy chorego napadnie zaraz dac krysterę mocną, także czynic zcierania mocne, aszby się ciało zaczerwiniało. Także chorego ustawnie ocucac szczypiąc go, za uszy, za włosy targaiąc, banką na sucho po plecach ciągnąc, proszek tesz kichaiący do nosa wdmuchuiąc aby kichnął chory. — — — — — — — — Item

Wziąc bobrowego stroju cwierc łota, gorczycy czarney, nasienia Nasturcyowego obuyga po pułcwierci łota, iaskołek na popiół zpalonych, bursztynu obcyga po cwierci łota, zmieszay uczyn proszek subtelny. przydaszli Ambry skutecznieyszy będzie. daway go kilka razy przez dzien, po Skrupule w winie, lub w wodce Cynamonowey, lub Konwaliowey, iest ten proszek doswiadczony. — — — — — — — Item

Wziąc bukwicy, Majeranu, Szalwij, kwiatu bzowego, Lewandy, rozy suchey, kazdego po garsci, Czarnuszki, kminu kramnego po łyszce, wsyp do worka, ~~[illegible]~~

upraż w winie, wpuł wyzgwszy, położ go na wierzchu głowy, co raz wtymże winie przygrzeway. — Item.

Pryszcze za uszyma uczynić, a pod nos przytykać Spiritum Salis Armoniaci, to iest Wodkę Salarmoniakową.

Liszay. Liszaie, piegi, pstrociny zpędzać tym sposobem może. Gdy się iagły warzą w garku, bywa na nich pijana biała, tą smaruy liszaie często a znidą. — — — — Item

Wybierz wągle z pieca, albo na ognisku zgromadz do kupy, poczekawszy będzie na nich popioł, bielusinki subtelny, ten zrana czczą sliną palec posmarowawszy, bierz na niego ten popiał y smaruy liszaie. — Item.

Palic papier w trąbkę zwiniony na łyszce albo na talerzu cynowym, aby się dym na cynę kurzył, asz się oleiek na nim uczyni, y tym papierowym oleykiem nacieray. — — — — — — — — — Item.

Sokiem z rzerzuchy z miodem zmieszanym smaruiąc, tępi liszay y plam rozkrzewienie. — — — — Item.

Sadła rospuscieszy wlac w garnuszek, tylez gorzałki przyley, zmieszay y smaruy liszaie. — — —

Łona bolenie. Na bolenie łona w progu Marunkę ze wszystkim utłuczoną, na cegle, winem cegłę pokrapiaiąc, rozparzoną, na prog łona przyłoż.

Łopatki. Na bol w łopatkach, wziąc bobkow funt, Majeranu suchego tyle drugie, Siarki łotow 4, Saletry, kadzidła pułfunta, kminu 6 łotow, Żywicy funt 1, wina funtow 3, Warz asz zgęsnieie iako masc, y tym smaruy łopatki, a będziesz zdrow.

Łysina. Sokiem z rzerzuchy smaruiąc goliznę, włosy porosną.

M

Maligna. Na Malignę wziąc ziela kardibenedicti, przydawszy skorek pomeranczowych, gotowac y pic zamiast herbaty rano, po południu y na noc.

Mania czyli Szalenstwo. Mania pochodzi z gorącosci mozgu

/: bez gorączki / mieszaiąc racyonacyą y imaginacyą często
kiedy bez naruszenia pamięci.

Znaki Manij są te: Maniaci szaleią, biią przytomnych, kąsaią, czasami się ciałem pokazuią, nieiadzą się iednak uspokoić, obłąkani; wiele gadaią, skaczą, śpiewaią, krzyczą, wzrok maią ostry y straszny, mało co śpią, moc maią niezwyczaynią, suknie, koszule na sobie drą, włosy targaią, okna y co napadną tłuką, psuią, czasem weseli y śmieią się zbytnie, a czasem się smucą nazbyt, nago radzi leżą, zimna y co przeciwnego iakoby to bicia nie czuią, pamięć maią wielką, tak że y najdawniejsze rzeczy pamiętaią y przypominaią.

Leczenie tey choroby iest prawie daremne, bo tacy żadnych lekarstw przez usta przyiąć niechcą. lecz albo sama dobrowolnie ustanie, osobliwie gdy w tey chorobie Hemoroidy same się otworzą, albo się krew z nosa puści, albo gdy biegunka przypadnie. Snadniey obraca się w gorsze nigdy nie uleczone. Jednakowoż probować trzeba. Ato:

Na początku choroby służą puszczanie krwie, mocne, womitowia, Clexy Katowia, przyrzeczę, Kauterie, suche banki, krwie puszczanie z nog z powtarzaniem, kąpiele, Enemy. ab: — — —

gdy krew uchodzi, z uderzenia znacznego w słabą część, także y w gorączkach wielkich przypadaią, w zbytnich ewakuacyach, z pełności krwi, z glist, z bytniey fatygi, z Macice, y innych rozmaitych. Sposob ratowania w pospolitości.

Kiedy Człowieka mdłość napadnie, zaraz go wznak położyć, y twarz zimną wodą otrzeć. — — Item.

Wley do ust winna lubo inney wodki ożywiaiącey, pod nosem nacieray wodką Serdeczną, lub Węgierską z kanforą, a choć y octem. Jeżeliby się ocucić niechciał, zatkay usta y nos żeby się dech przytrzymał za uszyma wierć, pulsy y skronie nacieray wodką Węgierską z kanforą. Pod nos naylepszy iest Spiritus Salis Armoniaci Urinosus, kto go mieć może. — Item.

Gdy zdrowego napadnie mdłość nagła, takiemu zaraz dać wina z dryakwią przydawszy kanfory. Bywa to często że po zażyciu takiego wina przypada womit, za którym wyidzie wiele złych humorow, które przyczyną były mdłości, a zatym chory zaraz iak inszy. Nawet choć samego wina napije się ciepło, a kto go mieć nie może, niech da choremu wody ciepłey, ten sam sprawuie skutek. — — — — — — — Item.

Przydaią się czasem mdłości z zbytniey fermentacyi w żołądku, z przyczyny Macice, z osłabienia duchow z obciążenia żołądka potrawami, zbytnie y chciwie iedząc, lub czym niestrawnym, iako to grzybami, owocami, Malonami, ogorkami etc: na to naylepsze womitorium, które na prętce y wodą letnią sprawić może dopomagaiąc palcami albo piórkiem: także z fetorow gdy długo siedząc, wiatry się zatrzymywaią, z kąd nie raz niespodziewanie mdłość napadnie; trafia się y z innych przyczyn, co pospolicie składaią na uroki, nie uznaiąc naturalney przyczyny.

Na wszelkie mdłosci Rutę rozwierciana przyda wszy do niey Szafranu, kanfory, octu mocnego, bardzo dobra iest na serce przyłożyc. — — — — — — Item

Rutę iarą w ręku utrzec y winem starym Węgierskim skropiwszy, plastrem na serce przyłożyc y przywinąc. — — — — — — — — — Item

Starę wino grzac, chustkę w kilkoro złożywszy maczac y na serce przykładac. — — — — — — Item

Iedząc 4 gozdziki z rana, y na noc idąc spac, wolnym będziesz. — — — — — — — — Item

Trzy jaja kokosze świeże z imbierem iedząc, są posilne y pomocne od zachowania mdłosci. — — Item.

Cynamonu albo gozdzikow miałko tłuczonych wziąwszy, włożyc w węzełek, octem winnym, rozaną y babczaną wodką skropiwszy, skronie y pulsy nacierac. — Item

Zimnym winem twarz oprysnąc z kropidła, może y octem winnym, a in defectu wodą zimną, nos scisnąc, w usta iakiego likworu trochę wlac, a gdy do siebie przyidzie — będzie słaby Człowiek, dac mu chleba namaczanego w winie, albo tesz wina kieliszek aby się posilił.

Melancholia. Znaki Melancholij są te; Naprzod iest Szaleństwo albo głupstwo bez gorączki, przytym boiazn y smutek, mysli straszne y zapomnienie się, konwulsye, to iest sciąganie żył, a pod czas y wielka choroba napada. Wielomowstwo, płacz, schraniania się od konwersacyi z ludzmi, podeyzrzenia, rozumieią wszystko bydz trucizną zarażone, Sen krotki, niespokoyny, niektorzy zawsze się smieią, insi płaczą, insi rozumieią się bydz Bogami, krolami, Xiążęty, insi roznych bestyi iesta y głosy Szmyslaią, insi rozumieią się bydz szklanemi, albo glinianemi, zkąd się zawsze boią zeby się nie stłukli, insi rozumieią się bydz umarłemi, inszym zda się iakoby manną

przed sobą widzieli, insi rozumieią że członkow niemaią, insi boią się aby nie zapadli, insi wadzą się, insi uczą się, insi modlą się ustawicznie, insi o woynach radzi dyszkuruią. W tey chorobie, ieżeli dyssynterya przypadnie, złym bardzo znakiem iest. Sposob iednak na Melancholią daie się.

Melancholią leczy z ludźmi wesołemi konwersacya, muzyka, przechadzka po zielonych mieyscach, co uciesznego słuchać, albo czytać. — — — — — — — — — Item.

Kardi benedicti ziele warząc y piiąc co dzień służy na Melancholią. — — — — — — — — — Item.

Za napoy codzienny pic wodkę wypaloną z rzezuchy, przydaiąc do niey Cremor tartari, albo tartarum vitriolum, albo vitriolum martis, albo Sal tamarisci, nakształt acidulae, przytym co tydzień purguiąc. — — Item

Z żyły pod małym palcem u lewey ręki w affekcyach Melancholicznych krew puscić. — — —

Wziąć Poleiu, a z winem pic, pomaga.

Morzyska. Na Morzyska małym dzieciom, wziąć żyłkę śledziową ktora się swieci iak srebro, ususz, utrzyi na proszek, day w pokarmie, ustanie morzysko, ieżeli za pierwszą razą nie pomoże, powtorz y day.

Moszna. Na Moszna opuchłe. Weź liscia lubo korzenia grzebieniowego co na stawach rosnie, rzezuchy wodney oboyga kilka garsci, posiekay zwierc w donicy, przyley octu rozowego, przyday oleyku rozowego albo oliwy, przygrzyi y obłoż, odnawiaiąc co dzień dwa razy. — — — — — — — — — Item

Wziąć kozich łajen trzy łoty, zabich skorupek, ktore przy rzekach bywaią utartych na proch dwa łoty, kminu kramnego, siarki po ćwierci łota, utłucz wszystko na proch, warz w mocnym ługu, żeby było iak kasza rzadka, rozłoż na chuscie y obłoż. — — — Item

Popiół dębowy warz w octcie y obłoż. — — Item

Balsam siarczany smaruiąc nim, zapalenie y puchlinę, wyciąga. — — — — — — — — Item

Z zyły nad Kostkami w nogach zostaiącey Safeny nazwaney, na zapalenie albo nabrzmiałosc Moszen krew puscic.

Małzenstwo aby w zgodzie zawsze zyło. Mąz niech przy sobie zawsze nosi serce Samca przepiorki ptaka, a Zona Samicy, zadney nigdy miedzy sobą miec nie będą zwady.

Macica. Na Maciczne defekta krew z zyły pod małym palcem u rąk Salvatela nazwaney, puscic.

N

Nerki. Na exulceracye y zapalenie Nerek krew z zyły pod małym palcem u rąk Salvatela nazwaney puscic.

Nogi. Nog bolenie z roznych przyczyn bywa. Na tę dolegliwosc w pospolitosci, wziąc Centuryi korzenia kopytniku ususzonego, bozego drzewka kazdego po szczypce, warz w garnuszku małym w wodzie, przecedziwszy day wypic na noc iak naycieplej aby się pocił, uczyn to na drugą y na trzecią noc, uznasz pomoc. — — — — — — — — — Item

Moczenie nog w wywarach pomocne iest na bole w nogach. — — — — — — — — Item

Wziąc piwa albo prostey gorzałki, naskrop do niego Mydła, wsyp Soli sporo, zwarz, przechłodziwszy ma czay chusty y przykładay często odmieniaiąc, iak z puchnie zaraz bol ustanie. — — — — — — Item

Bardzo skuteczna rzecz iest, pod ten czas gdy bole trwaią uzywac na poty, na co nic lepszego, nad ziele Cardibenedicti warząc y pijac na noc osobliwie, moze się przydawac nieco dryakwi, z rozmąciwszy ią z dekokcyą, tym lepsze poty będą. — — — — — — Item

Wziąc łopianu z korzeniem dostatek, liscia bzowego albo hebdowego, wierzchołkow sosnowych młodych, dziewanny, iaskółczego ziela korzenia, kazdego po wiązce,

przyday koperwasu zwyczaynego funt y drugi, warz y kąp się ostudziwszy. — — — — — — — — Item.

Uryną własną swoią umywac nogi poki bol dokucza, zaraz folgę uczuie, to czyniąc raz y drugi, rzecz doswiadczona. — — — — — — — — Item.

Wziąc mocney gorzałki, z solą umieszac, cienką chustę umoczyc y na same przywiiac bolesci. — — — — — — Item.

Wodką dziewannową ciepło obwiiac. — — — — — Item.

Zgrzac piwa z masłem, y kąpac w tym nogi. — — — Item.

Kopytnik ziele drobno posiekawszy, w letniey wodzie rozgrzac, y tym parzyc nogi. — — — — — — — Item.

Lipowym swieżo zielonym lisciem, albo miazgą lipową, lub kwiat warząc w wodzie albo w piwie, y tą polewką obkładac nogi.

Z chodzenia y z trudu gdy kogo nogi bolą, wziąc piołunu, uwarzyc y nogi letnio kąpac, trud wszelki wyciąga y bole usmierza.

Chodzenia, trudzenie, podroże, taneczne kręty aby nieszkodziły, y nogi niebolały; Nakłasc w obuwie pod same podeszwy pokrzywianego lub olszowego liscia, a żaden bol w nogach molestowac niebędzie.

Na puchnienie nog warz w wodzie liscie albo skorę dębową, osoliwszy dobrze, mocz nogi w cieple. — Item.

Hebdowe liscie swieże przykładay, albo skorę z drzewka, wyciąga puchlinę y bol. — — — — — Item.

Celidonij swieżym lisciem obkładay nogi. — — — Item.

Weś lagru winnego wyprasowanego, ususz, utrzyj na proch, warz w octcie, y obkładay nogi. — — — — — Item.

Weś pacyny z Ogniska utłucz, przesiey, warz w octcie y obkładay. — — — — — — — — — Item.

Uryną własną umywac nogi, poki bol dokucza, rzecz doswiadczona. — — — — — — — — — Item.

Cytrynę wycisnąwszy w rożaną wodkę, gębkę w tym maczaiąc, nabrzmiałe albo opuchłe nogi nacierac. — — — — — — — — — — — Item.

Smalcu ftuc z skorupami iak naylepiey może, y tym obłożyć. — — —

105. 104 Bol palcy u nog co znaczy? Palcow wielkich w nogach choroby niebespieczne są, bo pospolicie często ludzie umieraią, dla cięszkiego w nich bolu.

Nogi zeby zimie nie ziębły, smarowac nogi sadłem liszki, a ziebnąc nie będą. — — — — — — — Item

Niewiasta Na defekta Niewiasty alias Białogłowy przed, przy, y po porodzeniu.

Na zatrzymaną Miesięczną chorobę z zyły zostaiącey nad kostkami w nogach Safeny zwaney albo gdy Safeny nie znac, z zyły pod wielkim palcem u nog zostaiącey, krew upuscic. — — — — — — Item

Dostac Samego korzenia Orzechowego laskowego, nie domowego ale Tureckiego (znayduią się takie drzewa u Panow w Ogrodach:) mozesz go zawsze miec w schowaniu od potrzeby. ten tedy korzen wypłukawszy w wodzie, drobno pokraiąc, y w winie należycie ugotowac y to wino trochę przestudziwszy, dac wypic, a choćby smiertelna była, Niewiasta, otworzy się, y pokaze się czas Miesięczny. — — — — — Item

Czopek z belicy uczynic miodem pomazac, w otwor łona włozyc. — — — — — — — — — Item

Hanyzu uzywac. — — — — — — — — Item

korzen grzebienia zołtego z winem pic. — — Item

Dębowym lisciem podkurzac ze spodu. — — Item

Serce zajęcze ususzyc, utrzyc y pic. — — — Item

krwawnikiem warzonym zywot obkładac.

Na nieutrzymanie nasienia y niepłodnosc. Niepłodnosci rozmaite bywaią przyczyny, do ktorych należy wiedziec, ze procz innych przyczyn ktorych iest wiele, iest tesz ta; ze te białegłowy ktore z natury niemiewaią miesięcznego odchodzenia, albo mało, to są Steriles. Więc naprzod takie białegłowy, maią się strzedz picia zbytniego, osobliwie gorzałki, maią tesz dobrze ciało przeczysciwszy przez purganse, przez krwi upuszczenie uzy-

wac dekoktu, dla wyczyszczenia krwi. A że podczas ta niesposobność bywa y z okazyi męża, więc y on ma tych ze sposobow używac, chyba żeby zostawał w zupełnym zdrowiu. Naprzod zażywanie codziennie Sukkolaty znacznie pomaga. — — — — — — — Item

Zażywanie codzienne ziela, ktore się nazywa kotcza mięnta, warząc y polewkę pijąc, przydaiąc zawsze troche cukru znacznie sposobi ad concipiendum Niewiastę. — — — — — — — — — Item

Częste podkurzania się rozmarynem z Czarnuszką wielom służy. — — — — — — — — — Item

Krew wrobla na to dobra, ktorey nazbierawszy y ususzywszy, utrzec na proszek, przydawszy Cynamonu, zażywac iey na raz po skrupule. — — — Item

Z żyły w nogach zostaiącey pod kostkami krew upuscić, pomocna rzecz iest tym, ktore nie są sposobne ad Concipiendum et retinendum Semen. — — — Item

Moczyc balsamkowe jagody w oliwie na słoncu poki chcesz, albo ie zagrześć w ziemi asz zgniią, albo włoż ie w bankę, y w gnoy zagrześć konski przez kilka dni, y tak będzie oleiek dla niedostatkow białogłowskich. Czynią ieszcze drugim sposobem ten oleiek; moczą te jagody w oleiku migdałowym słodkim, albo tesz w lnianym, przydaią do tego pokostu rospuszczanego. Ten oleiek z niepłodney czyni płodną, namazuiąc nim mieysce taiemne, niżeli się maią do kupy złączyc.

Niewiastom Ciężarnym czy krew puscić? Bojaźliwi Medycy krwi puszczac zakazuią dla Subtrakcyi alimentu płodowi, y dobrze radzą.

Niewiastom Ciężarnym co szkodzi? Naprzod Ruty się strzedz, ktora mocno takim szkodzi. — — Item

Wina Szalwiowego takie Niewiasty wystrzygac się mocno powinny.

Aby Niewiasty ciężarne nadobne dziatki rodziły, Niech iedzą iabłka pigwowe.

Pokarm w piersiach rozrzedzic. Zgęstnienie pokarmu bywa, gdy się części subtelnieysze z pokarmu powoli rozchodzą, a grubsze zostaią z kąd glandulae twardnieią, a zatym nabrzmiewaią y w wrzod się obracaią. Gdy się to ktorey przyda, nie ma dawac z tey piersi sac dziecięciu, ale insza białagłowa to ma czynic, aby się bardziey pokarm niezsiadał, zaraz z początku postrzegszy, to trzeba pokarm rozrzedzac y twardosc rozpędzac w ten sposob. Wziąc kapusty słodkiey to iest swiezey y ziela Nostrzeku, warz w wodzie y przecedz, w teyze wodzie przecedzoney warz znowu korzenie slazowe y fenum kozbrozec graecum, albo gdy go nie masz siemie lniane, przecedz, y przebij przez sito klij, maczay w tym chusty y często okładay piersi. — Item.

Materac z ziół parząc go w mleku przykładac na piersi. Ziała te bydz mogą: Tribula, pietruszka, kwiat bzowy, kuroslep, bocianie noszki. — — — — — Item.

Wziąc masła niesłonego, przydac do niego Spiritus Salis armoniaci, y tym smaruy. — — — — — Item.

Wodka do przykładania z ziela Swinia wesz zwanego na to bardzo pomocna iest. — — — — — Item.

Wziąc mięty swiezey ile chcesz, ztłucz ią y przyłoż, czyn to co dzien przez osm dni. Wtesz dni na każdy poranek, zazywac nasienia kopru prostego utłuczonego po cwierci łota, w rosole mięsnym, lubo w ciepłym piwie. — — — — — — — — — Item.

Taka Niewiasta niech uzywa ziela Cardibenedicti przydaiąc do niego kwiatu bzowego warząc y pijąc z rana y na noc przysłodziwszy.

Pokarm w piersiach stracony lub zmnieyszony mnozyc. Nasienie kopru Włoskiego, Anyzowego, Czarnuszki zawsze masty kowane to iest zute, pomnazaią pokarm. — — — Item.

Wyzey wyrazone nasienia wraz ztłuc na proszek przydawszy kwiatu bzowego, tego proszku uzywac co

dzien w ciepłym piwie po dwa albo po trzy razy, sku
tecznieysze remedium. — — — — — — — — Item

Nazbieray glist ziemnych, opłocz ie y ususz w pie
cu po chlebie, lub gdzie indziey, przyday kwiatu bzo
wego suchego, utrzyi na proszek, daway dwa razy na
dzien po skrupule w mleku ciepłym. — — — — Item

Nazbieray glist ziemnych, usmasz ie w oliwie, ktorą
smaruy piersi. — — — — — — — — — Item

Taka niewiasta uzywac ma potraw dobrą krew ro
dzących, a strzedz się pic gorzałki wiele. — — — — Item

Olbret z oczkami rakowemi często uzywany, bardzo
skuteczny. — — — — — — — — — Item

Korzenie biezdrzencowe w mleku warzone, na
piersi przykładay. — — — — — — — — Item

Jęczmien warzyc z nasieniem kopru włoskiego y
pic. — — — — — — — — — — — Item

Kopr swoyski iadac. — — — — — — — Item

Groch warzyc z korzeniem pietruszczanym, przy
dawszy kwiatu Muszkatołowego y rozmarynu, tę po
lewkę pic. — — — — — — — — — Item

Slaz z włoskim koprem y hanyzem warzyc, y tę
polewkę pic.

Pokarm zbyteczny umnieyszyc. Wziąc kminu
kramnego ile chcesz, ztłucz, warz w octcie y przykła
day na piersi. — — — — — — — — — Item

Rzodkiew utrzyi na tarce smaz w oliwie y przy
kładay na piersi. — — — — — — — — Item

Wziąc trzy jajca, przyday szafranu, soku babcza
nego y wosku roztopionego, zmieszay przykładay. — Item

Pokarm tracic. Zielem swinia wesz nazwanym,
ztłuczonym, piersi obkładac. — — — — — Item

Nasienie Ziela swinia wesz nazwanego, zwierciec
potym z ciepłym octem rozwierciec, kłasc na piersi. — Item

Wziąc z pieca gliny upaloney, drobno ztłukszy
zdrozdzami zmieszac, miedzy chusty namazac y przyłozyc.

Na lekkie y prętkie porodzenie. Niewiasta Ciężar na przez kilka dni y daley nim nastąpi czas, niech używa proszku tego. Wziąc nasienia białey lilij, Szafranu, Cynamonu, Mirry, Cząbru, Semioły gruszkowey, bursztynu każdego zarowno, uczyn Subtelny proszek, daway codzien z rana y na noc w winie, na każdy raz iak naparsztek. — Item.

Na prętkie rodzenie kichanie iest pomocne, dawszy proszku kichaiącego bardzo mało. — — — — — — Item.

Serce kury czarney do uła przywiązane pomaga. — — — — — — — — — — Item.

Wziąc korzenia pokrzywianego, warz w winie potym wziąc tego wina kieliszek, wsyp do niego Cynamonu tartego puł łota, Szafranu co dwadzieścia ziarn pieprzowych zawarzy, zmieszay day ciepło wypic, rzecz pewna y doświadczona. — — — — — — — Item.

Gdy Niewiasta morduiąca się z porodzeniem, nie może pozbyc płodu, wziąc skorki wężowey lub zmijowey kawałek, odwilżywszy dobrze śliną czczą, przywiąż iey na pępku, a wnet się boleści uśmierzą y szczęśliwie porodzi. — — — — — — — Item.

Na prętce dostan pokarmu z łyżkę albo pułtory białogłowskiego, wley do kieliszka, day wypic, iest rzecz często skuteczna. — — — — — — — — Item.

Wziąc wątrobę węgorza z żołcią, niemaczaiąc iey wodą, ususz y schoway, a gdy potrzeba, utrzyi na proszek, day na raz iak naparsztek, to iest skrupuł y trochę więcey, w czym chcesz, czy w winie, czy w piwie, czy w herbacie, przydaszli trochę Cynamonu utartego, będzie lepiey, iest rzecz osobliwa. — — Item.

Olbrot dawszy na raz puł łota w winie, lub dekokcyi Marunij y bylice, lub w mleku ciepło, iest skuteczny. — — — — — — — — — Item.

Wziąc Nasienia pokrzywianego ćwierć łota przetłucz

warz w winie lub Sycie miodowey, przecedz, przyday Mirry utartey y Cynamonu potrosze. day ciepło pic. — Item

Korzeni Ziela Wężownik zwanego przy otworze Łona na udzie przywiązany, lekkie rodzenie daie. — — Item

Wziąc Zaięczego Sadła, czyli tłuszczu tak wiele iak orzech laskowy, day wypic czy w piwie czy w winie, y zywot tym ze sadłem lub tłuszczem nasmaruy a uznasz skutek. Ta takie Sadło lub tłustosc słuszna konserwowac y miec go za wsze w domu od potrzeby. — — — — — — — — Item

Kopytem konskim nakadzic pod nos, a zaraz płod z Siebie wyda. — — — — — — — — — Item

W trosze wina (ieżeli może bydz Swięcone ieszcze lepiey) dac partykułkę małą z Agnus Innocentij undecimi, (tylko zeby był prawdziwy Agnus tegoz Innocentego) y niech z wielką wiarą wypiie, a przez zasługi tego Swiętego w kilka pacierzy Szczęsliwie płod na Swiat wyda. Tę zaś relikwiią dziecię z Zywota Macierzynskiego wyszedszy, albo na głowce, albo w rączce miec będzie. Toż Samo twierdzą o karteczkach Immaculata Conceptionis, ktore XX. Reformaci miewaią. — — — — — — — — Item

Miotkę starą pic w winie. — — — — — — — Item

Białą lebiodkę pic w winie. — — — — — — Item

Gałki piwonij pic w winie. — — — — — — Item

Belicę startą pic w winie. — — — — — — Item

Z fiałkowego Korzenia y miodu czopek uczynic y w łono włozyc. — — — — — — — — — Item

Szalwiią pic w winie. — — — — — — — Item

Wziąc remissowego gniazda prawdziwego, zakadzic pod nosem tak zeby dymu tego trochę połknęła, potym zaraz ią nakadzic spodem, a porodzi. — — — — Item

Wziąc dobrą garsc Czerwoney belicy, uwarzyc w winie albo w wodzie, y włozyc ią w worek, a przykładac na kosc rodzayną iako naycieplej. — — — — — — — Item

Migdałowym oleykiem smarowac rodzayne mieysce rzecz pomocna.

Na niedanoszenie płodu. Tarnem które płodu niedonosza, karmazynowe - jagody rosciesne. a na proch Toma, na krzyże. y zywat przyłożec, to czyni że płod do czasu swego.

Od poronienia płodu. korzen Ziela Łopownik zwanego na proch utarty z winem zażywac, albo z jajem miękkim Cisarnym Ziołom iest lekarstwem broniącym od poronienia płodu.

Na wypędzenie płodu nieżywego Bierze nasienia Topionego, utrzyi na subtelny proszek, day na raz czwiere Tafa w winie lub piwie, doznasz skutku osobliwego, po wtorz iezdi za razem nie wypędzisz. iest Secret. — — Item

Day oleyku z drzewa leszczynowego /zrobionego sposobem zwyczaynym/ kapel 18 w winie, tymże oleyem nasmarsic pępek. Owiewdzi ten olejek tak iak dzięcioł. — — —

z białkiem jaja y z Arabską żywicą na masc zmie-
szany a plastrem na Mieysce z kąd krew idzie przy-
kładany, zawsciąga krwawy tok, z kądkolwiek pocho-
dzący. Toż czyni sam przez się korzen proszkiem
używany, albo z wodą pity. — — — — — Item

Kazac co prędzey rozpalic miernie dwie cał-
kie cegły, tak żeby gorącosc Niewiasta wytrzymac
mogła, y niech na tych cegłach gorących iak tylko wy-
trzymac może, bosemi stanie nogami, iedną nogą
na iedney, drugą na drugiey cegle, żeby się cała sto-
pa na iedney cegle zmiesciła, a doznasz skutku.

Na wypędzenie łożyska to iest mieysca swe-
go po porodzeniu. Sok wyciśniony z łayna kro-
wiego, dany w piwie ciepłym, po ktorym zapocic się
iest Sekret na wypędzenie. — — — — — Item

Ukręcic z lnianych paczesi knot, y kurzyc
nim pod samym nosem. — — — — — Item.

Slazowego korzenia w wodzie z masłem uwa-
rzyc, y dac się napic. — — — — — Item

Talerz gorąco zagrzawszy na pępek przy-
łożyc, a dwa na podeszwy u nog, y zagrzewac
często przemieniaiąc do samego skutku, będzie
wolna w prętce.

Na czyszczenie po porodzeniu. Z żyły zosta-
iącey pod kostkami u nog, puszczana bywa krew
Niewiastom, ktore po porodzeniu nie dobrze wy-
czyszczone bywaią.

Kąpiel po połogu z bożym drzewkiem pożyte-
czna, tylko trzeba dobrze głowę obwarowac dla
zbytniego iego zapachu.

O

Oberwanie. Na Oberwanie z kądkolwiek pochodzące
czy z dźwigania, czy z Utrząsnienia, czy z upadku.

Wziąc korzenia Tormentilly to iest kurzego ziela, albo Pępawy, warz dobrze w piwie, przecedziwszy pij, iak naycieplej na noc. — — — — — — Item

Bukwica uzywana z trunkiem, wielkim bywa ratunkiem. — — — — — — — — Item

Sok zywokostowego liscia w trunku uzywany mocno pomaga. — — — — — — — — Item

Przy takim kazusie iak nayprędzey urynę upuscic. — — — — — — — — — Item

Wziąc na poty. — — — — — — — — Item

Napic się zaraz wina, albo wody albo octu z jajem y to pomaga. — — — — — — — — — Item

Rakową mascią niech się smaruie. — — — Item

Sadło konskie rospuscic y z kamieniem Czerwonym utartym, rano y na noc pic, pomaga. — Item

Rozchodnikową smarowac mascią te znaki ktore dolegaią. — — — — — — — — Item

Wziąc gorzałki kilka Łyżek, octu Łyżkę, miodu prasnego Łyżkę, jaje swieże surowe, soli szczypte, ubic to dobrze razem y dac na czczo albo na noc pic, y nakryc się dobrze, zeby się zapocic dobrze.

Oczy. Na zgubienie chrząsteczki w kącie oka gdy wyrosnie. Wziąc głowę kota czarnego, spal ią na popioł, przesiey przez chusteczkę cienką, zasypuy tym oczy, uznasz skutek.

——— Na Makuły Czerwone w oku, wziąc wierzchołkow Hysopu, włoz w worek cienki, warz w wodzie, ten worek kłasc na oczy często powtarzaiąc. — — — Item

Krew z Skrzydła gołębiego w oko spuszczana znacznie ie spędza. Vide krostki.

——— Na płynienie łez z oczu, wziąc dwa białka jajowe, ubij ie prętem zeby się w pijanę obrociły, poczekay asz się ustoi, a potym ten likwor puszczay w oczy kroplami, iest rzecz doswiadczona. — — — Item

Wziąc Tucyi preparowaney, Aloe hepatycum,

obcyga po pułtory cwierci łota, cukru przedniego cwierc łota, utrzyi iak naysubtelniey, wley na to wodki rozowey, y wina obcyga po szesc łotow, zmieszay niech stoi w cieple przez Miesiąc, przecedz przez bibułę, wpuszczay w oczy kroplami. — — Item

Brac purganse, Vesicatoria uczynic. — — — Item

Wziąc wodki rozowey dwa łoty, wina dobrego cztery łoty, warz asz trzecia częsc wywre, y zaraz przyday ruty swiezey gałązek pięc, zwierc, zmieszay, niech tak stoi przez cwierc godziny, potym przecedz, wycisni, przyday łucyi preparowaney skrupuł, znowu przywarz przez trzy pacierze y schoway, a gdy potrzeba wpuszczay w oczy kroplami. — — — — — — — Item

Z zyły idącey przez przodek czoła krew puszczana bywa na płynienie z oczu. — — — — — — — Item

Wziąc bursztynowe paciorki y przyłozyc albo przywiązac na tył głowy, wielce iest pomocna. — — — Item

Wziąc ziela podroznika, y na prawe ramie u ręki na samo ciało przyłozyc, rzecz doswiadczona.

Na zapalenie oczu. Wziąc białek od jaja, włoz na miseczkę cynową lub glinianą, trzyi go kawalcem ha łunu tak długo poki nie zgęstnie, połoz to na chusteczkach, y przyłoz na oczy zapalone. — — — — Item

Rozwierc rutę, przyday białek od jaja, y pokarmu białogłowskiego, zmieszay, przyłoz na oczy. — — Item

Wziąc sera młodego, wypłocz go dobrze, y wygniec z wody, przyday białek od jaja, y kanfory, tym obkładay oczy. — — — — — — — — Item

Uwarz iaje twardo, rozkroy na czworo, weś dwie cwiartki posyp miałkim cukrem, y przyłoz na oczy. — Item

Mleko białogłowskie z wodką babczaną zmieszane przydawszy trochę szafranu, przyłoz na oczy. — — — Item

Z zyły idącey przez srodek czoła krwie upuszczenie pomaga. — — — — — — — — Item

Banki za uszami stawione, lub pryszcze poma
gaią. — — — — — — — — — — — Item.

Wziąc wodki rozowey dwa Łoty, wina dobrego cztery
Łoty, warz asz trzecia częsc wywre, y zaraz przyday ru
ty swieżey pięc gałązek, zwierc, zmieszay niech tak stoi
przez cwierc godziny, potym przecedz wycisnij, przy
day Tucyi preparowaney skrupuł, znowu przywarz
przez trzy pacierze y schoway, a gdy potrzeba wpu
szczay w oczy kroplami.

Na zaćmienie oczu y wrzok słaby. Wziąc Tucyi pre
parowaney, Aloe hepaticum oboyga po pułtory cwier
ci Łota, cukru przedniego cwierc Łota, utrzyi iak naysub
telniey, wley na to wodki rozowey, y wina oboyga po
Szesc Łotow, zmieszay, niech stoi w cieple przez mie
siąc, przecedz przez bibułę, wpuszczay w oczy kro-
plami. — — — — — — — — — — Item.

Wodka wypalona z żołci Szczupakowey iest doswiad
czona na oczy. — — — — — — — — — Item.

Wodka Sekretna, to iest: Wziąc kwiecia podrozniko
wego swieżego, co miec możesz, napchay go w skłaną
bańkę, zalep w ciasto wszystkę, wstaw do pieca wypa
lonego rowno z chlebem, gdy się chleb upiecze wyi
mi bańkę, przecedz, likwor schoway od potrzeby,
iest wielce skuteczny, na wiele chorob oczu.

Na zajscie błonką oka. Wziąc wina białego pułto
ry kwaterki, ruty swieżey drobno pokraianey szczy
ptę iednę, Szafranu, Szczypiorkow pięc, zmieszay niech
tak stoi przez cztery dni, potym przecedz y przyday
Tucyi preparowaney cwierc Łota, tym winem przemy
way oczy często, y proszkiem zasypuy, to iest weś fiałko
wego korzenia tartego gran siedem, skorup jajecznych
palonych gran osm, Ossi sepie, Tucyi preparowaney
oboyga po Siedm gran, zmieszay, utrzyi iako naysubtel
niey, y wdmuchyway piorkiem w oczy.

Na bielmo na oczach. Nasieniem Szalwij polney drobno utartym, posypowac. — — — — — Item

Miodu Szumowanego drągmy dwie, zołci koziey puł drągmy, kokoszy puł drągmy to iest puł łyszki, po społu w garnku miedzianym warz, asz do połowice, odley w banieczkę, y wpuszczay na bielmo kilkarazy przez dzien. — — — — — — — — Item

Starą podeszwę od bota spal na proch, przesij przez gęstą chustkę, przymieszay tylez miałkiego Aloe, y tym bielmo posyp. — — — — — Item

Wziąc Surowego drzewa laskowego, wywierc w nim dziurę, włoz kilka ziarn pieprzu, trzyi na oslekośney, winem polewaiąc, a tym co się utrze bielmo pocieray. Dura vide paulo infra.

Na lepiące się oczy. Zieść na czczo iedną albo dwie czerwone roże, iak nayrannieysze bydz mogą, to iest, ktore pierwszy raz tego roku obaczysz, a w tym tesz roku od lepiących się oczu wolny będziesz, przez Sympatyą. Co iezeli chcesz y w przyszłym roku bydz wolnym od tegoz defektu, toż y przyszłego roku tak uczyn.

Na oczy podbite, rospusc Aloe z miodem prasnym y tym smaruy. — — — — — — — — Item

Ser młody piec y przykładay. — — — — Item

Wziąc mydła barskiego, gorzałki, Oliwy, zmieszay y smaruy często. — — — — — — — — Item

Masc topolowa dobra na to.

Na bielmo na oczach. Miedzy innemi ma swoie zalecenie Crocus metallorum, ktory y bydłu y koniom do spędzenia bielma naylepszy, zasypuiąc nim, albo przez pioro lub trzcinę zadmuchuiąc. Tenze Crocus służy na trawienie dziwego mięsa. — — — — — Item

Wziąc imbieru przetłuczonego łot, kwiatu Muszkatołowego łot, przetłucz, warz każde z osobna w garnuszkach, w wodzie iak naylepiey, przecedz, iezeli będzie tey wo

dy puł kwarty, przydaj do niey kantory z cukrem Subtelnie utartey tak zmieszay y schoway. Nie masz lepszey wodki nad tę na wiele chorob oczu, wpuszczaiąc w oczy często kroplami. — — — — — — — — — — — — — Hara

Gdy Kura przestanie wodzić kurczęta, y poczne się nieść, wezmij nayprzod iaie które zniesie, w tym ia ju uczyn dziurkę, wypusc z niego żołtek a białek zostaw do którego przydey oliwy, zmieszay, zatkay drewnianym szyiancikiem, włoż ie w Ciasto surowe, chlebin, uczyn bochanek, wsadz do pieca z innym chlebem, upieczony bochanek otworz, wyimi iaie, w którym znaydziesz masc żołtem nie opłaconą, dla ięy skutku, tą maścią maż oczy ze mnogą piorkiem, każde bielmo z przodu.

Na oczy bolejące. Liściego ziela sok wyciśniona oczy kwasne. rzecz doświadczona. — — — — — — — — — Hem.

Celidonij sok w oczy puszczac. — — — — — — — — Hem

Gorczycy białey nasienie utłuc, z miodem zmieszac, y w oczy wpuszczac. — — — — — — — — — Hem

Imbier drobno stłuczony w ciemne oczy puszczac. Hem.

Żołc białey kokoszy z kurzą krwią w oczy puszczana nayprzedzey dla fluxow. — — — — — — — — — Hem.

Z cynamonu proch subtelny uczynic, y na oczy puszczac. — — — — — — — — — — — — — — — Hem.

Wziąc stołcu od czarnego kota y w nowym garnku spal ią na proch, y tym prochem przez piorko, kilka razy zadmuchnij oko, a doznasz pomocy. — — — — — — Hem.

Kurz iaia z oskołkami krasnemi w ustach gryzc, y iako nayczęściey na oczy chuchac, stracisz ból y zbytne wysuszy wilgotności. — — — — — — — — — — Hem

Wodką świeczkowego ziela przemywac oczy na noc a zrana winem Cypryiskim. — — — — — — — — — Hem

Iaie dobrze ubiiszy y paczenie z moczy wrzy w tym głowy przestrzyc y przyzwinąc. — — — — — — — Hem

Kurz suchą w miodzie uwarzyc, y tym w kotu powiek smarowac. — — — — — — — — — — — Hem

Kroby bół w oku słabego, podczas dnia ciepłego y pogodnego wlecie, niech bolami nogami z rana po

rosie, po trawie chodzi, tym się wzrok ostrzyi, zrzeni
ce polerwią, y cały się człowiek ochłodzi. — — — Item
W obuwiu chędogo, czysto y suche nogi chować. Item
Ręce na noc y na dzień ile po jedzeniu umywać. Item
Wziąć chleba świeżego środek, albo miękisz, namo
czyć w rożaney wodce przez noc albo kilka godzin
przecedziwszy przez czystą chustkę, oczy przemywać. — Item
Wziąć imbieru przetłuczonego łot, kwiatu Muszka
tołowego łot, przetłucz, warz każde osobno w garnuszkach
w wodzie iak naylepiey przecedz, ieżeli będzie tey wo
dy pułkwarty, przyday do niey kanfory z cukrem sub
telno utartym łot, zmieszay y schoway, a w potrzebie
wpuszczay kroplami do oczu, znacznie pomoże.
Na wszelkie defekta y affekcye oczu. Z żyły gło
wney Cephalica zwaney, zostaiącey w łokciu nad me
dyanną, otwierana bywa ~~na rożn~~ y krew upuszczona
na rożne defekta y affekcye oczu, lub z żyły zo
staiącey w nogach pod wielkim palcem. — — — — Item
Wziąć kwiatków z ziela podrożnik nazwanego nałoż
dobrze w flaszkę, zaszpunduy, w łoż w ciasto uformo
wane na bochenek chleba, grubo oblepiwszy, wsadzić
gdy się chleb piecze, a gdy się upiecze wyiąć z pieca,
lecz z bochenka niewymowac, asz chleb ostygnie,
znaydzie się w flaszce wodka, tą tedy wodką oczy
nakrapiay.

Odziębienie lub odmrożenie. Na odziębienie
lub odmrożenie członka iakiego. Wziąć rzepę świe
żą, rzodkiew iedną zetrzyi oboie na tarce, przyday
gorczycy utłuczoney dwa łoty, gozdzików trzy ćwier
ci łota, oleiu lnianego starego ile potrzeba, zmieszay
dobrze, rozłożyć na chuście y obkładać mieysca odzię
bione. — — — — — — — — — — — Item.
Rzepy naskrobać y obkładać. — — — — Item
Wziąć wosku czystego, oliwy dobrey, wieprzo

wego Sadła, rozpuscic to wespoł nad ogniem, asz z tego masc będzie, ktorą na czystey chustce ro sciągnąwszy, przykładay. — — — — — — — Item.

Jabłka zgniłe lub zmrozone ciepło iednak przykładay. — — — — — — — — — — Item.

Groch Surowy uzywszy przykładac. — — — Item.

Drozdze z piwa dobrego przykładac. — — — Item.

Rzepę warzoną w wodzie przykładac. — — — Item.

Wziąc słoniny przeskwarzyc, zlac ią na zimną wodę, przecedzic, zdiąwszy z wody tłustosc zmieszac z dwiema zołtkami od jaja, y tym co dzien smarowac, a potym wodą ciepłą przemywac rany. Item.

Cwiklane korzenie w wodzie warząc z lisciem ciepło okładac. — — — — — — — — — Item.

Wziąc owsa ziarnistego na 4 garsci, tak go długo w wodzie warzyc, asz z siebie klij albo Szumowatosc pusci, potym go odlac y utłuc albo uwierciec, przecedzic y tym klijkiem ciepło okładac. — — — Item.

Gnojem swoim okładac ciepło.

Opalenie się. Oprocz ze tymze Sposobem leczyc się może co y odziębienie, podaie się iednak w pospolitosci sposob. Na opalenie się prochem rusniczym. Wziąc wapna niegaszonego miałko utartego, rozczyn go z Smietaną swieżą, przydawszy trochę miodu prasnego, z tego uczynic cienką masc, ktorą na piesko biorąc, często Smarowac. — — — — — — — Item.

Drozdze piwne z chlebem przykładac. — — — Item.

Cybulę z masłem stłuczoną przykładac — — — Item.

Rzeszę wodną przykładac — — — — — — — Item.

Zajno kokosze z masłem y z Sadzami zmieszane, albo Tajno zajęcze, Owcze, Człowiecze przykładac. — — — Item.

Wziąc masła z soli dobrze wypłukanego, wosku nowego to iest niezazywanego oboyga zarowno, rozpusc nad ogniem, iak przestydnie, przyday białkow jajowych, umie-

szay dobrze, y tym smarzy a na wierzch przykładay bi
bursz.

Oparzenie czyli Sparzelina. Wziąć oliwy y białka od jaja,
rownej części, ubij dobrze, smarzy piorem co godzina
rzecz pewna. — — — — — — — — — — — — — — — — Item

Balsam siarczany nad wszystkie rzeczy nayskutecznieyszy, smarzuiąc nim piorem. — — — — — — — — Item

Wziąć głowę Łapuszianych szczeych, odkroy skorę
srodek pokroy, wrzeć w dzbanku y przykładay, często
odnawiaiąc, rzecz pewna. — — — — — — — — — — Item

Wziąć masła młodego niesłonego, worek zielonego
nierzay wanego trochę smiety, zmieszay y rospuść nad
ogniem, iak przestydnie przydaj białko od jaja ubi
tych według potrzeby zmieszay dobrze y przykładay,
smarzuiąc piorem skrzydła, albo chustczką, rzecz dosyć
czona. — — — — — — — — — — — — — — — — — Item

Wziąć słoniny starey, uskrobać iey y przykładać gdy
to przez godzinę ze cztery razy uczynisz, wielką pomoc
uczynisz. A ieszcze lepiey skruszy słoninę, warzyć ią
w octu[e] godzinę y dłużey, potym ochłodziwszy zabrać
tłustość z wierzchu, wylewaiąc ocet, tym smarować, y do
potrzeby chować. — — — — — — — — — — — — — Item

Rospuść sadła w wodzie, albo zrob rosołu z sadła
y chustkę dobrze w tym rosole zmaczaną obwiązuiąc miey
się oparzone, a dosyć skutku, do ten rosół gorzałcu y
bol uśmierza. — — — — — — — — — — — — — — — Item

Gdy masło robisz, wez tego rosołu od masła, y smarzy
miejsce oparzone, y to iest rzecz skuteczna.

Na bardzo wielkie oparzenie. Wziąć suchey rzepy
warz w wodzie lub w piwie, wtor masła świeże, piwnuy
aby nie zkipiało, iak dobrze odey pokrzyc, zbierz
masło y nim smarzuy.

Operacye. Kto chce mieć wolne operacye to iest stolce.
Wziąć Cytrynę rozkroy na cztery części, iedna część
niech maknie w wodzie czystey zimney w szklanecce

proporcyonalney przez 24 godzin, lub przez 12, po tym tę wodę wypij rano, a będziesz miał trzy operacye. Jeżeli zaś wmoczysz dwie części Cytryny y wodę wypiesz, będziesz miał sześć operacyi. Jeżeli trzy części wmoczysz, to będzie dziewięć. Jeżeli cztery części wmoczysz to będzie dwanaście operacyi. — — — — — — — Item

Rhum barbarum wziąwszy coby półtora czerwonego złotego zaważyło, pokray albo stłuc, w kubeczek wina wsyp, niech przez noc moknie, kilka godzin przed wieczorem wsypawszy, na zajutrz przez chędogą chustkę wycisnąc dobrze, cynamonu trochę do tego wsypawszy wypic. rozmaite Visceritates, nieczystości flegmiste, y wodne wywodzi wolno y z wielką pomocą zdrowia. — — — Item

Vitrum Antimonij moczyć w winie 24 godzin, y wypic kieliszek będzie operowało. [redacted]

Gdy po lekarstwie zbytecznie operacye debilituią chorego. Utłucz całą gałkę muszkatałową, y uwarz kurze jaje miękko, wsypac w nie gałkę, zmieszay day wypic choremu.

Ospa. kiedy ospice pokazawszy się na ciele chorego nazad do ciała wszedszy skryią się, nie dobry znak. Albo kiedy się pokryią a w gardło y piersi wpadną, złe. Albo ospice maiący, gdy Urynę zieloną albo krwawą upuszcza, albo ma cięszkie oddychanie, znaczy smierc.

Maiącym ospice dawac zażywac jacyntu, albo proszku serdecznego, czerwonego, albo Jeleniego rogu, albo nasienia rzepnego, a gdy na doł opadną zmieszac gorzałki z miodem prasnym y dac pic. — — — Item

Szafranem w mleku świeżym moczonym koło oczu okryslic dla szkodliwey skazy, bo takie krosty ztąd się oddalą. W izbie ciepłey choc y w lecie chowac pacyenta; na zimno y surowe powietrze niewypuszczac;

wiatru żadnego do izby nie puszczac, zaby się dobrze wy
stały te krosty, grubych potraw y konstupacyi żołądka
strzedz się.

Aby po ospie blizny ciała nieoszpecały wziąc swieżey
słoniny, przypiekay ią nad Swiecą, a skwarzące się kro
ple tłuste wpuszczay do Smietany w naczyniu podsta
wionym, tym zawsze smaruy poki ospa trwa. — — Item.

Wodka z kwiecia bobowego na toż samo dobra. rzecz
osobliwie pierwsza osobliwa. — — — — — — — Item.

Dołki po ospie smarowac ciepłym walbrutem y czło
wieczą tłustoscią, albo Niedzwiedzią.

P.

Palce. Na wyprostowanie skurczonych palcy, wziąc skorkę
z Węgorza Swieżego, y pokurczone palce, członki, obwin nią
raz drugi y dziesiąty choc y więcey razy, co często czyn a
doznasz skutku, bo Swieża skorka z Węgorza zdarta, ma
tę cnotę że odwilża zaschłe żyły, y wilgoci im dodaie, także
się pomału za czasem rozciągaią, żyły y do swoiey przy
chodzą pory.

Pamięc Jeżeli kto nagle straci pamięc, sam na ciele będąc
zdrowy, taki w krotce albo na paraliż, albo w kaduk,
albo w Apoplexyą wpadnie, ieżeli iak nayprędzey
lekarstwy nie będzie się ratował. Jeżeli zaś w
iakieykolwiek chorobie pamięc zginie, to smierc
pewna.

Paraliż. Starych ludzi pospolicie napada Paraliż dla defe-
ktu ciepła przyrodzonego. Inszych zaś ludzi z inszych
przyczyn: Czasem z zimney konstytucyi powietrza, ia
ko się trafia w Jesieni albo na wiosnę, także z pełnosci
humorow Lipkich, flegmistych, ostrych, także trafia się
z żyły suchey przepchniętey albo naruszoney z nieo
strożnosci krwi puszczenia; bywa też z kolkow od Sledzic

ny pochodzących, albo z cholery, z gniewu wielkiego, z zbytniey agitacyi, iako to w tancach etc: z nagłego się chłodzenia, ~~ile~~ ile z łazni, albo z ciepłey izby z odkrytą głową wychodzących: Nayczęsci napada flegmatykow owych pospolicie, co się sedentaryą bawią ~~a~~ a wiele jedzą y piią etc:

Jezeli trafi się z przeciętey suchu żyły albo kłotey, uleczony bydz nie może. Kogo w Jesieni albo zimie naruszy, a osobliwie starych, z trudnoscią bywa uleczony. Jezeli częsc naruszona zcięczeie, znak iest zły. Jezeli częsc naruszona iest zimna, albo na stronie naruszoney ieżeli oko się zmnieyszy lub zmieni, albo ieżeli się chory nieczuie, albo ieżeli ma znaczne pomieszanie, albo ieżeli się przydała biegunka, lub konwulsye, wszystkie te znaki są bardzo niebespieczne, lubo życia nieco przedłużaią, iednak śmiercią zakonczaią. Leczenia iednak sposob podaie się.

Zarażonego paralizem na prętce nacieray gorczycą białą uwierconą, przydawszy do niey octu dobrego y soli. — — — — — — — — — — — — — Stemp

Wziąc gorzałki dobrey, do niey gorczycy tartey, pieprzu, dzięgielu tłuczonego, jałowcu, rozmarynu co potrzeba, zmieszawszy, nacieray częsc zarażoną. — — — Stemp

Do gorzałki mocney wsyp gorczycy, pieprzu, dzięgielowego korzenia, przyday kanfory, nacieray mocno. — — — Stemp

Pokrzywami bić częsc naruszoną iest rzecz doswiadczona. — — — — — — — — — — — — — Stemp

Purganse są pomocne, które z razu iak naywolnieysze bydz powinny. — — — — — — — — — — — — Stemp

Enemy mocne bardzo, dobrze służą. — — — — Stemp

Womitoria osobliwie w ten czas służą, kiedy chory czuie pełnosc wielką w żołądku. — — — — — — Stemp

Wziąc dryakwi, kanfory, pieprzu, y bobrowego stroiu (ieżeli go masz) zmieszay z gorzałką mocną, nacieray przy cieple częsc naruszoną. — — — — — — — Stemp

Wzięc Balwanu Harczanego ile chcesz, zmieszay z gorzałką mocną, nacieray przy cieple. — — — — — — — Item

Do gorzałki prostey nakłasc mrowek z mrowiskiem y przepalic; do przepalonej wodki, znowu nakłasc Mrowek z mrowiskiem y przepalic; tez uczynic y trzeci raz przy dawszy nowych mrowek y glist z ziemi wykopanych, tą wodką naciorac, nayskuteczniejsza iest. — — — — Item

Wzięc Mrowisko z Mrowkami, przydaj pokrzyw, wierzchek kor Sosniny, Macierzanki, Dzikiej, korzenia ziela tatarskiego, Majeranu, kazdego coc się zda, wrzuc w garnek, wstaw do Wanny aby się chory nad parą pocił, może się y tym kąpiąc, przysłużyc wody ciepłey. — — — — — — — Item

Łapiel z wody Harczanej iest dobra. — — — — Item

Kacianim Zabem smarowac gorzałką dobrą, lepiey niż gorczycą ziałą, iednak y ta pomaga. — — — — — — Item

Tatarskie ziele z muszkatałowym gałką, pod ięzykiem trzymac y mastykowac. — — — — — — — — — Item

Z tey rzeki po Dwiey stronie pustic zawsze, iak nay prędzey krew puscic, y tey sze krwi trzy lub cztery krople z kieliszek wodki lub wina z puscic zamieszac y wypic, przyydzie do zdrowia pacyent in spatio trzech godzin. profabatissimum. — — — — — — — — Item

Wzięc wodu winnego dobrego, soli weń dobrze wrzucac, zeby był iak nayslonczey, mieszac to z kilka pacierzy, iak się rzekłym ustem, zlac ocet z soli y dac wypic. — — Item

Wzięc wodki lewandowey, szałwiowey, szyikardowey, galganowey po puszkwatery, gorzałki dobrey kwaterę, pieprzu zmieszawszy potrosze, się nayiac, y czarki za wiązane smarowac. — — — — — — — — — Item

Proszek szałwiowy z piwem pic.

Gdy ięzyk parzyc zawsze, wzięc wodki mocney z mrowek wypalonej, albo ieżeli tey nie masz wodki tę gierskiey ile chcesz, przydaj do niey kanfory trochę y dryakwi, daway do ust choremu, niech przetrzyma potym niech wypluie. — — — — — — — — Item

Tatarskie ziele z muszkatołową gałką pod ięzykiem trzymac y mastykowac. — — — — — — — Item

Korzen dzięglowy y Cytwar namoczyc w gorzalce y biorąc w usta przytrzymuy a potym wypluy. — — Item

Zuc często korzen albo dzięglowy, albo Mistrzownikowy, albo gorczycę czarną lub białą, albo gozdziki, albo Cynamon. — — — — — — — — — — — Item

Często nacierac ięzyk oleykiem gozdzikowym albo rozmarynowym, albo z tatarskiego ziela, albo jałowcowym, y po wierzchu iako to kark, wierzch głowy y około szyi nacierac oleykiem bursztynowym, lub Jałowcowym, zmieszawszy z wodką paralizową.

Parchy Sokiem ziela Celidonij nazwanego namazuiąc parchy na głowie leczy. — — — — — — — — Item

Piołun w winie warząc, głowę przemywac. — — — Item

Biezdrzencowym sokiem parchy ~~prze~~wymywac, albo fleituch w nim maczac y przykładac. — — — — — Item

Cybulę Surową wziąwszy drobno posiekac, y głowę nią dwa razy na dzien do trzech Niedziel nacierac, a potym uczynic masc w ten sposob: wziąc terpentyny, Wołowego Szpiku, kapłoniego niemaczanego sadła, zarowno wszystkiego, zmieszay, smaż, y tą mascią nacieray tak długo, asz wszystka głowa będzie chędoga, iakoż nieomylnie prętko. — — — — — — — — — Item

Slazem zielem warzonym myc albo obkładac dwa razy na dzien. — — — — — — — — — — — Item

Wziąc Konopnego Siemienia Swiezego nieztęchłego niezwietrzałego kilkoro garsci tłuczonego, gorzałki dobrey pułgarca, zmieszay to wespoł iak naylepiey, y wziąc dwa garki, ieden większy a drugi mnieyszy, y ten większy w ziemie wkopac, wziąwszy pokrywkę z dziurką przewierconą na wylot, przykryc ten garnek w kopany, wziąwszy siemie z ową gorzałką, wyłozyc na pokrywkę, drugim garnkiem przykryc y mocno gliną wkoło

oblepic, dnem do gory obrociwszy, potym dobrym ogniem z suchych drew obłożyc, przez godzinę palic, a tak z tego będzie w spodnim garku oleiek, ktory ową dziurką przez pokrywkę sciekac będzie, tym tedy oleykiem głowę wprzod grzebieniem szczesawszy, skazone smarowac mieysca. — — — — — — — — — Stan

Wziąc Omanowego korzenia, imbieru, bobku, cytwaru, siarki, soli, kanfory, każdego zarowno uczyn z tego proszek, potym wziąc gorzałki na rynkę, naskrob mydła, postaw na węgle, iak się mydło rozpusci, zdym z ognia, wsyp proszek y umieszay dobrze, tym ciało parszywe nacieray po łazni, albo w ciepłym mieyscu. Gdy iednak zastarzała rzecz będzie, trzeba się przepurgowac krew puscic, banki stawic, także pozyteczne są wanny ~~[illegible]~~ pocące, kąpiele warząc w wodzie kobyli szczaw, Omán, polną rutę, polną dryakiew etc.

Peripneumonia* Znaki Peripneumonij bardzo się zgadzaią z znakami Pleury. Albowiem także gorączka wielka, kaszel pod czas suchy pod czas wilgotny, oddech cięszki dla scisnienia płuc, tak; że ledwie nie udusi pacyenta; bol cięszki y głęboki, z dołu do piersi y do grzbieta idący, ktory czasem pod obiema łopatkami, czasem pod iedną tylko wydaie się osobliwie kaszląc, łączy się tesz pod czas z pleurą. Gdy się do Pleury Peripneumonia przyłączy, bardzo złym iest znakiem. Lecz y Peripneumonia sama iest gorsza nad Pleurę, więcey w sobie maiąc niebespieczenstwa nizeli bolu. Sposob podaie się iednak leczenia.

Wziąc dryakwi rozciągnij na płotnie, przyłoz tam gdzie bol tkwi. Pacyent zaś niech nie pije piwa, tylko tyzannę przydaiąc kwiatu Maczku polnego, fig y Rodzenkow. — — — — — — — — — Stan

* iest zapalenie płuc z krwi cholerycznej albo z flegmistey, słoney, pochodzące.

Wziąć chleb z pieca gorącego, rozkroy, posmaruy obie połowy olejem lnianym, y przyłoż. — — — — Skuteczny.

Uczyn polewkę z siemienia konopnego, przez rozpuść w niey tłuszcz końskie, który ma obrakować przeczeda, daay wypić. Służy to lekarstwo naturom grubym.

Piegi. Papier w trubkę zwiniony na Tytuń albo na talerzu czy nowym palić, aby się dym na cynę kwitu znaydzie się na cynie oleiek, tym tedy oleyskiem papierowym nacierać piegi, a pozbędziesz. — — — — — — — — — — — — Skuteczny.

Wziąć w wodzie korzenie ziela kotacz, waranga, y korzenie białey Lilierzycy, przetrzyj trochę oleyskiem, tym lice umywaj, spędzisz piegi y insze skazy z lica. — — Skuteczny.

Sok z liścia z ziela Wilcze tyłu mazanego, osobliwie na którym wiele liścia się znayduie, z octem zmieszany, przetrzyj rano litargerum z oleyskiem, maż lice a piegi y krosty, które bywaią na twarzy precz spędzi. — — Skuteczny.

Wtrzyj nasienia Czarnuchy na mokre, zmieszany z octem y oleyskiem, tym namaszcz piegi, umasz z pomoc. Skuteczny.

Dragant znayduiący się w Aptece, rozpuszczony w rożanej wodce przez noc, potym rano Kanfory przytoż trochę, a tym na noc lice namaszcz kilka razy, potym wstawszy wodą albo czym chcesz obmyi. — — — Skuteczny.

Kwiat wody Stawnika smarzuiąc piegi, spędza z lica. Skuteczny.

Mąka pszeniczna z miodem zmieszana mazac lice. Skuteczny.

Redkwia stłuczona z miodem zmieszana nacierac lice, pomaga. — — — — — — — — — — — — — — Skuteczny.

Zadym kaczym pomazuy piegi.

Piersi. Na kaszel w piersiach. Wziąć ziela Cardibenedicti warzyć w wodzie y pić.

Na bole w piersiach. Miod dobry cienki nie tłusty, na czczo, nie zbytecznie iedniak pozwalaiąc sobie, pić, piersi czyści od grubych humorow. — — — — — — Skuteczny.

Cybula warzona y pieczona iadac, zdrowa. — — Skuteczny.

Zgrzac pułkwatery piwa, proszku fiałkowego korze-
nia miałko utartego wsypac, na koniec noza trzy razy
wziąwszy, Szafranu trzy Szczypty, pokraiac, y cukrem
osłodzic według smaku, y tak zmieszawszy, rano na
czczo, y pułgodziny przed Spaniem zazywac. — — Item

Wziąc Wina mocnego y dobrego kwartę iedną, Cu-
kru białego pułfunta, Cynamonu, imbieru po puł-
uncyi, Galganu uncyą iedną, zmieszay a uczyn oby-
czaiem Aptekarskim, y tego zazyway.

Pies. Psy zeby na ciebie nie szczekały. Zywemu psu
Czarnemu wyłup oko, y noś go przy sobie, tedy psy
nie tylko szczekac na cię nie będą, ale y do ciebie
przystaną.

Psy zeby uciekały przed człowiekiem. Kleszcz,
(: iest robak:) wyrwany z Swini, gdy go kto przy sobie
nosi, taki postrach psom uczyni, ze gdy spoyzrzą na
takiego Człowieka uciekac muszą.

Psy aby nie ukąsiły by naygorsze. Dostan sobie
od Sobaki gdy się oszczeni łozyska, ususzywszy miey to
zawsze przy sobie, a zaden pies na takiego się nierzu-
ci ani ukąsi.

Psom parchy gubic; Wziąc oleiu z Siemienia ko-
nopnego, przesmasz go dobrze, y tym olejem kasz psa
parszywego smarowac po kilka razy, a parchy zgi-
ną. — — — — — — — — — — Item

Wziąc liscia od Orzechow włoskich, y uwarzywszy
w wodzie, tą wodą kasz przemywac parchy. — — — Item

Wziąc wołowey krwi, y kilka razy kasz tą krwią
przemywac. — — — — — — — — — Item

Wziąc polewki czyli rosołu Miesnego, y tym kasz
przemywac.

Psy aby się niewsciekały. W trzydziesci albo w
Czterdziesci dni po oszczenieniu, koniec ogona Szcze-
nięciu urznąc, a nigdy się niewsciecze. — — — Item

Jeszcze Szczenięciu kasz puscic krew z podjęzyka

z zyłki ktora iest na kształt robaczka, y przytym ko
niuszek ogona uciąc. — — — — — — — Item.

Dorosłemu psu tęż zyłkę pod językiem, ktora iest
na kształt robaczka wypruc to iest wyrznąc, choc ogo
na nie ucinaiąc, a nie wsciecze się.

Psa wsciekłego znaki: Pies wsciekły ani je ani pije,
uszy y ogon opusciwszy, język wywiesiwszy, biega ziejąc
y wyiąc chrapliwie, przytym pijany toczy, oczy wy
wraca, a kogo napadnie milczkiem kąsa, z razu zda
się bydz rana mała, y prętko się zgoi, lecz w 40 dni
odnawia się, przez co człeka w szalenstwo y smierc
przywodzi.

Pijanstwo. Pijakom trunki obrzydzic. Do gorzałki lub do
innego trunku wpusc krwi karpiowey, umieszawszy do
brze, day pijakowi pic. — — — — — — — Item.

Jaskołcze nogi na proch spalic, y dac pic w trunku
tym, ktorym się rad upija. — — — — — — Item.

Rybki Ślizyki zwane, namocz w gorzałce, y tę gorzał
kę day pic. Ale są nie ktorzy, ktorym chocbys y same
zmiie wmoczył, szkodzic im nie będą. — — — — Item.

Wrzucic węża żywego albo zabę w trunek, aż zde
chną trzymac ie, dac tego potym trunku się napic. — Item.

Day Sowich jaj zgotowanych ziesc, y ten sobie wino
obrzydzi, choc y dac w potrawach niewiadomie.

Pijacy pijąc zeby się iednak nieupili, kozie płuca
upieczone niech ziedzą, pijanstwa w głowie nieuczuie,
chocby był w iaką pijatykę zaproszony. Sekret.

Pleura. Pleura iest zapalenie membrany pokrywaiącey że
bra, albo tesz zapalenie muszkułow miedzy zebrami zo
staiących. Pleura nieprawdziwa iest zapalenie powierz
chownych muszkułow, albo zapalenie błony dzielącey
płuca, albo płuc do zeber przyrosnienie.

Pleury znaki; Naprzod bol w boku lewym albo pra
wym z kłociem, z parciem; gorączka wielka ustawi
czna, oddech cięszki, puls twardy y ~~cięszki~~ gęsty, kaszel
uprzykrzony przez ktory pod czas krew odchodzi.

Pleura nieprawdziwa tym się rozni od prawdziwey, że w nieprawdziwey gdy się chory położy na bok przeciwny, tedy się bol większy wydaie, przytym gorączka wolnieysza, parcie y bol w boku nie tak dokuczaiący, oddech wolnieyszy, kaszel suchy, przez ktory mało odchodzi materyi.

Sposob leczenia Pleury. Naprzod na początku naypotrzebnieysze krwi puszczenie z żyły Bazyliki, z tey strony, z ktorey bol dokucza y z powtorzeniem ieżeli by tego potrzeba. A ieżeli siły y lata y inne okoliczności pozwolą, wprzod iednak wziąc Enemę. Ieżeli zaś przez kaszel wolnie materya odchodzi, na ten czas zatrzymac się ze krwią. A ieżeliby dla pewnych przyczyn krew puszczona bydz nie mogła, to stawic banki z pijawkami, na rękach y nogach. — Item.

Womitorium iest bardzo skuteczne, iednak trzeba uważyc naturę y przyczynę choroby. — — — Item.

Nalac w pęcherz mleka ciepłego z miodem, y przykładac na bok, co raz przygrzewaiąc. — — — — Item.

Rozciągnij dryakiew na płotnie, przygrzawszy przyłoż tam gdzie boli. — — — — — — — Item.

Nakop na wiosnę korzenia łopianowego, ususz, a gdy potrzeba, utrzyi na proszek, y daway w ciepłym mleku, lubo w wodce, albo dekokcyi Cardibenedicti wprzod krwi upusciwszy. — — — — — — — Item.

Wziąc Siarki subtelno utartey, Olbrotu, zęba kiernoziego, albo wieprza dzikiego, każdego zarowno, uczyn proszek subtelny, daway go po pułcwierci łota w Sycie miodowey z Slazowym korzeniem przewarzoney. — Item.

Wziąc chleb z pieca gorący, rozkroy, posmaruy obie połowy oleiem lnianym, y przyłoż. — — — Item.

Uczyn polewkę z Siemienia konopnego zgrzyi, rozpusc w niey łayno konskie, ktory na obroku stoi,

przecedz, daj wypić. Służy to lekarstwo naturom grubym. — — —

Lapis Medicamentosus w Serwatce albo w wodzie rozpuszczony y przykładany, na usmierzenie bolu osobliwy. — — — — — — — — — — — — Item

Balsam y plaster Siarczany iest bardzo dobry. — — Item

Wziąc kwiecia y liscia bzowego, posiekay, naley wodą y przepal przez Alembik, do przepaloney wodki; włoz znowu Swiezego liscia y kwiecia, przepal, uczyn to y trzeci raz, w tey wodce maczay chusty y przykładay, usmierza bol Podagryczny. — — — — — — — — — — — Item

Wzią wielki korzen przestępowy, zerznij go z wierzchu iak talerz, wydroz srodek, naley w niego pełno oliwy, przyłoz tym coś zerznął, y zakop w Ziemię, niech tam będzie przez kilka miesięcy, potym wyimij będziesz miał olejek iak masło biały y gęsty, tym smaruy, uznasz skutek pewny. Sekret osobliwy. — — — — — — — — Item

Wziąc Gleytu Subtelno utartego, Minij, bleywasu każdego po 6 Łotow, koperwasu zwyczaynego 3 Łoty, Siarki utartey dwa Łoty, Gryszpanu pułtora Łota, włoz to wszystko utarte na rynkę lub ponewkę, wley octu mocnego kwaterkę, oleju lnianego pułtorey kwaterki, oliwy kwaterkę, smaz do konsystencyi, przyday kolofonij czystey cztery Łoty, Wosku dwa Łoty, Łoiu kozłowego pułtora Łota, korzenia tatarskiego ziela utłuczonego dwa Łoty, zabich skorup upalonych y utartych pułtora Łota, oleyku z zołtkow jajowych ile potrzeba zrob plaster, doswiadczony y na starą Podagrę. — — Item

Kiedy Podagra nogi łamie y nieznosny bol sprawuie, wziąc zołwia Zywego, y kasz mu, iezeli obiedwie nogi Podagra łamie, obie poslednie nogi uciąc, a iezeli prawą nogę Podagra łamie, to prawą poslednią nogę, iezeli zas lewą nogę, to lewą nogę poslednią kasz Zołwiowi uciąc, y tą krwią swiezą smaruy nogi albo nogę. Łapki zas odcięte lub Łapkę, mozesz na nogi lub nogę przykładac, y ręcznikiem dobrze zawinąc, a do-

znasz znaczney allewiacyi. Prawda że to niewy korzeni cale, ani wyprowadzi infekcyi Pedagryczney ale w bolach znaczną folgę sprawi. — — — — — — Item.

Nasmaruy nogi albo nogę krwią zaięczą z ciepłego ieszcze zaiąca ciekącą, a uznasz że ci pomoże y ból uśmierzy. — — — — — — — — — — — Item.

Wziąć masła świeżego niesłonego, albo dobrze wypłokanego, gorzałki dobrey, oliwy, cukru tartego, wszyskiego pod iedną miarą albo wagą, w rynience glinianey na wolnym ogniu smażyć, a usmażywszy ciepło chustami okładać na tę boleść, czyniąc to po kilka razy na dzień. — — — — — — — — — — Item.

Dębową wodkę pić na noc, y maczać chustę w octcie przykładać. — — — — — — — — — — — Item.

Kurze ziele, albo Aquam Antipodagricam chustę w niey maczaiąc przykładać. — — — — — — Item.

Polejem nogi okładać, y z winem pić, znosi podagrę zwłaszcza w lata zastarzałą. lub plaster prosty z polimonij uczynić y okładać. Sekret.

Dekokt gdy pacyent zaczyna bolec na podagrę.

℞. Polipodij Quercini. Hermodactil. Rad. Chinae. Salsa parilla āā ℥IV. Ligni Gwajac ℥VI. Wziąwszy Hermodactillos potłuc, insze Species drobno pokrajac. wszystko włożyc w garnek spory, nalac wody pułpięta Stoffa, także pułtory flaszy wina białego, warzyc asz Czwarta część wywre. potym odlac y przecedzic: Na tesz fuzy znowu nalac pułtrzecia Stoffa wody y wina flaszę y tak warzyc iak przedtym. Tego dekoktu zażywac iak nay więcey, bo im więcey pije, tym prędzey wyzdrowieie, iednakże przez cztery dni zażyć go potrzeba, bez ktore wstrzymac się od rosołu, potażiu, sałaty, mleczna, fruktow, y inszego napoiu nie pic oprocz tego dekoktu. Mięso wszelakie iesc może ale naylepsze pie-

czyste. Czwartego dnia wziąć lekarstwo lekko laxuiące. Tak czyniąc nie masz tey affekcyi podagryczney, Scyatyki albo wszelkiego Rhematyzmu, ktoryby nie ustąpił. Bol podagryczny ustaie w osm albo w dziesięć godzin albo tesz prędzey, kto siła tey dekokcyi piie, y tylko trochę słabosci w części zbolałey zostaie. Ten dekokt nie laxuie tylko Urinam provocat probatum.

Na rozpędzenie guzow w podagrze. Wziąć Syra koziego iak naystarszego y gorszkiego ile chcesz rozpusc go w rosole wieprzowym, to iest w tey polewce w ktorey wieprzewina wrzała, warz zeby było rzadko iak kasza tym guzy twarde okładay. — — — — — — Item

Wziąć wody czystey garniec, zagas w niey kilkanascie razy rozpaloną dobrze Szynę zelaza, potym wziąć sztukę miedzi rozpal ią, y takze kilkanascie razy w tey samey wodzie gas ią, przyday do tey wody Vitri Antimonij, Mercurij dul:, oboyga po puł uncyi, choćby tesz y więcey, okładay nią, doswiadczona.

Połamanie potłuczenie. Macierzą duszkę pic z octem y z oliwą, moze się tesz y nią naparzyc. — — — — Item

Sadło konskie pic. pomocna.

Postrzał. Wziąć rosołu od kwasney kapusty y kwasu z dzieży, uczynic z tego plastr, potym kokoszych białkow kilka z hałunem zbic, y w tym zmaczawszy paczesi przyłozyc, a na to dopiero plastr z rosołu kapusciane go y kwasu z dzieży.

Poty. Klij od jagieł ciepły, nieco cukrem osłodzony pic, poty sprawuie. — — — — — — — — Item

Włozku w izbie ciepłey leząc dobrze się okryc y nalac gorącey wody w cynową flaszę, wstawic w nogi do podeszwow iedną a drugą y trzecią flasze przy bokach y plecach, w niemaniu flasz, zagrzac kamienie albo cegły w chusty obwinąc, y tym sposobem iako wyzey przyłozyc.

Powieki. Na Nabrzmiałosc, wywrocenie y Czerwonosc powiek, przepurgowawszy się wprzod dobrze, y banki za uszyma postawiwszy, wziąc Aloe hepaticum, to iest zwyczaynego ile chcesz, rozpusc go w wodzie rozowey, tym likworem przemywaj często oczy, czoło y skronie.

Na jęczmyk na powiece wziąc gumi Seraphinum rozpusciwszy octem, namazuy często. — — — — — Item.

Głowki mrowcze roztarszy sliną, smarowac jęczmyk.

Powietrze Morowe. Znaki Aury czyli powietrza zarazonego. Jezeli gdzie iest Aura zarazona tym sposobem poznasz; wziąc chleba bochenek swiezego dopiero z pieca wyiętego, połoz go na dachu albo na zerdzi wysokiey, niech tam będzie przez noc,* iezeli splesnieie znak iest zarazonego powietrza, ktorego dawszy psu albo kurze, iezeli go nie będzie iesc, albo ziadszy od niego zdechnie, nie mieszkay na tym mieyscu, gdyz niebespieczenstwo prętko ominuie. — — — — — Item.

Uzbieray rosy chustką z rana, zmaczay w niey chleb, y tymze sposobem iako wyzey, na psie albo kurze sprobuy. — — — — — — — — Item.

Gdy ptaki odlatuią z gniazda, osobliwie bocian przed czasem odlatuiący, powietrze zarazliwe czuie, y insze Nieba impressye, zkąd w wierszach przysłowie:

Głod kiedy wyrzuci jaie, Mor gdy leci w Cudze kraie,
Gdy wypędzi z gniazda dziecie, Niezgoda, wojenne Zycie.

Prezerwatywa od powietrza. **1mo.** Haec tria tabificam pellunt adverbia pestem. Mox, longe, tarde, Cede, recede, redi. to iest; w lot się wyniesc, daleko zaysc, nie rychło wrocic na mieysce swoie. — **2do** ~~Item~~ Na kazdy dzien rano y wieczor drzwi y okna zamknąwszy, kadzic jałowcem albo jałowcowym drzewem, lub piołunem suchym y rutą, rozą suchą, szalwią, rozmary

* a według drugich przez kilka dni.

nem, hyzopem, miętkwią, liściami dębowemi lub sosnowemi, brzozowemi skorami, Saviną, bursztynem, kadzidłem, stora xem, pakiem, prochem muszkietowym, smołą zmieszaną z Siarką, paleniem papieru, Swięconym zielem, kozłowym rogiem piełowanym, lub octu winnego na gorący kamień albo na żelazo rozpalone wlać, aby się to kurzenie po wszystkich kątach rozeszło. 3tio. Na każdy dzień kurzyć Siarką pościel, chusty, szaty zażywane przewłocząc się rano y na noc. 4to. Dymem Siarczanym napoie rożne nakadzać, rzecz bardzo dobra, albowiem ten dym zaraźliwe morowe powietrze trawi y niszczy; tym zaś sposobem rozmaite trunki iako to: wino, piwo, wodkę etc: dymem Siarczanym zaprawić może; wziąć flaszę, zapalić Siarczany knotek, wpuścić w flaszę lub trzymać poki nie będzie pełna flasza dymu, y poki się ow knotek palić będzie; potym lać w tę flaszę trunek iaki kto chce, zaszrubować czyli zatkać, zażywać zaś według potrzeby y pragnienia, takie bowiem trunki niedopuszczaią do wnętrzności tey zarazy, nawet zachwyconą zarazę trawią y niszczą y choroby niedopuszczaią. 5to. Piwny albo winny ocet w ktorym jałowcowe jagody, dzięgiel, piołun, rutę moczyć, tenże ocet na rozpalone kamienie, cegły, węgle albo blachy żelazne lać, po kilka razy to na dzień czynić, y tym kadzić mianowicie na początku powietrza. 6to. Na czczo nigdy niewychodzić ale się rosołu napić, albo Vinum medicatum, albo Ziela Cardi benedicti, albo kilka listkow ruty wziąć, jądro od włoskiego orzecha, figę iednę, soli szczyptę y to z masłem wszystko zmieszać, y na czczo zieść; albo dwie albo trzy łyżki octu ciepłego piwnego wypić jałowcowemi lub bobkowemi jagodami przyprawionego; albo ciepłe-

go piwa z masłem, imbierem, Cytwarem, mirą z bab
kami; albo też ziesc chleba z masłem, rutą swieżą
potrząsnąwszy. * 7mo. Ospalstwa wielkiego,
Obżarstwa zbytniego potrzeba się wystrzegać a
naybardziey pijanstwa. 8vo. Potraw kwasko
watych przyprawnych octem, Cytrynami, limoniami,
Swiętojankami, agrestem zażyway, są bowiem bardzo
zdrowe, bo człowieka serce utwierdzaią. 9no.
Przechodzeniem się po podworzu niebawic. 10mo.
kozłow starych nakupic żeby chodziły po domu wszy
stkim, albowiem ten parch odgania wszystko złe po-
wietrze. 11mo. Czosnek z rutą żuć zawsze, albo żuć
lub na języku trzymac suche pomeranczowe skorki, Cy
twarowy lub dzięglowy korzen, jałowcowe jagody, mirrę,
albo kanforę. 12mo. Balsamem albo oleum iedro
nozdrze smarowac. 13tio Twarz y ręce w wodzie
z octem mocnym zmieszaney umywac.

* albo tytun kurzyc.

Na mieyscach iuż zarażonych to zachowac potrze
ba: 1mo. Piołun moczony, Szalwiią, rutę, Macieran,
hyzop, belicę przy sobie te zioła nosic, lub przy cho
rym kłasc. 2do. Suknią miec wytartą gładką
chodząc miedzy zapowietrzonemi, aby się barwy za
raza niechwyciła. 3tio. Tchnienia dotykania
strzedz się chorego, iako y fantow niebrac ani pie
niędzy. 4to. Nakłasc w dobry ocet ruty suchey
iako naywięcey, jagod jałowcowych, (lub w defekcie,
y sam ocet dobry iest:) zmaczawszy chustkę albo gębkę
nos zatykac. 5to. Woreczkow kilka uszyc z ki
tayki, y włożyc w nie po trzy korzonki ziela macie
rzanki bez liscia y to na Szyi nosic przy Sercu, a
zawsze Pana Boga prosic: Domine ne in furore etc.

6to. kazac kilka beczek nastawiac z gorącą wodą, ta wo
da iad do siebie wciągnie, znak tego będzie, bo się skora na
tey wodzie uczyni, takową wodę wylac gdzie ani ludzie,
ani bydło chodzi, powtorzyc zeby czym prędzey iad wy
ciągneła. Potey wodzie zielem kadzic wyzey wyrazonym
fol: 135. nro 2do. 7mo. Pieniądze pod czas powie
trza moczyc w octcie albo Urynie. 8vo. Ziele
zwane koszysko swieże trzymay w ustach zuiąc ie cho
dząc miedzy zapowietrzonemi, nie zarazisz się. rzecz
doswiadczona, byles się nic nie dotykał. 9no. Po
zywanie czosnku, albo smaruiąc nim sobie pulsa, pi
cie wodki z trochą dziekciu pomocne są. 10mo.
Tłuczoną Siarką z mąką y winem mocnym zmieszaną cia
ło smarowac. 11mo. Zywe Srebro na Sobie ku Ser
cu zawiesiwszy nosic, korale, perły, bursztyn, a przytym
strzed się pod czas powietrza swywoli, osobliwie nieczysto
sci. 12mo. Wyszedszy z mieysca zarazonego octem
twarz umyc. 13tio. Wziąc ruty 12 listkow, dwa jądra
włoskich orzechow, Soli co w trzy palce zabrac mozna,
dwie figi suche miesite, to wszystko utłuc w mozdzie
rzu zazywac na czczo, trucizna szkodzic nie moze,
y przeciw powietrzu pomocna. 14to. Wez drya
kiew polną, oman, y martwe pokrzywy, gotuy, a pora
nu y wieczor pij, bespiecznie mozesz isc do chorego.
15to Nim poydziesz spac kazdy dzien kadzic bobko
wemi łupinami, jałowcem y piołunem gdzie chory
lezy y potym się ukłasc. 16to. Soku Cytrynowego
lub limoniowego na kazdy poranek wypic łyszkę,
albo bobkow trzy lub cztery ziesc poranu, albo dwa
orzechy włoskie, figi dwie, rucianych listkow 20 ziesc,
albo Soli iako grochowe ziarno z octem lub z winem
wypic. albo rutę z polnym cytwarem lub z jagoda

dami jałowcemi przysmażyć z miodem lub z cukrem, pożywać tego na każdy poranek, iako laskowy orzech.
17mo. Prochu z liścia dębowego natłuc, y rano y na noc co czerwony złoty zaważy zażyć. albo kilka listków dębowych ziesc, albo biedrzenkowe ziele, lub dzięglowe, lub Omanowe gryść, lub proszek uczyniwszy w octcie wypić, albo czosnek suszony lub warzony iadać, albo grzankę chleba z masłem rutą potrząsnąwszy co poranek ziesc.
18vo. Biedrzencowego korzenia sok każdy dzien na czczo pijąc od powietrza zachowywa y broni, także korzen w uściech trzymaiąc. 19no. Dzięgiel gryść, lub korzen Omanowy, lub Cytwar, lub czosnek, lub cybulę, a nawiedzaiąc zarażonych, lub do siebie przypuszczaiąc, nie zarazisz się.

Gdy kto iuż zachwyci powietrza, Frykacye proszkiem Siarczystym posypuiąc, oczyszczą y ratuią powietrzem zarażonych. — — — — — — — — Item

Siarkę utarszy na kamieniu razem z wodą prostą, a potym ususzywszy po 24 gran z winem osolonym brać, wzbudza zapowietrzonemu poty, dodawszy do tego imbieru y ziarn czarnego bluszczu, od tego wcale zdrow będzie. — — — — — Item

Bolączkę morową lecząc przykładay na nie liście kopytnikowe, także na dłonie u rąk, y na stopy u nog, wprzod ie octem zmacerowawszy, po przyłożeniu w godzin 12 odjąć, y w ziemię dla smrodu, gdyż wszystek iad powietrza do siebie wyciągnie zakopać. — — — — — — — Item

Szafir kamien iako naybłękitnieyszy niebu podobny obwiedziony w koło bolączki, gdy dzien iasny ku słoncu, gdy zaś dzien posępny nim obracaiąc, potym okrysleniu zaraz to oczernieie, y iako ko-

minem iad wszystek wynidzie, y insze wrzody bolączki przyschną y ginąc będą. Ten sam skutek ma Hyacinth. Item

Bursztyn Czerwony gdy kto od tey zachoruie za razy pocieraiąc nim siedem pulsow rano y na noc, asz się od tarcia zagrzeie, te pulsy są na skroniach dwa, u rąk dwa, pod kostkami u nog dwa, a przy lewey piersi ieden, gardło tesz natrzec y nosic przy sobie, bardzo pomaga y broni od zarazy. — — — Item

Nałapac zab parchatych duzych, ktore pospolicie bufonami nazywaią, y ususzyc ie na słoncu na prątki powdziewawszy ze wszystkim tak iak są zywe, a gdy iuz dobrze będą ususzone, w kołdrę albo w pierzynę wewnątrz ie pozaszywac gęsto, iedne przy drugiey y tą się kołdrą albo pierzyną przykrywac, to iest spac pod kołdrą albo pierzyną cztery noce, choc y więcey, a tak wszystek iad z człowieka powietrzem zarazonego wyciągną, ze nie tylko z choroby wynidzie, ale tesz choćby z zapowietrzonemi zostawał, szkodzic mu niebędzie. — — — Item

Wziąc bobku dobrze wyłupionego, zwierc z niego proszku łyszkę, wypij z octem y z ciepłą wodą, zwłaszcza iezeli iest gorączka pałaiąca, niech się poci, może potym spac a będzie zdrow, albo z samym winem wypic. — — — — — — — — — Item

Wziąc cebulę iedną, miodu prasnego, octu, rucianego soku y krwawnikowego, kazdego z tych częsc iedne, zmieyszay społem, y ciepło kubeczek day wypic, niech ze lezy dobrze okryty w łozu, pocąc się, a to czynic potrzeba niz szesc godzin minie od zarazenia, bo potym trudno pomoc.

Gdyby zaś strzez Boze ieden powietrzem zarażony umarł. Wziąc czym prędzey chleba grzankę nie małą, skorkę odkroic y na węglu przypiec, y na gębę umarłego włozyc, (nie nachylaiąc się) aby ten iad z niego po domu się nie rozchodził, niech tak dwiego dziny lezy, potym chleb niewiele czekaiąc w Ziemie zakopac. Na kominach w kazdey izbie gdzie mieszkaią ogien palic wolny z drzewa Jesionowego, lub dębowego lub bukowego, moze y na podworzu ognie takze palic, zeby te dymy powietrze odganiały. Tego naybardziey przestrzegac zeby umarłego długo w domu niechowac, bez Ceremonij kazac pochowac, okna y drzwi po otwierac, rzeczy iako to chusty po sciel po gorze rozrzucac y tam nie chodzic, a ieze liby się obeyc nie mogło, mocnym Ługiem z wapnem wyprac albo wypłokac, coby się zas do prania niego dziło, drzewem mianowanym wykurzyc iako nay lepiey.

Pragnienie. Na pragnienie z Suchosci zołądka osobliwie służy Tyzanna z figami y Rodzenkami warzona przydaiąc zawsze lapidem Prunellae y ulepu rozanego dla smaku, albo Syropu z octu zrobionego. — — — Hern.

Na toż służy Spiritus Vitrioli z wodą podroznikową albo Serwatczaną — — — — — — — — — Hern.

Dla podroznych pod czas gorąca: Wziąc pieprzu, hanyzku po puł dragmy, Lukrecyi dwa łoty, fiałkowego korzenia cwierc łota, cukru funt, zrob z tego proszek subtelny, gdy chcesz zazyc, weś wody kwartę, wsyp do niey tego proszku z puł łyszki, przeley z naczynia do naczynia y pij, nie tylko pragnienie gasi, ale y posila, lepiey nizeli Sorbet. — — — — — — — — — Hern.

Vide w Gorączkach napoie. fol: 49.

Przełamanie. Na Przełamanie dzieci Weś grzybow rosnących na starych drzewach Orzechowych, ususz ie y zetrzyi na proszek, przyday chmielu suszonego y na proch utartego, masła świeżego y wosku, zrob masc do smarowania krzyżow, y dawac korzen zywokostu w mleku warzony pic.

Puchlina. Puchlina trojaka iest: Pierwsza. Nazywa się Anasarca, Hyposarca, Sarcites, Leucophlegmatia, to iest; rozescie się po wszystkim ciele humoru flegmistego białego z wodnistym humorem zmieszanego. Druga. nazywa się Ascites, Vitricularis, to iest; gdy flegma przewyzsza humor wodnisty, z ktorym zmieszana rozchodzi się po ciele. Trzecia nazywa się Tympanites, to iest; zywota samego nadęcie z wiatrow y iest to puchlina wietrzna, rzadko sama przez się bywa, ale pospolicie łączy się cum Ascite.

Znaki Anasarki; Ciała wszystkiego nabrzmiałosc, cera blada, gorączka wnętrzna wolna, pragnienie małe, uryna biała y cienka, oddech cięszki, y gdy palcem natłoczysz ktorą częsc ciała, długo trwa dołek.

Znaki Ascitis Zywota wielkie wzdęcie, ktore prawie co dzień przybywa, osobliwie po jedzeniu y piciu. Wyzsze częsci ciała niszczeią y schną iako to twarz, ręce, piersi; nizsze zaś iako to golenie, nogi, moszna, puchną, z ktorych gdy się puchlina sama otworzy ze przez nie woda odchodzi pod czas uwalnia od choroby. Item leząc; z boku do boku czuc znacznie przelewanie się, przytym oddech częsty a cięszki, ciała bladosc, kaszel pod czas suchy, a pod czas wilgotny, gorączka wnętrzna ustawiczna, uryna czerwona z grubym sedymentem, twarz zołtawa niby w zołtaczce.

Znaki Tympanitis. Zywota wielkie wzdęcie. tak

że gdy wén uderzy, echo się wydaie iako z bębna, przytym chory nieczuie żadnego ciężaru w żywocie y przelewania, iako bywa in Ascite, przed zaczęciem tey choroby, morzyska około pępka poprzedziły, w krzyżach ból bywa znaczny, gdy się chory wznak położy tedy żywot iako kamień twardy, pragnienie bywa ustawiczne z gorączki wnętrzney, uryny trudne odchodzenie, apetytu utracenie, na twarzy odmiany nie znać.

Kuracya każdey puchliny należy na wyprowadzeniu materyi z którey iest puchlina, y na oddaleniu przyczyn z których się rodzi, potym na utwierdzeniu części naruszonych albo osłabionych, które są przyczyną. Naprzód tedy purganse są naypotrzebnieysze. — — — — — — — — — — — Item

Do gorzałki włożyć kanfory, iak się rozpuści, pij z rana y na noc po kieliszku. Na puchlinę zwyczayną wielom pomaga, a ieżeli przydasz dryakwi skutecznieysza będzie. — Item

Wykop korzenia Wierzbowego, opłocz, zdeym skorę, którą pokray, przydaj jałowcu przetłuczonego, warz w piwie y pij po kwaterce trzy lub cztery razy przez dzień, pędzi puchlinę przez Urynę. — — — — — Item

Wziąć korzenia Romanowego ziela to iest Sosnki większey, zdeym skorę zwierzchnią, pokray ią, y namocz w gorzałce, przydawszy trochę Cynamonu y Imbieru przecedź, daway po kieliszku co trzeci dzień, do podziwienia zpędza puchlinę wodnistą. — — — — — Item

Rzeżuchę wodną warząc y pijąc, zpędza puchlinę, także Trifolium, y Cardibenedicti. — — — — — Item

Jałowcowe jagody iesć kilka razy przez dzień to iest, rano, przed jedzeniem, po jedzeniu, przed wieczerzą y na noc, w trunku także ie moczyć, y ten trunek pić tylko, inszego zaś nie. Gdy jagód niemasz, tedy gałązki jałowcowe świeże posiekawszy w trunku moczyć, a ten trunek pić. Suche zaś gałązki na popiół spalić, w tru

nek popiół wsypac, zmieszac y pic. doswiadczona. — Item

Sok z korzenia hebdowego, lub z bzowego, lub z kosaccowego łyszkę wypic, mocno zpędza puchlinę. — Item

Skorka wnętrzna zielona swieza z drzewka kruszy nowego, warząc ią y pijąc polewkę mocno purguie, gdy się zaś warzy dobra rzecz przydac trochę skorek pomeranczowych. — — — — — — — Item

Chrzan iadac puchlinę trawi. — — — — Item

Wziąc soli, kwasu, miodu prasnego, masła, y tłuszczu czyli sadła swiezego, lub smalcu wieprzowego, proporcyonalnie wszystkiego, zmieszay to społem na Massę, przyłoz na to mieysce gdzie się puchlina znayduie, a ustanie puchlina. — — — — — — — — Item

Własną swoię Urynę nadczczo przez kilka dni pijąc dozna pomocy. — — — — — — — Item

Wziąc szalwij garsc, piołunu garsa, warzyc w pułgarca wina wolnego asz do połowy wywre, y pic z rana y na noc, ryb nie iedząc y na poiu iak naymniey piiąc. — — — — — — — — Item

Ziele Macierzą duszkę warzyc y pic. — — — Item

Sok ziela trybuli pic. — — — — — — Item

Rutę z oliwą y solą utartą wziąc y nacierac puchlinę. — — — — — — — — Item

Rumianek ze wszystkim y z korzeniem moczyc w winie y pic, także nacierac nim puchlinę. — — — Item

Nic innego nie pijąc, tylko samę wodkę wypaloną z kurzego ziela, przez dziewięc dni, przez Urynę puchlina poydzie. — — — — — — — Item

Czosnek w gorzałce moczony przedziwszy pic. — — Item

Album graecum suszone na proch starte pic w iakimkolwiek trunku. — — — — — — — Item

Wziąc łayna wołowego łotow 12, barszczu ogrodniego łotow 8, jajec surowych trzy, siarki pułfunta, zmieszay, warz, y rozłozywszy na chuscie zywot obłoz Plaster sekretny. — — — — — — — — Item

Wziąc lagru winnego świeżego wyprasowanego — ususz go y utłucz na proszek rozmąc octem, przy warz, maczay chusty y okładay nogi spuchłe — Item.

Wziąc pacyny z ogniska, utłucz, przesij, wley ługu warz y okładay nogi opuchłe. — — — — — — — Item.

Wziąc korzenia Tatarskiego ziela suchego, piołunu, prętłucz przyday soli sporo, warz w wodzie y okładay nogi. — — — — — — — — — — — Item.

Warz w ługu piołun, jałowiec, liscie hebdowe, lubo skorkę bzową, tatarskie ziele, y tym okładay nogi. — Item.

Namocz w gorzałce piołunu, tatarskiego ziela, jałowcu, pieprzu, kanfory, tą gorzałką smaruy nogi z rana y na noc ciepło. — — — — — — — Item.

Moczenie nog w słoney wodzie albo w ługu zgrzawszy, wyciąga puchlinę z nog. Cetera vide fol: 103. Na puchnienie nog. fol: 103.

Na puchlinę wietrzną. Służą wanny pocące, smarowania żywota oleykami mocnemi mieszaiąc ie z gorzałką, także materace z ziół prażąc ie w winie lub piwie y okładaiąc żywot. — — — — — — — Item.

Kataplazmy rożne które są nayskutecznieysze na przykład: Wziąc kwiatu bzowego dwie garsci, liscia hebdowego ususzonego y ztartego dwie garsci, bobku, korzenia tatarskiego ziela, siarki po garsci, łajenowych, gołębich po trzy garsci, piołunu suchego garsc, kminu polnego, koprowego nasienia po garsci, utłucz wszystko na proch, wley mleka przysmaż żeby było iak kasza, obłoż żywot, czyn tak codzien, a nie pij piwa tylko Trifolium w wodzie warzone, przydawszy skorek Cytrynowych suchych, lub pomeranczowych y kminu kramnego. Lecz ieżeli będzie choroba zastarzała, albo po, lub przy kwartannie nieuleczona iest.

Puls. krotka nauka o pulsach. Puls to iest ~~to~~ bicie żył, Arteria zwanych, iest wzruszenie się serca y Arteryi

przez rozszerzanie y sciskanie, ktore nazywaią Sistole y Diostole, albowiem od Serca ciscieysza krew z lewey iego komorki wychodzi przez iedną Arteryą Aorta nazwaną, od ktorey wychodzą promienie, po wszystkim ciele rozchodzące się, przez ktore krew cirkulacyą odprawuie, y nutryment wszystkim członkom daie, zkąd zbicia pulsow dochodziemy siły albo słabosci Serca y duchow ozywiaiących. Chcąc tedy leżący doysc w chorobie siły Serca, ma się miarkowac po biciu pulsow, ktore rozmaite bywaią; aże nie każdy na nich się zna, dla podleyszych w zrozumieniu, kładą się pospolite roznosci pulsow, aby leczący mogł się miarkowac, iako sobie z chorym ma postąpic, y co znaczy iaki puls, y iakie ma nazwisko.

Naprzod puls słabo bijący y powoli, lecz rowno, w gorączce iakiey, znaczy słabosc Serca. 2do. Puls mocno bijący lecz powoli y rowno raz zarazem w gorączkach, znaczy Serce silne y duchy. Gdy zaś choc mocno, ale powoli bije bardzo, znaczy wnętrzną y niebespieczną gorączkę. 3tio Puls zwany Intermittens rozumie się kiedy nieiednakowo bije, to iest kiedy iedno drugie, albo trzecię bicie miedzy dwiema zda się ustawac, y po iednym albo więcey biciu przestąpionym, znowu zaczyna bic, takowy iest niebespieczny. 4to. Puls zwany Inordinatus znaczy się ten gdy niebiie porządnie; naprzykład kiedy cztery razy uderzy dobrze y rowno, a za piątym razem mieni się y ta

ki bywa niebespieczny. 5to. Puls zwany Deficiens rozumie się ten, gdy Arterya bijąc, nierownie zda się ustawać, y gdy znowu do pierwszego bicia wraca się, na ten czas nazywa się deficiens. 6to. Puls nazwany Caprisans znaczy się ten, kiedy bijąc zda się iakoby tryxał, co się iasnie pod palcami na pulsie położonemi wydaie, taki puls zawsze zły. 7mo. Puls zwany Dyorosus to iest dwa razy bijący rozumie się ten, gdy Arterya zaczyna bic, zaraz się wzad wraca, y ścisnąwszy się trochę, znowu powstaie do bicia, ta zaś się zda iako by dwa razy biie, y taki puls iest niebespieczny. 8vo. Puls zwany Undosus rozumie się ten, kiedy są iednakowe pulsacye, lecz pod palcami zda się tak bic, iakoby woda burząca się, y taki iest niebespieczny, lecz nie zawsze. 9no. Puls zwany Incinalis rozumie się ten, kiedy położywszy palce na Arteryi, pod każdym inaczey bije, taki iest zawsze zły. 10mo. Puls zwany formicans znaczy ten, kiedy bicie zda się iakoby mrowki ~~Sze~~ smerały, a taki naygorszy bywa przed Smiercią. 11mo. Puls zwany ~~Tre~~ Tremens znaczy ten, kiedy zda się iakoby pulsacye, to iest bicie drzały, nazywa się tesz y palpitans y taki zawsze zły. 12mo. Puls zwany Hecticus znaczy się ten, ktory zawsze iednako w długiey iakiey chorobie, bardzo słabo biie.

Purgans. Vide Operacye fol: 120.

R.

Rak. Na rak Vide Kancer. fol. 64. ~~Gangrena fol. 51. et Item 1mo et 2do sub eodem titulo~~ — — — — — — — — Item

Ulmocz chleba rzannego z Tygu dobrym, y to przykładay.

Rana. Bzinę ziela Cardibenedicti z winie, albo z piwie ij: gdy wina nie maszij warzyc y przykładac. Abowiem zielna z gtowak Cardibenedicti na rany przykładana goi rany. — — —

bolesne, inne z ktorych ustawicznie, sączy się iak woda materya. etc: Jezeli rana wrzodowata iest nieczysta albo zarosła dziwym mięsem, wprzod ciało purgansem iednym y drugim przeczysciwszy przykładac rzeczy trawiące y czyszczące. Na co nic lepszego nad Plaster Pruski; ktory tak się robi: Wziąc Gleyty subtelno utartey Łotow 6, wley do niey octu mocnego winnego kwaterkę, Oliwy pułkwaterki, gryszpanu tartego cwierc Łota, smaz nad ogniem do konsystencyi plastrowey, tym plastrem wyczyscisz ranę pięknie, albowiem y czysci y goi. Item

Wziąc smoły twardey Łotow 8, wosku zołtego Łotow 3, Siarki, Minij, Gleyty, Tucyi tartey, każdego po dwa Łoty, gryszpanu Łot. /: ktory rozpuscic w octcie, oleiu lnianego co trzeba, zrob masc, iest bardzo skuteczna. — — — — — — — Item

Wziąc gleyty subtelno utartey cwierc funta, gryszpanu cwierc Łota, octu kwaterkę, oleiu lnianego kwaterkę, smaz do konsystencyi wolney, to iest gdy pocznie lipnąc albo gęstnąc, co poznasz gdy kapniesz na zimne zelazo, zaraz zdeym z ognia, przyday kolofonij albo Szewskiey smoły twardey trzy Łoty, koperwasu upalonego dwa Łoty, mieszay asz ostydnie, schoway od potrzeby. iest doswiadczona tak na swieze rany, ktore od godziny do godziny goi, iak y na stare. — — — — — Item

Wziąc Wapna niegaszonego kawalec, naley wodą wrzącą albo zimną, przystaw do ognia, warz, iak się ustoi, zley z wierzchu. Weź tey wody garniec przyday siarki utartey trzy Łoty, warz asz pozołknie, do kwarty tey wody przyday Mercurij dulcis cwierc Łota, dobrze go utarszy, maczay w tym chusteczki y

przykładay, bardzo prętko suszy y goi. A ieżeliby dziwe mieso było, trzeba go wprzod wytrawic. — — — Stan.

Wziąc wody wapienny funtow 4, Arszeniku Subtelno utartego 4 łoty, Mastyku 2 łoty, zmieszay wszystko y mieszay bez przestanku z godzinę całą, potym przyday gorzałki iak naytęższey samego wyskoku funt, to iest trzy kwaterki, kwasney wodki, to iest Spiritum Vitrioli puł łota. schoway, gdy potrzeba, maczay chusteczki y przykładay. — — — — — — — — Stan.

Wziąc Auripigmentu, Siarki z Ziemi wykopaney szarey, wapna niegaszonego, każdego zarowno, utrzyi na proszek Subtelny. schoway. Gdy potrzeba, wypłocz wprzod ranę lub fistułę, dekokcyą z rozmarynu z rozą suchą y babczanym liściem, potym zaraz zasyp tym proszkiem, obaczysz dziwny skutek y sekret osobliwy nad inne. A że te fluxowate rany bywaią częstokroc tak trudne do goienia, że żadnemi przykładami, by nayskutecznieyszymi, uleczyc się nie dadzą. Więc sposob na zgoienie ich iest nayskutecznieyszy, zażywanie Dekoktu choc tesz y prostego, to iest; warząc w wodzie drzewo Gwajakowe, Bukszpanowe, Sałowcowe, Kruszynowe, zażywaiąc przy tym wanien suchych y dyety.

Na rany w ustach warzyc Cząber w wodzie, przyday trochę hałunu y gryszpanu, płocz tym często, możesz osłodzic miodkiem rożanym, y przylac kilka kropli kwasney wodki. — — — — — — Stan.

Wziąc wodki babczaney kwaterkę, włoż w nie Sacchari Saturni skrup: 1. wody wapienney dwie łyszki, albo tey co w niey kowale żelazo gaszą, płocz usta, uznasz pomoc.

Na wywabienie z rany żelaza, szkła, ciernia, drzazgi ch: Wziąc korzonkow Polipodij, to iest Paprotki dębowey, pokray, ztłucz w Moździerzu, przy

day hoch rada wieprzowego. zmowu z nim zstucz, y przytoz często odmawiaiąc. — — — — — — — — Hey.

Zayno swieze gorsie przytozyc. — — — — — — — — Hey.

Rak rzeczony żywo rozwierciany, albo na miazgę starty, a na miejsce zadtote przytozony, prędko drzazgę, trzcina ebi z ciała wyniidzie, ze ią żadno wy ciągnieć. — — — — — — — — — — — — — — — Hey.

Czosnek rozwiercz. zmieszay z omastą y przyktaday. — — — — — — — — — — — — — — — — — — Hey.

Liście albo ziele Kozłowe zawiią wrable prosto stawszy na rany. na noc przystożyc, a nazaiutrz wyni dzie. — — — — — — — — — — — — — — — — — — Hey.

Rzepnikiem zstucz z sadłem zaiączym, y przysto życ na miejsce bolejące. — — — — — — — — — Hey.

Wiarę nasienia lnianego, przystoż do obrzazone go ciała, ciernie, zelaza, drzazgę, kulę wyciąga. — Hey.

Bożedrzewka utrzte y octem zmieszane przy tożywszy na miejsce zadtucia, wyprowadzi.

Na wyiabienie stawow z rany. bzięc liscie, Korzenia drzewka, chmielu, maku, popiotu iesionowe go, ile chcesz, warz w wodzie, y tą wodą rany prze myway, przemywszy za każdym razem przystożono dla chleba ciepta. — — — — — — — — — — — — Hey.

bzięc mąki tatarczanej, rozczyn wodą, porob placki, przykładay na ranę, często ie odmieniaiąc.

Ręce. Na bol y puchnienie rąk. Ktopoty stawne umy wac ręce potki bol dokuczа. powstrzymuiąc, uczuie tego rzecz doświadczona.

Na drżenie rąk. bzięc bylicy y w rozowey na moczyc wodce, y tym okładac ręce albo umywac. ale to niepomoże na trzęsienie się rąk z pijaństwa.

Aby ręce zimie nie zipiały, smarowac ie sadłem liszki, a zipienie nie będą, ani mroz zaszkodzi.

Roża. Pospolity zwyczay leczenia Roży, Iskankami okładac, albo świeżym papierem bazurowym od cukru, potrzą

Na schnienia rąk. bzięc mtoda cielęca nieiakby ie z kwiatem Lemakowym z oley wina ie potrzasa, wszystko dobrze, y tym się często nacierac.

smoły, gęsto kredą, lub bielmasem, lub mąką, y na
miejsce dalejsze kładąc. — — — — — — — Item

Z wozy, pospolity iest. nie maiąc rozy, mieniąc
że się przeszczy. lecz trzeba z tym uważać; na ten czas
przeszczyć się może, gdy zapalone miejsce, zimnym
likworem jakim oblewasz, lecz gdy ciepłym bynaymniey. Item

Plaster biały zwyczayny, który do spermaceti rana
ym zawia, na rozę dobry. — — — — — — — — Item

Szafran przedni tarty rozmaczyć w wodzie, y
z tym chusty chędogie maczyć, które potym dobrze
wyciszczywszy, na miejsce bolejące gdzie iest woda przy
kładać y przywiązać, jedno odeymuiąc drugie przywiązuiąc. Item

Dostać iedno albo dwie książeczki od prawdziwego złota fainguth nazwanego, y po iednym listku
czyli kartęczce przykładay na to miejsce gdzie się
woda szerzy, a to czyń rano y na noc, coraz świeże
przykładaiąc kartęczki, a wkrotce woda zginie. bo
te kartęczki wyciągaią ogień przez sympatyą złota,
które w tey książeczce było. — — — — — — Item

Bzigę żołtkow jaiowych twardo uwarzonych co
chcesz, rozwierć ie w doniczy przylawszy trochę gorzałki
wtoż trochę oli, zagrzay, y kładay. — — — — — Item

Zażyło wałowe z octem przygrzane y przykładane
skuteczne iest. — — — — — — — — — — — Item

Bzigę kozimy świeżey, utrzyj, utrzyj na proszek
którym posypuy woda, a zwierzchu przytoż nowy pyłek. Item

Kwiat brzozy suchy utrzyj na proszek, posypuy
nim zapalone miejsce. — — — — — — — — — Item

Bzigę bleywasu, kafunu, kopenwasu, każdego po 8
Talero, Solum Armenum tak, kwiatu krokowego garść,
utrzyć wszystko na proch, nalay wody, warz na nowey
rynce potym, poki się woda nie wywarzy, że sucha
materya iak kamień zostanie, schoway, a gdy potrzeba będzie kawałek, wtoż do ciepłey wody, mieszay aż
się rospuści, maczay chusteczki, y kładay gdzie potrzeba. Item

Na rahmienia ząb. Bzigę pszczoły ciałeczka pomieszay ie z kwiatem konwalowym
zdey wina ie potrzebuie, maczay chusteczki, y kładay gdzie potrzeba.

Balsam Siarczany nad wszystkie rzeczy naylepszy smaruiąc nim a papier na wierzch kładąc, choćby się tesz zopryszczyła, wogoi doskonale.

Gdy się wyda roza na twarz, na głowę, lub na Szyię, zaraz z razu pozyteczno iest krew upuscic, po tym dawac na poty rogu Jeleniego naskrobanego samego przez się, albo Jednorozcu, albo dryakwi z Jednorozcem lub z rogiem Jelenim, przydawszy kantory albo soku bzowego, powtarzaiąc, a samo zapalenie smarowac maścią płoskonkową z wierzchu posypuiąc korzeniem Lukrecyi na proch utartym, lecz naylepiey balsamem Siarczanym.

Jezeliby się roza popryszczyła, wziąc wosku nowego, zgniesc go w wodzie ciepłey, zrob z niego placek, potrząsniey go glejtą utartą y przykładay co raz inny. Lecz balsam Siarczany naylepszy.

Jezeliby zas exulcerowała; wziąc wosku zołtego nowego jak gęsie jaje, Zywicy sosnowey połową mniey, Łoju kozłowego trochę, oleju lnianego trochę, rozpusc razem, plastruj y okładay.

Ruptura. Na rupturę wziąc grzybow rosnących na starych drzewach Orzechowych, uszusz ie y zetrzyj na proch, przyday chmielu suszonego y na proch utartego, masła swiezego y wosku, zrob masc do smarowania ruptury, ktorą paskiem podwięzywac trzeba, y dawac korzen zywokostu w mleku warzony pic. — — — Henry

Wziąc wosku, zywicy po rowney części, rozpuscic na ogniu, przysypac do tego według potrzeby proszku zywokostu y kurzego ziela, zmieszay na masc, ktorą smarowac te mieysca z kąd się zaczyna ruptura. — Henry

Wziąc Gummi Ammoniaci trzy Łoty, Bdelij Łotow dwa, gorczycy na proch utartey, nasienia pokrzywianego, lapidis spongiae kazdego po dwa Łoty, Aristolochiae rotundae pułtora Łota, Siarki Łot, terpentyny dwa Łoty,

Spiritum vini dwa łoty, Oliwy 8 łotow, wosku 12 łotow, uczyn plaster według sposobu Aptekarskiego, ktory przykładay na słabizny rozciągnąwszy, od godziny do godziny nowy przykładaiąc. Plaster sekretny.

Na rupturę pępka. Wziąc ziela Zankiel zwanego utrzyi na proch zmieszay z winem, przywarz żeby było iak kasza, rozłoż na chuscie y przyłoż na pępek, na to zaś przyłoż piłkę okrągłą z chusty zrobioną y przywiąż dobrze. iest rzecz doswiadczona.

S

Scyatyka. Wprzod się przepurgowawszy albo krysterę wziąwszy, ieżeli bydz może. Potym wziąc mrowek czerwonych co chcesz, przyday pieprzu utłuczonego namocz w gorzałce, tym nacieray nogę albo udo całe. — — — — — — — — — — Item

Kąpiele po pas są pożyteczne osobliwie gdy dawna będzie, do ktorey naylepsze zioła y korzenia są te; korzeń Łopianowy, Omanowy, tatarskiego ziela, przestępowy, Zioła Dziewanna, Bożedrzewko, Lubczyk, Koszysko, pokrzywy ch: — — Item

Wziąc glist tych co się w ziemi rodzą, posiękay naley gorzałki, przywarz przydawszy trochę Mydła, tym nacieray. — — — — — — — — Item

Czosnek rozwierciany zmieszany z gorzałką y mydłem do smarowania dobry. — — — — — Item

Gorzałką z kanforą zmieszawszy smarowac. — Item

Stawienie pijawek na Udzie, albo Hemoroidow otworzenie, albo krwi puszczenie z żyły Sapheny nazwaney zostaiącey nad kostkami u nog, lub z żyły pod wielkim palcem zostaiącey u nog, gdy żyły Safena nazwaney nieznac. — — — — — — — Item

155.
154

Takrzepny warz w tygl, macz[ą]y chwilę y ota-
dzy mieysce drżeniezące, a przy tym Boże drzewko
warz w wodzie a pij z rana y na noc miodem przy-
sładziwszy. — — — — — — — — — — — — — — —

Gdy Szpatyka dręczy boleściami, strzykaniem, to
maniem w krzyżach, wzięć siarki ostrokrzkey, y pak
pszenego czystego w równości, siarkę w moździerzu
utłuc, pak pokruszyć, y to wszystko zmieszawszy, wsyp
w trzygiel gliniany nowy prosty, nie polewany, wolno
na żeglach rozpuszczay, z wielką ostrożnością żeby
się siarka y pak nie zapalił. a iak się zacznie dobrze
rozpływać, łopatką drewniana ustawicznie mieszay,
y odstawiwszy od ognia, nie przestaway mieszać poty,
poki nie ostygnie, a to dla tego; bo gdyżby ię niemieszał,
żeby się z sobą nie zmieszało. gdyż siarka iako cięż-
sza upadłaby na dół, a pak iako lekkiejszy zostałby
na wierzchu. Iak tedy ta materya z sobą zmiesza
na dobrze ostygnie, wyimij ią z trzygielka, w papier
obwinąwszy, schoway, mierz od potrzeby. może się
konserwować kilka lat. A gdy potrzeba będzie bę-
dzie przyrządzić do plastrów tey materyi, y w nawym
trzygielku nieglezowanym, wolno na samych węglach
rozpuścić ostrożnie, żeby się materya nie zapaliła,
ustawicznie łopatką drewniana mieszaiąc, a iak
się rozpuści, maiąc pogotowiu przyrządzony do
krzyżow w których Szpatyka cierpisz, okrajony
do plastrów kawałek skórki albo zgrzebney, albo
z wyprawnej Sarni skórki, albo z wykaszczaki sko-
rzanej, ieśli z płótna, szybko ustawiać ię trzeba y
prędko materyą rozpuszczoną smarować plaster,
ile że bardzo prędko stygnie, a nasmarowawszy
iak nayprędzey pacyent ciepło wytrzymać przy-

zyc na krzyze, y ręcznikiem dobrze przywiązac a
w dwanascie albo w dwadziesciacztery godzin Scyaty
ka ustąpi y wszystkie bolesci ustaną.

Sen. Niespanie w spanie to iest w Sen dobry przerobic.
Rzadko się ta choroba sama przez się trafia, chyba
przy inszych chorobach, iako to przy gorączce, przy
Manij etc: Jezeli ta choroba iest złączona z inszą,
z trudnoscią bywa oddalona, asz się pierwsza cho
roba, ktora iey iest przyczyną, uspokoi. Jakoszkol
wiek bądz. Wziąc purgans głowny, na co iest
naylepsze Electuarium Sylvij. Oprocz tego womi
torium służy, iezeli dyspozycya z uwazonych oko
licznosci, do tego będzie. Sposobi do snu. — — — — Item

Krwi puszczenie z ręki albo z nogi ku nocy, zna
cznie pomaga. — — — — — — — — — — Item

Zmaczay koszulę w zimney wodzie, oblec się w
nię, niech tak będzie przez kilka godzin, asz oschnie
powtorz iezeli trzeba. rzecz doswiadczona — — — Item

W ciepłey wodzie z Makowkami, lub z Sałatą, lub
z liściem wierzbowym gotowaney, nogi kąpac. — — Item

Nazbieray liscia makowego młodego, ususz w cie
niu y schoway. A gdy potrzeba wziąc trochę tego
liscia, uwarz w małym garnuszku w wodzie, prze
cedz, osłodz cukrem, day wypic ku nocy. — — — Item

Kwiat makowy suszony, takze z maczku polnego, spa
nie pobudzaią, warząc w wodzie, y tę wodę pijąc. — — Item

Wziąc muku Tyszkę, Migdałow oparzonych dwana
scie, nasienia Ogorczanego, Dyniowego potrosze, utłucz
to wraz w Mozdzierzu, albo zwierc w donicy, zalawszy
wodką rozaną, (albo gdy tey niemasz, wodą z kwiatem
maczku polnego warzoną y przecedzoną:) rozmąc
tąsz wodką rozaną lub wodą od maczku, przecedz
osłodz cukrem y day pic ku nocy, służy y na gorączki. Item

Swinie mleko osobliwą ma moc do pobudzenia snu, umoczywszy chustkę w nim, przyłożyć na czoło y skronie. — — — — — — — — — — — Hem.

Uwarz w Wodzie Makowki przydawszy liscia Sałacianego, lilij wodney, psinek, macierzanki, przecedziwszy, niech chory moczy nogi ku nocy. — — — Hem.

Kosteczki naydujące się w głowkach prosięcich pod uszyma pobudzaią do snu, utarte na proszek y dane choremu. — — — — — — — — — Hem.

Gębki kosmate na rozey polney maią w sobie robaczki, temi (roztarszy) nacierac skronie. — — — Hem.

Warz Makowki Suche w piwie, y daway choremu pic na noc, na raz po kwaterce, w tymże piwie maczac chusty, y okładac głowę. — — — — — — — — Hem.

Wziąc maku rozwierc go, przylazszy trochę wina rozłoż na chuscie, obłoż głowę. — — — — — — Hem.

Stanyz zwierciany z piwem, na noc pic. — — — Hem.

Piołun pod głowami miec, y wąchac iego — — — Hem.

Papier na proch palic, y ten popiół w winie pic: Hem.

Wieprzyniec z octem y oliwą na skronie przykładac. Hem.

Powoy płotowy pod głowę kłasc, lekuchny sen czyni. Hem.

Wodka grzebieniowa sen w gorączkach przywodzi. — Hem.

Snu smacznego dodaią fiołki, Sałata gotowana, Syrop z rozy Suchey, Szafran, Melissa alias Ziele pszczelnik, chleb w winie Malwatyckim maczany y pozywany, pigwy y gruszki pieczone. — — — — — Hem.

Czosnek ostrogorszki jedząc, sen przynosi. — — — Hem.

Gdy kto spac nie może, przyłoż mu na kark ziela bielanu nazywaiącego się, a sen miec będzie. — — — Hem.

Podeszwy u nog nasmaruy tłustym Szczurowym doswiadczona na Spanie. — — — — — — Hem.

Nasmaruy na noc czoło y skronie białogłowskim mlekiem. — — — — — — — — — Hem.

Tłustością czarną z wrzeciona młynskiego, lub oleykiem makowym, lub muszkatelowym podeszwy przez kilka

wieczorow smarowac. — — — — — — — — — — Item

Dzieciom na pulsy przywiązac korzonkow koszy czkowych.

Gdy kto chodzi w nocy, a spi, sposob daie się odu czenia tego: Niech kto czuwa na takiego z karbaczem, a iak pocznie chodzic, wtenczas go dobrze, niefolgu iąc, ciąc, głowy ochraniaiąc, potym się skryc albo spiącym uczynic, gdy za iednym razem to lekar stwo nie pomoze, powtorz, uznasz skutek.

Incubus albo Asthma Nocturnum. Jest to Sen głęboki (z scisnieniem około wnętrznosci) pier si naciskaiący, przez co oddech cięszki sprawuie tak, ze się zda iakoby kto dusił, co pochodzi z kon wulsyi Muszkułow piersiom służących. Rozumie ią niektorzy ze zły duch, albo Straszydło iakie tę dusznosc sprawuie. sposob leczenia: w samym paroxysmie ocucic takiego, — — — — — — Item

Enemy, purganse są potrzebne. — — — Item

Ambra z wodką Cynamonową. dobra. także Sper ma cati. — — — — — — — — — — Item

Dyeta oprocz Medykamentow naylepsza, albowiem choroba pochodzi z zbytniego jedzenia potraw grubych.

Odebrac komu Sen przez psotę. Oko jaskoł cze włozyc do czyiey poscieli, poty nie uschnie poki go nie wyrzuci.

Serce. Na affekcye Serca, dobra rzecz z Medyanny krew upuscic.

Na drzenie Serca. Drzenie Serca z roznych przyczyn bywa, ktore kto chce wiedziec niech przeczyta in Compendio Medico, daie się iednak prze stroga na rozeznanie prawdziwego drzenia Ser ca, albowiem często się trafia, ze sledziona podobnesz w lewym boku wydaie palpitacye, y tak mocne, ze

y po wierzchu daią się widzieć, pospolita taka palpitacya albo wzruszenie się Sledziony, iest Melancholikom, Hypokondrykom, y potym się daie znać, że w lewym boku pod krotszemi ostatniemi zebrami bywa. Prawdziwe zaś palpitacye Serca, bywaią w srodku piersi, nieco tylko ku lewey stronie wydaiąc się, dla tego że koniec Serca iest nakłoniony ku lewey stronie. Jezeli tedy pochodzi z przyczyny Samego Serca, albo pericardij * ~~uleczone bydz nie może.~~ Jezeli zaś będzie z innych przyczyn, iako to: gdy będzie z Melancholij, z cholery, z trucizny, z Macice, z Zołądka, z robakow ~~etc. Na co podaie się Sposob~~ lub z pełnosci krwi y gorącosci iey, co poznasz po pulsie mocnym y prętkim. Tedy w Samym paroxysmie krew puscić z ręki lewey z Salwateli, przy tym dawać choremu rzeczy Serce posilaiące iako to Theryaki, albo Mitrydatu, albo Dioscordium. Nad to lapis Bezoar prawdziwy iest naylepszy, daiąc go grana trzy w wodce Cynamonowey z proszkiem perłowym. — — — — — Stary

Konfekt zrobiony z kwiecia Nogietkowego zażywany iest doswiadczony. — — — — — — Stary

Mumia prawdziwa kilka kroc w Wodce Cynamonowey dana prętko uwalnia. — — — Stary

Dryakwią prawdziwą rozmąciwszy ią z winem, smarowac bok lewy ku Sercu, także y pulsy. Stary

Wziąc Szafranu puł łota, pokrop go winem y przyłoż ku Sercu, iest rzecz osobliwa, pomocna y doswiadczona. — — — — — — — Stary

Banki na Sucho stawiane na piersiach pomagaią. — — — — — — — — — Stary

Upiłuy Subtelno złota zmieszay z konfektem

* Gdy w Samym Sercu urosnie kostka, lub Kamyk, lub co podobnego, tedy palpitacya Serca takowego nie uleczona prawie się Smiercią zakończa.

rozowym lub z sokiem Cytrynowym day chore-
mu zazyc. Albo z Malarskim złotem przednim
faingolt zwanym zwierc konfekt rozowy lub z
sokiem Cytrynowym, day zazyc. doswiadczona. — Item

Nazbieray Serc Kuropatwich, albo gołębich,
lub innych ptakow, lub zwierząt roznych, ususz,
utrzyi na proszek. przydawszy Cynamonu, da-
way do uzywania z czymkolwiek. — — — Item

Hiacynth y Alkermes z Wodką Cynamono-
wą zawsze pomagaią. — — — — — — — — Item

Grzankę zytną potrząsnij popiołem, y cie-
pło ku Sercu przyłoz, doznaz pomocy. — — Item

Kanfora na szyi noszona wielom pomaga.

Skwinancya. Na Skwinancyą z Zyły nazwaney
Medyanna, krew upuscic.

Sledziona. Na affekcye Sledziony nayosobliwsze
iest lekarstwo skora wnętrzna zielona z drzewa
Jesionowego, ktorą ususzywszy, drobno pokraja-
wszy, warzyc w wodzie, przecedziwszy, co dzien
pic. a gdy przydasz ziela Cardibenedicti, tym
skutecznieysze będzie. przydaiąc czasami Se-
nesu dla purgowania. Albo wziąc Skorek
suszonych dwie Szczypty, Senesu obranego
trzy cwierci Łota, cremor tartari cwierc Łota,
namocz przez noc, na zajutrz warz, przecedz
y wypij, choc po razu w tydzien, gdy się uzywac
będą skorki. — — — — — — — — Item

Stali subtelno piłowaney, y przez cienkie
płotno przesianey, daiąc iey na raz skrupuł
albo puł drachmy w winie lub w piwie, albo
tesz z konfektem rozowym zmieszawszy y tro-
chę Mirry przydawszy codzienne uzywanie

iest nader skuteczne, a zazywszy trzeba z pułgo
dziny chodzic bez przestanku. — — — — — Item

Wziąc ziela świeżego koszyska nazwanego,
mąki ryzowey oboyga zarowno, przydaj soli,
zwierc w kupę, rozczyn białkiem od jaja, przy
łoz na bok gdzie Sledziona, uznasz skutek dzi
wny, bo to plaster doswiadczony. — — — — — Item

Wziąc koperwasu białego Rzymskiego na pro
szek utartego dwa łoty, włoż go do pięciu garcy
wody krynicznej w garku polewanym, mieszay
przez pułgodziny nieprzestaiąc, potym niech
stoi nakryta przez 24 godzin, a gdy te miną
przecedz tę wodę przez bibułę. Wodka przedzi
wna. Daie się na raz tey wodki codzien zra
na po kwaterce ciepło, może y więcey, a zazy
wac iey przez trzy Niedziele, a co czwarty
lubo piąty dzien purgowac. Służy do podzi
wienia na obstrukcye choc zastarzałe tak wą
troby iako y Sledziony, z kąd naywięcey pocho
dzi chorob. — — — — — — — — — Item

Z żyły Medyanny każdemu wiadomey, lub
z Salwateli pod małym palcem w rękach zostaią
cey, krew puscic. — — — — — — — Item

W lewym boku gdy dokucza, okładac ciepłemi
chustami to mieysce gdzie boli. — — — — — Item

Zagrzac wody z owsem y innemi ziołami, letnio
roztworzywszy, kąpac się w niey z godzinę. — — Item

Wziąc piołunu, jęczmienney mąki, lnianego na
sienia, koziorożcu, warzyc to z octem, y ciepło na
bok przykładac. — — — — — — — — Item

Maslanke świeżą pijac. — — — — — — Item

Wziąc łayna wołowego łotow 12, barszczu ogro
dnego łotow 8, jaj surowych trzy, siarki pułfun

ta, zmieszay, warz, rozłożywszy na chustę przyłoż na bok lewy gdzie dokucza. — — — — — Item

Wziąć żywicy czystey, wosku oboyga po 8 łotow, rozpuść przy wolnym ogniu, przyday oleyku z żółtkow jajowych trzy łoty, oliwy pułkwaterki, potym włoż korzenia przestępnego na proch utartego, tytuniu utartego oboyga po trzy łoty, Ruty utartey na proch, tatarskiego ziela utartego po puł łota, Mirry łot, zmieszay, na chustę rosmarowawszy, na bok gdzie Sledziona przykładay. Item

Wziąć ~~Stochmal~~ Stochmalu, gorzałki, miodu prasnego, rzodkwi skrobaney, mydła ilecsię będzie podobało, włoż do garnuszka, zaszpunduy, upraz, y tym rozłożywszy na chusty Bok obłoż. — — Item

Wino gasząc w nim stal rozpaloną pić, iest bardzo pomocne. — — — — — — Item

Liście tabaczane w winie warząc, przykładay na bok lewy. — — — — — — Item

Kapary rozwierciwszy, zgrzać y przykładać. Item

Chmiel w worek nałożywszy warzyć w winie albo piwie, często ciepło przykładaiąc pomaga. Item

Namocz gąbkę w Urynie własney, wyzdźmij trochę, y przyłoż ciepło na Sledzione. — — — Item

Korzeń pokrzywiany stłukszy, przyley wina, przygrzawszy dobrze, rozłoż na chusty, y bok lewy obłoż.

Słuch. Na głuchotę Mrowczych jajec z bzowym kwiatem utłukszy, sok wyciśnij, wleway w uszy, to y na Starą głuchotę pomaga. — — — — — Item

Piołun w winie warzony, a parę ciepło w uszy leykiem puszczaiąc pomaga. — — — Item

Sok Cybulany z Sokiem Bożego drzewka wpuszczaiąc w uszy, głuchocie pomaga.

Smak. Na przywrocenie utraconego gustu czyli smaku

dobra rzecz iest iesc często podroznikowe korze-
nie w cukier wprawione. Albo Sałatę z liscia swie-
zego, albo Sol wyciągnioną z niego z rosołami. — — Item
krew z podjęzyka puszczona smak przywraca. Item
Wziąc kwasney wodki pułcwierci Łota, Spiritum
vini cztery Łoty, miodu prasnego dwa Łoty, uczyn
z tego liniment, ktorym nacieray często język. — Item
Jezeli zaś w chorobie jakiey przytrafi się utra-
cenie smaku, iako to w gorączce, pomienione Spo-
soby nie pomogą, asz choroba uspokoiona będzie.

Spadnienie. Na Spadnienie z wysoka, Utrząsnienie
lub oberwanie z cięszkiego dzwigania albo z stłucze-
nia z wysoka. Bukwica uzywana z trunkiem wiel-
kim bywa ratunkiem. — — — — — — — Item
Zywokostowego liscia sok, w trunku zazywany
wielkim ratunkiem bywa. — — — — — — Item
Wziąc korzenia Tormentilli to iest kurze-
go Ziela albo Dęsawy, warz dobrze w piwie
przecedziwszy, pij iak naycieplej na noc. — — Item
Gdy się kto utrzęsie albo spadnie z wysoka
niechay iak nayprędzey Urynę pusci. — — — Item
Wziąc trzeba na poty zaraz. — — — — Item
Napic się zaraz wina, albo wody, albo octu
z jajem. — — — — — — — — — — Item
Rakową mascią smarowac się. — — — — Item
Sadło konskie rozpuscic y z kamieniem czer-
wonym utartym rano y na noc pic, pomaga. — — Item
Rozchodnikową smarowac mascią te znaki kto-
re dolegaią. — — — — — — — — Item
Wziąc gorzałki kilka Łyżek, octu Łyszkę, miodu
prasnego Łyszkę, jaje swieże surowe, Soli szczyptę,
ubic to dobrze społem, y dac na czczo albo na noc
pic, y nakryc się dobrze, zeby się zapocił, dobrze
pomoze.

Stawy alias junktury. Gdy bol przykry napadnie w stawach lub junkturach, wziąc piwa albo gorzałki prostey, naskrob do niego mydła, wsyp soli sporo, zwarz, przechłodziwszy maczay chusty y przykładay często odmieniaiąc, iak zpuchnie, zaraz bol ustaie. Jezeliby zas przydała się puchlina twarda, trzeba na nię przykładac plaster Emplastrum mirabile zwany. — — Item

Pod ten czas gdy bole trwaią używac na poty, na co nic lepszego nad Ziele Cardi benedicti warząc go y pijąc osobliwie na noc, może się przydawac nie co dryakwi rozmąciwszy ią z dekokcyą, tym lepsze poty będą bardzo rzecz skuteczna. — — — — Item

Wziąc Łopianu z korzeniem dostatek, liscia brzozego albo hebdowego, wierzchołkow sosnowych młodych, Dziewanny, iaskołczego ziela, korzenia każdego po wiązce, przyday koperwasu po zwyczaynego funt y drugi, warz y kąp się ostudziwszy.

Stłuczenie się. Wziąc korzenia Tormentilly to iest kurzego ziela czyli Depawy, warz dobrze w piwie, przecedziwszy, pij iak naycieplej na noc. — — — — Item

Oleum Philosophorum pic kilka kropel z piwem ciepłym, potym się pocic, y tym się smarowac. — — Item

Sadło konskie ciepło z piwem pic, y tym się smarowac bardzo pożyteczne. — — — — — — — Item

Zytnie otręby w octcie warzyc, starego sadła włożyc, Ruty nakraiac, uwarzyc to iako kaszę, potym na chustę rozłożywszy, około bokow y krzyża okładac na gołe ciało, chodzic z tym plastrem dzien y noc, to czyn drugi y trzeci raz, uznasz wielką pomoc zdrowia. — — — — — — — — — Item

~~Sadł~~ Sadło kiernozie iako naystarsze w octcie dobrym warzyc, albo w winie, y ten trunek z tąż tłustością pic, potym się pocic, rzecz dobra. — — — — — — Item

Człowieczego sadła za groszy kilka, jałowcu dwie gar

sci, jąder włoskich orzechow, Sadła jazcowego (ieżeli bydź może) to wszystko utłukszy w moździerzu, na rynce przy dobrym ogniu smażyc, a przecisnąwszy to przez woreczek, tym się smarowac.

Stolce. Gdy Stolcu kto niema. Wykopac korzenie od jezyn, przepłukawszy ususzyc przy ogniu y na proszek utłuc, wsypac w piwo y pomieszawszy, dawac pic. NB. do Stoffa piwa, może łyszkę tego proszku lub więcey wsypac, a nietylko stolce będą, ale y Urynę pędzi. probatum. Cetera vide fol: 81. et fol: 170

Strupy. Sokiem ziela Celidonij namazuiąc strup z twarzy zgania. Cetera vide parchy. fol: 125.

Suchoty. Suchoty nazywaią się Phtisis, to iest ciała wyniszczenie z gorączką wnętrzną ustawiczną, z kaszlem uprzykrzonym przez ktory materya flegmista z ropą odchodzi.

Znaki Suchot, Naprzod duszność zwłaszcza leżąc, do kaszlenia ustawiczna chęc, y kaszel z flegmą odchodzącą żołtą, popielatą, zieloną z ropą, a czasem tedy owedy krew się pokazuie, co iest znakiem naypewnieyszym; gdy zaś tę flegmę na ogniu położysz, smrod z siebie wydaie; a gdy wrzucisz na wodę zaraz tonie. 2do. Gdy powoli z ciała spada, apetyt do jedzenia traci, gorączkę wnętrzną ustawiczną wolną cierpi, osobliwie po jedzeniu w dłoniach się wydaiącą. Gdy się iuż choroba bardzo zawezmie, jagody sinieią, ktore się przedtym rumieniały, twarz blednieie, nogi nabrzmiewaią, wszow się wiele rodzi, uryna gęsta olejowi podobna, włosy opadaią, nos się zakończa, skronie y oczy zapadaią, na koniec biegunka y flegmy zatrzymanie, ktore znaczą iuż bliską smierc, pospolicie lekką przy dobrey reflexyi. Poki ieszcze niebardzo w korzenione będą, może ie nastę

puiącemi lub podobnemi leczyc sposobami.

Kauterya w ręce albo nodze na początku choroby iest pomocna. — — — — — — — — Stery

Purganse bardzo wolne z Senesu y Manny przylawszy Syropu rozanego, przytym y inne lekarstwa czyszczące, zciągaiące są pomocne. — — — — Stery

Mleko kozie lub Owcze lub Osle, wielce pożyteczne pijąc ie przewarzywszy. Gdyby zaś była gorączka wnętrzna ustawiczna, albo biegunka to szkodzą. Stery

Trunek pospolity w Suchotach, Dekokcya z drzewa Sandałowego y Bryzelij. — — — — — — — Stery

Wątroba wilcza suszona y w proszku zażywana znacznie pomaga. — — — — — — — — Stery

Bluszcz ziemny suszony na proch tarty, albo w mleku warzony, także y przetacznik ziele bardzo pomaga. — — — — — — — — — Stery

Radix Aaronis cum floribus Sulphuris czyści piersi z flegmy y broni większego owrzodzenia y korrupcyi. — — — — — — — — — — Stery

Sok świeżo z Rzodkwi wyciśniony, z miodem czystym zmieszany, do zażycia potrosze dawany, znacznie czyści piersi od flegmy. — — — — Stery

Wziąc szyiek rakowych obranych co chcesz, warz ie dobrze w mleku owczym (możesz y w krowim), potym rozwierc w donicy, roztworz tymże mlekiem, przyday do tego Migdałow tłuczonych, Masci jęczmienney, Krochmalu, Żółtkow jajowych, cukru, wszystkiego co potrzeba, zmieszay, przywarz często tego zażywaiąc, pomoc uznasz. — — — Stery

Wziąc miodu czystego dwa funty, tyzanny z samego jęczmienia warzoney trzy funty, Lukrecyi pułfunta, korzenia Żywokostu łotow 10, warz pierwey, asz korzenie zmiękną, ktore przetrzey przez sito, zmieszay z miodem y tyzanną, przywarz, y

y po łyżce często zażywaj. — — — — — — — Herz.

Wziąć ziela przetaczniku, lebiotki, podbiału, płu
cniku, szanty białey, polney dryakwi, miętki kamien
ney, hyzopu, konradku, zanklu, krwawniku z kwie
ciem, kwiecia ziela S. Jana, kwiecia żywokostu ka
zdego zarowno, pokray te wszystkie zioła, bierz
po dwie szczypty, warz w serwatce świeżey, przece
dziwszy pij co dzień dwa razy, uznasz pomoc. — Herz.

Wziąć cukru lodowatego lub zwyczaynego, dwało
ty, siarki subtelno utartey łot, olbrotu puł łota,
oczek rakowych pułtory ćwierci łota, mirry ćwierć łota,
szafranu pułćwierci łota, utrzyj wraz subtelno, da
way po skrupule lub trochę więcey, w gorzałce, le
piey iednak w winie lub w herbacie. Służy to na kaszel
y suchoty poczynaiące się. — — — — — — — Herz.

Wziąć kopru włoskiego, płucniku y ruty wszystke
go zarowno, warz dobrze w wodzie y pij. możesz y z
mlekiem iakimkolwiek. — — — — — — — — Herz.

Wziąć mleka świeżo udojonego, gotować w patelni
przy wolnym ogniu, ustawicznie mieszaiąc y poty
gotować, poki się z niego kasza sucha nie zrobi, wy
sypać tę kaszę y tyle wlać wody czystey w patel
nią ile mleka było: połowę kaszey z mleka zro
bioney wsypać, mleko powtornie y z kaszy zro
bione ostudzić y pić na zimno. doświadczone
lekarstwo. — — — — — — — — — — Herz.

Kurę czarną zabić, oparzyć, wnętrzności wyrzucić,
włożyć w garnek gliniany niepolewany garncowy,
wsypać garść jarmużu, płucniku garść, jęczmienia
garść, wody nalać y zaszpundować garnek, przy
ogniu mocno gotować, asz się wszystko rozgotuie,
garnek potym odstawić y poty niech będzie zaszpun
dowany asz ostygnie. Sopor potym odcedzić y pić.
doświadczone lekarstwo. — — — — — — Herz.

Nazbierac Macierzonki, gotowac z wodą y pic
często na dzien tak iak y the. probatissimum. by tesz
in ultimo gradu. — — — — — — — — — Herz.

Slazu czyli polnego czy lesnego czy ogrodowego
liscie y nasienie w Lipcu, Sierpniu zbierane y goto
wane, a sok pity, Suchoty oddala. — — — — — — Herz.

Miod dobry cienki nie tłusty na czczo y nie
zbyt wiele zazywany, służy na Suchoty. — — — — Herz.

Oley makowy świeży zazywany. pomaga. — — — Herz.

Wziąc korzenia Żywokostu, Omanowego, Slazowego, ka
zdego drobno pokrajanego po garsci, liscia podbiału,
przetacznika, kwiecia dzwonkow, polney dryakwi ka
zdego po garsci, lukrecyi Łot, rozynkow wielkich trzy
garsci krup perłowych garsc, wszystko pokrajawszy
warz w Serwatce słodkiey iak naydłuzey, potym
przebij przez Sito, gąszcz, do ktorego włoz cukru ile
rozumiesz smaz powoli, mieszaiąc zeby gęsto było,
y daway tego konfektu często choremu. potrosze zazywac
iest bardzo skuteczny, a przy tym miasto piwa niech
pije Serwatkę słodką z podbiałem przewarzoną. — Herz.

Wziąc Chiny przedniey w talarki pokrajaney Łotow
dwa, rodzenkow wielkich Łotow trzy, Cynamonu pułłota
pietruszki wiąskę, ryzu trochę, cwierc kury lub kapło
na, naley wody, warz asz mięso rozewre, przecedz, day
choremu połowe z rana, drugą wsrod otwieczerze,
czyn tak codzien przez tydzien y drugi. uznasz skutek. — Herz.

Balsam czarny ktory nazywa się Balsamus pervia
nus, zazyway go codziennie w konfekcie rozowym, iest
bardzo dobry, daie się go na raz po 5 kropel y więcey. — Herz.

Wziąc kolofonij czystey ktorą smyczki smaruią pułskru
pułu, siarki nozem uskrobaney, Mirry utartey, po piąci
gran iak pieprzu, zmieszay, day w jaju miękko uwa
rzonym codzien, a gdy nie będzie kolofonij, to y kadzidło
iednaki ma skutek. — — — — — — — — Herz.

Wziąc miodu y Masła zarowno, smaz na rynce asz

zczerwinieie, przyday utartego kadzidła, zmieszay, daway często zażywać. — — — — — — — — — — Henry.

Płuca lisie ususzone na proch utarte y w mleku zażywane są skuteczne na defekta piersi. — — — — Henry.

Olbrot z Siarką używany często iest dobry. — — — Henry.

Płuca Gęsi dzikiey ususzone, utarte zażywać. — — Henry.

Wziąc kura Czarnego dla Meszczyzny, dla białeygłowy kurę nie bardzo tłustą nie bardzo chudą, oprawić, nadziać garsztką małą kaszy perłowey, figami 15, lukrecyi korzonkiem małym pokrajawszy drobno żeby słodycz wyszła, rozą Czerwoną Suchą, pomierną garscią rozynkow wielkich, Chiną iako na raz zwyczaynie daią w Aptece, tym wszystkim nadziawszy kapłona albo kurę, zaszyć, w wodzie dole piwszy dobrze garnek ~~warzyc~~ pułtora garcowy warzyc, pilnowac żeby niewykipiało, iak połowe wywra, odstawić, przecedzić przez serwetę, y dawać ciepło pić rano y wieczor mniey niż kwaterkę, rano kilka godzin przed jedzeniem, wieczor zas spać albo leżeć zaraz, żeby nic po tym lekarstwie nie zażywać. — — — — — — — — Henry.

Dostać nog baranich albo świeżey skory skopowey posiekać drobno, warzyć w wodzie, z ktorey wody wannę nagotowawszy, siedzieć godzinę albo pułtorey, wyszedszy z wanny niczym się nie ocierać, ale się w przescieradło ciepłe uwinąć, y położyć się w łoszku do spania, aby to weszło w Człowieka dla skutku y pomocy. — — — — — — — — — — Henry.

Wziąc oliwy pułkwarty mieszać łyżką asz zbieleie, y smarować nią kość grzbietową y inne członki rano y na noc. — — — — — — — — — — Henry.

Wziąc ślazu małego y wielkiego, barszczu, fiołkow brunatnych, korzenia y liścia romianku, to razem zgrzać w kotle, wlać do tego funt oleyku fiałkowego, y tę kąpiel może razy cztery grzać, y w niey sucho tnika kąpać.

Na Suchoty dziecinne wziąc Jałowcowego drzewka z gałąskami y z jagodami, posiekay, przyday liscia hebdowego dostatek, warz w wodzie w kotle, przecedz, kąp dziecie, po kąpieli obmyi winem z mirrą ciepło.

Stolce. Wziąc kminu polnego, nasienia kopru prostego oboyga po 4 łoty, soli oczkowatey dwa łoty, mąki pszeniczney 5 łotow, żołci bydlęcey ile potrzeba, utarszy na proch, zmieszay z mąką, uczyn ciasto, porob czopki lub gałki okrągłe ususz y schoway. a gdy potrzeba posmarowawszy oliwą, wetknąc y w posladek wyprowadza złe humory do podziwienia.

Swąd: Gdy kogo głowa od Swądu, od gorąca etc: zaboli; wziąc barszczu Zurowego, wbij do tego trzy żołtka od jaja, zmieszay, chustę w tym maczay y na głowę przywijay, powtarzay maczac y przywiiac gdy uschnie.

Gdy piec przepalą, albo nie ostrożnie co przy piecu lub na piecu położą, albo nad węglami się grzeią lub w faierki sypią, a czasem u prostych ludzi węgle na srodku izby wysypuią, z czego by na Swąd a z Swądu zaraza głowy, żeby tedy podobny Swąd nie szkodził głowie, ~~tu~~ ktory ieżeli od pieca będzie etc. Wziąc Sniegu czystego na Misę, postawić ią wyżey głowy Człowieka niedaleko pieca, a snieg wszystkę w siebie wciągnie zarazę, y sam się roztopi, a tobie szkodzic nie będzie. Jeżeli zaś od węgli aby nie szkodził, wziąc kawałek starego żelaza, włoż w węgle rozpalone, a żadnego Swądu nie będzie.

Swierzbiączka. Wziąc Omanowego korzenia, imbieru, bobku, Cytwaru, Siarki, soli, kanfory, każdego zarowno, uczyn z tego proszek, potym wziąc gorzałki na rynkę, naskrob mydła, postaw na węgle, iak się mydło rozpusci, z deym z ognia, wsyp proszek, y umieszay dobrze, tym ciało

parszywe nacieray po łazni, albo w ciepłym mieyscu. Gdy iednak zastarzała choroba będzie, trzeba się przepurgowac, krew puscic, banki stawic, także pozyteczne są wanny pocące, kąpiele warząc w wodzie kobeli szczaw Omań, polną rutę, polną dryakiew etc. — — — — Item

Omań świerzb y krosty nie tylko z rąk ale z wszystkiego ciała spędza w Sycie miodowey, albo w wodzie warzony miodu przydawszy, w garku dobrze zaszpundowawszy, a tę judę przez kilka dni pic, potym korzenie uwarzone uwierciec, tym się w cieple raz y trzy natrzyc, potym się w łazni wypocic. Albo tesz w mleku go warzyc asz rozewre na masc, soli trochę przydac, y tym natrzec świerzb. — — — — Item

Swierzbiączkę wanna z dębowym liściem leczy. — Item

Ług z wapna uczyniony dobry w nim się kąpiąc. — Item

Końską pijaną smarowac swierzb. — — — — Item

Lniane nasienie z prasnym miodem uwierciane, nim smaruiąc.

Gdy się ieden od drugiego zarazi Rozkroy Cytrynę, posyp solą, nacieray ciało. Jezeli Cytryny niemasz, wziąc iabłko kwasne, albo kwasu kapuscianego zmieszanego z solą, z siarką y z bobkami tłuczonemi, zgrzawszy smaruy w cieple. — — — — — — — — Item

Masc Omanowa na świerzb iest bardzo dobra przydawszy do niey bobkowego oleyku, albo mydła rzadkiego. — — — — — — — — — — — Item

Kąpiel z wody garbarskiey iest bardzo dobra. — Item

Kąpiel z wody przylawszy do niey dostatek ługu mocnego.

Swierzbienie ciała. Swierzbienie ciała bywa czasem tak uprzykrzone, ze się rowna naywiększemu bolowi na to naypewnieyszy sposob; Zgrzyi wody na kąpiel wsyp do niey soli dostatek, zeby słona była, niech cho

ry w tey kąpieli siedzi poki może, a ustanie. Do tegoż służą banki z pijawkami po ciele stawione. A że to Swierzbienie pochodzi zbytniey słonosci krwi, dla tego trzeba naturze pomagac do wyprowadzenia iey przez poty, na co służyc może naylepiey zażywanie ziela Cardibenedicti zamiast cherbaty co poranek y na noc, ktore przez poty wyczyści krew, do tego tesz na leży purgans y krwi puszczenie.

Szalenstwo. Znaki Szalenstwa: Naprzod gorączka ustawiczna Sucha, niespanie, oddech cięszki, twarzey y oczu zapalenie, pod czas z obudwoch oczu łzy płyną, puls prętki, zapomnienie się, rozum pomieszany, zkąd raz płaczą, drugieraz spiewaią, wrzeszczą, smiałosc wielka, ręce drżą, Uryna zapalona a czysta.

W tey chorobie Uryna biała złym iest znakiem takze ieżeli womit dobrowolnie przypadnie żółty, albo zielony, albo czarny, złym takze iest znakiem. Ci co się Smieią często nie tak są niebespieczni. Jeżeli się zas do tey choroby hektyka przyda, rzadko uleczeni bydz mogą. Jeżeli spiąca choroba nastąpi, pewna smierc. Takze ieżeli nastąpią konwulsye, Szczkawka, zgrzytanie zębow, nieczucie się, są znaki pewne prętkiey Smierci. Jeżeli exkrementa będą białe, albo czarne, albo Czerwone złym są znakiem. Takze wzdryganie się y przeciąganie złym są znakiem. W gorączce nie zawsze niebespieczne iest Szalenstwo. Jakoszkolwiek bądzi sposob do leczenia podaie się.

Stawic pijawki na wierzchu głowy, tam gdzie się kosc spaja, na Szalenstwo pomaga. — — — ~~Hugo~~

Z żyły idącey przez Srodek czoła, lub z żyły zostaiącey nad kostkami w nogach Saphena zwaney albo gdy tey nieznac to z żyły zostaiącey pod wiel

kim palcem, krew upuscic. — — — — — — — Item

Głowę ogoliwszy, okładac chrzanem roztartym na chuscie. Albo kura zywego na poły rozerznąwszy przyłozyc na głowę. — — — — — — — Item

Chleb ciepły z pieca wyjęty, na poł rozkroiony, masłem z rutą y kminem zmieszanym posmarowany przykładac. — — — — — — — Item

Mak biały wierciany z winem, wodką rozaną, y octem miedzy dwie chusty rozłozywszy przykładay na głowę. — — — — — — — Item

Jaskołki zywo porozrzynane na pulsy przykładay. — — — — — — — Item

Dynia albo bania uwierciawszy ią surowo głowę nią okładac y stopy. — — — — — Item

Lina rozpłatac na poły y przyłozyc na pulsy y stopy. — — — — — — — Item

Wziąc maku, konopnego siemienia, jałowcu wszystkiego po garsci, kadzidła łot, jąder z kostek brzeskwiniowych, nasienia pigwowego po 3 części łota, wodki rozaney y bzowey ile potrzeba, rozłozywszy miedzy chusty głowę obłoz, plaster dobry. Item

Sok ruciany w uszy lac, liscie zaś potłuczone na skronie przykładac. — — — — — — Item

Uczynic plaster z nasienia swiezego hanyzowego z mąką jęczmienną zmieszawszy, na głowę przyłozyc. Item

Bukwice na proch utrzec trzy cwierci łota, y z ieyze samey wodką zmieszac y przykładac — Item

Wziąc romionkowych kwiatkow dwie garsci, majeronu, rozy czerwoney, kopru ogrodniego liscia po garsci, wespoł w studzienney wodzie do połowice wywarzenia warzyc, y w tym dwoistą chusteczkę maczaiąc, na skronie y czoło ciepło przywiiac, powtarzaiąc często. Cetera vide fol: 55. ~~[illegible]~~ Na gorączkę Phrenesis zwaną. Item fol. 201. Wściekliżna.

Szczkawka. Jeżeli przypadnie Szczkawka w gorączce wielkiey, znak iest bardzo zły, bo się rzadko pozbędzie. Gdy zaś z inney przyczyny przydaie się.

Wziąć wina dobrego kwaterkę, zgrzyi, włoż do niego oleyku muszkatołowego gęstego ćwierć łota day wypić. A ieżeli nie masz oleyku, utrzyi całą gałkę muszkatołową y wsyp do wina y wypij. — — — Item

Wziąć makowego liścia młodo zebranego y ususzonego, pokray drobno, warz w winie lub w wodzie przecedź, wsyp kiedy zwyczayney iak dwa naparstki, day wypić ciepło, powtórz ieżeliby zaraz nieustało. — — Item

Bańka Cyrulika postawiona nad żołądkiem stanowi Szczkawkę, lubo się potym powraca. — — — Item

Oblicze zimną wodą obmywszy długo maczaiąc Item

Kmin kramny w octcie ciepłym pić. — — — Item

Z Szklenicy lub z garczka iakikolwiek trunek krzyżową sztuką pić. — — — — — — Item

Ziesc grzankę imbierem posypaną, a ustanie.

Szkorbut. Szkorbutu znaki aby ie kuruiący rozeznać mogł, te są: Ból głowy częsty, który gdy długo trwać będzie przynosi Paraliż albo Epilepsyą albo Apoplexyą. W tey chorobie twarz bywa blada y nabrzmiała na którey tu y owdzie wydaią się krostki; zęby poczerniałe y chwiejące się; z ust fetor; dziąsła bywaią częścią czerwone czasem nabrzmiałe y swierzbiące; Slin częste odchodzenie; Niespanie; a w niektórych zbytnie ospalstwo; Oddech cięszki; Apetytu utracenie; w Żywocie rożne odmiany; krosty czerwone, sine, nie tylko na nogach, ale tesz y na wstydliwych mieyscach, które za czasem obracaią się w wrzody, albo exulceracye, osobliwie w nogach nieuleczone, przez co do zdrowia przychodzą, albo raczey w Życiu zachowani bywaią szkorbut cierpiący.

Kto iest skłonny do tey choroby, albo iey początki

w sobie uznaie, niech zazywa codziennie Ziele Cardibenedicti, warząc y pijac codzien z rana y kładąc się, To bowiem ziele osobliwą ma moc do czyszczenia krwi z iakieykolwiek przyczyny skażoney.

Gdy iuz choroba będzie zamozna, według znaku wydatna. Uzywanie codzienne Dryakwi prawdziwey w dekokcyi Ziela Cardibenedicti na noc, bardzo pomocne iest. — — — — — — — — — Item

Balsam Siarczany do smarowania plam (ieżeli się na nogach wydały) iest nayskutecznieyszy. — — Item

Wziąc puł uncyi z Miesa dzikiego wieprza, czyli z dzika, ususz, zetrzyi na proszek, potym zmieszay ten proszek dobrze z wodą jęczmienną, y tą wodą często przemyway dziąsła, y zęby. — — — — — — — Item

Wziąc jęczmienia mełtego, soli białey tłuczoney miodu prasnego po rowney części, zmieszay na Massę y tą sobie rano y wieczor wymyway zęby, a będą czyste y od Szkorbutu wolne. — — — — — — Item

Wziąc Sadzy y przez Surową chustę przesiey, przesiawszy tym sobie zęby wycieray. — — — — Item

Wziąc cegłę, ztłucz dobrze na proszek miałko, przesiey, z przesianey wziąc co się podoba, doday tyleż soli dobrze utartey, zmieszay wespoł, y tym zęby wycieray. — — — — — — — — — — Item

Wziąc Węgla naskrobac miałko, doday tyleż soli oczkowatey miałko utartey, zmieszay y tym zęby wycieray, a potym czystą wodą, raz y drugi usta przesnyi. — — — — — — — — — — Item

Wziąc miodu Łyżek trzy, gryszpanu puł Łota miałko utartego, zmieszay, wley octu, smaz dobrze do gęstosci, y tą mascią nacieray zawsze zęby, a naybardziey rano, a potym czystą wodą wymywac. Nad to usta zawsze wymywac rano y na noc, także y po jedzeniu, miey ten zwyczay, gdyż nieczyniąc tego, zęby niszczeią, y Szkorbut się robi.

T

Trąd. Wziąc zab ziemnych dwie albo trzy, usiekay smaz w Oliwie, tym oleykiem smaruy twarz, a pozbędziesz z niey trądu. — — — — — — — Item

Wodka wypalona z kwiecia Omanowego, myiąc się nią zpędza trąd. — — — — — — Item

Z żyły idącey przez środek czoła krew upuscic, y to pomocna. — — — — — — — — Item

Trunku żadnego mocnego zapalaiącego nie pijac. — — — — — — — — — — Item

Cwiklany sok z saletrą umieszac, y tym na dzien y na noc myc się, chłodzic y smarowac.

Trucizna. Trucizna zeby nieszkodziła wziąc Ruty dwanascie listkow, dwa jądra orzechow Włoskich, soli co w trzy palce zabrac można, dwie figi suche miesite, to wszystko utłuc w Mozdzierzu, zażywac na czczo, trucizna szkodzic nie może — — Item

Czosnek co dzien jedząc trucizna nieszkodzi. Item

Chleb jaglany jadac, trucizna nigdy szkodzic nie będzie.

Gdy kto zachwyci trucizny, co prędzey koziego mleka, zaraz z wydoienia co może bydz, razem wypic, a ieżeli niemasz koziego, to zażyc y krowiego. Item

Chmiel warzyc y polewkę pic, truciznę wywodzi.

Twarz. Na czyszczenie twarzy wziąc wodki krowczyney /: iest to ziele Polijgonaton nazwane :/ y tą się umywac, czysci twarz y ciało. — — — — — Item

Wodka Włoskiego kopru, albo wodka Lubstykowa, rano y wieczor nią się umywaiąc, toż czyni.

U

Uda. Na bol w Udach wziąc bobkow funt, Majeranu tyle drugie, suchego, Siarki łotow 4, Saletry, ka-

dziatła pułfunta, kminu łotow 6, żywicy funt ieden, wina funtow trzy, warz asz zgęsnieie iak masc, y tym smaruy. Uda będziesz zdrow.

Ukąszenie Prezerwatywa zeby jadowita gadzina, iako to wąż, Zmija etc: nieukąsiła. Wziąc liscia rozy sielskiey y z Ruta w winie pic. — — — — — — — — Item

Sokiem ziela Macierzy duszki namazac ciało. — Item

Oleykiem Szałwiowym namazac ciało. — — — Item

Warz bozedrzewko w Oliwie, y tym ciało pomazuy, a ustrzezesz się obrazenia od gadzin. et vide fol. 180.

Na ukąszenie od psa Niewsciekłego. Utłucz cybulę, włoz miodu, przymieszay octu, masc uczyn y przykładay.

Na ukąszenie od psa wsciekłego lub Wilka. Ukąszenie choc naymnieysze od psa wsciekłego lub Wilka, nie ma bydz lekce poważane, ale z razu iak naypilniey opatrzone, albowiem zaniedbane wprowadza Człowieka w Szalenstwo etc: y potym pewną Smierc przynosi.

Naprzod Gdy kogo pies Szalony lub wilk ukąsi, obmyi zaraz ranę wodą słoną lub Uryną, przyłoz dryakwi z cybulą roztartą, rany iednak nie trzeba zaraz goic, ale owszem rozgnaiąc, zeby iak naydłuzey otwarta była, strzedz się przez cały rok nie tykac jarzębiny ani głogu, bo iakby prętko ktorekolwiek z tego drzewa zakwitło, tak zaraz y człowiek Szelec by począł. Wewnątrz zaś daway do uzywania: Wziąc Mirry, Gencyany korzenia, rakowych oczek każdego zarowno, utrzyi na proszek, daway codzien po pułcwierci łota. — — — — — — — — — Item

Wziąc korzenia Gencyany, Valeriane to iest kozłku mnieyszego, oboyga korzenia po łocie, żywokostu korzenia, Ruty ususzoney, Poleju, każdego po

garsci, gummy, rakow spalonych oboyga po pułtory cwierci łota, przetłuc wszystko, naley na to wina garniec, a jezeli go niemasz to piwa, warz polekku, przecedziwszy daway co dzien po kwaterce. — — — — Henry

Korzen rozy polney wykopac, warzyc go, pic tę wodę, y ranę nią przemywac. — — — — — — Henry

Zaby wodne zwyczayne rozerznione na puł y przykładane na ranę, jad wyciągaią, rzecz skuteczna. — — — — — — — — — — — — Henry

Wziąc ostu szkapiego (: zowią go y czartowym :) ususzy, zetrzyi na proszek subtelny, daway po dragmie na raz, iest doswiadczony. — — — — — — — Henry

Proszek z bufona (to iest z Zaby ziemney) na proch zpalonego, na ranę posypowany iad wyciąga. Henry

Nasienie z Bozego drzewka wewnątrz uzywane wszelki jad zewnątrz na wierzch wyprowadza. — Henry

Obmywszy ranę po ukąszeniu, przyłozyc skorkę wężową lub zmijową, czczą sliną w przod odwilżywszy, prętko iad wyciągnie, y ranę zgoi. odnawiaiąc. Henry

Z dzięglowego korzenia y smoły masc uczynic y przykładac. — — — — — — — — — — Henry

Korzen dzięglowy z niewielą Ruty y z miodem przyłozony, rany goi. — — — — — — — — — Henry

Korzen dzięglowy w wodzie warzyc y tę wodę pic. Henry

Lubistku albo korzenia iego, do rany przyłozyc. — Henry

Włoskiego kopru korzen, w miodzie warzony iadac. Henry

Cybulę ztłuc, miodu włozyc, octu przymieszac, maść uczynic, y przykładac, ranę goi.

Na ukąszenie od jadowitego zwierzęcia. Wziąc prętko gorczycy, y w mocnym octoie utrzyc, utarszy przyłozyc na ranę, uznasz pomoc.

Na ukąszenie od Węza, Zmij, jaszczorki etc: lub innego gadu, postrzegszy zaraz nad raną zawiązac dobrze, zeby puchlina w gorę nie poszła, y zaraz obmyi ranę Ury-

ryną własną, przytym ieżeli możesz zaraz dostać gałązek drzewa Jesionowego pokray ie y utłuc y przyłoż na ranę, często odnawiaiąc, rzecz doświadczona. Toż drzewo warzyć w wodzie, przydawszy ziela bożego drzewka, przecedziwszy, napijać się często. — Item

Wziąć glist które w Ziemi bywaią, rozetrzyi y przykładay. — — — — — — — — — Item

Mięso iak nayświeższe kurze albo kacze przykładane na ranę wyciąga iad. — — — — — Item

Łayna świeże człowiecze, kurze, kacze, przykładane na ranę, iad wyciągaią. — — — — — — Item

Dryakiew roztarta z Cybulą y octem iad wyciąga. Item

Zażyć dryakwi, ieszcze lepiey proszku zmijowego w trunku, iad wypędza zewnątrz. — — — — Item

Obmywszy ranę, wziąć Skórkę kawałek Wężowey albo Zmijowey, śliną na czczo odwilżyć y przyłożyć często odnawiaiąc, ranę goi, y iad wyciąga rzecz doświadczona. — — — — — — — — — Item

Wziąć Ziela poleju ztłuc go albo zwierć z oliwą przylawszy trochę wina (: obmywszy ranę uryną swoią, albo wodą z solą :) przyłoż odnawiay co dzień z rana y na noc rzecz iest pewna. — — — — Item

Hanyż świeży w winie warzony y na raz plastrowany, iad z rany wyciąga y goi. — — — — — Item

Rzepne nasienie z winem pijąc, y ranę tymże nacieraiąc, bywa lekarstwem. — — — — — — Item

Szałwią warz, pij wodę, ~~y w potrawach szałwij zażywaj~~ y ranę nią obmyway, proszkiem utartym z szałwij ranę zasypuy, także na ranę szałwią przykładay, y w potrawach iey zażyway pomaga. — — Item

Wziąć Mirry, ruty, Cybuli każdego zarówno, wespół utłuc, trochę soli przysypawszy, przyłoż na mieysce ukąszone. — — — — — — — — Item

Wziąć korzenia Ziela Wężownik nazwanego na proch utartego, y po kwincie na raz z białym winem zażyć.

Żeby Żmija albo inszy gad człowieka nie ukąsił.

Bierz ostatni zapustny Czwartek, weźmi kapusty kwaśney zwyczaynie nagotowanej, którey ludzie nie dojedzą, idzy do niey polecki, w którey wrzody zmyślone nogi, zmiesz y postaw w piwnicy, lub gdzie indziey, a na wiosnę posmaruy tym nogi y ręce, a nie trzeba się obawiać gadu jadowitego. — — — — — — — — — — Herm.

Gdy kto przeszłey żmij ususzoney y utartey w trunku zażyje, tego zaraz jadowita gadzina nieszkodzi.

Na ukąszenie od Ehy, pszczoły, trzmiela, sierszenia, niedźwiadka albo bzyka: bierz słoiu czy polnego, czy ogrodowego, czy leśnego, świeżego zetrzeć go na miazgę y na skarp przyłożyć, leczy, jad, y zadła wyciągnie. — Herm.

Nałapać pszczół kilka albo kilkanaście much, zetrzeć je na miazgę przymieszawszy do tego trochę błota z ziemi y to pomiędzy zmieszawszy, przyłoż na miejsce bolejące a przestanie się żgać. — — — — — — — — — —

Na ukąszenie od Muchy jadowitey. Upatrzywszy mu dzię co ukosi, natrzyć miejsce ukąszone, a puchlina y ból zaraz odejdzie. — — — — — — — — — — — — Herm.

Oleykiem świętojańskim pomazawszy miejsce ukąszone.

Na ukąszenie jadowite naprzykład od pająka &c. Gdy pająk ukąsi albo pomaże, weźmi czym prędzey cybuli albo czosnku, rozetrzyi dobrze, y przyłoż, jad z rany wyciągnie y zagoi bez szwanku. — — — — — — — — Herm.

Wszelkie jadowite ukąszenie smarowanie oleo scorpionum to iest: Niedźwiadkowym oleykiem, iest bardzo rzecz skuteczna.

Uraz. Vide Obrażanie. Stłuczenie.

Uryna. Ustawiczna chęć do upuszczenia Uryny, ze jednak z wielką trudnością, ciężkością, bolem wielkim y rzezaniem kroplami tylko zdrowie się Stranguria. Dizuria iest rzadszey odchodzenie Uryny z wielką jednak boleścią. Ischuria iest zatrzymanie się Uryny, tak że ani kropla

mi odchodzic nie moze. Stranguria pospolicie nazywa się Rzezączka.

Na zatrzymanie czyli trudnosc y zbolem upuszczenia Uryny. Wziąc gorzałki, włoz do niey Jałowcu przetłuczonego, zamieszay, przecedz przez chusteczkę, wycisnij y wypij. Albo oleiek jałowcowy zażyc z gorzałką. — — — — — — — — — — — Item

Wziąc liscia y skory wierzbowey (: a iezeli w zimie, to samey skory :) warz w kotle, wley do wanny, iak ostydnie siedz w niey po pas, rzecz doswiadczona. — Item

Ukop korzenia wierzbowego, pokray, uwarz w wodzie, pij, zaraz wypędzi urynę. — — — — — Item

Spal jajeczne skorupy, uwarz pietruszkowego korzenia, odley polewkę, wsyp do niey potłuczone na proch skorupki, niech tak mokną potym przecedz, pij potrosze, rzecz pewna. — — — — — — — — — Item

Wziąc jałowcowych jagod garsc, przetłucz, warz w kwarcie wody, przecedziwszy, pij po kwaterce co pułgodziny. — — — — — — — — — — — Item

Wziąc korzenia pokrzywianego, opłocz, pokray, warz w wodzie, przecedziwszy, pij w kąpieli z wody ciepłey zporządzoney, pewna. — — — — — — — Item

Wziąc gęsi język, ususz go, utrzyi na proszek, zażyi w piwie lub winie, ma moc osobliwy urynę pędzic. Item

Nakop korzenia Slazowego na wiosnę lub w Jesieni, ususz, utrzyi na proszek, pij po łyszce w zimnym piwie, iest skuteczny bo y piasek y kamyki wyprowadza. Item

Łoiem kozłowym rozpuszczonym natrzyi pępek, y chusteczkę w nim zmaczawszy przyłoz. — — — Item

Warz Sabinę w wodzie, przecedziwszy pij po kwaterce raz lub dwa na dzien, potężnie urynę pędzi. — Item

Dostan Slimaka y z głowy iego wyimi kamyczek, ktory się tam znayduie, zetrzyi na proszek, y wypij w piwie albo winie, znacznie pomoze y zmiękczy kamien. Item

Sok z bzowych jagod z winem pic pomoze. — Henry

Wykopac korzenie od jezyn, przepłukawszy ususzyc przy ogniu y na proszek utłuc. a gdy potrzeba. wsypac proszku do Stoffa piwa Tyszkę lub więcey y pic. Nie tylko Urynę popędzi, ale y Stolec poruszy. probatum.

Dla Dzieci na ten sam defekt lekarstwo. Utrzyi Sledziową Zyłkę białą, ktora się iak srebro wydaie, day w pokarmie lub w czym innym, albo w mleku. — Henry

Wziąc bursztynu białego na proszek utartego puł skrupułu, rakowych oczek gran pięc. zmieszay day z mlekiem. — — — — — — — — Henry

Wziąc Soku z ziela zwanego Ostrozka, przewarz, przecedz, day po Tyszce przysłodziwszy cukrem.

Gdy z gorącosci krwi będzie zatrzymanie Uryny, to Emulsye są nayskutecznieysze. — — — — Henry

Serwatka Swieza z Saletrą zazywana. — — — — Henry

Dekakcye z korzenia iako to Lukrecyowego, Slazowego, Pietruszkowego, Selerowego, Szparagowego.

Jezeli z przyczyny wiatrow, ktore gdy się w kiszkach zawrą, uryna odchodzic nie moze (co bywa w kolkach). Enemy na to są bardzo skuteczne.

Na Zatrzymanie zbytnie odchodzącey Uryny Nad zwyczay wiele odchodzenie Uryny Człowieka niszczące wprowadza w Hektykę. Gdy się ta choroba przyda starym, albo Sama przez się zastarzała będzie, albo się przyda w paralizu, albo po gorączce iakiey znaczney, albo ex effrenata Venere, z trudnoscią uleczona bydz moze. Sposob iednak do uleczenia podaie się.

Przepurgowac się raz y drugi, przytym ususzt tarki niedoyrzałe, warz y te wodę pij. znacznie po

może. — — — — — — — — — — — Item

Uczynić kąpiel z wody, ktora od wybijania wosku zostanie. — — — — — — — — — Item

Używanie codzienne dekokcyi z kwiatu Maczku polnego z rożą suchą, pomaga. — — — — Item

Używanie Tinktury Anodini. służy — — — Item

Mleko tak kozie iako y owcze, gasząc w nim stal, dy pic, pomocne. — — — — — — — Item

Brac lekarstwa na poty znacznie pomagaią, na ktorych pobudzenie, jagody bzowe suche warzyc y pic, przydawszy gałki muszkatełowey, nay skutecznieysze są.

Na krwawą Urynę. Wziąc ziela psich języków, warz w wodzie, przecedziwszy, pij kilka razy przez dzień. — — — — — — — — — Item

Wziąc mchu ktory na tarninie rosnie, ususz, utrzyi na proszek, zażyi w trunku. — — — — Item

Liscie Makowe młodo zebrane, warz y tę wodę pij, ustanie. — — — — — — — — Item

Wziąc kolofonij, kadzidła, oboyga zarowno, utrzyi, zmieszay z konfektem rożowym, zażyi potrzy razy na dzień iak włoski orzech.

Na nocnych rybakow, to iest na nieutrzemanie Uryny we śnie. Wziąc jeża zabitego, włoż do garka Nowego, nakryi, zalep y włoż do węgla aby się spalił, iak ostydnie utrzyi na proszek, do ktorego przyday gałki Muszkatułowey, y dac na każdą noc w piwie lub winie biorąc proszku na koniec noża. — — Item

Ziele Rzepik zażywac w proszku, lub warząc y polewkę pijąc. — — — — — — — — — Item

Popiół z kozich łaien w trunku zażywany dobry. — Item

Wziąc rybę niedotrawioną z ksienca Szczupakowego, ususz, utrzyi na proszek, przydawszy gałki Muszka

tułowey, pij w czym chcesz, choćby y w mleku, a potym nic nie pic. — — — — — — — — — — — — Stery

Pęcherz wieprzowy spalony, y na proszek utarty dany w napoiu, ma swoie zalecenie. — — — — — Stery

Bolki owcze świeże w piwie lub innym trunku rozbite, a na noc pic dane, są skuteczne. — — — Stery

Pęcherz od owcy albo kozy, w nowym rądelku na proch spalony, y z wodą, trochę octu przydawszy wypij na noc raz, drugi, y trzeci powtarzaiąc, skuteczna. Stery

Dostać zaięczego jądra, uwarz go w winie dobrym iak naylepiey, potym miernie ostudzone, niech taki rybołow gdy spać poydzie, to iest na noc wypije, a znacznie uśmierzy się. — — — — — — — Stery

Mysz żywą w garnuszku dobrze zaszpuntować, y wstawić na noc w żurzawie, aby się spaliła, nazajutrz proszek wyskrobać, y dać pić Szczalowi w iakimkolwiek trunku.

Znaki z Uryny, Zdrowia, lub choroby, lub też y Smierci. Wiele iest takich, ktorzy tey są fałszywey opinij, że z oglądania Uryny choćby chorego niewidzieli ani znali, każdą iednak chorobę y wnętrzną złą dyspozycyą pryncypalnych członkow, to iest; głowy, wątroby, Sledziony, Żołądka, Nerek, Macicy, Pęcherza, y z iakiey przyczyny, y ieżeli iest Męska, albo Białogłowska, y czyli iest Białogłowa Ciężarna, albo nie, łatwo poznać mogą. Przez co za kilka y kilkanaście mil Uryny im przywożą, wiele też fałszywie prognostykuią, bo to iest przeciwko nauce lekarskiey y mocy Medyka: tak o tym zgodnie wszyscy nauczaią Medycy. Przy chorym zaś będąc może z Uryny poznać, co się z chorym dzieie.

Uryna każda ma Substancyą, kolor, Odor y to co się w niey znayduie, to iest; Obłoczek Subtelny wiszący w Srodku, albo ku gorze Uryny, ktory nazywa się Eneonema. także rożne Sedymenta to iest usadzaiące się na spodzie w Urynale muły, piasek, Sol. etc: o czym niżey. Jeżeli tedy chcesz się dowiedzieć iak długo kto ma żyć, y czy przyidzie do zdrowia, osobliwie gdy ciężko choruie. Naprzod: 1mo. Włoż pokrzywę świeżą w iegoż Urynę (: ktorego się doswiadczasz Życia :) niech tak moknie przez godzin dwadzieścia cztery, ieżeli będzie zielona po wyiściu dwudziestu godzin czterech, będzie dobra dalszego życia otucha: ieżeli zaś uschnie albo zczernieie, zła życia otucha smierć pewnieysza. 2do. Wpuść na język chorego Urynę, ktora ieżeli będzie słona, dobry znak ieżeli zaś cierpka, zły bardzo znak. 3tio. Zmieszay Urynę chorego z mlekiem niewiasty co karmi dziecię, y ieżeli się z Uryną zmiesza, zdrow będzie, ieżeli zaś nie, to umrze. probatum. 4to. Uryna w gorączce wielkiey gdy będzie blada z obłoczkiem rozwlekłym nietrzymaiącym się w kupie, znaczy gorączkę długą y niebespieczną. 5to. Uryna gdy będzie blada bez obłoczku, y tylko się na spodzie trochę mułu usadzi, znaczy zamulenie wątroby y sledziony, a zatym słabość żołądka. 6to. Uryna biała iako woda bez żadnego Sedymentu w chorobie długiey, znaczy osłabienie pryncypalnych członkow wnętrznych y defekt ciepła przyrodzonego, pozatykanie porow y żył, taka znaczy wielkie niebespieczeństwo. 7mo.

Uryna w gorączce wielkiey gdy zawsze będzie Czer
wona, zapalona, a potym nagle się odmieni w bia
łą, znaczy bliskie szaleństwo. 8wo. Uryna w go
rączkach Czerwona gęsta podobna do Oleiu, z gru
bą na wierzchu obrączką bez żadnego Sedymentu,
y choć długo stoi w cieple, a nic się nie mieni, zna
czy wielkie niebespieczeństwo. 9no. Uryna Czer
wona y zapalona w gorączkach gdy się mieni, to
iest staie się mętna jako żur, iest znak dobry,
y im iest mętnieysza, tym lepszym znakiem iest,
osobliwie gdy iey wiele odchodzi. 10mo. Ury
na w gorączkach wolnych wnętrznych gdy bę
dzie blada z rozwlekłym obłoczkiem, znaczy
długą chorobę y niebespieczną; a gdy będzie
Czerwona, w ktorey się troche mułu na spodzie
usadzi, znaczy bliskie niebespieczeństwo. 11mo
Gdy w gorączce gwałtowney puści się Uryna mę
tna jako Serwatka, osobliwie dnia krytyczne
go, znak iest dobry. 12mo. Gdy się w gwał
towney gorączce pokaże Uryna Czarna, znaczy osta
tnie niebespieczeństwo, lecz nie zawsze, albowiem gdy
taka przypadnie w dzień krytyczny, a wiele iey nad
zwyczay odeydzie, uwalnia chorego od choroby, także
w żółtey chorobie, taka iest pospolita, a nie ma w so
bie żadnego niebespieczeństwa. 13tio. Gdy w
Urynie ustaie się na spodzie piasek Czerwony, zna
czy kamień w Nerkach, albo piasek. A ieżeli iest ka
mień, będzie bolesc w krzyżach, y inne znaki zwy
czayne, iednak rozeznać potrzeba, ieżeli iest piasek
prawdziwy, co łatwo każdy poznać może, gdy w
czyste szklane naczynie upuści Urynę, y zaraz pa

trzy poki iest ciepła, ieżeli się piasek sadzi na spod; ieże
li zaś w Urynie świeżo upuszczoney nie widać go,
acz gdy Uryna postoi y ochłodnie, dopiero się po
każe y powiesza koło Urynału, to nie iest piasek ale
sol, co iest znakiem wielkiey słonosci krwi. 14to.
Gdy w Urynie ustawa się wiele mętow, albo mułu,
y kolor Uryny będzie biały iak serwatka, a przytym
będzie trudnosc w upuszczaniu iey, y inne znaki,
znak iest kamienia w pęcherzu. 15to. Uryna
smierdząca znaczy wewnątrz korrupcyą ktorego
członka. Albo takowy zbytni smrod pochodzi z po
traw niestrawnych, ktore w żołądku bardziey gniią,
niżeli się trawią. Albo tesz gdy Uryna długo zatrzy
mana bywa. 16to. Gdy po wierzchu Uryny
y wewnątrz pływaią iakoby łuski, znaczy zniszcze
nie wnętrznych części, a zatym powierzchownych,
tak że ciało powoli opada. 17mo. Gdy się w
Urynie pokazuią partykułki, nakształt otrąb, zna
czą gorączkę wnętrzną dawną, albo okrostawie
nie pęcherza, albo meatow przez ktore Uryna
przechodzi. 18vo. Gdy się w Urynie pokazu
ią małe kawałki krwi znaczą zranienie, albo pę
cherza, albo tych meatow przez ktore Uryna prze
chodzi. 19no. Gdy się w Urynie pokazuie ro
pa iako z wrzodu, znaczy wrzod albo w Nerkach, al
bo w pęcherzu, albo w innym meacie Uryny prze
chodzeniu służącym. 20mo. Gdy się w Urynie
pokazuią Carbunculae, to iest: iak z kiszek oskrobi
ny, znaczą zranienie Nerek. 21mo. Gdy się
w Urynie pokazuią robaczki, znaczą korrupcyą

albo zgnilosc w ktorey czesci wnetrzney przez ktore Urynka przechodzi. 22do. Gdy się w Urynie pokazuią filamenta, to iest iakoby subtelne nitecki, albo iako pajęczyna, znacza humor gruby w Zylach, albo w Nerkach zeschły, zkąd wodzący długosci meatu przez ktore przechodzi, rodzą się filamenta. 23tio. Diana znaczna pokazuiąca się na Urynie, y długo trwaiąca, znaczy wiatry w gestey materyi zawarte, ktore się z Uryną mieszaią. 24to. Mustasc pływaiąca po Urynie pochodzi ex colliquatione adipis do ciepła albo gorąca zbytniego. Jeżeli zustawiczne Mustasc, nakształt pajęczyny po Urynie pływa, znaczy colliquationem z ktorey pochodzi Habes, to iest zciąta zgnilenie, co pospolicie bywa w gorączce Hektyka zwaney, w ktorey y na excrementach pokazuie się Mustasc. 25to. Uryna koloru krwawego z rożnych przyczyn bywa, to iest: albo z ranionych Nerek, lubo pęcherza, lubo meatow przez ktore przechodzi, albo z exulceracyi muszkułu sphincter zwanego od Kamienia zustawcza gdy będzie ostry, albo gdy w samym Kanale, to iest in penne, albo meatu Urinaria exulceratio będzie, albo gdy się do pęcherza zlewa krew z iakiey gwałtownej przyczyny, iako to z spadku, uderzenia, stłuczenia, albo pochodzić może z wielkiey pełnosci, gorzkosci, ostrosci krwi, że się z Uryną mieszać musi, a na ten czas bywa iak woda z wypłokanego miesa; albo pochodzi z słabosci pęcherza lub Nerek.

U524 Na Szum y dzwonienie w Uszach. Bierz korzenek Cimierzycy czarney duchey, ostrzi pięknie, włoż w ucho, wiecha tam będzie, wyjąwszy pochwili opłocz y zwierzu włoż, uznasz pomoc. — — —

ognia, połoz lijek na garczku obszernieyszym cyrkułem, dziur
kę zaś małą przyłoz do ucha, aby para wchodziła w ucho,
czyn to rano y na noc, Miarkuiąc iednak aby koniec cienki
u lijka niebył gorący. — — — — — — — — — — Stery

Zrob trąbkę z woskowanego papieru, ktory wspodu cien
kiego niech będzie dziurka mała, włoz w ucho konie cien
szy, grubszy zapal, niech się powoli pali ku uchowi. — — Stery

Czopek z rzodkwi zrobic, namoczyc w gorzałce y
kłasc w uszy. — — — — — — — — — — — Stery

Knotek z fleytucha zrobiwszy napusciego oleykiem,
kminkowym albo Stanyzkowym, wkładac w uszy, y za
uszami nacierac, ktorymkolwiek oleykiem z nich. — Stery

Majeranowy sok w uszy ciepło wpuszczany od szumu
y dzwonienia uwalnia. — — — — — — — — — Stery

Kozie bobki z mąką jęczmienną y miodem ubite,
y przyłozone, szum y dzwonienie usmierzaią.

Na bol w Uszach. Bol uszu iezeliby pochodził z
zapalenia z wielkim y nieznosnym targaniem y
paleniem, w ten czas zaraz trzeba krew z ręki pu
scic, z tey strony gdzie bol iest, takze pijawki za uszy
ma postawic, potym w lac do ucha mleka białogło
wskiego z białkiem jajowym zmieszanego. — — Stery

Zrobic Materacik z ziół, iako to z kwiecia dzie
wanny, z kwiecia Rozowego, Slazu etc: w mleku
prażąc, przyłoz na ucho. — — — — — — — Stery

Warz w mleku Slazowe liscie, przydawszy mako
wego y Rozy suchey, przykładay na ucho ciepło
często odnawiaiąc.

Tesz same lekarstwa służą, gdy ten bol w uchu
pochodzi z wrzodu wewnątrz się robiącego, ktory
nim się zbierze, wielki bol y z strzykaniem w
uchu sprawuie, asz się przepusci materya.

Na cieczenie z ucha. Dzieciom nie trzeba się bardzo przeciwić, bo im to na zdrowie natura sprawuie, tylko ucho trzeba często obpędzać, by się robaczy nie zalęgły, y czasami w przędzac oleyku mi gdańskiego.

Podczas tym gdy nieustannie będzie affekcya trzeba się kilka razy przepuszczać, co tydzień po razu biorąc na to, potym kisiel upuścić, y codzień nie zażywać Cardibenedykt przydawszy listków bukwicy y skorek pomarańczowych. tym sposobem prędko może być ten flux uleczony.

Na robaki w uchu. Gdy się robaki w uchu zalęgną wley w ucho trochę oleiu lnianego lub konopnego w nim je pomorzy. — — —

wszystko w mleku, y parę przez lijek z tego w puszczay, wrząco od ognia odjąwszy. Ropa ta pospolicie odchodzi z wrzodu wnętrznego.

Usta. Na Cuchnienie z ust. Vide Cuchnienie fol: 18.

Utrząsnienie. Na Utrząsnienie. Vide Oberwanie, Spadnienie, Stłuczenie.

W

Wargi. Na Wargi popadane. Oleykiem z żółtkow jajowych smarowac, iest dobra rzecz. — — — — — Henry

Wziąc Łyszkę drewnianą ktora iuż była w używaniu, zapal ią, a tę tłustość, ktora się z niey skwarzyć będzie, zbieray pilnie, y smaruy, iest bowiem skuteczna na popadanie warg, rąk y nog.

Wątroba. Na affekcye Wątroby. Zażywac ziela Cardibenedicti, zamiast herbaty rano y na noc. — — — — Henry

Z Żyły bazyliki zwaney, zostaiącey pod Medyanną w łokciu, albo z Medyanny krew puscić. — — — — Henry

Swieżą Maslankę często jadac y pijac. — — — — Henry

Emplastrum Sambalinum przyłożyc.

Na gorącość Wątroby. Gorącość Wątroby bywa w wielu ludziach z natury, ktora że iest wrodzona, radzić iey niepodobna. Gorącość Wątroby nadprzyrodzona z rożnych przyczyn bywa, z powierzchownych y wnętrznych.

Powierzchowne przyczyny są: Czasy gorące, zbytnia agitacya, to iest skoki, biegania, tance: gniew częsty, Melancholia, frasunki, te bowiem wiele rodzą cholery; item potrawy korzenne często zażywane, win mocnych picie, także w gorączkach wielkich wątroba się zapala, także miłość szalona. Wnę-

trzne przyczyny są; Pełnosc cholery z krwią zmieszaney, albo samey krwi gorącosc.

Znaki gorącosci Wątroby; Potraw obrzydzenie a osobliwie miesnych, pragnienie, Stolcow zatwardzenie, gorącosc wszystkiego ciała, a osobliwie dłoni y nog; przytym w iednych bladosc w drugich rumieniec, apetyt do rzeczy zimnych, a ciepłych nienawidzenie. Jezeli gorącosc wątroby z chumorow pochodzi, cholera przez womity albo przez stolec odchodzi, w usciech gorzkosc, gorączka wnętrzna, kolor ciała zołtawy w oczach się osobliwie wydaiący (co baby zołtaczką sądzą) Uryna blada, zołtawa, tacy są gniewliwi, wielemyslący, skrzętni, skąpi etc. Sposob do leczenia.

Jezeli chumor choleryczny przyczyną iest gorącosci, kuracya zawisła na expurgowaniu. Naprzod krwi puszczenie z Bazyliki znacznie chłodzi wątrobę, wielością albo małością w puszczaniu siłom y potrzebie dogadzaiąc, y z powtorzeniem, wprzod Eneme wziąwszy. — — — — — — — — — Stenz

Miasto piwa pic tyzannę z Jęczmienia warzoną, przydawszy korzenia Lukrecyi, Graminis Cichorei Acetosae. Dla większego ochłodzenia, może przydawac Spiritum Sulphuris, albo Vitrioli, albo Sal Prunellae. — — — — — — — — — Stenz

Salata z liscia podroznikowego na ochłodzenie Wątroby bardzo iest dobra. — — — — — — — Stenz

Serwatka czysta często z Sokiem limoniowym albo Syropem rozowym zazywana, nad insze bardziey chłodzi wątrobę.

Oprocz gorącosci Wątroby, są insze intemperies vitiosa iey, to iest, albo Oziębienie, albo zbytnia Wilgotnosc, albo tesz Suchosc. o ktorych nizey.

Naprzod o Oziębieniu Wątroby. Przyczyny oziębienia wątroby są; jedzenie rzeczy zimnych iako to: fruktow, picie wiele wody, piw lekkich etc: częste puszczanie krwi bez potrzeby, także płynienie krwi albo z nosa, albo z Hemoroidow, albo Miesięczney.

Znaki Zimney Wątroby są; Ciała wszystkiego oziębienie y nabrzmiałosc, apetyt nie zewszystkim utracony, twarz blada y nabrzmiała, w nogach na dzien puchlina w nocy spada, exkrementa rzadkie roznego koloru, uryna blada y czysta iak woda. Sposob leczenia zimney wątroby.

Przewarz mleko z Szalwią, przyday trochę Szafranu y cukru, pij codzien. — — — — — — Item

Wilcza wątroba Suszona w proszku często zażywana pomocna iest.

Znaki Wilgotney Wątroby są; w uściech wilgoc wielka, twarzy nabrzmiałosc, ciała ociężałosc, gnusnosc, Stolce częste rzadkie etc.

Znaki Suchosci wątroby są; Ciała Szczupłosc, Cera koscielna, zatwardzenie stolcow, języka suchosc y ostrosc, ust y warg ustawiczne schnienie. Sposob leczenia.

Na Suchosc wątroby bardzo dobre iest mleko swieże przewarzane, osobliwie kozie, ieżeli gorączki wnętrzney nie masz: ieżeliby zaś była to Serwatkę pic trzeba. — — — — — — — — — — — Item

Kąpiele z rzeczney wody są pomocne. — — Item

Serwatka gasząc w niey stal kilkakroc, y pijąc często, pożyteczna iest. Strzegąc się przytym defekcie trunkow gorących.

Na Zatwardzenie Wątroby. Znaki Zatwardzenia Wątroby są: Naprzod parcie wielkie, iakoby koł wetknął w prawym boku, co bywa pod czas y

zbolem, ktory po jedzeniu bardziey się odzywa, ka
szel przytym suchy, oddech cięszki, ku gorze idąc
prętko się taki zatchnie, co pochodzi z ciężaru wątro
by naciskaiącey Dyaphragmę. Jezeli zatkanie
wątroby pochodzi z chumorow, na ten czas bol w
baku bywa cięszki, y przechodzący z mieysca na
mieysce. Jezeli z inney przyczyny, na ten
czas bol bywa iednostayny, twarz blada, bez gorą
czki y pragnienia. Jezeli zaś z gorącey iakiey
przyczyny, bol bywa mnieyszy, gorączka większa,
twarz zołtawa albo rumiana. Sposob leczenia.

Na purgans częsty lecz wolny zażywac. — — Item

Jezeliby siły pozwoleły, osobliwie ktoby był
komplexyi krwistey, krew puscic trzeba z prawey
ręki z żyły Bazyliki. Innych sposobow leczenia
u Medykow się nauczysz.

Wenera. Na weneryczne zapały wziąc Ruty młodocianey
z gałązkami, usiekay drobno, dystyluj przez Alembik,
naylepiey w Maju, używay, weneryczne gasi zapały
y ochotę, a czystość zachowuie.

Węch: Na utracenie Węchu wziąc z Apteki Spiritum
Salarmoniaci Urinosum, wąchay często. — — — — — Item

Wziąc Majoranu, bukwice, liscia borakowego, Celido
nij, to iest jaskołczego ziela, warz w wodzie, przecedziwszy
sarkay w nos.

Węgry. Węgry na twarzy pochodzą z gorącości. Wziąc
na to bobu białego, moczyc go w octcie mocnym od go
dziny do godziny, a gdy wymoknie obłupic y dobrze
ususzyc, na mąkę utłuc, z wodą rzeczną umieszac
y na noc się umywac.

Wiatry. Na wypędzenie wiatrow, wziąc ziela Cardibene
dicti dobrą szczyptę, Nasienia kopru prostego przetłu
czonych, warz to w wodzie w garnuszku, przecedziwszy

wypij iak naycieplej, czynto często wypędzi wiatry. — Item

Wziąc rakowych oczek Subtelno utartych, bobku, skorek pomeranczowych, Nasienia kopru włoskiego, kminu, Czarnuszki, kolędru, Cynamonu, Gałki muszkatułowey każdego zarowno, zetrzyi na Subtelny proszek, ktorego używay co dzień z rana w ciepłym winie, lub piwie, lub kafie, biorąc na każdy raz iak dobry naparsztek y więcey. — — Item

Używanie oleykow na wiatry służących, ktore są; kminkowy, z kopru włoskiego, z kopru zwyczaynego, Hanyszkowy. — — — — — — — — Item

Gdyby nagle rozpierały, na ten czas nayle psza rzecz iest wziąc krystere, albo włożyc w Orificium czopek, lub gałkę, ktorych sposob robienia dla poruszenia wiatrow, iako y exkrementow zawartych: Wziąc kminku polnego na proch utłuczonego dwa łoty, Soli oczkowatey utłuczoney ~~łot~~ łot ieden, Mąki pszeniczney przedniey, albo krochmalu trzy łoty, żołci bydlęcey ile potrzeba, ugniec ciasto, z ktorego porob gałki, iak laskowy orzech lub większe, ususz w cieniu y schoway, a gdy potrzeba pomaczay iedne kulkę wodą, lub piwem, lub sliną, wetkni w posladnią kiszkę, popchnij palcem aby głęboko weszła, w krotkim czasie uczyni skutek należyty, stanie pod czas y za krystere, kto się iey wstydzi brac. ktoby zas chciał miec mocnieysze, niech doda korzenia Ciemierzyce białey, na proch utartey łot ieden. Item

Wziąc slazu, Rumienku, kuty po garsci, Nasienia kopru prostego przetłuczonego garsc, bobkow łot ieden, warz w wodzie, przecedziwszy, przyday soli, masła, miodu prasnego, przywarz y potym letnio day Lnemę wyprowadzi wiatry. — — — — — — — — Item

Czosnku używanie wiatry rozpędza. — — — — Item

Dla delikatnych ludzi wziąc Cukru łotow sześć, utłucz na proch, oley do niego oleyku kminkowego łot ieden, umieszay y schoway do szklanego naczynia, a gdy potrzeba wziąc tego cukru na łyszkę, wsyp do piwa ciepłego, lub do kafe, lub na prętce do zimnego piwa y wypij. — — — — — — — — — — — Hemy

Dla prostego człowieka wziąc kilka owczych bobkow swiezych, rozmąc z ciepłym piwem przecedz, przysłodz choc miodem, wsyp trochę kminu przetłuczonego dla zapachu, day wypic ciepło.

Włosy. Aby prętko włosy rosły wziąc osrodek chleba jęczmiennego, spal ią na wągiel, zmieszay z solą y z niedzwiedzim sadłem, smaruy ciepło, a myiczęsto wodą w ktorey warz Boze drzewko. — — — — — — Hemy

Wziąc Slimakow bez skorupek, pszczoł z Ula, os co kąsaią, pijawek, soli zpaloney. Każdego zarowno, włoz to wszystko wraz pomieszawszy do garczka w ktorym na spodzie niech będą dziurki, postaw go nad innym naczyniem szklanym, lubo cynowym, niech tam stoi, poki wszystek likwor nie zciecze, ktory zebrawszy schoway, tym smaruy mieysca gdzie chcesz aby włosy rosły. Sekret osobliwy. — — — Hemy

Wziąc ziela Rzepiku, koszyska, skory z drzewa wiązowego po garsci, warz w wodzie y myi głowę aby włosy rosły. — — — — — — — — Hemy

Balsam siarczany dobry, nim smaruiąc. — — Hemy

Wziąc smoły zwyczayney zmieszay ią z Niedzwiedzim sadłem, rozpusc wraz przyday do tego zab zwyczaynych w garczku nowym spalonych na popiół, zmieszay y nacieray, w przod mieysce płatkiem sukiennym natarszy asz zaczerwienieie. — — — — Hemy

Layna mysze ususz, zetrzyi na proszek, zmieszay z sokiem bozego drzewka albo z Niedzwiedzim sadłem y smaruy. — — — — — — — — — Hemy

Wziąć skor z Łopuch albo z Limij, spal ie, rozetr z czym chcesz y smaruy, może y samym popiołem nacierać, natarszy w przod Cebulą. — — — — —

Włosy opadłe y opierzchłe z garchosu, aby prędko rosły. Solą Salitrowym przemawiać często nacierać. — — — —

Na darcie y bol w wnętrznościach czyli Jelitach, Stanyz wszelakim sposobem zażywany, lub sucho zuty, lub z piwem pity, pomaga. — — — — — — — — Stary

Kapr włoski tymże sposobem zażywany, toż czyni. Stary

Wodka Rumiankowa ciepło pita, nad inne rzeczy pomocna.

Na zranione wnętrzności wziąc korzenia ziela Wężownik zwanego, na proch utarty, do trunkow przydany, mocno ratuie.

Womity. Kto chce miec Womity, kwiat Narcyssowy moczyc w winie, y to wino pic, na womity doswiadczona rzecz.

Na zatrzymanie zbytecznych womitow. Wziąc korzenia ziela Wężownik zwanego na proszek utartego, białkami świeżych jaj zaczyn, na gorącą cegłę wyley, a gdy się z tego upiecze placek, dac pacyentowi iesc ten placek, a womity zbytnie zawsciągnie y żołądek utwierdzi. — — — — — — — — — — — — Stary

Wziąc Arkusz bibuły, posyp go dobrze pieprzem miałko stłuczonym, potym gorzałką mocną poley, złoż na dwoie, brzegi pozawijaj, y znowu po wierzchu gorzałką mocną poley, na żołądek przyłoż y ręcznikiem dobrze przywiąż żeby się nie ruszył. — — — Stary

Wziąc świeże jaje, dziurkę maluczką w nim zrobic, białek z niego wypuscic, a na to mieysce wlac gorzałki, zalepic, uwarzyc y ziesc. — — — — — Stary

Wziąc osrodki od chleba zytnego, na smykac piołunu trochę, gozdzikow y wodki, gałki Muszkatełowey, y octu cokolwiek do tego przydac, że będzie ia kisiel, to na chustkę smarowac y przyłożyc na żołądek, żeby okryło brzuch iak naylepiey. probatum. *

Na Womity krwawe. Skora zytnego chleba u ognia iak grzanka mocno przypieczona, a potym w octcie zmaczana, na żołądek przyłożona, stanowi womity. — — — — — — — — — — — Stary

* Wziąc Miękko gotowane jaje, osolic zwyczaynie, wsypac tłuczonego pieprzu, y wypic.

199.
198

Miętkę polną w piwie albo w winie warz, a ten trunek pij na czczo. pewna. — — — — — — — Sterg.

Soli upraz y gorącą w chustkę zawiązawszy przyłoż na żołądek, a przez godzinę choc y dłużey przygrzewaiąc, potrzymay. doswiadczona.

Wrzody. Na wyciągnienie z wolna wrzodu, to iest aby się prętko zebrał. Na ktoreykolwiek części ciała, na ktorymkolwiek mieyscu następuiącego wrzodu albo suppuracyi, naprzod wydaie się zapalenie z strzykaniem, ktore choc y chłodzące rzeczy przykładaią, nie ustaie; albo co daley bardziey strzyka y pali. Zaczym dla uleczenia bolu, y dla prętszego zebrania wrzodu. Wziąc prosa lubo jagieł, siemienia lnianego, mąki jęczmienney, kwiatu bzowego, liscia slazowego na proch utłuczonego, każdego ilec się zda, włoż do garczka, naley mleka, miarkuiąc aby nie było bardzo gęsto, tylko iak obrzednia kasza, przywarz y przyłoż ciepło, tak czyn co dzien, prętko się zbierze; potym otworz lancetem, albo rozerznij figę suchą, posyp iedne mirą utartą, y przyłoż tam gdzie naymiękciey, prętko się otworzy, ale bespieczniey lancetem y meat uczynic dostatni dla odchodu wolnego materyi, y dla wkładania knotkow gdy się otworzy. — — — — — — — — — — Sterg.

Plaster zwyczayny Citrinum zwany przyłoż na to mieysce. — — — — — — — — — Sterg.

Uwarzyc trzy korzenie białey lilij w słodkiey smietanie, grzebieniowego korzenia w wodzie rozwarzyc, y w to oboie wsypac mąki pszeniczney dwie łyszki, miodu pułtory łyszki, kminu polnego puł łyszki, zwierciec to wespoł, przysmażyc na bardzo wolnym ogniu, y plastrzyk czyniąc, przykładac.

Na wrzody remedia. Wziąc ziela Cardibenedicti, utrzyi na proch, przyday mąki zytney, wosku, oliwy, miodu, zrob

plaster y przykładay, rozpędza wrzody. — — — — — — Item

Wrzos w piewie uwarz, polewkę odcedz, plastruy, na maszcz, chusty maczay y ciepło okładay, wielce pomaga. Item

Wziąc kwiatku Rumianku pachniącego, włoż w garnuszek, wley mleka, przyłoż osrodki chleba, warz zaszpandowawszy, y iak będzie można wytrwac, przykładay na wrzody.

Na Wrzody za uszami. Wrzody za uszami są czasem niebespieczne, więc z razu zaraz ieżeliby się wydały z zapaleniem, trzeba krew puscic, y oleykiem gwajakowym smarowac, służy osobliwie.

Na Wrzody jadowite. Wziąc skorki Wężowey lub Zmijowey, czczą sliną odwilżyc, przyłożyc na wrzody jadowite.

Na Wrzody plugawe, zasmierdłe, zagniełe. Hałunu upalic, na upalony nalac czystey wody y zmieszac, niech tak stoi przez kilka dni, lecz każdego dnia mieszac, aby od hałunu zmocniała, dnia szostego lub siodmego czysto zlac wodę w naczynie czyste y schowac. Gdy trzeba zmieszac z winem tyle ile potrzeba, wrzody y wszelkie mieysca na ciele zasmiardłe nią wymywac, czysci y goi — — — — — — — — — — Item

Wziąc korzenia Ziela Wężownik zwanego, utrzyi na proch zasypuy, albo miodem zaczyniwszy, plastruy, wrzody zagniełe wychędaza y zwierzchu wysusza.

Na Wrzody w Ustach lub rany. Warz Cząber w wodzie, przyday trochę hałunu y gryszpanu, płocz tym często, możesz osłodzic miodkiem rożanym, y przylac kilka kropli kwasney wodki. — — — — — — — Item

Wziąc Wodki babczaney kwaterkę, włoż w nie Sachari Saturni skrupuł 1. wody wapienney dwie łyżki, albo tey co w niey kowale żelazo gaszą, płocz usta, uznasz pomoc. — — — — — — — — — — — Item

Z Żyły pod językiem zostaiącey, ktore się nazywaią Venae raninae, krew upuscic. Jeżeliby zaś Ranki były z przyczyny Dworskiey choroby, inaczey obchodzic się trzeba.

201. Na wrzod wstydliwego członka. Kto chce potaiemnie
200 na wstydliwym członku wrzod zgubić. Uwarz Cebuli,
wsyp jęczmienney mąki, plastr uczyn, przyłoż. lekar
stwo doswiadczone.

Na wrzod Sino Czerwony wziąc białek od jaja świeżego,
stuczką chałunu rozbijaj tak długo. asz zgęstnieie białek
dodaj miodu prasnego czystego trochę, mąki pszeniczney
trochę, to na czystą chustkę rosmarowawszy, okładaj,
pomoże.

Wscieklizna. Gdy się Człek, bydlę, koń, lub Pies wscieczec wziąc
Chrząszcza w Maju albo kilku, w prasny miod włożyc
niech się w nim potopią, chowac ten miod z chrząszcza
mi w iakim słoiu, a gdy potrzeba, wyiąc iednego chrą
szcza z miodu, y wycisnąc sok z niego, ten sok dawac
wsciekłemu z iakimkolwiek trunkiem pic, od godzi
ny do godziny wolny będzie od Szalenstwa. Cetera
vide fol. 172. Szalenstwo.

Wszy. Gdy się trafi wszawa choroba po chorobie iakiey cięszkiey,
leczona bydz niema, albowiem sama dobrowolnie ustawa.
Kto zaś temu podległy, że się go wszy rady trzymaią, ten
niech uzywa codziennie Elyxyer proprietatis z gorzałką,
Ziele Cardibenediati krew czyszcząc broni od tego, uzywa
iąc go codziennie iako The. — — — — — — — — Herz.

Łaznie częste, branie purgansow ch: dobre są. — — Herz.

W białek od jaja włoz zywego srebra łot, mieszay tak długo
asz się srebro umiesza w białek, ktorym natrzyi kraykę,
ususz y schoway, przekroy ią wsrodku, zebyś mogł nosic
na sobie na kształt Szkaplerza, włozywszy ią na siebie,
nie trzymac iey dłuzey nad dzien, potym zdiąc y schowac
będziesz wolny od tego złego cały miesiąc: iak się znowu
pokaze, włoz tesz sawnę kraykę. Tak zawsze czyn. Tego
przestrzegaiąc by iey długo na sobie niemiec. Ta kray
ka nie zaraz moc swoie utraci; potym ią mozesz na
trzyc drugi raz, iak w skutku swym osłabieie. — — Herz.

Bzięc ziela Siwego Ostrestka zwanego, uwiercz mocno z octem mocnym, y tym drzwi albo tam gdzie rady przebywaią, lubo u Koszuli, lubo u rukoi natrzyi, może y ciało natrzec tu owadzie.. Tak ziele rozmarzywszy lub Siuche lub swieze, znaczy u tey wodzie Koszule, albo to z czym kto chodzi y wysuszyc. — — —

Jezeliby pochodziło z zapalenia ostatniey kiszki w ten czas albo Hemoroidy otworzyc, albo krew puscic należy. — — — — — — — — — — — — — Stary

Należą do tego y kurzenia Bursztynem, Mastyxem, Kadzidłem, Zywicą, Sarcocollą etc.

Wzrok. Uwarzyc Ziela Cardibenedicti, y tą polewką przemywac oczy, Wzrok jasny czyni. — — — — — — — Stary

Slazu liscie y nasienie w Lipcu, Sierpniu zbierane, y na Szyi noszone, Wzrok ostrzyi.

Z

Zaba pod językiem. Z Zył zostaiących pod językiem ktore się nazywaią Venae raninae, krew puszczana bywa na Zabę pod językiem.

Zapalenie. Nie tylko na rozą, ale y na wszelkie zapalenie

Wziąc Bleywasu, hałunu, koperwasu, każdego po 8 łotow, Bolum Armenum łot, kwiatu krokosowego garsc, utłucz wszystko na proch, naley wody, warz na nowey rynce poty poki się woda nie wywarzy, ze sucha materya iak kamien zostanie, schoway, a gdy potrzeba, wziąc kawałek, włoz do ciepłey wody, mieszay asz się rozpusci, maczay w tym chustki y okładay gdzie potrzeba — — — — — — — — — Stary

Balsam Siarczany nad wszystkie rzeczy naylepszy smaruiąc nim, a papier na wierzch kładąc, choćby się tesz z pryszczyło, wygoi się doskonale.

Zatwardzenie. Wziąc masła swiezego, szalwij listkow na proszek utartych, oboie zmieszay iak masc, włoz w połowę skorupy Orzecha włoskiego, przyłoz na noc na sam pępek, y przywiąż, uznasz skutek. — — — — — — Stary

Wziąc szalwij na proszek utartey, zmieszay z miodem

zolcią bydlęcą, przyłoż na pępek. y to skuteczna. - - - Stryj.

Wziąć drzewa Berberyz zwanego świeżego, naskrob skorek z niego, martwicę zdiąwszy, samych tylko zielonych, warz w wodzie, przysłodziwszy pij. Cetera vide. fol: 81. konstupacya. et fol. 165. Stolce

Zdrowia zachowanie. Kto się chce bez Doktorow obeyść a zdrowie zachować, ma has leges observare:

Si tibi deficiant Medici, Medici tibi fiant haec tria;
Mens hilaris, requies, moderata dieta.

Szkoła Salernitanska daie tesz swoie receptę dla konserwowania zdrowia, radząc na wiosnę nie wiele, w lecie mniey, w Zimie ile się chce potraw zazywać, mowiąc:

Temporibus Veris modicum prandere juberis
Sed calor aestatis dapibus nocet immoderatis.
De Mensa Sume quantumvis tempore brumae.

Inni Medycy Miarką wszystkiego zazywać, porządnie zywot prowadzić radzą, nauczaiąc Szesc rzeczy zachować: Powietrze, pokarm y napoy, Odpoczynek, Praca, Zatrzymanie przyrodzonych rzeczy albo odbyt, y Affektow pomiarkowanie. To iest: Powietrze ma bydz zdrowe, czyste, y wesołe. Pokarm y napoy na wybor maią bydz dobre y pod miarką zazywane. Odpoczynek Spalias Spanie y czucie, swego czasu, swoim sposobem y pod miarą, nie nazbyt długo spac, nie nazbyt y nie spac. Praca mierna bydz ma, nad moznosc y siły nie pracowac, nie nazbyt tesz lezec y bydz gnusnym. Zatrzymanie przyrodzonych rzeczy albo odbyt; to iest nie zatrzymywac tego odbytu albo odchodu, ktory natura wyrzucic albo wypuscic z ciała chce dla zdrowia, ani tesz nazbyt zbywac z siebie, co dla zdrowia zachowania zatrzymac potrzeba. Affektow pomiarkowanie. to iest; niezby

tecznie się frasowac, choleryzowac, radowac gryscsię
w sobie, zazdroscic ch: ch: etc:
Co wszystko od Medykow Angielskich wierszem iest
opisane.
Po trosze pij a często gdy obiaduiesz
Po Obiedzie zaś w sobie chciwosc pochamuiesz
Do jedzenia y picia do samey wieczerzy
Boc choroba ten napoy sowicie usmierzy.
Piwo grube w Człowieku mnozy wilgotnosci,
Cienkie członkom zemdlonym dodaie Czerstwosci
Kto na wieczerzy bardzo siła potraw jada
Tego cięszkie w zołądku gryzienie napada.
Nigdy nie iedzasz głodny zołądek uczuiesz
Potym sobie apetyt większy nagotuiesz
Strzeż się piwa kwasnego dostan klarownego
Zdrowsze z Ziarna starego niżeli z młodego.
Nie upijai się piwem bo chumory mnozy
Grube, przez ktore ciało twe chorobą złozy
Na wiosne nie wiele ieść pomniey przy obiedzie
Latem tesz choynosc potraw szkodzi przy biesiedzie.
W Iesieni baranina bol w zołądku rodzi
W zimie zaś często jadac zdrowiu niezaszkodzi
Nie pij wody w wieczerzą y gdy obiaduiesz
Bo niestrawnosc w zołądku y zimno uczuiesz
Szafran serce weseli y mocy dodaie
Przez ten mdły człowiek znowu do swych sił powstaie
Wątrobę naprawuie zgoła wszystkie cnoty
Ma do siebie y z serca ryguie kłopoty
Gdy zaś febra, gorączka pocznie cię nagabac
Wystrzegay się wszelakich potraw z pieprzem iadac

Kto sypia po obiedzie kto konefki suszy
Nadwątli sobie słuchu y napsuie uszy
Jezli niemasz Doktora żadnego przy sobie
Na trzy rzeczy pamiętac trzeba w każdey dobie
Wesołym bydz, odpocząc po pracy, skromnosci
Zażyc w jedzeniu kładąc chamulec chciwosci
A jezeli z pijaństwa głowa zabolała
Trzeba aby się wodą gęba przekrapiała.
Wina, Miodu, gorzałki pod miarą zażyway
W kompanij pijakow radzę nieprzebyway
Ostatka was Sumnienie nauczy słuchaycie
We wszystkim go, y w groszu miarkę zachowaycie.

Zęby. Na bol Zębow wziąc liscia makowego młodo zebranego y ususzonego garść, pokray, warz w octcie, przyday troszkę hałunu, przecedz, bierz do ust ciepło, y przytrzymuy, potym wypluway. — — — — — — — — — — — — Stary

Wziąc korzenia Lulkowego to iest Szalejowego suchego lub swiezego, pokray, warz w octcie, y trzymay w ustciech ustanie bol. — — — — — — — — — — — Stary

Nazbieray ziela ktore się zowie Przęstka, a po łacinie Cauda equina, ususz, a gdy ząb boli, włoz tego ziela pokrajanego do lulki, y kurz iak tytuń ustanie. — — — — Stary

Wziąc Saletry utłuczoney co chcesz, włoz do skorupki nowey, postaw na węglach iak się pocznie od brzegow topic zaraz rzucay siarki utartey po kilkakroc, y nizeli się roztopi, zdcym z ognia, iak ostygnie odrzuc to co się nieroztopiło, a to co twarde schoway. gdy potrzeba wziąc kawałek utrzyi, włoz do chusteczki, zrob węzełek, ktory trzymay na zębie, wyciąga wiele flegmy y bol ustaie. — — — — Stary

Wziąc Opium kawałeczek, ugniesc go z hałunem, zrob pigułkę, połoz na ząb. — — — — — — — — — — Stary

Wziąc ziela Piretrum na proszek utartego puł łota, przy

day Mastyxu, Gałki Muszkatełowey, kanfory, hałunu, każde go po Ćwierci Łota. Opium Skrupuły dwa, przyley octu mocnego ile potrzeba, ubij w Moździerzu aby była Massa, z ktorey porob pigułki y ususz w Cieniu, a gdy potrzeba, połoz iedną na ząb boleiący, musi ustac. — — — — — — Stery

Dryakiew z Cybulą rozwierc y przyłoz na Żyłę Medyanę. — — — — — — — — — — — — Stery

Ukroy grzankę chleba poley ią gorzałką, potrząsnij solą, przyłoz na skronie z tey strony gdzie ząb boli. — Stery

Wziąc mąki pszenicznej garsc, pieprzu tłuczonego łot ieden, Soli szczyptę, octu winnego ile potrzeba, zagnieść ciasto, zrob placek, ktory ciepło przyłoz na policzek z ktorey strony ząb boli. — — — — — — — — — — — Stery

Rozmaryn spal na popiół, ktorym często wycieray zęby, ktory y białe czyni y utwierdza, robaka morzy y bol oddala, wypłokuiąc po każdym nacieraniu winem, w ktorym rozmaryn iest moczony. — — — — — Stery

Wziąc korzenia pokrzywianego, Czonsku, Gałki Muszkatułowey, Szafranu, wszystkiego po trosze, warz w winie na poł z octem, przecedziwszy bierz w usta po trosze ciepło y trzymay przez czas iaki, wypluy a inszy bierz, często powtarzay uznasz folgę. — — — — — — — — — Stery

Wziąc Bukwicy albo Betoniki, Macierzanki, Rozmarynu, wszystkiego po pułgarsci, gozdzikow kramnych dwanascie, warz w winie, przecedziwszy trzymay w ustciech. — — — — — — — — — — — — Stery

Oleykiem gozdzikowym z kanforą zmieszanym, ba wełne napuscic, trzymac na zębie, lub płukac usta, bol usmierza. — — — — — — — — — — — Stery

Wziąc Opij gr: 5. przyday Spiritum Vitrioli ile potrzeba, uczyn pigułkę, wetknij w ząb wydrożały. — — Stery

Oleykiem bukszpanowym, albo gwajakowym, albo Leszczynowym, z winem zmieszanym, przydawszy trochę

kanfory, płukac usta, lub napuściwszy bawełnę, trzymac na zębie. — — — — — — — — — — — — Item

Wziąc ~~Czosnk~~ Czosnku głowkę, ztłucz, albo gorczycy białey uwierc, przyłoż albo za uszy, albo na koncu dłoni, gdzie się łokiec poczyna, uczynią się pod tym pryszcze, to iest bąbel, przestrzygnij a wynijdzie zła materya. — — — — Item

Dostac kostki z Elda zaby ziemney, y schoway, a gdy potrzeba, dotknij nią zęba, a zaraz bol ustanie. — — — Item

Wziąc hałunu na koniec noża, ubij z białkiem jajowym, wley na to gorzałki mocney, zapal, niech się wszystka wypali, co zostanie, połoz na chusteczkę, przyłoż ciepło na ząb. — — — — — — — — — — — Item

Wziąc pieprzu tłuczonego szczyptę, naley na niego gorzałki łyszkę, zapal, iak wygore, pieprz ciepły przyłoż na ząb. — — — — — — — — — — — Item

Sarknąc w nos gorzałkę ustanie bol. — — — — Item

Wziąc mąki pszeniczney trochę, zmieszay z mlekiem skoczku mnieyszego, porob kołaczki, ususz, gdy potrzeba kładz po iednemu w ząb wyprochniały a bez bolu wyidzie sam. — — — — — — — — — — — Item

Warz kanforę w octcie płacz często, uznasz pomoc. Item

Z ziela skoczku, albo mlecza wilczego, albo maku leśnego wycisnąc mleko, y z trochą mąki zytney lub pszenney zaczynisz że będzie iak ciasto, y na boleiący ząb włożysz, lub w spruchniałą dziurę napchasz, trzymay iak naydłużey spokoynie, a sam dobrowolnie wypadnie. — — — — Item

Wziąc korzenia suchego szparagu, przyłoż do zęba bez bolu wypadnie. — — — — — — — — — — — Item

Celidonij alias iaskołczego ziela sokiem z Rutą, posmarowawszy ząb, pozbędziesz go się. — — — — — — Item

Wyiąc żywemu kretowi ząb, y puscic go, a tym zębem ząb boleiący pocierac, bol uleczysz. — — — — — Item

Z żył zostaiących pod ięzykiem, ktore się nazywaią Venae ranine krew puscic na bol zębow. — — — — Item

* albo chrzanu utrzyi
^ albo na ramieniu

Warz Sawinę w winie, y to wino iak naycieplej często w ustciech trzymac, co osobliwie służy na ząb wypruchniały z ktorego bol pochodzi. — — — — — — Stary

Korzen kobelego Szczawiu pod czas wiosny wykopany, y suszony, dotykaiąc nim zęba boleiącego, albo na nim trzymac bol usmierza. — — — — — — — Stary

Korzen od pokrzywy moczyc przez 12 godzin w gorzałce, potym go w cieniu wysuszyc, na chory ząb przyłożyc, zły humor wyciągnie y bol usmierzy. — Stary

Codzien zimną wodą za uszyma przemywac. — Stary

Kadzidło z Czosnkiem utłucz, y na chory ząb przykładac. — — — — — — — — — — Stary

W ząb dziurawy gdy dokucza, włożyc wen muzgu z kuropatwy. — — — — — — — — — — Stary

Pszeniczney mąki z białym miodem umieszac na ząb przyłożyc, y na ten czas spluwac potrzeba, tylko zwolna y ostrożnie, żeby się z swego mieysca nie poruszył plaster. — — — — — — — — — — Stary

Mleko świeże letnio przygrzane z srzodkiem białego chleba, w ustciech trzymac by naydłużey, bolesc y fluxy wyciągnie, czyniąc to po kilka razy. — — — — Stary

Woskiem swieżym nieblechowanym dziurę wypruchniałą zalepic, często odmieniaiąc, drugiego nie zarazi zęba. — — — — — — — — — Stary

Saletry z Apteki preparowaney kupic z kryniczną umieszac wodą, y ciepło boleiące zęby płokac czynic to z kilkorakiem powtorzeniem usmierzy. — Stary

Wziąc imbieru, kminu polnego, Soli po rowney części utłucz wespoł miałko, w winnym octcie dobrze przewarzywszy, na chory ząb przykładac. — — — — — Stary

Ząb Człowieka ktory na Suchoty umarł iest naydoskonalszym lekarstwem na bol zębow, Aże nie można wiedziec ktoryby był tey Cnoty, tak uczynic trzeba: Wszystkie zęby z trupi głowy Suchotnika zmarłego powybierac y probowac dobrze nacieraiąc ząb boleiący, a gdy poznasz że Ząb boleiący przez natarcie zębem Suchotnika zmarłego w tym momencie drętwieie,

schoway y boleiące zęby dobrze nacieray a po zdrętwie
niu dobrowolnie wypadnie z swoiego mieysca. — — — Item

Warz w mocnym octcie gozdziki y Tyczywo, prze
cedz, trzymay w usciech, bol ustanie. — — — — — Item

Glisty ziemne w oliwie warzyc y w przeciwne
ucho puszczac. — — — — — — — — — — — Item

Wziąc Czosnku, smolnego Tyczywa, kadzidła, garsc
piołunu, warzyc to w octcie, y ciepło zęby płokac. — Item

Wziąc Miodu łyżek trzy, gryszpanu puł łota miał
ko utartego, zmieszac, octu wlac, y smażyc do gęstosci,
y tą mascią nacierac zawsze zęby, a naybardziey
rano, po natarciu czystą wodą wymywac, a dzią
sła y zęby narastac będą. Miec y to w zwyczaiu; za
wsze rano, na noc y po jedzeniu wymywac w ustach,
gdyż przez opuszczenie tego zęby bolewaią, niszcze
ią y szkorbut się robi. — — — — — — — — Item

Wziąc gniazdo jaskołcze ze wszystkim, spalic go
na rynce lub patelni, będzie z tego popiał czarny
iak sadze, przyday do tego łyżkę prasnego miodu, łyżkę
oliwy, cybulę pieczoną iedną lub dwie ieżeli małe,
jajko całe ze skorupą, y troszkę tłuczonego pieprzu,
Uwierc to wszystko razem w donicy, zrobi się masc, kto
rą miedzy chusty rozpostarszy, przyłożyc na twarz
z tey strony, na ktorey bol dokucza, przygrzawszy
trochę plaster aby nie zimno przykładac. Jeżeli do
razu nie pomoże, wolno ten popiał odwilżyc tym
sposobem iako się nadmieniło. doswiadczona. — — Item

Lignum Santuni będzie to iak dębowe wiorki, tego
ieżeli się kupi za szostak, wnioczyc w kwarte gorzałki,
ieżeli za dwa szostaki to w stof gorzałki, niech tak za
wsze moknie w gorzałce, a gdy zęby bolą, wziąc w gę
be tey wodki, y trzymac, ~~[illegible]~~ będzie to szczypac, ale
przycierpiec, potym wypluc, a poydzie z kwadrans

żółtość, zieloność y flegma z gęby. — — — — — — Item

Stalą rozpaloną wygrzewać wodę, asz iey dwie części ubędzie, tey wody wziąć w gębę y trzymać, odmieniaiąc tak długo, asz zęby zdrętwieią. — — — Item

Wziąć koperwasu y w flaszce dobrze zawiązaney na słońcu dystylować, asz zbieleie, potym z dziąseł rozkrwawionych szpilką lub piorkiem krwi troszkę wypluć na płatek, y koperwasem dystyllowanym tę krew na płatku posypać, potym płatek z krwią y koperwasem zwinąć, y w ziemię zakopać. — — — — — Item

Ziele które się nazywa kurza stopa, na błotach y łąkach rośnie, przyłoż na żyły nad dłonią.

Na utwierdzenie osłabiałych y chwieiących się zębow. Wziąć żołędzi ćwierć łota, galasu pułćwierci łota, Róży suchey pułgarści, warz w kwarcie wina, zęby na palec wywrzało, przecedziwszy, wymyway zęby kilka razy na dzień. — — — — — — — — — — — — Item

Wziąć skórek granatowych pułtory ćwierci łota, hałunu tyleż, warz to wszystko w winie, w octcie y wodzie w równych częściach, przecedziwszy trzymay często w ustciech. — — — Item

Wziąć Rozmarynu garść, Bolum Armenum ćwierć łota, hałunu pospolitego, rogu jeleniego palonego, każdego po pułćwierci łota, gałki muszkatułowey ćwierć łota, Róży suchey dwie szczypty, utrzyi wszystko na proszek którym nacieray dziąsła y zęby, potym wypłukuy. — — — Item

Wziąć Wodki babczaney kwartę, przyday do niey rosołu z limonij kwaśnych kwaterkę, zmieszay, bierz do ust przytrzymuiąc y wypluwaiąc, czyn to często. A ieżeli wodki babczaney nie masz, uwarz samo ziele w wodzie, przecedziwszy z mieszay z rosołem, iako wyżey. przytym często wycieray zęby proszkiem wyżey wyrażonym. — — — — — — — — — — — Item

Upalić hałunu, na upalony nalać czystey wody y zmieszać, niech tak stoi przez kilka dni, a każdego dnia

mieszac, aby od hałunu zmocniała, dnia szostego lub siodme-
go, zlac czysto w naczynie czyste y schowac. gdy potrze-
ba, zmieszac z winem tyle ile potrzeba, y usta wymywac,
zęby utwierdza, mięso około nich goi y dziąsła gniiące. — Item

Z liscia y z korzenia Ziela Wężownik zwanego pro
szkiem zęby osłabiałe y chwieiące się wycierac, utwierdza.

Na Zęby zdrętwiałe. Od jedzenia rzeczy kwasnych,
osobliwie owocow niedoyrzałych, lub z Womitow zbyt
kwasnych, zdrętwienie zębow bywa. Na ten czas tedy
żuć w zębach wosk, albo sukna kawałek, albo chu
stę niekrochmalną, albo osrodkę chleba ciepłego. — Item

Solą miękką wytrzyi zęby, a potym wodą ciepłą
wypłocz. Lecz y samo powoli ustaie.

Na Czarne Zęby. Wziąc szczęki szczupakowey
upaloney, korali czerwonych, skorup jajowych palonych,
kostek Daktylowych upalonych ieżeli bydz mogą, do
mexu, skorek pomeranczowych każdego zarowno,
uczyn proszek, wycieray zęby. — — — — — — Item

Popioł z Lulki po wykurzonym Tytuniu miałki
aby dziąseł nie ranił dobry na to. — — — — — Item

Osrodkę chleba na proszek spalic, y zęby wycierac. Item

Wziąc wody czystey, wpusc w nie kwasney wodki ty
le zeby się kwasek wolny wydał, tą wodką z rana y na
noc wymyway zęby. — — — — — — — — Item

Dumex rozpalony zgaś w winie po dwa razy, trze-
cieraz rozpaliwszy nie gaś, niech sam ostydnie, utrzyi
go na proch subtelny, zazywaj do chędożenia zębow, nad
inne iest osobliwszy.

Na Zęby pruchnieiące. Wziąc co dzień rano pod ję
zyk soli, y trzymac tak długo asz się roztopi, a potym trzyi
nią zęby, pruchniec nie będą. Chciey to przez niemały
czas praktykowac.

Zęby aby się prędzey z dziąseł na wierzch dobywa
ły y prędzey Dzieciom rosły. Zwyczaynie puszczac się

zwykły osmego od Urodzenia Miesiąca pierwsze to iest prze-
dnie, insze zaś poźniey. Gdy się maią puszczac rozne
paroxysmy Dzieci napadaią iako to: rozpalenia, biegun-
ka, ckliwosci, lękania się przez sen, a pod czas y wielka
choroba. Aby się tedy prędzey dobyły. Wziąc miodu
czystego y masła niesłonego, zmieszay y dziąsła dzie-
cięciu nacieray. — — — — — — — — — — Item

Za osobliwszą rzecz maią niektorzy Mozgiem Zaję-
czym albo krolika (: ktory tak surowo roztarszy :) z mio-
dem zmieszanym Ząbki czyli dziąsła nacieraią. — — Item

Wziąc krwi z kurzego grzebyka, na maz nią dziąsła
Dziecięcia raz y drugi, uznasz skutek.

Zgaga. Na Zgagę. Wziąc gałkę Muszkatełową, rozkroic ią
solą potrząsnąc y ziesc. — — — — — — — — Item

Krety subtelno naskrobac y z winnym octem ro-
zrobic iako ciasto, uczynic gałeczkę iako ziarko gro-
chowe, albo bobowe y połknąc. — — — — — Item

Zazyc panem Cytoniorum, to iest: konfektu pigwo-
wego.

Zołądek. Na rozne defekta y affekcye Zołądka. Wziąc ru-
ty 12 listkow, dwa jądra włoskich Orzechow, soli co
w trzy palce zabrac mozna, dwie figi suche miesiste
to wszystko utłuc w mozdzierzu, zazywac na czczo,
bardzo iest ~~[illegible]~~ y pomocna. — — — — — Item

Z zyły Baziliki zostaiącey w łokciu pod medyaną
otwierana bywa na wszelkie affekcye Zołądka. — Item

Wziąc na Wiosnę pączkow bzowych kiedy ieszcze
młode, zazyc ich miasto sałaty z octem, oliwą, solą,
pieprzem na czczo, czysci wszystko ciało y Zołądek
bez wszelakiey szkody, tak to uczyni iak naylepsza
z Apteki recepta.

Na torsye, gryzienie, bolesci Zołądka. Wziąc
grzankę bez soli y Oliwy, posyp ią tłuczonym pieprzem
y imbierem proporcyonalnie w rownosci, rozetrzey do

brze po grzance, poley mocną gorzałką albo Węgierską Wodką, y przez Serwete przyłoż na pępek, a bolesc, torsye etc. ustanie. — — — — — — — — Item.

Jelito wilcze ususzone a potym w Mozdzierzu stłuczone, albo miałko uwierciane, w piwie albo w winie wypij, wsypawszy ile na dobry noż na koniec nabrac go może. — — — — — — — — Item.

Wziąc Ziela Miętki y Ruty po rowney części przy grzawszy wycisnąc z tego sok, y letnio w trunku wypic. Item.

Gorzałki Anyszkowey nalac pułkieliszka, pieprzu wsypac Szczyptę, zmieszawszy wypic, na wiatr niewychodzic, wszelkie bolesci usmierzy. — — — — — Item.

Gorzałki z dryakwią zagrzac y iak plaster na żołądek przykładac, a potym chustą, lub Serwetą ciepłą okładac. — — — — — — — — Item.

Wziąc Arkusz Szarego papieru, umoczyc w gorzałce, pieprzem posypac, przyłoż na żołądek. — — — Item.

Imbieru Chinskiego, Wina piołunkowego, dryakwi albo Oleyku Kminkowego w Cukrze albo w wodzie zażyc, pewna pomoc. — — — — — — — Item.

Wołowe Łayno dla Meszczyzny, a dla Białeygłowie ~~z octem~~ krowie, z octem zmieszawszy przez chustę wycisnąwszy, wypic.

Na Utwierdzenie y posilenie słabego żołądka. Wziąc Korzenia Ziela Wężownik zwanego na wiosnę albo w Jesieni wykopanego, y w cieniu ususzonego na proszek utartego Łat, przyday rokowych oczek utartych puł łota, miry ćwierć Łota, zmieszay, daway po Skrupule może troche więcey, co poranek w kawie, lub w wodzie Cardibenedicti. — — — — — — — — Item.

Wziąc Ziela Cardibenedicti młodo w Maju zbieranego, y w cieniu ususzonego, pokray, bierz po Szczyptce, warz w garnuszku w wodzie, przyday skorek pomeranczowych suchych, przecedziwszy, pij co poranek, służy na

słaby żołądek, posiła, y broni od wiela chorob. — — — Hemy

Ziesc na czczo kilka jąderek brzeskwiniowych, albo Morelowych, białego chleba przytym zażyc, trawi przeszły pokarm a na przyszły sprawuie apetyt y posiła żołądek.

Na Czyszczenie żołądka. Miod dobry często, ale po trosze y to cienki, pijac, żołądek czysci.

Na Wilgoc Żołądka. Czosnku zażywanie wilgoc Żołądka suszy.

Na Robactwo w Żołądku. Czosnku zażywanie robactwo w Żołądku gubi.

Na zatwardzenie Żołądka, to iest gdy kto niema wolnego odchodu. Olejek Migdałowy pic z ciepłym piwem. — — — — — — — — — — — — Hemy

Jaja miękko uwarzone jadac. — — — — — Hemy

Rozynki małe jadac. — — — — — — — — Hemy

Maslankę pijac. — — — — — — — — — Hemy

Namoczyc w winie albo w gorzałce kilka łyżek srebra żywego, niech moknie przez cały miesiąc, po tym zley z zwierzchu, y według potrzeby zażyway tego likworu dla purgacyi. — — — — — — — — — Hemy

Wołową Żołcią z imbierem koło pępka smarowac. Hemy

Pijac więcey miarką iedną, niżeli się przedtym zwykło pijac. — — — — — — — — — — — Hemy

Po ziemi wilgotney bosemi nogami chodzic, a po tym w ciepłey wodzie nogi trzymac. Cetera vide Konstupacya etc:

Na zepsowanie Żołądka. Z piołunu kwiatu przy garsc nakruszyc y w pułgarca gorzałki włożyc, dac temu dzien y drugi moknąc, potym przez chustę piękną wycisnąc dobrze, znowu tyląż garsc drugą w tę gorzałkę kwiecia, to iest albo gozdzikow albo imbieru włoz, niechay moknie, im naydłużey tym lepiey, a gdy potrzeba potrosze napijaj się, uznasz pomoc.

Lekarstwo na Kaszel

214a

Wody Krynicżney Kwartę gotować, iak się zago=
tuie; wsypać jedną łyszkę Mąki żytney, y mię=
szać dobrze, aby się nie po grupiła. To pi=
iąc na czczo y na noc ciepło; może y w
Dzień zamiast innego napoiu; a zginie
Kaszel bądź y naywiększy.

Zołtaczka. Z rozmaitych przyczyn Zołtaczka bywa, rozmaicie tesz ią leczą. A naprzod: wziąc nasienia Nasturcyi cwierc Łota, korzenia Celidonij to iest jaskołczego ziela tylesz, Nasienia Orlikowego, korzenia kurkumy, Szafranu, każdego po jednym Skrupule, uczyn z tego wszystkiego proszek, zażyi po puł cwierci Łota w ciepłym winie na każdą noc. - Herz

Przepurgowawszy się albo na womity wziąwszy, wziąc Ziela Celidonij to iest Jaskołczego ochędożonego dwie garsci, jałowcu garsc iednę, utłuc to wraz, albo w donicy zwierc przyley wina trzy kwaterki, znowu wierc, y wycimi sok, tego soku zażyi codzien po puł kwaterki z rana y na noc iest doswiadczony. — — — — — — — — — — Herz

Wziąc wielką sztukę wapna niegaszonego, włoż do wanny pocącey, nakładz na wapno ziela dziewanny, wnidz do wanny, puszczay powoli urynę na wapno zielem nakryte, albo ieżeli bys nie mogł, miey pogotowiu przygotowaną własną nie cudzą, od pary idącey z wapna będziesz się pocił, wyszedszy z wanny poc się ieszcze w łoszku, okrywszy się dobrze. Osobliwy experyment. - Herz

Mydło w mleku warzone zażywac. — — — — — Herz

Wziąc korzenia pokrzywianego swieżego, posiekay, utłuc, sok wycisnij, wziąc tego soku kieliszek, przyday do niego Szafranu utartego trochę, zgrzyi, wypij na noc. - Herz

Szafran w wydrożałym jabłku w zarzewiu upieczonym, iedz iabłko, pomaga. — — — — — — — — Herz

Warz ziele jaskołcze w wodzie z korzeniem, wley do wanny, iak przestygnie kąp się z powtorzeniem, a wszedszy do kąpieli napij się soku z rzodkwi. — — — — Herz

Puszczay urynę przez trzy dni w naczynie miedziane, ktorą wylac potym do garka, wywarzyc do połowy, a potym wylac w bieżącą wodę. — — — — — — — Herz

Lina swieżo rozpłatanego iedni na żołądek, drudzy na podeszwy przywięzuią. — — — — — — — — Herz

Sok z Cybuli pieczoney wyciśniony z Szafranem pij. — Item

Z Naczynia złotego albo pozłocistego napoiu zażyway. — Item

Papuję ususz iak naylepiey, zetrzyi na proszek, day na raz w trunku ćwierć łota, iest doświadczony. — — — Item

Urynę puszczay na Swieże Łayno końskie, iest rzecz pewna. — — — — — — — — — — — Item

Proszek z glist ziemnych wypłokanych, ususzonych w cieniu, iest skuteczny w trunku na raz puł ćwierci łota zażyć. — — — — — — — — — — — Item

Kurcząt albo kokoszy Łayno białe, osobno zebrane, w cieniu ususzone, na proch utarte, puł dragmy w winie albo piwie zażywane, czyniąc to cztery, albo pięć razy po ranu, dziwney pomocy doznasz. — — — — — Item

Z żyły pod małym palcem w rękach nazwaney Salvatela krew upuścić. — — — — — — — — — — Item

Własną Swoię Urynę na czczo przez kilka dni pić, doznasz pomocy. — — — — — — — — — — Item

Dostać ptaszka gila, mieć go w klatce na stole, siedzieć blisko ptaka przy stole, a tak wszystkę żółtość ptaszek w Siebie wciągnie, że y zdechnie, możesz wziąć drugiego y trzeciego y więcey poki z ciebie wszystkiey żółtaczki nie wyciągną. — — — — — — — — — Item

Łayno własne w płatku zawiązać na dymie w kominie powiesić y ususzyć, toż zdo et tertio uczynić, powiadaią że per Simpatiam zpędza z człowieka żółtą chorobę. — — — — — — — — — — Item

Warzyć konopne nasienie, tak asz się popęka, potym ie wałkiem trochę rozetrzyi, y przez czysty płatek przecedź, pij po szklenicy rano, po obiedzie y wieczór. probatum.

Zwierz. Zwierz aby nie ukąsił. Vide Dzika bestya aby nie szkodziła.

Życie Życia przedłużonego lub krótkiego znaki. Naypierwszy od Samego Pana Boga przepisany: Obserwancya praw iego: Ut sis longaevus Super terram Exod: 20.

* Końskie lub Zniprzowe Swieże Łayno wziąwszy, wskorupie czystey, nie zatłuszczoney, na węglach zpalić na popiół, przesiać y w ciepłym piwie pić, doświadczone na żółtaczkę.

2do. Wiele ludzi długo żyią, gdy są pomiarkowani w napoiu y iedzy. Xiąże Mikołay pierwszy, Radziwił, same wodę piiąc, żył lat 100. a Syn iego wodę także piiąc, żył lat 117. Starowolski. 3tio. ktorym natura dała Sanguineam complexionem, dała tym samym nadzieię dłuższego życia, gdyż taka komplexya ma Arcydobrą mixturę gorąca y wilgoci. 4to. Służy dla życia sobie przyczynienia dyeta, y kiedy iedne zawsze w zażywaniu są potrawy, nie mieszaiąc, ani coraz zażywaiąc inszych, iako iest zdanie wszystkich prawie filozofow, osobliwie iednak excessus w trunkach, prolongacyi życia przeciwny bardzo, ile mieszanych. To prawda iednak że na potrawy grubsze y niestrawnieysze, mocnieyszych trzeba trunkow. Iako zaś pomiarkowana pomaga zdrowiu dyeta, tak tesz zbytne y ustawiczne posty, bardzo zdrowie wątlą, humidum radicale trawiąc w żołądku in defectu potraw, trawi człowieka że długo żyć niemoże. 5to. Skora na ciele ludzkim ieżeli iest twarda, znaczy wiek dłuższy. 6to. Włosy na głowie grube y ostre, obiecuią życie dłuższe. 7mo. Ciało całe ieżeli iest żył pełne. Osoby krępowate z szyią niezbyt długą ale pomierną, znaczą yż takowy człowiek długo pożyie, iako na tym racyocynuią fizycy. 8vo. Ci co się rodzą w Zimie osobliwie w Marcu, dobrey konstytucyi bywaią y długo żyią, iako y inne rzeczy w tym miesiącu zrodzone, albo uczynione konserwuią się. 9no. Kordyały rozumnie zażywane, kadzenie poranne przez usta y nos przyięte, pomoc daią Człowiekowi na dłuższy żywot według Medykow. 10mo. Saletra codziennie zażywana w potrawach, do soli iey przymieszawszy, część dziesiąta zdrowia długoletniego bywa okazyą. 11mo. Sen smaczny niczym alteruiącym nieprzerwany, y to pomiarkowany, bardzo

* * Konskie lub Zmyprzowe Owsze Jayno wziąwszy, wskorupie czy stoy, nie zatłuszczoney, na węglach zgalić na popiół, przesiać y w cieplym piwie pić, doświadczone na Żółtaczkę.

służy chcącym zyc długo. 12mo. ktorzy iuż do słuszney dopędzili Starosci, a ieszcze zgrzybiałych lat sobie zyczą, maią sobie iuż tylko leżec, odpoczywac, w cieple się konserwowac, często się przespac ale krotko, potrawkami posilac się Strawnemi. 13tio. Affekta y passye rozumnie utemperowane, siłę człowiekowi przynoszą na dłuższe zycie. 14to. Zbytne y ustawiczne wesołosci, krotofile wycięczaią w ludziach duchy y rozpraszaią, z czego y nagłe przypadaią Smierci. 15to. Pociechy spodziewane umacniaią siły. 16to. Smutek, zbytnie utrapienie, boiazn cięszka ukracaią zycia. 17mo. Gniew przytłumiony, zazdrosc, wstyd z iakiey ignominij, szkodliwe są długiemu zyciu. 18vo. Miłosc nieszczesna, ieżeli iest długa, y nieutemperowana zycia uymuie. Seneka Starzec temi trzema rzeczami Zycia sobie przedłużył: Dulcia amavi, Cruda evitavi, Calide me tenui, et sic consenui.

Na ostatek kto ma zębow wiele, a gęstych, twardych, całych niedziurawych, temperament krwisty, staturę srzedniego wzrostu, linie na dłoniach długie, głębokie y czerwone, wielkie barki nachylone, piersi szerokie y wielkie, ciało gęste, twarde gruntowne, kolor jasny, glancowny, nie rychły wzrost, uszy szerokie rozłozyste, powieki wielkie, wyższą część od pępka rowną z niższą pod pępkiem, może sobie tuszyc o długim zyciu, według Fizyognomikow.

Zyły. Na Zyły pokurczone. Wziąc korzenia Hebdowego świeżego opłokanego łotow 8, Sadła konskiego łotow 6, Oliwy cztery łoty, pokray korzenie, zwierc albo stłuc, zmieszay z oliwą y Sadłem, włoż do garczka polewanego, nakryj oblep ciastem, wstaw do pieca wypalonego na chleb, niech tam będzie, poki się chleb nieupiecze, wyimi przecedz, wycisnij, tym smaruy po naparzeniu. rzecz doswiadczona. — — — — — — — — — — Sterz.

Zdiąc skorkę z Węgorza świeżego. y obwin nią pokurczone palce, członki albo żyły, raz, drugi, y dziesiąty, choc y więcey razy. (Dla czego miec zawsze trzeba Węgorze świeże dla ustawicznego przykładania y obwiiania) a doznasz skutku, bo świeża skorka z Węgorza zdarta, ma tę cnotę że odwilża zaschłe żyły, y wilgoci im dodaie, tak że się pomału za czasem rozciągaią żyły y do swoiey przychodzą pory.

Na Żyły boleiące pod kolanami. Wziąc Dragantu, Terpetyny, Nowego wosku, Szewskiey smoły, smalcu Wieprzowego, barszczu, Siemienia Szaleiowego, korzenia liliowego, wierzchow pokrzywianych, to wszystko zmieszay, przydawszy oliwy, uczyn plastr, a przykładay.

Lekarstwo doswiadczone na Kaszel 213a

1. Oleyku Migdałowego łot ieden z Cukrem zmieszawszy, zażyć na raz.

2. Gorzałka zapalona z Cukrem, z Szafranem, y z Rodzenkami małemi.

3. Rutę w Piwie uwarzywszy przecedzić, masła włożyć, y pić ciepło.

4. Czosnek lub Cebulę w Mleku ugotować, y pić ciepło.

5. Żołtek od iaja zmieszany z Cukrem lodowatym ieść. doswiadczone

6. Huby na Starech Wierzbach rosnące warzyć, y tę wodę pić osłodziwszy. pewna

7. Wziąść Sztuczkę Mirry, włoż pod ięzyk, trzymay ustawicznie, doznasz Skutku

8. Kwiat Bzowy w mleku warzyć y pić na czczo y na Noc, ocukrowawszy, pewne ale temu kto nie ma gorączki

9. Miod Cienki nie tłusty po trosze na czczo piiąc, pomaga

10. Na kaszel przy Suchotach; Wziąść Korzenia Slazowego suchego lub świeżego, pokraiać drobno, y warzyć w wodzie: Odlawszy, pij rano na czczo, y na Noc. A gdy przydasz do tego Korzenia, Rodzenkow; ieszcze lepiey.

11. Kwiat Roży Slazowey ususzony, warząc, y piiąc; bardzo pomocny

12. Szantę białą warzyć z Rodzenkami przecedziwszy, pić na czczo rano, y na Noc.

Plastrowanie

Wziąść Papieru Lazurowego, miodem go nasmarować, Kminem polnym, y gozdzikami tłuczonemi posypać, y na Piersi przyłożyć: A podeszwy przytym u Nog nasmarować oliwą zmieszaną z gorzałką y Solą na Noc.

Przydatek o Ziołach, niektorych, iak rosną, y kiedy zbierane bydz maią.

Cardibenedicti Ziele powinno się zbierac w Maju, poki iest młode, y soku pełne, niekolące, suszyc go trzeba w Cieniu. Niektorzy moczą ie w gorzałce y piją ale iuż niema tey mocy, bo mu ią odeymuie y odmienia gorzałka. Ma bydz tedy warzone albo w proszku zażywane.

Czosnek Cnoty Czosnku są iuż opisane. komu zaś szkodzi tu się wyraża: Cholerycznym szkodzi, gorącym żołądkom pragnienie przynosi, wzrok ćmi, głowę rozdyma, płuca, nerki, wątrobę obraża, Matronom piersiami karmiącym szkodzi, zapalenie mozgu sprawuie.

Dębowe pączki. Pączki z Dębiny zbierac się powinny na Wiosnę, y w cieniu suszyc.

Kozłowy korzen. to iest Valeriana radix, na Wiosnę albo w Iesieni wykopac y w Cieniu ususzyc.

Kuklik. alias Cariophilata nie ten ktory w Sadach rosnie, ale ktory na gorach potrzebuie się na lekarstwo, ma listki okrągłe na podobienstwo kurzego Ziela, kopac się powinno w Maju oraz z zielem, y ususzych, y schowac od potrzeby.

Kurze Ziele. alias Pępawa, Tormentilla. rosnie na gorach, pagorkach, nad Wąwozami głębokiemi, miedzy krzewinami y na rowninach, na wielkich y obszernych miedzach, a pospolicie w brzozowych lesiech, w cieniu y chłodzie miedzy brzeziną bardzo się kocha, a dopiero w ten czas z ziemi wynika, gdy poczyna wino kwitnąc. korzenie tego Ziela bardzo potrzebne.

Łopianowy korzen. Na wiosnę nakopac tego korzenia ususzyc y schowac od potrzeby.

Makowe liscie y kwiat. Nazbierac makowego liscia młodego, ususz y schoway. toz samo uczyn y z kwiatem.

Ostrzyca. aliaś Aparino. Wszędzie tego Ziela łatwo dostac, ususzyc, y schowac od potrzeby.

Piwonij korzeń. Samca pod pełnią Miesiąca wykopac, y schowac.

Slazu korzeń. czy polnego, czy lesnego, czy ogrodowego, na wiosnę lub Jesien wykop, ususz y schoway. Liscie tak ze iego y nasienie w Lipcu, Sierpniu zbieray y schoway.

Wężownik. Ziele Wężownik zwane, rado roscie na łąkach cienistych y wilgotnych, roscie tesz na gorach y pastwiskach wilgotnych, kwitnie w Maju y Czerwcu. korzen ma wielki zatoczony nakształt węża. Liscie Wężownikowe za młodu zebrane, w cieniu ususzone y schowane od potrzeby wielkiey iest wagi. Korzen takze na wiosnę albo w Jesieni wykopany, w cieniu ususzony, y od potrzeby schowany, ma swoie zalecenie.

NB. Valeriana Radix ma listki podobne Jarzębinie pręt wysoki, kwiat na wiosnę biały, a w Jesieni Czerwonawy w srodku nakształt małego słonecznika — Korzeń Strzempiały pięknej woni — ususzony y w prostku zażywany na wsiekliznę bardzo pomocny etc.

REGESTR
Opisanych Defektow przez Alfabet ułożony

A

Alteracya.	Na Alteracyą ------ fol:	1.
Apetyt.	Na Naprawienie Apetytu. --	1.
	Na Naprawienie utraconeyo apetytu z pełności humorow.	1.
Apoplexia.	Na Apoplexią ------	1.
Aparino.	Aparino alias Ostrzyca co iest.	222.
Asthma.	Asthma Nocturnum co znaczy.	158.

B

Bąk.	Na ukąszenie od Bąka. -----	180.
Bestya dzika.	Bestya dzika aby nieszkodziła Vide Dzika bestya &c. -	24.
Białagłowa.	Na Defekta Białagłowy. Vide Niewiasta. ----	105.
Biegunka.	Na Biegunkę by y śmiertelna ---	2.
	et Vide. Dyssenteria. ---	24.
	Przestroga biegunkę maiącym. -	4.
Bielmo.	Na Bielmo na oczach. ------	116.
Błonka.	Na Błonkę gdy nią zaydzie oko. --	115.
Boki.	Na parcie w bokach. ------	5.
	Na kłocie w bokach. ------	5.
	Na boki bolejące. ------	5.

Bole.	Na bole suche w rękach y nogach. -	5.
	Na bole z defluxu pochodzące. - -	5.
	Na bol wewnętrzny. - - - - -	5.
Bolączka.	Na bolączkę - - - - - - -	6.
Brodawki.	Na brodawki. - - - - - - -	6.
	Na brodawki na twarzy będące -	6.
	Na brodawki na mieyscu taiemnym	7.
	Na brodawki na języku będące.	7.
Bubones.	Na Bubones. Vide Dymnice.	24.
Bydła.	Na wściekliznę bydłu. Vide wścieklizna. - - -	201.

C

Causus.	Causus iest to gorączka ustawiczna.	47.
Chłodne.	Na każde zapalenie chłodne. - -	7.
Cholera.	Na Cholerę - - - - - - -	8.
Choroba.	Na Chorobę dworską. - - -	8.
	Prezerwatywa od choroby łożney	9
	Na łożną chorobę. - - - -	9
	Na wielką chorobę - - - -	10.
	Na wszelkie inne choroby -	13.
	Na Miesięczną chorobę zatrzymaną. - - -	105.
Chory.	Choremu potrawy służące y szkodzące: opisuią się. -	13.
	Chory gdy sypiać nie może.	13.
	Chory czy powstanie z choroby czy nie; tabella. - -	14.

		folio
	Chory czy pewny zycia czy nie poznawac.	15.
Chrząstka.	Na zgubienie Chrząsteczki w kącie oka. Vide Oczy.	113
Ciało.	Na Swierzbienie Ciała.	17 et 171.
	Na Zgniełe lub zmartwiałe ciało.	18
Ciernie.	Na wywabienie Ciernia z rany.	150.
Cięszkość.	Na Cięszkość w piersiach. Vide Duszność	22.
Ciężarna Niewiasta.	Niewiastom Ciężarnym czy może krew puscic.	106.
	Niewiastom Ciężarnym co szkodzi.	106.
Czary.	Gdy kto z Czarow głupieie.	19
Cuchnienie.	Na Cuchnienie z ust.	18.
	Na Cuchnienie z nosa.	19.
Członki.	Na schnięcie iakiego członka.	18
	Na słabe albo złomane członki.	18.
	Na zdrętwienie iakiego członka.	18
	Na odmrozenie lub odziębienie iakiego członka. Vide Odziębienie	118.
Człowiek.	Na Wscieklizne dla Człowieka. Vide Wscieklizna.	201.
Czosnek.	Czosnek komu szkodzi.	221.
	et Vide. w Zabawie.	81.
Czyszczenie.	Na Czyszczenie po porodzeniu.	112.

D.

Darcie.	Na Darcie y bol w Jelitach. Vide Wnętrznosci czyli Wnętrze.	198.
Dębina.	Dębowe pączki kiedy zbierac y iak suszyc.	221.

Disuria. Disuria co iest. Vide Uryna. — — 180.

Dni. Dni Egipcyackie aliaś Nieszczęśliwe Szkodliwe w każdym Miesiącu opisuią się. — — — — — 19.

Dni krytyczne do krwi puszczania opisuią się. — — — — 22.

Drzazga. Na wywabienie z rany drzazgi. — 150.

Drzenie aliaś trzęsienie. Na drzenie lub trzęsienie rąk. Vide. Ręce. 151.

Na drzenie Serca. Vide. Serce. 158.

Duszność. Na Duszność w piersiach. — — — 22.

Dworska Choroba. Vide Choroba Dworska 8.

Dychawica. Na Dychawicę. — — — — 23.

Dymnica. Na Dymnicę. — — — — — 24.

Dyssenterya. Na Dyssenteryą. — — — 24.

et Vide: Biegunka. — — 2.

Dziąsła. Na boleiące dziąsła. — — — 24.

Na gnijące dziąsła. — — — — 24.

Na opuchłe dziąsła. — — — — 24.

Dzieci. Dzieci rodzące się w dni Egipcyackie, czy złemu czy dobremu podpadać będą. — — — — 19.

Na przełamanie dzieci — — — 142.

Dziwe Mięso. Dziwe Mięso w ranie strawić 24

Dziury. Na dziury w goleniach u nogy rany. — — — — — 104.

Dzwonienie. Na dzwonienie w uszach. Vide: Uszy. — — — 188.

		folio.
	E	
Egipcyackie dni.	Egipcyackie dni alias Nieszczęsliwe ktore w Miesiącu. Vide, Dni Egipcyackie.	19
Ephemega.	Ephemega. iest Gorączka nayłaskawsza.	47.
	F	
Febra.	Roznosc feber opisuie się.	25.
	Na febrę Codzienną, Trzeciaczkę, kwartaczkę.	25.
	Febris maligna. iest to gorączka.	48
	Febris petochialis. iest to gorączka.	48.
x Fetor.	Na fetor z ust. Vide Cuchnienie z ust.	18.
	Na fetor z nosa. Vide Cuchnienie z nosa	19
Fistuła.	Na fistułę	30.
Flegma.	Na flegmę z krwią odchodzącą przy kaszlu. Vide Kaszel z krwią.	72
	Item. Vide Plucie ch:	83.
x Flus.	Na flus.	31.
	G.	
Gadzina.	Gadzina jadowita zeby nieukąsiła	31.
Gangrena.	Na Gangrene.	31.
Garbatosc.	Na Garbatosc.	36.
Gardło.	Na Descens gardłowy.	32.
	Na Inflammacyą gardła.	33.

		folio.
	Na affekcye gardła.	33.
	Na zapalenie proste w gardle.	33
	Na Slinogorz aliai Wielkie zapalenie w gardle.	34
	Kość w gardle gdy uwięznie	36.
Glisty.	Na Glisty.	36.
	Na Glisty Serdeczne.	38.
	Na Glisty Miesięczne.	38.
	Na Glisty w Jelitach	39.
Głowa.	Głowy bolenia roznosc.	39
	Głowy bol z kąd pochodzi, poznanie	39
	Na bol głowy z kądkolwiek pochodzący.	40.
	Na częsty bol głowy.	42.
	Na bol głowy z rozpaleniem.	44.
	Na bol głowy w gorączce.	44.
	Na bol głowy od Swędu, lub pieca rozpalonego, lub Węgli będących na izbie.	44.
	Et vide. Swąd.	170.
	Na bol głowy z pełnosci żołądka.	44.
	Na bol głowy po purgansach.	44.
	Na bol głowy z upuszczenia krwi.	44.
	Na bol głowy z uderzenia lub spadnienia.	45
	Na bol głowy z zbytniey fermentacyi w żołądku.	45.
	Na bol głowy z pijanstwa.	45.
	Na bol głowy z pełnosci krwi	45.
	Na bol głowy z ostrosci krwi.	45.
	Na bol głowy w tyle.	45.

		folio.
	Na Zawrot głowy.	42.
	Na Szum y Łupanie w głowie.	43.
	Na Strzykanie w głowie.	43.
	Na krostowatą głowę et vide krosty.	45.
Głuchota.	Na Głuchotę	46.
	Et vide: Słuch.	162.
Głupienie.	Na głupienie z Czarow. vide: Czary.	19.
Gnidy.	Na Gnidy.	47.
Golenie.	Na rany albo dziury w goleniach u nog.	104.
Gorączka.	Gorączka co iest.	47.
	Gorączki roznosc y znaki.	47.
	Gorączkę maiącym przestroga.	49.
	Na Gorączkę z iakieykolwiek przyczyny pochodzącą.	49.
	et vide: Pragnienie.	141.
	Gorączki wewnętrzney alias Hektyki roznosc y znaki.	52.
	Na gorączkę wewnętrzną alias Hektykę	53.
	Na gorączkę Phrenesis zwaną.	55.
	Et vide: Szalenstwo.	172.
	Item. vide: Wscieklizna. Mania.	201.
	Na gorączkę Morową.	96. 55.
	Na gorączkę dla dzieci.	55.
Gozdziec.	Na gozdziec.	56.
Gruczały.	Na gruczały na Szyi.	56.
Gryzenie.	Na gryzenie w Żołądku. vide Żołądek	213.
Gust.	Na przywrocenie gustu utraconego. vide Smak.	162.
Guzy.	Na guzy na Szyi.	56.
	Na guzy wrzodowe twarde.	56.

		folio.
	Na guzy hemoroidowe w Siedzeniu bolące. vide: Hemoroidy	57
	Na rozpędzenie guzow w podagrze vide. Podagra. — — —	134.
	Na guziki na podeszwach y u rąk na palcach. — — — —	56.

H

Hektyka.	Hektyka iest Ustawiczna gorączka.	48.
	Hektyki roznosc y znaki. — — — —	52.
	Na Hektykę — — — — — — —	53.
Hemoroidy.	Na Hemoroidowe bole. — —	57.
	Na hemoroidowe guzy w Siedzeniu bolące. — — — — —	57.
	Na otworzenie hemoroidow. —	57.
	Na zbytne płynienie hemoroidow	58.
Hipokondrya.	Na Hipokondryą — — — —	56.
Hiragra.	Na Hiragrę — — — — — — —	7.

J

Jelita.	Na glisty w Jelitach. vide Glisty. — —	39.
	Na darcie y bol w Jelitach. vide. Wnętrznosci czyli Wnętrze. — — —	198.
	Na zranione Jelita. vide: Wnętrznosci	198.
	Jelitow wypadnienie na stolcu. vide; Kiszki. — — — — — —	74.
	Jelitow czyszczenie. Vide. Wnętrznosci.	197.
Język.	Na Język zarazony paralizem. — — —	59.
	et vide; Paraliz. — — —	124.
	Na puchnienie języka. — — — —	59.
	Na popadanie języka, Suchosc, czernia Tosc w gorączkach. — — — —	59.

		folio.
	Na Zabę pod językiem.	60.
	Item: vide Zaba.	203.
	Na Spadnienie języczka, nabrzmiałosc y zapalenie się.	60.
Incubus.	Incubus co iest. vide: Sen.	158.
Inflammacya.	Na Inflammacyą. vide: Gardło.	33.
Ischuria.	Ischuria co iest. vide: Uryna.	180.
Junktury.	Na bol w junkturach. vide. Stawy.	164.

K.

Kaduk.	Na Kaduk. vide: Choroba wielka.	10.
Kałkuł.	Na Kałkuł.	61.
Kamien.	Rodzenia się kamienia przyczyna.	61.
	Znaki kamienia.	61.
	Na Kamien.	62.
Kancer.	Na kancer.	67.
	et vide Rak.	147.
Karbunkuł.	Na Karbunkuł. vide krosty.	91.
Kardibenedicti.	Kardibenedicti Ziele kiedy zbierac y iak suszyc.	221.
Kariofilata.	Kariofilata co iest, y kiedy zbierac. vide kuklik.	221.
Kaszel.	Kaszel co iest, y roznosc iego.	68.
	Przyczyny kaszlu.	69.
	Na kaszel z iakieykolwiek przyczyny.	69.
	Na kaszel z oziębienia.	71.
	Na kaszel przy Suchotach.	72.
	Na kaszel zastarzały.	72.
	Na kaszel z flegmą krwistą	72.
	et vide krew.	83.
	Na kaszel dla Starych.	72.

		folio
katar.	Na katar - - - - - - - - - -	43.
	Na katar w piersiach, gdy flegma odchodzic nie może. - - - - -	44.
	Na katar nos zawalniący. - - - - -	44.
	Na katar w głowie. - - - - - -	44.
kapiel.	Kąpiel po połogu z czego zrobić. - -	112.
kichanie.	Kichanie zbytne usmierzyc. - -	44
kiszki. alias jelita.	Na wypadnienie kiszki na stolcu. - - - - - - - -	44.
	Na nabrzmiałość wypadłey kiszki	45.
	Na wyiscie kiszki z wilgotności	45.
	Na wyiscie kiszki z zapalenia zimnego. - - - - -	45.
	Na wyiscie kiszki z matey przyczyny. - - - - -	45.
klimakteryk.	Rok klimakteryczny nie tylko na ludzi ale y na drzewa przypadaiący, opisuie się.	45.
krytyk.	vide Dni krytyczne do kwapuszczania. - - - - - - -	22.
kłocie.	Na kłocie w piersiach. vide Piersi.	124.
kolana.	Na bolące kolana. - - - - -	49.
	Na bolące kolana od stania, chodzenia lub z defluxu.	95.
kolki.	Na kolki. - - - - - - - - -	77.
	Na kolki gwałtowne - - - - -	78.
	Na kolki z flegmy pochodzące -	78.
	Na kolki z choleryi pochodzące -	78.
	Na kolki z wiatrow pochodzące.	78.

		folio
Kołtun.	Kołtunow dwoiaki iest rodzay. —	79
	Na wyprowadzenie kołtuna. — —	80.
	Na prętkie wywinie się kołtuna. —	81.
	Na kołtun gdy się iuż na wierzch wyda do włosow. — — —	81.
Koń.	Na wściekliznę koniowi. vide Wscieklizna. — — — — —	201.
Konstupacya.	Na konstupacyą. — — —	81.
	et vide Operacye. — — — —	120.
	Item vide. Stolce. — — — —	165
	et — — — —	170.
	Item vide Zatwardzenie — —	203.
Kość.	Na uwięznienie kości w gardle. vide Gardła affekcye. — — — —	36.
Kozłowy korzen (alias Valeriana radix.)	kiedy go kopać y iak suszyć. — —	221.
Krew.	Na rozrzedzenie krwi siadłey wewnątrz z uderzenia lub z rany etc: — — —	82.
	Na zbytne płynienie krwi z ust. — —	84.
	Na cieczenie krwi z nosa. — — — —	84.
	Na zastanowienie krwi płynącey z żyły otwartey, lub z rany. etc: — —	85.
	Na zbyteczne płynienie krwi po porodzeniu. — — — — —	111.
	Krew kiedy, y komu puscić się może Obserwacya. — — — —	87.
	Niewiastom Ciężarnym czy krew puscić może. — — —	106.
	Na plucie krwią. — — — — —	83.
	Item vide. Kaszel. — — — —	72.

folio.

Po krwi puszczeniu czy się zaraz spać godzi, czy nie. — 89.
Z krwi upuszczoney Obserwacya zdro wia lub defektow — 89.

Krosty. Na krosty. — 91.
Na krosty czarne y jadowite — 92.
Na krosteczki w oczach. — 93.
Na krosty pokazuiące się na twarzy — 93.
Na krosty na głowie. — 95.
Item vide. Parchy — 125.
Item vide. Struppy — 165.

Krzyże. Na bole w krzyżach. — 93.

Kuklik. Kuklik /alias Cariofilata/ kiedy go kopać 221.

Kurcz. Na kurcz — 94.

Kurze ziele. Kurze ziele iak, gdzie rosnie y kiedy wynika. — 221.

L

Letarg. Na Letarg. — 95.

Liszay. Na Liszay — 96.

Łono. Na bolesie łona z przegu. — 96.

Łopatki. Na bolenie łopatek — 96.

Łopianowy korzen. Łopianowy korzen kiedy kopać. — 222.

Łozna choroba. Od łoznej choroby przerzuconya. vide Choroba. 9
Na łozną chorobę. vide Choroba. 9

		folia
Łożysko.	Na wypędzenie Łożyska alias Miejsca po porodzeniu. — —	112.
Lues Venerea.	Vide Choroba dworska.	8.
Łupanie.	Na Łupanie w głowie. — — —	43.
Łysina.	Włosy aby porastały na Łysinie.	96.
	Item vide Włosy. — — — —	197.
Łzy.	Na płynienie łez z oczu. vide Oczy.	113.

M

Macica.	Na Maciczne defekta. — — — —	102
Mak.	Jakie makowe liście y kwiat zbierać.	222.
Makuchy.	Na Makuchy w oczach. vide Krosty	93
	Na Makuchy Czerwone w oku vide Oczy. — — —	113
Maligna.	Na Maligne — — — — — —	96.
Małżeństwo.	Żeby w zgodzie Małżeństwo żyło. — — — — —	102.
Mania.	Mania z kąd pochodzi. — —	96.
	Manij znaki. — — — — — —	97.
	Na Manią. — — — — — —	97.
	Item vide Gorączka Phrenetis	55.
	Szaleństwo. — —	172.
	Wściekliznа. — —	201.
Małtosc.	Na Małtosci. — — — — —	97.

Folio

Melancholia. Znaki Melancholij. - - - 99
Na Melancholia - - - - - 101.
Membrany czyli Muszkuły. Na Zapa
lenie Membranow czyli Muszku
łow. vide Pleura. - - - 129.
Miesięczna choroba. Na zatrzyma
nie Miesięczney choroby. vide Nie
wiasta. - - - - - - - - 105.
Morbus Gallicus, Neapolitanus, Hispani
cus, Indicus, Syphilis. vide Cho
roba dworska. - - - - - - 8.
Morbus Hungaricus, Castrensis,
Militaris. vide Gorączka woyna 48.
Morowa gorączka. Na gorączkę Moro
wą. - - - - - - - 55.
Morzyska. Na Morzyska. - - - - - 101.
Mosna. Na Mosna opuchłe. - - - 101.
Muchy. Na ukąszenie od jadowitey
Muchy. vide. Ukąszenie. 180.

N

Nerki. Na zapalenie y exulceracye Nerek. 102.
Niedźwiadek. Na ukąszenie od Niedźwiadka
vide Ukąszenie. - - 180.
Niepłodność Niewiasty. Na Niepłodność przez
nieutrzymanie Nasienia ludzkiego - 105.

		folio.
Niewiasta.	Na defekta Niewiasty, przed, przy. y po porodzeniu.	105.
	Niewiastom Ciężarnym czy krew puszcza	106.
	Niewiastom Ciężarnym co szkodzi.	106.
	Niewiasty aby nadobne dziatki rodziły	106.
Nogi.	Na bolenie nog z rożnych przyczyn.	102.
	Na puchnienie nog	103
	Na schnienie nog	104
	Na Nogi popadane.	104
	Na Nogi Tupieżami osypane.	104
	Na rany y dziury w goleniach u nog.	104
	Na nogi wrzodowate.	104.
	Ból palcy u nog co znaczy.	105.
	Na bolenie nog z chodzenia, trudu.	103.
	Nogi aby niebolały z chodzenia y tanczenia.	103
	Nogi żeby zimie nie zdrętwiały.	105.
Nos.	Na cuchnienie z nosa. vide Cuchnienie	19.
	Na cieczenie krwi z nosa vide Krew	84.

O

Oberwanie.	Na Oberwanie.	112.
	Item vide. Spadnienie	163.
	Stłuczenie	164.
Obstrukcya.	Na Obstrukcya. vide Konstypacya	81.
	Gnienie	120.
	Zatwardzenie	208.
	Stolce.	165.
	et.	170.

		fol.
Oczy.	Na makuły y krasteczki w oczach. vide Krosty	93.
	Na zgubienie chrząsteczki z Kapie oka.	113.
	Na Czerwone makuły w oku.	113.
	Na płynienie łez z oczu.	113.
	Na zapalenie oczu.	114.
	Na Zaćmienie oczu.	115.
	et.	117.
	Na zajście błonka oka.	115.
	Na bielmo na oczach.	116.
	Na lepiące się oczy.	116.
	Na Oczy podbite.	116.
	Na bolejące oczy.	117.
	Na wszelkie defekta y affekcye oczu.	118.
Odmrożenie lub Odrzębienie.	Na Odmrożenie lub odrzębienie członka iakiego	118.
Ogień piekielny.	Na Ogień piekielny. vide Gangren	31.
Opalenie.	Na Opalenie się	119
Oparzenie	Na Oparzenie się	120.
Operacye.	Na Operacye rożne.	120.
	Item vide. Kontrupacya.	81.
	Zatwardzenie.	203.
	Stolce.	165.
	et.	170.
	Na utamowanie zbytecznych operacyi po lekarstwie.	121.
Ospa.	Na Ospę	121.
	Po Ospie zeby blizny nieoszpeciły ciała	122.
Ossy.	Na Ukąszenie od Ossy. vide Ukąszenie	180.
Ostrzyca alias Apatino	co iest.	122.

P.

P.

folio.

Pająk. – Na ukąszenie od pająka. vide Ukąszenie. – – 180.

Palce. – Na guziki na palcach u rąk. vide Guziki. – – – 56

Palcy ból u nog, co znaczy. – – – 105

Na wyprostowanie palcy skurczonych 122.

Palpitacya. – Na palpitacyą Serca. vide Serce. 158.

Pamięć. – Pamięć stracona co znaczy. – – – – 122.

Paraliż. – Na paraliż. – – – – – – – – 122.

Na język zarażony paralizem. – – 124.

Item vide. Język. – – – 59.

Parchy. Na parchy. – – – – – – – – – 125.

Item vide Strupy. – – – 165.

Głowy golenie – – 45.

Na parchy dla psow. – – – – 128

Pępawa. Pępawa co iest. – – – – – – – 221.

Peripneumonia. Peripneumonia co iest y co za znaki. – – – 126.

Pestilentia. Pestilentia co iest. vide Gorączka. 49.

Phrenesis. – Phrenesis co iest. vide. Gorączka. 55.

Item vide. Mania. – – – 96.

Szaleństwo. – – 172.

Wściekłizna. – – 201.

Phtysis. – Phtysis co iest. vide Suchoty. – – – 165.

Piegi. – Na piegi. – – – – – – – – – 127.

Item vide Liszay. – – – – 96.

Piersi. – Na duznosc y ciężkosc w piersiach. vide Duznosc. – – 22.

		folio.
	Na kłocie w piersiach.	127.
	Na bole w piersiach.	127.
Pies.	Pies zeby na Człowieka nieszczekał.	128.
	Pies zeby przed Człowiekiem uciekał.	128.
	Pies zeby Człowieka nie ukąsił.	128.
	Pies zeby się nie wsciekł.	128.
	Na parchy psom.	128.
	Psa wsciekłego znaki.	129
	Na wsciekliznę psom. vide Wscieklizna	201.
	Na ukąszenie od psa wsciekłego. vide Ukąszenie	177.
	Na ukąszenie od psa niewsciekłego vide Ukąszenie.	177.
Pijanstwo.	Pijakom na obrzydzenie trunkow.	129.
	Pijacy piiąc zeby się iednak nieupili.	129.
Piwonia.	Piwonij korzen kiedy kopac.	222.
Pleura.	Pleura co iest y co za znaki.	129.
Plucie.	Na zbyteczne plucie.	131.
	Na plucie z krwią. Vide Kaszel.	72.
	Item vide Krew.	83.
Płod.	Na niedonoszenie płodu. vide Niewiasta.	111.
	Na wypędzenie niezywego płodu. vide Niewiasta.	111.
	Na bronienie poronienia płodu. vide Niewiasta.	111.
Płuca.	Na Zapalenie płuc.	126.
	Na chędozenie zamulonych płuc.	131.
Podagra.	Na podagrę	131.
	Na rozpędzenie guzow w podagrze.	134.
Podeszwy.	Na guziki na podeszwach. vide Guziki	56.

		folio
Pokarm.	Na rozrzedzenie pokarmu w piersiach. vide Niewiasta.	107.
	Na pomnożenie straconego lub umniejszonego pokarmu w piersiach. vide Niewiasta.	107.
	Na umniejszenie zbytecznego pokarmu. vide Niewiasta.	108.
	Na utracenie pokarmu, to iest zeby utracic pokarm. vide Niewiasta.	108.
Połog.	Po połogu kąpiel z czego zrobic. vide Niewiasta.	112.
Połomanie.	Na połomanie	134.
Popadanie.	Na popadanie języka. vide Język.	59
Porodzenie.	Na prędkie y lekkie porodzenie vide. Niewiasta.	109.
	Na zbyteczne płynienie krwi po porodzeniu. vide Niewiasta.	111.
	Na wypadzenie języka po porodzeniu. vide Niewiasta.	112.
	Na Czyszczenie po porodzeniu vide. Niewiasta.	112.
Postrzał.	Na postrzał.	134.
Potłuczenie.	Na potłuczenie	134.
Potrawa.	Potrawy choremu które służą które szkodzą. vide Chory.	13
Poty.	Na poty.	134.
Powieki.	Na nabrzmiałość, Czerwoność y wywrócenie powiek.	135
Powietrze.	Powietrza zarażonego znaki.	135
	Preżerwatywa od powietrza morowego.	135.

folio.

W Mieyscach zarazonych powietrzem co zachowac. — — — — 137.
Powietrza gdy kto zachoruie lekarstwo. 139.
Gdy kto powietrzem zarazony umrze co czynic. — — 141.

Pragnienie. — Na pragnienie — — — — 141.
Item vide w Gorączkach napoie 49.
Przełamanie. — Na przełamanie dzieci. — — 142.
Pszczoły. — Na ukąszenie od pszczoły. vide Ukąszenie. — — 180.
Ptyalismus. — Ptyalismus co znaczy. — — — 131.
Puchlina. — Puchliny rożnosc y znaki. — — 142
Na puchlinę. — — — — — — — 143.
Na puchlinę wnętrzną — — — 145.
Na puchnienie języka. vide Język 59.
Na puchnienie nog. vide Nogi. 103.
Na puchnienie rąk. vide Ręce. 151.
Puls. — Informacya o pulsach. — — — — 145.
Purgans. Na purgans. vide Operacye. 120
Item vide. Konstypacya. 81.
Zatwardzenie 203.
Stolce. — — — 165.
et — — — 170.

R

Rak. — Na Rak. — — — — — — — — — — — 147.
Item vide Kancer. — — — 64.
Rana. — Na rany — — — — — — — — — 148.
Na rany wrzodowate lub fluxowata. 148.

		folio
	Na rany w ustach. - - - - - - -	150.
	Item vide Wrzody - - - -	200.
	Na rany na goleniach u nog. vide Nogi. - - -	104.
	Na wywabienie Szkła, ciernia etc. z rany. - - - - - -	150.
	Na wyprowadzenie włosow z rany.	151.
	Na wytrawienie dziwego miesa w ranie. vide Dziwe mieso. ~~ranie~~ -	24.
Ręce. -	Na bol y puchnienie rąk. - - -	151.
	Na Schnienie rąk. - - - - - -	151.
	Na drzenie czyli trzęsienie rąk - -	151.
	Ręce zeby zimie nie zziębły - - -	151.
Robaki. -	Na Robaki w uchu. vide Uszy -	190.
	Na Robaki w Żołądku. vide Żołądek	215.
Rok. -	Rok Klimakteryczny ktory. vide Klimakteryk. - -	75.
Ropa. -	Na ropę ciekącą z ucha. vide Uszy.	190.
Roza. -	Na rozą - - - - - - - - -	151.
	Na rozą na twarzy, głowie, lub szyi.	153.
	Na rozą popryszczoną. - - -	153.
	Na rozą exulcerowaną - - - -	153.
Ruptura. -	Na Rupturę. - - - - - -	153.
	Na Rupturę pępka. - - -	154.

S

Schnięcie. -	Na Schnięcie członka iakiego vide Członki. - - -	18.

		folio
	Na Schnięcie rąk. vide Ręce.	151.
Scyatyka.	Na Scyatykę.	154.
	Item vide Krzyżow bol.	93.
Sen.	Na Sen dobry, alias niespanie w spanie obrocić.	156.
	Na Sen głęboki. vide Letarg.	95.
	Na Sen inszy głęboki vide. Asthma nocturn.	158.
	Na odzwyczaienie ~~spa~~chodzenia we Snie	158.
	Chory gdy Sypiac nie może. vide Chory.	13.
	Sen odebrac komu przez psotę.	158.
Serce.	Na affekcye Serca.	158.
	Na drzenie Serca.	158.
Sierszenie.	Na ukąszenie od Sierszenia. vide Ukąszenie	180.
Skurczenie.	Na wyprostowanie skurczonych palcy. vide Palce.	122.
Skwinancya.	Na Skwinancyą.	160.
Slaz.	Slazu korzen kiedy kopac, y liscie kiedy zbierac.	222.
Sledziona.	Na affekcye Sledziony.	160.
Slinogorz.	Na Slinogorz. vide. Gardła affekcye.	34.
Słuch.	Na przywrocenie słuchu.	162.
	Item vide Głuchota	46.
Smak.	Na przywrocenie utraconego smaku.	162.
Spadnienie.	Na spadnienie z wysoka.	163.
	Item vide. Oberwanie.	112.
	Stłuczenie	164.
Sparzelizna.	Na Sparzeliznę. vide Oparzenie.	120.

	folio
Stawy. – Na bol w stawach aliai junktur. – – –	164.
Stłuczenie. Na Stłuczenie się – – – – – –	164.
Item vide Oberwanie – – –	112.
Spadnienie. – – –	163.
Stolce. – – Stolce ażeby były – – – – – –	165.
et: – – – – – –	170.
Item vide: Konstupacya. – –	81.
Operacye – – –	120.
Zatwardzenie. – –	203.
Na zatamowanie Stolcow zbyte cznych po lekarstwie. vide Operacye. – – –	121.
Stranguria. Stranguria co iest. vide Uryna.	180.
Strupy. – Na Strupy – – – – – –	165.
Item vide Krosty. – –	91.
Parchy. – –	125.
Strzykanie. – Na Strzykanie w głowie. vide Głowy bolenie. – –	43.
Suchoty. – Na Suchoty. – – – – – –	165.
Znaki Suchot. iakie. – – – – –	165.
Na Suchoty dzieciom. – – – –	170.
Sudor Anglicus. co iest. vide Gorączka – –	48.
Sukcessa. Sukcessu Konjektura. vide Chory. –	14.
Swąd. – Na bol głowy od Swędu. – – – –	170.
Item vide Głowy bolenie. – –	44.
Swierzbienie Ciała. Na Swierzbiączkę – –	170.
Na zarażenie się Swierzbiączką od drugiego. –	171.
Na Swierzbienie Ciała. – – – –	171.
Item vide Ciało. – – – –	17.

	folio
Synocha Simplex co iest; vide Gorączka. -	47.
Synochus putrida co iest. vide Gorączka -	47.
Szalenstwo. - Szalenstwa znaki iakie. - -	172.
Na Szalenstwo. - - - - - -	172.
Item vide: Mania. - - - -	96.
Gorączka Phrenesis	55.
Wscieklizna - -	201.
Szczkawka. Na Szczkawkę - - - - - -	174.
Szkło. - Na wywabienie szkła z rany. vide Rana. - -	150.
Szkorbut. - Szkorbutu znaki iakie. - - -	174.
Na Szkorbut. - - - - - -	174.
Szum. - Na Szum w głowie vide Głowy bol:	43.
Na Szum w Uszach. vide Uszy. -	188.

T

Tormentilla. gdzie y kiedy rosnie. - - -	221.
Torsye. - Na torsye w Żołądku. vide Żołądek.	213.
Trąd: - Na trędy. - - - - - - - -	176.
Trucizna. - Trucizna żeby nieszkodziła. - -	176.
Na Zachwycenie iuż trucizny. - -	176.
Trunek. Na obrzydzenie trunkow pijakom. vide: Pijanstwo. - -	129.
Trzmiel. - Na ukąszenie od trzmiela. vide: Ukąszenie. - -	180.
Twarz. Na pokazuiące się krosty na twarzy vide: krosty. -	93.

		folio
	Na Czyszczenie twarzy. — —	176.
	Na Węgry na twarzy. vide: Węgry	194.

U

Udy. —	Na bolenie Udow. — — — — — —	176.
Ukąszenie.	Prezerwatywa od ukąszenia od jadowitey gadziny. — — —	177.
	et. — — — — — —	180.
	Na Ukąszenie od psa wściekłego. lub wilka. — — — —	177.
	Na ukąszenie od psa niewściekłego.	177.
	Na ukąszenie od jadowitego zwierza.	178.
	Na ukąszenie od Żmij, Węża etc: —	178.
	Na ukąszenie od Osy, pszczoły etc: —	180.
	Na ukąszenie od Muchy jadowitey.	180.
	Na ukąszenie jadowitego od pająka	180.
Upławy. —	Na Upławy. vide: Niewiasta. — —	111.
Uraz. —	Na Uraz. vide: Oberwanie. — —	112.
	Item vide Spadnienie —	163.
	Stłuczenie — —	164.
Uryna.	Z roznego odchodzenia Uryny, rozna denominacya. — —	180.
	Na odchodzenie Uryny z trudnością y bolem. — — — —	181
	Na ten sam defekt dla dzieci. — —	182
	Na odchodzenie Uryny z trudnością z przyczyny gorącey krwi. —	182
	Na odchodzenie Uryny z trudnością z przyczyny wiatrow. —	182.

		folio
	Na zatrzymanie zbytnie odchodzącey Uryny.	182
	Na krwawą Urynę.	183.
	Na zatrzymanie odchodzącey Uryny we śnie.	183
	Z Uryny wpuszczoney znaki Smierci etc:	184.
Usta.	Na Cuchnienie z ust. vide Cuchnienie.	18.
	Na rany w ustach. vide Rana	150.
	Na wrzody w ustach. vide Wrzody.	200.
Uszy.	Na Szum y dzwonienie w Uszach.	188.
	Na bol w Uszach.	189.
	Na cieczenie z ucha.	190.
	Na robaki w uszach.	190.
	Na cieczenie ropy z ucha.	190.
	Na wyprowadzenie grochu, lub kostki gdy w ucho wpadnie.	190.
	Na wrzody za Uszami. vide Wrzody.	200.
Utrząsnienie.	Na Utrząsnienie vide: Oberwanie	112.
	Item vide Spadnienie.	163.
	Stłuczenie.	164.
Utwierdzenie.	Na utwierdzenie słabego Żołądka. vide: Żołądek.	214.

W

Waleriana radix	kiedy bydź ma kopany.	221.
Wargi.	Na Wargi popadane.	191.
Wątroba.	Na affekcye Wątroby.	191
	Na gorącość Wątroby	191.
	Znaki gorącości Wątroby.	192.
	Na Oziębienie Wątroby.	193.
	Znaki zimney Wątroby	193.

		folio
	Znaki wilgotney Wątroby.	193.
	Znaki Suchey Wątroby	193.
	Na Zatwardzenie Wątroby.	193
Wąż	Wąż lub inna gadzina aby nieukąsiła, vide Gadzina	31.
	Item vide Ukąszenie.	177.
	et	180.
	Na ukąszenie od Węża lub inney gadziny. vide Ukąszenie.	178.
Wenera.	Na ugaszenie Wenerycznych zapałow.	194.
Węch.	Na powrocenie utraconego Węchu	194
Węgry.	Na Węgry na twarzy.	194
Wężownik Ziele.	kiedy zbierac, y korzen kopac	222
Wiatry.	Na wypędzenie Wiatrow.	194.
Wilk.	Na ukąszenie od Wilka. vide Ukąszenie	177.
Włosy.	Włosy aby prętko rosły.	196.
	Włosy opierzchłe aby prosto rosły.	197.
	Włosy aby na łysinie rosły.	197.
	Item vide Łysina.	96.
	Włosy aby piękne rosły.	197.
	Włosy utracac.	197.
	Włosy aby Czarne były.	197.
	Na wywabienie włosow z rany. vide Rana	151
Wnętrze.	Na Czyszczenie Wnętrznosci.	197.
	Na darcie y bol w Wnętrznosciach.	198.
	Na Zranione Wnętrznosci.	198.
	Na glisty w Wnętrznosciach. vide Glisty.	39.
Womity.	Na Womity.	198.
	Na Zatrzymanie zbytecznych Womitow	198.
	Na krwawe Womity.	198.
	Na Womity pochodzące z cholery. vide Cholera.	8.

Wrzody. Na wolne wyciągnienie, to iest prętkie zebranie wrzodow. — — — 199
Na wrzody. — — — — — — — — — 199.
Na wrzody za Uszami. — — — — — 200.
Na wrzody jadowite. — — — — — 200
Na wrzody zagniete, zasmierdłe. — 200.
Na wrzody w ustach. — — — — — 200.
Na wrzody na wstydliwym członku. — 201.
Na wrzod sino Czerwony. — — — — 201.
Na wrzod w gardle. vide: Gardła affekcye. — — — 33.
Na guzy wrzodowate. vide: Guzy. — 56
Na Nogi wrzodowate. vide: Nogi. — 104.
Na rany wrzodowate. vide: Rana. 148.
Wscieklizna. — Na wsciekliznę — — — — — 201.
Item vide: Gorączka Phrenesis. 55.
Mania. — — — — 96.
Szalenstwo. — — 172.
Wszy. — Na gubienie wszow. — — — — — 201.
Wydymanie. — Na wydymanie się. — — — 202.
Wzrok. Wzrok aby był jasny, ostry. — — — 203.
Na wzrok słaby. vide: Oczy. — 115.
et. — — — — 117.

Z

Zaba. — Na Zabę pod językiem. — — — — — 203.
Item vide: Język — — 60.
Zacmienie oczu. alias Na wzrok słaby. vide Oczy 115.
et. — — — 117.

		Folio.
Zapalenie.	Na wielkie zapalenie.	203.
	Chłodne na kazde zapalenie vide Chłodne	7.
	Na proste zapalenie w gardle. vide: Gardła affekcye.	33.
	Na wielkie zapalenie w gardle. vide: Gardła affekcye	34.
	Na zapalenie Nerek. vide: Nerki:	102.
	Na zapalenie Oczu. vide: Oczy.	114.
	Na zapalenie płuc. vide: Peripneumonia	126.
	Na zapalenie Membranow czyli Muskułow. vide: Pleuritis.	129.
Zatwardzenie.	Na Zatwardzenie	203.
	Item vide: Konstypacya.	61.
	Operacye	120.
	Stolce.	165.
	et.	170.
Zawrot głowy.	Na Zawrot głowy. vide: Głowy kolenie.	42.
Zdrętwienie członka.	Na zdrętwienie czyli odrętwienie członka. vide: Członki	18.
Zdrowie.	Na zachowanie Zdrowia. Sposob.	204.
Żelazo.	Na wyprowadzenie z rany Żelaza. vide: Rana.	150.
Zęby.	Na bol zębow.	206.
	Na utwierdzenie zębow ostabia Tych y chwiejących się.	211.
	Na zdrętwiałe zęby.	212.
	Na Czarne zęby	212.

		folio.
	Na pruchniejące zęby. — — — — —	212.
	Zęby aby się prędzey z dziąseł dobywały. to iest aby prędzey rosły. —	212.
Zgaga. —	Na Zgagę — — — — — — — —	213.
Zgnielizna.	Na Zgniełe lub Zmartwiałe Ciało. vide: Ciało. — — —	18.
Złamanie członka.	Na Złamanie Członka vide Członki. — —	18.
Zmija. —	Zmija lub inna gadzina zęby nie ukąsiła. vide: Gadzina.	31.
	Item vide: Ukąszenie — —	177.
	et. — — —	180.
	Na ukąszenie od Zmij lub inney gadziny. vide: Ukąszenie. — —	178.
Żołądek. —	Na defekta y affekcye Żołądka. —	213.
	Na torsye alias gryzienie Żołądka. —	213.
	Na utwierdzenie y posilenie słabego Żołądka. — —	214.
	Na Czyszczenie Żołądka. — —	215.
	Na Wilgoć Żołądka. — — — —	215.
	Na robactwa w Żołądku. — — —	215.
	Na zatwardzenie Żołądka. — —	215.
	Na zepsucie Żołądka. — — — —	215.
Żołtaczka. —	Na Żołtaczkę. — — — — — —	216.
Zwierz. —	Zwierz drapieżny aby nie szkodził, ani ukąsił. vide Dzika bestya. — — —	24.
	Na ukąszenie od Zwierza jadowitego. vide: Ukąszenie. — —	178.
Życie. —	Życia przydłuższego lub krotkiego znaki	217.
	Chorego, Życia niepewnego znaki. vide Chory — — —	15.

		folio
Zyły.	Na pokurczone zyły.	219.
	Na Zyły boleiące pod kolanami.	220.
	Zyła Bazilika gdzie się znayduie. vide: Boki	5.
	Zyły Safeny gdzie się znayduią. vide Dychawica.	23.
	Zyły Venæ raninæ gdzie się znayduią. vide Dziąsła.	24.
	Zyły Salvatela gdzie się znayduią. vide: Febra.	28.
	Zyły Głowne Cephalica zwane gdzie się znayduią. vide Głowy bolenie	40.

.K. 712.
Z. 253.

Na Kaszel przy Suchotach. Wziąść Korzenia Slazowego Suchego lub Swieżego, pokraiać drobno, przydać Rodzenkow y warzyć w Wodzie, pić rano y na Noc

Item Kwiat Rozy Slazowey Suchy warzyć w Wodzie, osłodziwszy, piiać. dobr

Item Szanta biała ususzona, warzona w wodzie. z Rodzenkami, y z Hubą z Wierzby rano y Na noc piiać. doswiadczone

Item na Zastarzały warzyć Swieżą Pietruszkę z Rodzenkami w Wodzie, y piiać rano y na Noc. &c

aby wąsionki Kapusty nie iadły

1. Nasienie na Rozsadę w wydrążoną Cwiktę włożyć y 24. godzin trzymać, y siać. Potym przed sadzeniem maczać liście Rozsady w Marcowey wodzie choć z Sniegu

2. aby głowy wielkie rosły Kapusty. Gdy się wsadzą głowki na Nasienie, poobrywać te wilki, które z bokow wyrastaią na głowkach, a srednią zostawić na Nasienie

450
108
33.
591.

~~86~~ 2. 26.
5. 10.
81.
89. 6.
47. 22.
136. 28.

450

2 — 2.
4 — 20.
41
47 22.

137 — 26
136 — 28
28.

J. G. Quintus Apostolus
mihi bene tibi quoq
meus est

10

Mirrha

Wzięte na Żołądek Mierchy na noc jako Grochowe Ziarno tak połknąć, preservat et putredinem ex humano corpore extrahit et post mortem conservat, humana pomoc Żołądkowi w Winie ią biorąc albo wpiwie, bonam digestionem et Calorem confert stomacho.

Manna Calabrina

Jest to lekarstwo bardzo dobre, ale jey od mrowek strzedz potrzeba, bo iest rzecz bardzo słodka, Brać iey rozpuściwszy ią w kapłonim rosole, gdyż sama rozmoknie zaraz Dragmę iedną. Tak ią biorą. Uwarzywszy wrosłe kapłona, odlać kubek Rosołu to iest kwartę: Mannę w polewkę włożyć y warzyć azby się rozpuściła potym przez serwetę przecedzić y wypić.

Na Flegmisty Żołądek

Senae łot 1. Rumbarbarum optimum kwinty 2. Cynamonu kwintę 1. to w woreczku przez 24. godzin moczyć wpół kwarty wina, y kilka dni napijać się tego.

Charstwo na Puchlinę

Wziąć Swiercza y uwiercić go w doniey nowey uwierciawszy z piwem albo Winem przecedzić y wypić.

Na ustanowienie wymiotow.

Wziąć iaie swieże y w dołek podgardłem włożyć potrzymać probałem.

Na Puchlinę

Odkopać Krzak Bzowy to iest z ziemie odrzucić od Korzenia ktorego dobywszy przy samem Krzaku uciąć, tylko tego upatrować żeby ten Korzen ku zachodowi słońca w ziemi siedział y ta otnoga. Tego przestrzegać aby przy samym Krzu bzowym uciąć ten Korzen y zaś tenże Korzen kiedy się utnie wyrwać y z ziemią wziąwszy ich tedy trzy albo cztery podług potrzeby oskrobać martwą skorkę z ziemi ocieraiąc dożywszy skrobać na dołod gory poczywszy gdzie gruby Korzen pokuy swieży wilgotney skorki stawa y tyle nas skrobać tego Korzenia żeby było soku 3 łyżki gdyż tak iak skrobowiny trzeba w doniey wkrawać albo w moździerzu utłuc y przecisnąć przez Chustkę albo serwetę żeby było łyżek 3. trzy łyżki Mał mazyi albo winne Wlać soku 3 łyżki trzy łyżki Mał mazyi albo Winne wlać soku trzy łyżki Mleka zaraz od krowy. Po wszystko zmieszawszy niech wezwa aby niebyło surowe y dać poranu wypić y Odziać Ciepło Aby się zagrzał chory y przestrzegać wszelakiey ochrony Cum Custodia

Na Puchlinę

Wziąć Swiercza uwiercić go w nowey doniey z piwem albo winem przecedziwszy wypić.

Na Puchlinę w Goleniach.

Wziąć Nasienia Parietaria nazwanego [illegible] włożyć y miasto plastru przyłożyć [illegible] Vel. Zrobić Wannę z Kurzego Łoyna y [illegible] wody gorącey nało y iak trochę przestygnie [illegible] spodnie puchlina.

Na [illegible]

Wziąć Jagod Bzowych [illegible] dla starego [illegible] zapatrz rano wypić [illegible] y wszystko ciało [illegible]

[illegible] ... [illegible] ... [illegible] ... [

do [illegible] Korzenia Ukrecyi [illegible]
[illegible] Sozdego pozywać na [illegible]
[illegible] a [illegible] ciepłem popiiać troche
Item Chleb Czany w Puchlinie wodnistey gdzie
by Komu Nogi Zbytnie puchły Chleb w Winie
albo Ługu warzyc y obkładać a co Cztery go
dziny winidą obwiiać a gdzieby wodę Sią
czyła Gębą miętką albo chustą niekrochmal
ną Ocierać a mieysca y rany otworzone
Oleykiem pigwowym albo mirtowym mazać.
Item Korbo w Oliwie maczać potym Cukrem Kana
rem iak naydrobnieyszym posypać. Z Młodey
Lipiny Skorki białey ktora przy drzewie nas krobać
Parą odcięwszy Tęż skorkę białą dwie godziny
w wodzie moczyć że zmięknie, potym białkow
jajowych kilka przydać y tak na Miesce zbie
że będzie jako Kley iaki y to między dwa Pła
ty włożyć y tym Nogi opuchłe obwiiać.
Papierem też białem dobrze obkładać
Na Puchnienie Żywota y Nog Dziwanny na
zbieray parą Nogi napar, a Samą uwarzoną
Żywot albo nogi obkładay doznasz pomocy.
Item Chusty w swey własney Urynie maczay pomocną
Kołtun Puchlinę z Nog wyciągu wziąwszy go Dwie
części Kadzidła Krumnego iedne rano y na noc
tym ciepło obkładay.
Item. Koń opne Siemię w wodzie warzyć gdy
Uwra Zwierciec Zpiwem Zalać jako do Iedzenia Czy
nią, warzyć w tym chusty maczać y obkładać.
Olejek Rumiankowy Puchlinę Nabrzmiałość
rozpędza Smarując nim.

Na Wiegnuty Zaiąc dla
Kawała Jodowy Chleb [illegible] Zaczynać
[illegible] Kaszkiem [illegible] recepta
Rok 1701. Sana lat 1 Rumbarbarum Optimum [illegible]
[illegible] Zamiesz [illegible] Winie a kilka dni po
sobie napiiać się tego